

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ROMAN

PAUL
SCOTT

Geride Kalanlar

GERİDE KALANLAR

PAUL SCOTT

PAUL SCOTT, 1920'de Londra'da doğdu. Ailesinin içinde bulunduğu maddi sıkıntı nedeniyle öğrenimini yanda bıraktı ve muhasebe kâtibi olarak çalışmaya başladı. 1940'da askere alınarak istihbarat biriminde görevlendirildi. 1943'te subay adayı olarak Hindistan'a gönderildi. Savaşta, Hindistan Ordusu Hizmet Birliğinde yüzbaşı olarak görev yaptı. Terhis olmasının ardından, önce yayınevlerinde muhasebeci olarak çalıştı, sonra aynı görevle bir edebiyat ajansına geçti ve orada idareciliğe yükseldi. Arthur C. Clarke ve Muriel Spark gibi yazarları temsil etti.

İlk romanı *Johnny Sahib*'i 1952 yılında, on yedi kez reddedildikten sonra yayımladı ve mütevazı bir başarı kazandı. Bundan sonra neredeyse her yıl bir roman yayımladı ve 1960 yılında kendini tamamen yazarlığa adamaya karar verdi. 1964'teki Hindistan ziyaretinin ardından "Raj Dörtlemesi"nin ilk kitabı olacak *The Jewel in the Crown*'ı yazmaya başladı. Hindistan'daki Britanya egemenliğinin sona erişini farklı bakış açılarından yansıtan dörtleme dokuz yılda tamamlandı ve onun uluslararası düzeyde tanınmasını sağladı. Bir anlamda "Raj Dörtlemesi"nin bitiş bölümü olan *Geride Kalanlar* 1977 yılında yayımlandı ve Booker Ödülünü kazandı. Aynı yıl kanser teşhisi konan Scott, 1978 yılında Londra'da öldü.

The Raj Quartet: *The Jewel in the Crown*, 1966; *The Day of the Scorpion*, 1968; *The Towers of Silence*, 1971; *A Division of Spoils*, 1975

SERPİL ÇAĞLAYAN, 1973 İstanbul doğumlu. Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu. Çevirilerinden bazıları: *Mutluluk Paradoksu* (Ziyad Maarar), *Köpekler Aşk Hakkında Asla Yalan Söylemez* (Jeffrey Masson), *Kahuk Sahili* (Eliseo Alberto), *İstanbul'un Peşesiz Kadınları* (Demetra Vaka), *Manevralar* (Cynthia Enloe).

Geride Kalanlar

PAUL SCOTT

ROMAN

Çeviren

SERPİL ÇAĞLAYAN

Kanat Kitap 51
Edebiyat dizisi 28
GERİDE KALANLAR
PAUL SCOTT
Roman
1. Baskı: Ocak 2007
ISBN 975-8859-51-x

© 1977, Paul Scott, Akçalı Telif Hakları Ajansı
Özgün adı: *Staying On*
© Türkçe yayın hakları Pusula Yayıncılık Ltd. Şti., 2005
Kanat Kitap, bir Pusula Yayıncılık Ltd. kuruluşudur.

İngilizceden çeviren: Serpil Çağlayan
Yayına hazırlayan: Zeynep Doğukan
Düzeltili: Ceyhan Usanmaz
Sayfa düzeni: Zeynep Aktaş
Baskı: Ayhan Matbaası, tlf. (0212) 629 01 65

Kanat Kitap
İnönü Cad. Emektar Sokak No. 18 Gümüşsuyu 34427 İstanbul
tlf. (0212) 252 42 80 pbx • faks: (0212) 293 15 44
e-posta: kanat@kanatkitap.com
www.kanatkitap.com

1972 Nisan'ının son pazartesi günü, saat 9:30 sularında Tusker Smalley şiddetli bir kalp krizi sonucu hayata veda ettiği sırada, karısı Lucy, Pankot'un yeni, beş katlı, cam ve betonarme oteli Şiraz'ın zemin katındaki Harem adlı kuaförde, beyaz saçlarına mavi gölge attırıyordu.

Şiraz, bu küçük dağ sayfiyesinin* eski oteli Smiths'ten bir iki adım ötedeydi; Tusker ve Lucy on yıldır bu eski otelin müstemilatında yaşıyorlardı. Misafirhane diye anılan müstemilat, minik bir bungalovdu; bina eskiden otele komşu ayrı bir arazideyken sonraları, otelle arasında bir bağlantı olduğu duygusunu yaratmak için, aradaki duvarın bir bölümü yıkılarak, otelle müstemilat arasına bir patika inşa edilmişti. Misafirhane arazisinin eski

* Hindistan'a özgü bir kavram olan ve İngilizcede "hill station" diye anılan dağ yamaçlarına kurulu yerleşim yerleri; Britanya sömürge kültüründe çok köklü bir yere sahip. 1930'lu yıllara kadar, bu yerleşimlerde yalnızca beyaz sömürgeci İngilizler ve onların Hintli hizmetçileri yaşamış, İngilizler düzlüklerde hâkim olan tropik sıcaklardan ve yerli kalabalıktan (ve onların getirdiğine inandıkları salgın hastalıklardan) kendilerini izole etmek için, bu serin ve görece steril yerleri tercih etmişlerdir. Bağımsızlıkla birlikte, buralar Hintli orta sınıflar için de gözde yazlık mekânlar haline gelmiştir. —ç.n.

giriş kapısı olan ve yan giriş diye adlandırılan kapı, dar bir yola açılıyordu. Şiraz, yolun hemen karşısındaydı.

Tusker o an bulunmuş olsa ve haber derhal karşı tarafa ulaşılsaydı, Lucy, bir kadının dul kaldığını öğrenmesi için son derece münasebetsiz bir anda olaydan haberdar olacaktı. Saat tam 9:30'da, saç kurutucunun altına girmek üzereydi.

Oysa Tusker'ın ölüsü yarım saat yerde kaldı; Albay ve Mrs. Smalley'nin köpeği Bloxsaw'un ulumaları, Smiths'in ana binasındaki odalardan birinde kalan, otel sahibi Mrs. Bhoolabhoy'u sinirlendirmeseydi, daha da kalabilirdi. Köpek, Albay Smalley'nin garajında kilitli olduğundan, ulumaları fazla gürültü çıkarmıyordu, ancak ses bir türlü kesilmek bilmeyince, Mr. Bhoolabhoy'a, oraya gidip Mrs. Bhoolabhoy adına şikâyetle bulunması emredildi.

Somon pembesi gibi, teninin apaklığını vurgulayacak pastel renkli sarileri tercih eden, çifte gerdanlı Mrs. Bhoolabhoy'un çeşitli dertlerinden biri de migrendi. Odasından çıkmadığı sabahlar, Smiths Otelinde faaliyet tamamen dururdu. Böyle zamanlarda en ufak bir tıkırtıya dahi tahammülü yoktu. Otel ona aitti; Mr. Bhoolabhoy, yalnızca onun kocalığa kabul ettiği otel yöneticisiydi. Mrs. Bhoolabhoy yüz kilo geliyordu. Kocasını daha sıskaydı.

Evlendiği kadın Smiths'in sahibi olmadan önce, Mr. Bhoolabhoy oteli yıllarca idare etmişti. Kadının üçüncü ve en genç kocasıydı; Tusker Smalley'ye bakılırsa da en şanslısı: Zira, artık, şişkinlikte banka hesabından aşağı kalmayan bedeniyle, kadının dördüncü bir kocanın keyfini çıkarması pek olası görünmüyordu. Kavga ettikleri zamanlar dışında –ki bazen ister istemez oluyordu bu– Mr. Bhoolabhoy'a Billy-Boy diye hitap eden Tusker'a göre, Billy-Boy, hayal kırıklığını kabullenmişken bir gün aniden muazzam bir fırsatın kokusunu almış ve ona uzanan yolda ayağına dolanacak bir hata yapmamaya kendini programlamış gibiydi. Mrs. Bhoolabhoy'un, önceki kocalarından çocuğu yoktu. "Adam gününü bekliyor," derdi Tusker Lucy'ye sık sık. "Ve kadını semirtiyor. Bir gün meyvesini yiyecek."

Aslına bakılırsa, Mrs. Bhoolabhoy, Mr. Bhoolabhoy'un desteği ya da kösteği olmaksızın da, pekâlâ semirirdi. Adamın derdi, her türlü memnuniyetsizlik riskini en aza indirmektir. Böyle yüzlerce risk vardı. Kadının paytak paytak ortalıkta dolanıp her şeyi tek tek inceleyerek kusur bulduğu iyi günlerinde, Mr. Bhoolabhoy, tertemiz, jilet gibi ütülü takım elbisesi içinde onun ardından seğirtir, emirlerin yerine getirilmesini ve karsısını sinirlendiren her ne varsa, hemen ortadan kalkmasını sağlardı. Kadının ters günlerinde ise, adam parmak uçlarında yürür ve tüm personele de böyle yaptırırdı; öyle ki, müşteriler bile (o gün müşteri varsa tabii) kendilerini suçlu hisseder ve kahvaltıdan sonra olabildiğince çabuk otelden ayrılırlardı.

O nisan ayının son pazartesi sabahı (24 Nisan), yine öyle bir sabahtı; Mrs. Bhoolabhoy'un, koca çift kişilik yatağın dörtte üçünü kapladığı panjurları örtülü (eski 1 numaralı) odadan bir sis düdüğü gibi için için süzülerek tüm oteli zangır zangır titreten ısıtıcısının basıncıyla belki biraz daha sıkıntılı. Mr. Bhoolabhoy, kimi geceler bu yatağı paylaşmakla görevlendirilirdi, ancak, kendi odasında (eski 2 numara) geçirdiği dün gece, böyle olmamıştı. Bu iki oda, bir süitin bölümleriydi ve Mr. Bhoolabhoy'un kendi tarafını asla sürgülemediği, ancak onun nazik gece yarısı yoklayışlarını çoğu zaman sonuçsuz bırakan bir ara kapıyla birbirine bağlanıyordu. Mr. Bhoolabhoy, dün gece kapıyı yoklamamıştı. Pazar günü olaylı geçmişti.

Sabah saat 7:30'da, karsının oda hizmetçisi ona, 2 Numara'dan 1 Numara'ya çağıldığını bildirdi. Pankot'un yerlilerinden olan hizmetçiye Minnie derlerdi. Bu adı, yıllar önce, 1947'de ülkelerine dönünceye dek onu küçük bir ayah* olarak yanlarında çalıştıran Britanyalı bir asker ailesi vermişti. Minnie, artık orta yaşlı, tombul ve aksiydi. Mr. Bhoolabhoy'a hiçbir hayrı yoktu. Yalnızca Mrs. Bhoolabhoy'un emirlerine uyardı; o da her zaman değil. Mr. Bhoolabhoy Minnie'ye karşı temkinliydi. Minnie kimi zaman onu ya da İdare'yi –ki ikisi aynı şey demektir– Mrs. Bhoolabhoy'a şikâyet ederdi. Mrs. Bhoolabhoy bunun üzerine adama

* ayah: Hindistan'da İngilizlere hizmet eden Hintli dadı. –ç.n.

bağınp çağırıldı. Minnie'nin Mrs. Bhoolabhoy'la dahi uzlaşamadığı zamanlarda da, azar işiten yine adam olurdu.

"Bu şekilde bir şey elde edemezsin babalık," demişti Tusker ona. "En azından kadınlardan. Belli ki Minnie senden hoşlanıyor. Senin başına dert açmak, heyecanlandıyor onu. Eminim ona yaklaşmaya çalışmamışsındır. Şansını denesene."

"Yok, hayır. Menopoz yüzünden olmalı."

"Öyleyse kadının Guinness Rekorlar Kitabına geçmesi lazım. Yıllardır bunu söylüyorsun. Bir duble daha alsana!"

Ve içkileri tazelemişlerdi. Bir hafta önceydi. Mr. Bhoolabhoy pazartesi akşamlarını iple çekerdi. Pazartesi günü ne denli kötü başlamış, kahvaltı zamanı Mrs. Bhoolabhoy ne denli mızımlık etmiş olursa olsun, öğle yemeği vakti geldiğinde, bir şeyler yiyip, o yorucu günün geri kalanını Pankot Gymkhana Kulüpte briç oynayarak geçirmek üzere güç toplayacak kadar iyileşmiş olurdu. Kadının tek briç günü, pazartesi değildi; salı, çarşamba, perşembe, cuma ve cumartesileri de briç oynadığı olurdu, ama pazar günleri asla. Çünkü pazar, Mr. Bhoolabhoy'un izinli olduğu ve kadının otelin gelir gider defterlerini kontrol ettiği gündü. Eh, bu da çoğu zaman, pazar akşamları aralarında bir sürtüşme çıkması olasılığını artırır, sonuçta Mr. Bhoolabhoy için bekâr bir gece, kansı içinse migren ağrılı bir pazartesi sabahı kaçınılmaz hale gelirdi.

Mrs. Bhoolabhoy'un geç saate kadar Kulüpte olacağını bilmenin yanı sıra, pazartesi akşamlarını cazip kılan bir başka şey de, Mrs. Smalley'nin de o gün tek başına New Electric'te film izlemeye gitmesiydi. Mr. Bhoolabhoy akşamın son müşterisini Smiths'in yemek salonundan yolcu edip, hizmetçilerin temizliğe, mutfak çalışanlarının bulaşığa giriştiğinden emin olup, aşçıya Mrs. Bhoolabhoy'un gece yansı kayıntısını hazırlamasını hatırlattıktan ve Minnie'nin hanımının yatağını gereğince düzenlediğini görüp onun el altında olduğuna kanaat getirdikten sonra, o ve Tusker, Misafirhanede ya da otelin verandasında (oradan Mrs. Bhoolabhoy'un otele döndüğü daha iyi duyuluyordu) birlikte içki içebilirlerdi.

İkisi de sarhoş olmazdı. Tusker, Mr. Bhoolabhoy'dan daha çok içerdi, ama Tusker eski Britanyalı ekolündendi, içkiye muh-

taçtı – karısı ve o, ekolün Pankot'taki hayatta kalan son temsilcileriydi. Mr. Bhoolabhoy'un daha az içmesi, (gerektiğinde esnek olabilen) prensiplere sahip olmasının yanı sıra Tusker'ı dinlemeye bayıldığı içindi. Tusker pek çok konu hakkında malumat sahibiydi: Eski ve yeni skandallar, yerel ve uluslararası rezaletler, Profumo olayı, Kennedy suikastı, Başkan Johnson'ın neden köpekleri kulaklarından tutarak çektiği, Başbakan Heat'in neden bir zevce yerine bir yatı tercih ettiği, Britanya'nın neden birinci Hindistan-Pakistan savaşında Pakistanlılardan ve yakın zamanda biten savaşta Hindistan'dan yana olduğu ve Henry Kissinger'in, yalnızca Varşova'daki annesine bir mesaj iletmek istemiş olan Connecticut'ın en aptal sarışınına ne dediği. Yıllardır yaşadıkları bu keyifli pazartesilerde, Mr. Bhoolabhoy, devlet başkanları, resmi konutlar ve çoğunluk demokrasilerine dair bir yığın nadide bilgi edinmişti. Tusker'ın dünya hakkındaki engin bilgisi onu şaşırtmış, büyülemişti. Sık sık, öğrendiklerinin, ona anlatılanların, onda birini olsun aklında tutabilmeyi istemiş ve kimi zaman, kafası Tusker'ınki kadar cilalı olsa, bunu yapabileceği düşüncesine kapıldığı olmuştur. Ancak, prensipleri ve Tusker'ın anlattıklarını kaçırmadan dinleyebilmeyi tercih etmesi bir yana, içki konusunda onu görece ılımlı davranmaya iten şey, Mrs. Bhoolabhoy'un önceden kestirilmesi güç pazartesi gecesi hezeyanlarını idare etmek zorunda olduğunu bilmesiydi.

Durum, kadının ne kadar kârda olduğuna bağlı olarak değişebiliyordu. Çoğu zaman, eve akşam saatlerinde döner, bu durumda Mr. Bhoolabhoy'un da olacaklara hazır olması gerekirdi. Kadın gün boyu süren briç partilerinde kendini, acımasız ve sahtekâr bir dünyada, seilmeyen ve istenmeyen biri gibi hissedecek kadar kaybetmişse de, aynı şekilde, hazırlıklı olmak gerekiyordu. Bu, adama dokunaklı gelir ve böyle durumlarda, aynı anda çok şiddetli bir cinsel zirve yaşadktan sonra çoğu zaman, birlikte bir iki damla gözyaşı döker, karşılıklı olarak birbirlerine olan bağlılıklarını ve sonsuza kadar bağlı kalmaktaki kararlılıklarını ilan ederlerdi. (Kadının oyunu başabaş bıraktığı geceler çok durgun geçebilirdi). Yine de hemen her zaman, para kaybı, gece yarısı tı-

kınması, vahşi bir cinsel birleşme ile ferahlama ve aşkın doğduğu gözyaşlarının bir araya gelmesi, ertesi gün Mrs. Bhoolabhoy'un daha da bitkin uyanmasıyla sonuçlanırdı.

Ama Mr. Bhoolabhoy'un bu pazartesi (Hindistan Ordusundan emekli) Albay Smalley'yle baş başa içki sofrasında sonlandırması pek olası görünmüyordu. Bir kez daha paçayı sıyırmayı başaramazsa, bugün, oturup "mektubu" yazması gerekecekti. Minnie'nin bildirdiği "teslim ol" çağrısına boyun eğerek 1 numaralı odaya girip, karısının yatağının ayakucunda ürkek ürkek durdu. On beş dakika önce Mrs. Bhoolabhoy'un iniltisini duymuş olduğundan çağrı onu şaşırtmamıştı. Hizmetçileri gürültü çıkarmaları için uyarmıştı bile.

"Doktor Rajendra'yı çağırıyayım mı Lila?" diye sordu fısıltıyla, kadın, anadili olan Pencap dilinde çan çan çan konuştuğunda adam hiçbir şey anlamadığından, birbirleriyle İngilizce anlaşıyorlardı.

Ağzını "yok" sözcüğünü telaffuz eder gibi büzdü kadın. Ağzı ve bıyıkları dışında yüzü görünmüyordu. Sırtüstü uzanmış, iki eliyle başına bastırıyordu.

"Doktor Taporewala da olabilir?" Cevabı tahmin ettiğinden, dudaklarını ıslatıp, sonraki soruya hazırlandı: "Doktor Battacharya'ya ne dersin?"

Doktor Rajendra Batı tıbbı uyguluyordu. Taporewala ayurvedacıydı. Doktor Battacharya akupunktur tedavisi yapıyordu; bir keresinde Mrs. Bhoolabhoy'un uçsuz bucaksız bedeninin dört bir yanına iğneler batırarak, tam bir hafta boyunca migrenini geçirmişti. Görülmeye değer manzaraydı.

"Doktor falan istemiyorum," dedi Mrs. Bhoolabhoy. "Mektubu yazdın mı?"

"Birazdan yazacaktım."

"Mektubu yaz. Sonra da bana getir, imzalayacağım."

"Lila, sevgilim, senin bu can sıkıcı ayrıntılarla uğraşmana hiç gerek yok. Ben ne güne duruyorum burada?"

"Bazen ben de kendime bu soruyu soruyorum."

Mr. Bhoolabhoy parmak uçlarına basarak odadan çıktı ve tekrar geri geldi.

“Lila, mektubun daktiloda yazılması gerekir.”

“Pek tabii.”

“Daktilo gürültü çıkarır.”

“Gülü seven dikenine katlanır.”

Mr. Bhoolabhoy başıyla onayladı.

Kendi odasına döndü ve oteldeki bütün yatak odası kapıları gibi, pirinç tükürük hokkalarına dikili perişan palmyelerin lekelili örtüler serili masalar arasında askeri nizam dizildiği, penceresiz, yeşil ve loş yemek salonuna açılan kapıdan çıktı. Pencereleli verandaya açılan döküntü lobiden günışığı sızıyordu yalnızca. Yemek odası ile lobi arasında, her ikisini de gören, etrafı camla çevrili bir bölmeden ibaret olan, Mr. Bhoolabhoy'un ofisi bulunuyordu. Mr. Bhoolabhoy'un sığınağıydı burası. Çıplak bir ampul, aydınlatma işini görüyordu. Ofisin girişi, Mrs. Bhoolabhoy'un içeri girmesini güçleştirmeye yetecek kadar dardı; adam bölmeyi sürekli tıka basa dolu ve dağınık tutarak, kadın içeri girse bile fazla ilerlemesini imkânsız hale getiriyor ve onun daha baştan bu fıkirden caymasını sağlıyordu. Kapıyı ve müşterilerin onunla çeşitli konularda (talepler, şikâyetler, ödemeler) konuşabilmesi için normalde açık tutulan pencereli bölümü kapadı, döner koltuğuna oturdu, otelin mektup kağıtlarından birinin arkasına karbon kağıdı ve pelür iliştirip emektar Remington'a yerleştirerek yazmaya başladı: 24 Nisan 1972, *Canım Albay Smalley*. Durdu.

Ofise en yakın oda olan 7 numaralı odadan müzik sesi geliyordu. Sessizce dışarı fırladı, kapıyı tıklatıp açtı ve Ravi Shankar'ın ya da Hindistan Radyosundan ismini bilmediği başka bir adamın icra ettiği bir sabah ragası eşliğinde lotus pozisyonu almış, gözleri kapalı, ağır ağır *prana** solumakla meşgul Mr. Pandey'nin hiç beklemediği bir anda, karşısına dikildi.

Kilise ilahilerini saymazsak, Mr. Bhoolabhoy'un müziğe meraklı olduğu söylenemezdi. Radyonun düğmesine basarak ragayı susturdu. Mr. Pandey gözlerini açtı. Mr. Bhoolabhoy, Mrs. Bho-

* Hint felsefesinde, bedenin yaşam soluğu ya da dirimsel güç. -ç.n.

olabhoy'un pazartesi sabahı durumunu ona işaretlerle anlattı. Mr. Pandey iç geçirip başını iki yana salladı, yeniden gözlerini yumup az önceki meditasyon pozisyonuna döndü; ama bu defa, yüzünde uhrevi mutluluk yerine, dikkatini toplama çabasını yansıtan bir ifadeyle.

Mr. Pandey, Mrs. Bhoolabhoy'un girift iş ilişkilerini yürüten Ranpur'daki avukatlarının vekiliydi. Ayda bir ya da iki kez birtakım kâğıtlar ve belgelerle gelir, bir iki gün otelde konaklar ve bunun için ondan para alınmazdı; bu yüzden Mr. Bhoolabhoy, adamın radyosunu kapadığı için en ufak bir vicdan azabı duymadı. Bu hafta sonu, adamın oteldeki varlığı bilhassa uğursuzdu. Bugün Ranpur'a götüreceği belgelerden biri de şu mektuptu. Mr. Bhoolabhoy ofisine döndü, önceki kâğıtları daktilodan çekip çıkardı ve yenilerini yerleştirdi —bu defa, ilk seferde unuttuğu iki karbon kâğıdını da ihmal etmeden— ve tekrar yazmaya başladı: "Canım Albay Smalley". Hoş bir giriş sözcüğü bulma umuduyla bir an durdu, beceremeyince, isteksizce yazmaya devam etti ve nihayet sonuna kadar geldi. "En içten sevgilerimle" diye bitirdi.

Saat sabah sekizi vurmak üzereydi.

Şiraz inşa edilmeden önceki günlerde, Smith's için çok kritik bir saatti bu. Zira, Ranpur'dan gelen gece treninin saat sekizde düzlüklerdeki uzun yolculuğun ardından Pankot Hills'e uzanan tek sıra raylara sapması beklenirdi. Dolayısıyla, bu saatte otel personeli ve idare, yer ayırtmış müşteriler için hazırlıklarını tamamlamış, ayırtmamış diğerlerini de umutla bekliyor olur, müşterilerin hepsi de, saat 8:30 civarında, taksi ve tongalarla,* kahvaltı etmeye can atar halde otele gelmeye başladılar. Kahvaltı servisi sırasında, Ranpur'a dönecek öğle trenini yakalamak üzere istasyona gitmek için otelden ayrılacak müşterilerin valizleri verandada yığınlar oluştururdu. Raj** döneminden beri hep böyle olmuştu. Raj dönemi sona erdikten sonra, Pankot'un popülerliğinin artıp azalmasına bağlı olarak kötü günler, iyi günler, can çekişme günleri, kemer sıkma günleri, geleceğe umutla bakma

* Hindistan'da yaygın olarak kullanılan tek atlı araba. —ç.n.

** Hindistan'daki Britanya sömürge yönetimi. —ç.n.

günleri olmuştu. Ama bu defa, Smith's için yolun sonu görünmüşü anlaşılan.

Ranpur'dan gelen gece treni, Pankot'a saat 8'de vanyordu hâlâ. Dolayısıyla, saat 8:30'dan itibaren, Mr. Bhoolabhoy, otelin verandasından, Şiraz'ın avlusuna doksan derecelik bir dönüş yapmadan önce ağır ağır Smiths'in önünden geçen taksilerin içindeki yolculan sayarak, trenle Şiraz'a gelmiş sabah müşterilerinin sayısını hesaplayabiliyordu. O saatte genelde az müşteri olurdu. Şiraz'ın müşterilerinin çoğu, günün daha sonraki saatlerinde, kendi arabalarıyla ya da onlan akşam üzeri Nansera'daki havaalanından alan Hindistan Havayollanna ait servis otobüsüyle gelirdi.

Nansera havaalanı binası, Şiraz Otelinden birkaç yıl önce inşa edilmiş, bu sayede Smith's bir süreliğine epeyce kâra geçmişti. Ranpur'dan Nansera'ya uçakla yarı saatte ulaşılması ve havaalanı servisiyle Nansera vadisinden Pankot Hills'e bir saatlik tıngır mıngır bir yolculukla vanlabilmesi, gece boyu süren tren yolculuğunu ve yine trenle altı saatlik bir geri dönüşü, zindeleştirici havada bir hafta sonu geçirmek için ağır bir bedel olarak görenlerin gözünde, eski dağ sayfiyesini cazip bir seçenek haline getirmişti. Servis otobüsü, Smiths'i istasyon olarak kullanmış, havayolları Smiths'te bir şube açmıştı – şimdi Şiraz'a devredilmiş olan yararlı bir ayrıcalık; ve Şiraz'ın, bu beş katlı binanın varlığı, Mr. Bhoolabhoy'a göre hiç hak etmediği halde, daha önce görülmedik sayıda insanı çekiyordu: Siyasetle, ticaretle uğraşanlar, aylak zenginler, işkolik yöneticiler; hatta bugünlerde, geçenlerde bir filmin bir planını Pankot'ta çeken ve bu modern ucubenin en üst katını komple kiralamış olan Ranpur Excelsior Film Şirketinden film yıldızları ve yönetmenler.

Film yıldızlarının varlığı, onlan bir kez olsun görmek için etrafta dolanan ve ta East Hill'in öte tarafında olduğu halde, ekibin dış çekimleri yaptığı bölgeye giden kamyon ve kamyonetlerin peşine takılan halk arasında heyecan yaratmıştı. Bu zahmetli yolculuklarının karşılığı, çoğunlukla koca bir hiç oluyordu, zira filmin başaktristi kaprisli bir kızdı ve zaman zaman, kendini gün

boyunca Şiraz'daki suitine kilitleyip, içeri yalnızca arkadaşlarını, menajerini ve magazin muhabirlerini kabul ediyordu.

Kızın huysuzluk nöbeti geçtiğinde, sıra başaktöre geliyordu. Günlerce tek bir sahne çekemediler. Bunun üzerine, film şirketinin sahibi Ranpur'dan otele gelerek ekipteki herkesi kontratı iptal etmekle tehdit etti; o zaman, gerçekçilik akımını benimsemiş bir genç olan yönetmenin de tepesi attı ve lokasyonu kullanışsız ilan etti. Herkes eşyalarını toplayıp geri döndü.

Tusker ve Mr. Bhoolabhoy daha geçen pazartesi gecesi bu olayı konuşup gülmüşlerdi; Minnie ofisin penceresinde belirip elini uzattığında, Mr. Bhoolabhoy bu olayı anımsayarak gülümsemekteydi. Minnie "Mektubu" almaya gelmişti. Adam hâlâ daktiloda duran kâğıdı gösterip dört parmağını kaldırarak, dört dakika daha müsaade istediğini anlatan bir işaret yaptı. Saat 8:30'du.

Beş dakika sonra, artık daha fazla erteleyemeyeceğinden, mektubu Mrs. Bhoolabhoy'a götürdü. Bundan beş dakika sonra ofisine dönmüş, mektubu Lila'nın zevkine göre yeniden yazmak üzere daktiloya yeni bir kâğıt yerleştiriyordu. Şimdi mektup, "Canım Albay Smalley" yerine "Sayın Albay Smalley" diye başlıyordu. Bitiş cümlesi "En içten sevgilerimle, Lila Bhoolabhoy" değil, "Saygılar, L. Bhoolabhoy, Otel Sahibi" olacaktı. Aradaki dost canlısı ve mahcup üç paragrafı da, kısa ve soğuk tek bir paragrafa indirmek gerekecekti. Karısının onaylayacağına kanaat getirinceye dek Mr. Bhoolabhoy'un bu yeni versiyonu defalarca yazması gerekti. Saat dokuzu on geçe, kısa mektup nihai şeklini almıştı.

Mektubu, tekrar Mrs. Bhoolabhoy'a götürdü. Kadın, okuduktan sonra elini uzattı. Mr. Bhoolabhoy Parker 61'ini ona verip, imzalaması için doğrulmasına yardım etti.

"Şimdi götürüp veririm, Lila."

"Minnie götürür. Çağır onu."

Adam söyleneni yaptı. Mektubu zarfa koydu. Minnie içeri girdiğinde, Mrs. Bhoolabhoy mektubu adamın elinden kapıp, Minnie'ye kendisi verdi. "Albay Smalley'ye. Derhal."

Minnie tek kelime etmeden mektubu aldı. Mr. Bhoolabhoy onun arkasından gitmeye yelteniyordu ki, durması emredildi.

“Sen ensemle masaj yapabilirsin,” dedi Mrs. Bhoolabhoy. Adam beş dakika boyunca bu iç gıcıklayıcı görevi yerine getirdi. Tam kendini kaptırmıştı ki, “Yeter,” dedi kadın. “Şimdi ofise dön ve Albay Smalley geldiği takdirde onunla ilgilenmek üzere hazır ol.”

Mr. Bhoolabhoy Lila'nın odasından ayrılırken, Mr. Pandey de, evrak çantasını ve eskiden Hindistan Havayollarının bürosu olan küçük kulübede içmeyi âdet edindiği bir bardak portakal suyundan ibaret kahvaltısını yüklenmiş, 7 numaralı odadan çıkıyordu. Mr. Bhoolabhoy onu verandaya kadar takip edip, binanın karşısına geçişini izledi ve yere çömelip radyo sesine kulak kesildi. Bir iki cızırtı duysa da, daha fazla rahatsız edici ses gelmeyince, eli Tusker'ın pazartesi akşamları oturduğu koltuğun arkasına dayalı, orada dikildi.

“Pis işler hep bana düşüyor,” diye geçirdi aklından. “Oysa eninde sonunda, buranın demirbaşlarından biriyim sadece.” O demirbaşlar, değerini epeyce yitirmişti kuşkusuz. Otelin dış duvarlarının sıvası kavlamış, bina bakımsızlığa terk edilmişti. Mrs. Bhoolabhoy'un öncelikleri, Mr. Bhoolabhoy'un önceki patronu olan yaşlı Mr. Pillai'ninkilerden farklıydı. Kadının ne işler çevirdiği, adam için hâlâ bir sırdı. Mr. Pandey, bu konuda ondan çok daha fazlasını bilirdi. Mr. Bhoolabhoy gözünü avlunun öbür ucundaki ufak tefek *babu*'ya* dikerek, Mr. Pandey'nin, Mrs. Bhoolabhoy'un güveninden başka nelerinin tadını çıkardığını düşünüp kuşkulandı yine.

“İdare!”

“Efendim, Minnie, ne var?”

Anlaşılan, gürültüden şikâyetçi olmak üzere İdare'nin derhal Misafirhaneye gitmesi gerekiyordu.

“Ne gürültüsü?”

“Smalley köpeği.”

“Ben köpek sesi falan duymuyorum.” Başını eğdi. O zaman sesi duydu.

* babu: Hintli memur anlamına gelen bu sözcük, sık sık olumsuz anlamda kullanılıyor. —ç.n.

Minnie'nin dediğine göre hanımı, Albay ve Mrs. Smalley köpeğin kime ait olduğu ve onu kimin yürüyüşe çıkarması gerektiği konusunda bir kez daha tartıştıklarından, ya da Albay, Mektup yüzünden onlara nispet yapmaya çalıştığından, köpeğin yine garaja kilitlendiğini düşünüyordu.

"Mektubu ona bizzat mı verdin?"

Minnie, mektubu uşak İbrahim'e verdiğini söyledi.

"Peki Albay Smalley evde miydi?"

Evet. Minnie onu Misafirhanenin ön tarafındaki verandada kahvaltı ederken görmüştü.

"Ya Mrs. Smalley?"

İbrahim'in söylediğine göre, Hanımsahip kuafördeydi. Yine İbrahim'e göre, Hanımsahip eve döndüğünde kavga çıkacaktı çünkü Tusker Sahip az önce kendisini kovmuştu. O, yani İbrahim, bir kez daha, Smalley'lerin hizmetinde değildi artık. Yine de, ayrılmadan önce Mektubu Tusker Sahip'e vereceğine söz vermişti, bu da doğruca gidip mektubu vermesi demekti; çünkü, ona hemen orayı terk etmesi, bir daha da geri gelmemesi söylenmişti. İbrahim'in, bir yıl içinde, ikisinden biri tarafından dördüncü kovuluşuydu; ancak bu defa, Tusker Sahip ona bir aylık parasını da ödemişti. Bu yüzden İbrahim, Mrs. Smalley yeni mavi saçlarıyla kuaförden çıktığında, onu orada bulup neden işinin başında olmadığını sorsun diye, bohçasıyla Şiraz'ın önünde konuşlanmak üzere eşyalarını topluyordu. Albay Hanımsahip (Minnie'nin dediğine göre) saçını maviye boyatmaya gitmişti, çünkü o ve Albay Sahip o günlerde bir misafir bekliyorlardı.

"Bir İngiliz," dedi Minnie, kollarını kavuşturarak.

Mr. Bhoolabhoy ayağa kalktı. "O halde bir oda hazırlamam gerekecek." Smalley'lerin Misafirhanede boş odası yoktu. Misafir ağırladıkları nadir durumlarda, misafir otel binasında kalırdı.

"Önce köpek," dedi Minnie. "Sonra oda."

Mr. Bhoolabhoy "Başlarım köpeğe," demişti ki, tam o anda, belli belirsiz duyulan uluma sesi gürültülü ve sinir bozucu bir hal aldı. Mrs. Bhoolabhoy'un odasından bir feryat yükseldi. Minnie koşarak gitti. Mr. Bhoolabhoy önce bir duraladı, sonra, koşarak

merdivenleri inip Misafirhaneye seğırtti. Ne de olsa Tusker'ın gazabına göğüs germek, Mrs. Bhoolabhoy'unkine katlanmaktan daha kolaydı. Hem, bir ihtimal, Ibrahim Mektubu Tusker'a vermiyip, Tusker'ın bulmasının zaman alacağı, son derece makul ama gözden ırak bir köşeye koymuş olabilirdi.

Ancak, Ibrahim kovulup evden ayrılmadan önce Tusker'a bizzat iletmiş olsun olmasın, mektubun açılıp okunmuş olduğu kesindi. Mr. Bhoolabhoy, zarfından çıkarılmış kâğıdı hemen tanıdı. Tusker, mektubu sağ eliyle sıkıca kavramış, kırmızı kana çiçeği öbekleri arasında yerde yatıyordu.

Tusker Smalley'nin ölümünün, köpeğin sızlanmayı bırakıp ulumaya başlaması üzerine Mrs. Bhoolabhoy'un feryat etmesinden yaklaşık yirmi dakika önce, saat 9:30 civarında gerçekleştiğini kabul edebiliriz. Zira, Bloxsaw denen köpeğin (gerçek adı olan Blackshaw'un Hintli aksanıyla söylenişi) sahibi ruhunu teslim ettiği anda bunu sezemeyecek kadar salak olduğu herkesçe bilinirdi ve Tusker'ın doktoru Dr. Mitra, krizin şiddetinden dolayı, adamın yere düştüğü anda ölmüş olması gerektiğini söylemişti.

Yere düşmesinden yaklaşık yirmi dakika önce, yani sabah 9:10 sularında, Tusker, Bloxsaw'u garaja sürükleyip oraya kilitlemiş, sonra da İbrahim'e işten atıldığını, hemen çekip gidebileceğini söylemişti. Sonra da adamın hesabını kapamıştı. O sırada saat 9:15'ti.

İbrahim, 9:15 olduğundan emindi. Parasını alır almaz, saatine göz atıp, Lucy Hanım'ın kuaförde daha ne kadar kalabileceğini ve buna göre, kendisinin yeniden işe alınması için müzakere-lerin başlamasına daha ne kadar kalmış olabileceğini kestirmeye çalışmıştı. Müzakere olursa tabii. Şu hesap kapama meselesi, alışıldık sepetlenme rutininde pek de hayra alamet görünmeyen bir değişiklikti.

İbrahim, bir iki dakika daha, evin gözden ırak bir köşesinde, kahvaltıdaki yumurtanın bayat olduğuna dair şikâyet bildiren bir bağırtının gelmesini beklediye de, duyduğu tek ses, garaj kapısını bir yumruk torbası gibi döven köpeğin velvelesi oldu. Biraz sonra İbrahim, (bu seferki kozu olan) genç *mali*'yi* bulmak için arka kapıdan çıktı. *Mali* ortalıkta görünmüyordu. Onun yerine, Mrs. Bhoolabhoy'un hizmetçisi Minnie'yi gördü; kadın oralarda İbrahim'e bakınıyordu. İbrahim'in eline bir mektup tutuşturup:

"Büyük bela," dedi, başıyla zarfı işaret ederek.

"İyi," dedi İbrahim. Ona işten kovuluşunu anlattı. Kadın, eliyle ağzını kapayıp onunla birlikte güldü ve hayatın gülünçlüğü onunla paylaştıktan sonra, gitti. İbrahim, suratına fırlatılacak bir fincandan dostça bir gülümsemeye, her türlü olasılığı göze alarak, mektubu derhal Tusker Sahip'e götürdü. Sahip'in sağı solu belli olmazdı. Hastalandığından beri daha da güvenilmez olmuştu. Yine de, Hanımsahip tarafından kovulmaktansa, onun tarafından kovulmayı daima yeğlerdi. Bir keresinde Hanımsahip İbrahim'i kovduğunda, onun bunu söylemesiyle İbrahim yok olmuş gibi, günlerce ona bakmamış, onu duymuyor ve görmüyor gibi davranmıştı. İşsizliğinin teknik olarak en uzun sürdüğü dönemler, Albay Hanımsahip tarafından kovulduktan sonraki dönemlerdi. Sahip zaman zaman sert tehditler savursa da, karısına kıyasla pamuk gibi adamdı. Hanımsahip'le mücadele, bir karşılaşmadan çok, yıpratıcı bir sürtüşme biçiminde seyrederdi. Kadın, Tusker Sahip'e karşı onun tarafını tuttuğunda bile, İbrahim ona karşı temkinliydi.

"Bir mektup, Sahip," diye seslendi. "Daha şimdi gelmek."

"Sana defolmanı söylemiştim!" diye bağırdı Sahip. "Paranı al-dın. Çek git artık, hemen. *Ek dam*"

"İdareden," dedi İbrahim, mektubu kahvaltı masasına bırakırken. "Eve daha fazla bela olmayacak ben. Yalnız son görevi yerine getirmek. Kıyamet her an kopabilir. Kitapta böyle yazar. Selamın Aleyküm."

* *mali*: bahçıvan. -ç.n.

Bungalova girip bir köşeye çekildi ve kulak kesilerek, dışarıdan, verandadan, zarfın yırtılıp açılma sesinin gelmesini bekledi. Mektupta yazılanları tahmin edebiliyordu. Hem Smiths'teki hem de Şiraz'daki hizmetçi odalarında, haftalardır, gerek Misafirhane'nin gerekse Smiths'in ana binasının gelecekte ne olacağı konuşuluyordu. Şiraz'ın sahibi olan işadamları konsorsiyumunun Smiths'in tamamını satın alma ve "canlandırma" planlarıyla ilgili dedikoduların ardından, şimdi de Mrs. Bhoolabhoy'un, bu işadamlarını birbirine düşürme konusundaki son başarıları konuşuluyordu; kadının bunu kendini konsorsiyuma davet ettirmek için yaptığı düşünülmüyordu.

Konsorsiyum, Şiraz'dan başka, Ranpur'da yeni bir otel ile biri Mayapore, diğeri Mirat'ta (The Mirat-Lake Palace Hotel) olmak üzere iki otelin daha sahibiydi. Ayrıca, Pencap mutfağında uzmanlaşmış Go-Go-Inn adlı küçük bir restoranlar zincirini de ellerinde bulunduruyorlardı. Bu yatırımlarda payı olan işadamlarının hepsi, 1947'de, Bağımsızlık ve Bölünme döneminde Pakistan'ın bir parçası haline gelmiş olan Batı Pencap'tan gelmişler ve söylediklerine göre, Hindistan'a vardıklarında beş parasızmışlar. Mrs. Bhoolabhoy'un ilk kocasının da, Müslümanlar ve Hindular arasındaki çatışmalar sırasında "her şeyini kaybetmiş" halde oradan geldiği söyleniyordu. Hem Smith's hem de Şiraz'daki hizmetçiler, bir zamanlar yoksul olup, şimdilerde voliyi vurmuş Batı Pencaplıların bolluğu konusunda hemfikirdiler. İbrahim, lafı geldiğinde, onlardan "pis göçmenler" diye söz ederdi.

İbrahim zarfın yırtılarak açılma sesini duymadı. Bloxsaw garaj kapısına vururken, bir yandan da havlıyordu şimdi. Önce bir bağırıtı duydu: "Kaltak! Lanet olasıca kaltak"; sonra da, besbelli gidip Mrs. Bhoolabhoy'a haddini bildirmek üzere yerinden kalkan Tusker'in, hasır koltuğunun gıcirtısını...

İbrahim gülümsedi. Kovulmuş olduğuna göre, onun arka kapıdan, Sahip'in de ön kapıdan çıkıp gitmesiyle bungalovun sahihsiz kalacağından kaygılanması gerekmiyordu artık. Binanın arka tarafındaki hizmetçi odalarına gidip, genç *mali*'yi buldu; çocuk süzgeçli eski sulama ibriğindeki çatlağı onarmakla uğraşıyordu.

“Bırak onu,” dedi. “Kovulduk. Birimiz giderse, hepimiz gider.”

“Bizi ne zaman tekrar işe alacaklar?”

İşe gireli daha bir iki hafta olduğu halde, *mali işlerin* nasıl yürüdüğünü biliyordu. İbrahim, durumu kısaca anlatmıştı.

“Bu defa, belki de hiç almayacaklar. Gel benimle. Görüntüyü kurtarmak için, önce benim bir iki şey toplamama yardım et, sonra da kendin için birkaç parça eşya topla.”

“Benim de toplanmam şart mı?”

“Tabii ki.”

“Nereye gidiyoruz?”

“Şiraz’a.”

“İş aramaya mı?”

“Hayır. Hanımsahip otelden çıktığında yanına gidip konuşmak için giriş kapısı civarında bekleyeceğiz.”

Mali ibriği bir kenara bıraktıysa da, çömeldiği yerden kalkmadı. Kahverengi gözleri, dikkatini toplama çabasıyla daha da koyulaşmıştı.

“İbrahim,” dedi, “neden sen sepet yediğinde, ben de sepet yemiş oluyorum?”

“Bunu daha önce açıklamıştım. Şimdi tekrar anlatmam için vakit yok.”

“Param ne olacak?”

“Ne olmuş parana? Benim seni kovduğumu söyleyen oldu mu? Ben hâlâ seni istihdam ediyorum, en azından ay sonuna kadar. O zamana kadar paranın lafını etme.”

“Sepet yediysek, yatacak yer, yemek ne olacak?”

“Sepet yemedik, sepetlendik. Dışarı gitmek niyetindeysen kibar İngilizceyi öğrenmen gerekir. Soru sormayı bırak da dediğimi yap. Allah rızkımızı verir.”

İbrahim’in yatıp kalktığı kulûbe, diğerlerinden daha yeni bir yapı olan oluklu sacdan garajın arkasındaydı. Misafirhane küçücük bir bungalov olduğundan, hizmetçilerin kaldığı yer de o oranda küçüktü: Ancak mütevazı bir bekâr yaşamına uygun bu yerde, *raj* döneminde, kadın erkek, çoluk çocuk altı yedi kişinin

kaldığı olurdu. O zamanlar, burada birkaç kulübe ile ayrı bir mutfak bulunuyordu. Bunlar arasında, yalnızca İbrahim'in yatıp kalktığı yer, görece iyi durumdaydı. Diğerleri harabeye dönmüş, mutfaktan geriye bir iki kararmış tuğladan başka bir şey kalmamıştı. Smiths'in ek binasına dönüştürüldüğünden beri, Misafirhanede kalanlara yemek pişirmek için kimse mutfağı kullanmıyordu. Sonradan Misafirhanenin içine az çok modern bir mutfak yapılmışsa da, buranın esas mutfak işlevi gördüğü nadirdi, çünkü Smalley'ler –kahvaltı ve doğum günü davetleri dışında– yemeklerini daima ya otelin ana binasındaki yemek salonunda yer ya da İbrahim'e tepsiyle getirtirlerdi.

Zaman zaman, Tusker Sahip'in markete gidip taze yiyecek alma hevesi tutar, onları da, patatesleri yakarak ya da yemeğin baharatını fazla kaçırarak, ziyan ederdi. İbrahim, çay ve tost hazırlama, yumurta haşlama, meyve suyu sıkma, mısır gevreği servisi yapma, buzdolabındaki süt ve tereyağı stoğunu ayarlama işlerini üstlenmişti; kış sabahları, beyin ve hanımın yaşlı kemiklerini sıcak tutması için, yulaf lapası hazırladığı da olurdu. Her ikisi de hasta olduğu zamanlar, adam, hastabakıcılıktan erzak ve donanım sağlamaya dek, her türlü işe el atmaktan geri kalmazdı. Yaşça ikisinden de çok daha küçük olduğu halde, onlara karşı, zıtlasmaktansa isteklerine boyun eğmek gereken şımarık ve anlayışsız çocuklarına hoşgörüyü yaklaşan, genelde kırgın ama sevgi dolu bir ebeveynin hislerini beslerdi.

Üç ay önce, Tusker Sahip yetmiş küsur yıllık yaşamı boyunca ilk defa hastalandığından ve Dr. Mitra, onun hastanede ya da evde, tercihen de hastanede yatmasını emrettiğinden beri, İbrahim, her ikisini de şımartıyordu. "Başlatmayın hastaneden de yataktan da," diye bağırırmıştı Tusker. "İbrahim bana bakar, Lucy de bakar, tabii kışını koltuktan kaldırabilirse."

Tusker Sahip'in hizmetinde çalışmanın zevkli bir yanı, İbrahim'in, İngiliz dilinin büyüleyici esnekliği ve şiirselliğini daha derinden kavramasına katkı sağlamasıydı. Mirat'taki gençlik günlerinden, hatta çocukluğundan beri, bu dilin zarafeti İbrahim'i büyülemişti. Bu büyüyü bozan tek şey, Kuzey Londra'da Finsbury

Park'ta geçirdiği bir iki aydı. Orada dilin tınısı farklıydı. Ama mahalle Yunanlıdan geçilmiyordu.

Tusker'in yatağa mahkûm oluşundan sonra, İbrahim günlerce, "Başlatma yatağından ve kışını koltuktan kaldır," sözlerini mırıldanarak dolanıp durmuştu. Yine günlerce, o ve Lucy Hanım, Tusker'ı fazla öfkelenlendirmeden onu güçlü kuvvetli tutacak besleyici et suyu çorbasının malzemelerini almak için, birlikte ya da ayrı ayrı alışverişe gitmişler, Misafirhanedeki, nadiren kullanılan elektrikli fırınla, kâh elbirliğiyle kâh ayrı ayrı mücadele etmişler, ya yeterince ısınmayan ya da fazla ısınan, bir an duman ve alev püskürtürken, iki dakika sonra Ekber'in kabri gibi soğuk olan bu fırını, tek tek ya da elbirliğiyle gösterdikleri çabaya rağmen, normal bir fırın haline getirmeyi başaramamışlardı bir türlü. Bu sırada Tusker Sahip, yatak odasında ya da verandada uzanır, bazen anlaşılmaz bir uysallıkla yatar, –hacca gitmek için çok geç kaldığını bilen bir adam gibi (diye düşünmüştü İbrahim)– bazen de çorbaya, karısına, İbrahim'e, Doktor Mitra'ya ve sabahleyin koca gölgesiyle Misafirhanenin bahçesini karartan, güneş beş katlı binayı aşacak kadar yükseldiğinde ise gölge yapmak yerine sıcaklık püskürten ve sıcak havalarda öğle vakti ara ara esen serin meltemlerin yolunu kesen Şiraz'a lanetler savururdu. Ama Tusker'dan en çok küfür yiyen, otelin ana binasındaki mutfak bahçesi ve harap çiçek saksıları kadar, Misafirhanenin bahçesine bakmakla da yükümlü baş *mali*'den sorumlu olan Mrs. Bhoolabhoy'du. İbrahim, Tusker ve Lucy'ye aitti; oysa *mali* ve temizlikçi daima Mrs. Bhoolabhoy'un sorumluluğunda olmuştu, ona ödedikleri kiranın bir kısmı bu hizmetlerin karşılığıydı.

Tusker'in hastalığı boyunca, yaşlı *mali*, Misafirhanede hiç iş görmemişti. Çimlerin biçilme vakti gelmişti. Kana çiçekleri solmaya yüz tutmuştu. Bahçe yabancı bir ormana dönüşmekteydi.

"Mrs. Bhoolabhoy beni ne sanıyor?" diye parladı Tusker bir gün. "Uyuyan güzel mi? Ne yapmayı planlıyor bu? Yüz yıl sonra, lanet çalılıkları yarıp gelerek beni uyandırmayı mı? Ne sanıyor bu karı kendini? Kahrolası 'Yakışıklı Prens' mi? Hele Billy-Boy bir dönsün. İkisinin de bağırsaklarını deşeceğim."

“Sahip ne diyor?” diye Hanımsahip'e sormuştu İbrahim.

“Hiç. Sayıklama nöbetinde,” diye yanıtlamıştı Lucy. “Ama şu mali konusunda bir şeyler yapmamız lazım. Bahçenin bu hali Albay Sahip'in iyileşmesini geciktiriyor.”

İbrahim böyle düşünmüyordu. Smalley'lerin hizmetindeki onca ilginç, fırtınalı yıldan sonra, henüz onları kaybetmeye hazır değildi. Onlar, Pankot'a yerleşmiş emekli Britanyalıların hayatta kalan son temsilcileriydi. Bu durum ve İngiltere görmüş olması, İbrahim'e diğer uşaklar arasında ayrıcalıklı bir konum sağlıyordu. Tusker şimdi öldüğü takdirde Lucy Hanım ülkesine dönme-ye kalkışabilirdi. İbrahim, bahçenin durumuna duyduğu öfkenin, Tusker'i heyecanlı, dolayısıyla da canlı tutan başlıca etken olduğunu düşünüyordu. Tusker tahriklere ihtiyaç duyan biriydi. Çoğu zaman, onları kendisi yoktan var ederdi. İşte şimdi, hazır bir tane vardı. Çimleri biçen ve kana çiçeklerini sulayan mali'nin oluşturduğu huzurlu ve kusursuz manzarayı izlemektense, Tusker, duvarı seyretmeyi tercih edebilirdi.

Kimi zaman, İbrahim'in, küçük düşme ve tenezzül gibi ikircikli duygular içinde, kana çiçeklerine su verdiği olurdu. Hatta, Tusker'in başucundaki vazoya koymak için bir iki kadife çiçeği koparmışlığı da vardı. Çim biçmeye gelince, onu yapmazdı. İnsanlardan sorumlu bir hizmetkârdı o, bahçıvan değil; hem zaten, Tusker'in da dediği gibi, bugüne dek çimleri hep Mrs. Bhoolabhoy'un mali'si biçmişti. Gerçi üç kuruşa talim eden yamağı kan ter içinde eski püskü aleti sürüklerken, adam yalnızca direksiyonu idare etmekle yetinirdi ya, neyse.

“Kiraya bu da dahil!” diye bağırırmıştı Tusker bir gün. Sabrı tükenen ve İbrahim'in, Mr. Bhoolabhoy esrarengiz Ranpur yolculuğundan dönene kadar bir şey yapmaması önerisine kulak asmayan Lucy Hanım, İbrahim'in daha önce hiç tanık olmadığı bir davranışta bulunarak, Mrs. Bhoolabhoy'la yüzleşmeye gitmişti.

İbrahim'e, “İdari işlere asla karışmam,” demişti bir keresinde, titrek ve alçak sesiyle. “Bende iş kafası yoktur.” İbrahim bu yorumu abartılı bulmuştu. İş para üstünü ve alışveriş listesindeki fiyatları kontrole gelince, Hanımsahip şeytan kesilirdi. Üstelik, İb-

rahim'in de bildiği gibi, Tusker Sahip'in Mrs. Bhoolabhoy'dan kopardığı tavizlerin çoğu Lucy'nin tabiriyle, "kendi küçük sersem beyni"nin marifetiydi. O küçük sersem beyin olmasa, iki sene önceki yeni buzdolabı, aynı yıl garaj kapısına yapılan tamirat, banyodaki yükselti üzerinde makam koltuğu gibi yan yana duran ve iftiracı bir temizlikçinin, ara sıra eşzamanlı kullanıldıklarına dair kanıtları olduğunu iddia ettiği iki hacet kabı üzerindeki yeni klozet kapakları da olmazdı.

Bu yüzden, Lucy Hanım, ortalıktan kaybolan *mali* hakkında Mrs. Bhoolabhoy ile yüzleşmeye gittiğinde, İbrahim onun, pekâlâ peşinde bir *mali*'yle dönebileceğini umuyordu.

"Anladığım kadarıyla yaşlı *mali* işten ayrılmış," demişti kadın, "Şiraz'da çalışmaya başlamış. Bundan sonra ne olacağına dair hiçbir fikrim yok. Sanırım bekleyip görmek zorundayız."

İbrahim, "Yaşlı *mali*'nin işten ayrılmış olduğunu bize söyleyemez miydin?" demesini ummuştı. Ama kadın bunu yapmadı ve İbrahim biraz düşündüğünde, aslında ondan bunu beklemediğini fark etti. Ona göre, Sahip ve Hanımsahip, yaşlı insanlarda görülen, dünyayı unutup kendine odaklanma halinin uç örnekleriydiler. Her ikisi de, tam anlamıyla kendi dünyasında yaşıyordu. İkisinden biri, zahmet edip de yaşlı *mali*'ye ne olduğunu sorsaydı, onlara anlatabilirdi. Oysa o ana dek, Sahip, *mali* ortada görünmedi diye homurdanıp durmuş, Hanımsahip ise, bu kadar çok homurdanmanın Sahip'in sağlığı için iyi olmadığı kafasına dank edinceye dek onu yarım kulakla dinlemek dışında bir şey yapmamıştı.

Yaşlı *mali*'nin işten ayrıldığı doğru değildi elbette. Adam kovulmuştu. Gayri resmi olarak, bu, Mrs. Bhoolabhoy'un tasarruf diye adlandırdığı sürecin bir parçasıydı, resmi gerekçe ise, Mrs. Bhoolabhoy'un, yaşlı bahçıvanın, otel mutfağına ait bahçeden elde edilen ürünlerin bir kısmını pazarda sattığına ve Mr. Bhoolabhoy'un olaydan habersiz, anlaşılabilir kıtlık zamanlarında pazardan bu ürünleri satın aldığına kanaat getirmiş olmasıydı. Yaşlı *mali*'nin böyle bir şey yaptığı kanıtlanmış olmasa da, Mrs. Bhoolabhoy böyle olduğuna inanıyordu ve Mrs. Bhoolabhoy bir şeye inanmışsa onun öyle olduğunu kabul etmek zorundaydınız. Onun yargı-

sına itiraz edilmezdi. Aslına bakılırsa, yaşlı *mali*, yetiştirmek için uğraşıp didindiği üründen hakkı olan payı aşırırmıştı yalnızca. Yıllarca Mrs. Bhoolabhoy'un Misafirhanedeki çimleri biçmek suretiyle tembelce ziyan ettiğinden yakındığı saatler de eklendikten sonra mutfak bahçesi *mali*'nin vaktinin büyük bölümünü alır olmuştu. *Mali*'nin ayrılması ve Şiraz'da işe girmesiyle, otelde yalnızca, sol ayağı topal ve sağ gözü kör yamak kalmıştı. O da, taşlı patikalar arasındaki bir iki çiçek kalıntısından ibaret çiçek tarhlarında biten otlarla başa çıkabiliyordu ancak. Mrs. Bhoolabhoy'un, bu zavallı yamağı da sepetlemek için fırsat kolladığı sanılıyordu. Lucy Hanım'a yaşlı *mali*'nin işten ayrıldığını söylemek tam da ondan beklenecek bir davranış, diye düşündü İbrahim.

Yaşlı *mali*, tam da Tusker Sahip hastalandığı gün işten atılmıştı; Sahip'in dostu ve içki arkadaşı Mr. Bhoolabhoy'un güya Mrs. Bhoolabhoy adına bazı işleri halletmek üzere Ranpur'a gidişinin ertesi günüydü. Hizmetkârları, yoksa o da mı sepetlendi, diye meraka düşürecek kadar nadir bir durumdu bu; belki de sonunda başka bir kadın uğruna karısını terk etmişti.

Sözgelimi, Ranpur'daki Go-Go-Inn'de şarkı söyleyen dansöz, ateşli Chichanya; Rus bir anne ile Afgan bir babanın kızı olduğu söyleniyordu. Smiths'teki kâhya, Mr. Bhoolabhoy'un dolabının iç kapağında, Ateşli Chichanya'nın gazeteden kesilmiş bir fotoğrafını görmüş ve tüm erkek hizmetkârlar, resme doya doya bakmak için, otel müdürünün yokluğunda birer birer odasını ziyaret etmişlerdi.

Mr. Bhoolabhoy'un Ateşli Chichanya'ya olan ilgisi, kızın Şiraz'ın Dağ Marızaralı Salonunda sahnelenen ilk kabarede şarkı söylemek üzere Pankot'a geldiği zamana dek uzanıyordu. (Konuyla ilgili bir haberde, kız, salonun tıkiş tıkiş olduğundan, manzaradan pek nasibini almadığından ve etrafta dağ falan görünmediğinden yakınmıştı.) Şiraz'daki hizmetkârlar kızın karga sesli, ama kavun memeli olduğunu söylüyorlardı. Ne kadar görkemli oldukları, dolap kapağındaki resimde, baskının kalitesizliğine rağmen, açıkça görülebiliyordu.

Yine Şiraz çalışanlarının Smith's çalışanlarına bildirdiğine gö-

re, Ateşli Chichanya doyumsuzdu; sabahın üçünde sertleşme sorunu yaşamaları durumunda sevgililerine ilham vermesi için, yatağının başucunda, Hong Kong baskısı resimli bir Kama Sutra kitabı bulunduruyordu. Kızın kulak tırmalayıcı sesi, çizmeli ayaklarını yere vurması ve Kazak dansı gösterisinde kullandığı kırmızı deri kırbacını şaklatmasıyla çıkan gürültü, çok kereler, diğer müşterileri rahatsız etmiş, özellikle de, eski Yazlık Rezidans binalarındaki Chakravarti Kolejinde prestijli bir İngiliz usulü devlet okulu eğitimi alan oğullarını ziyaret eden ebeveynlerden şikâyet gelmesine neden olmuştu.

Şikâyet nafileydi. Ateşli Chichanya, mülk sahipleri konsorsiyumundaki kalburüstü üyelerin yeğeni olan iki cılız genç adamın himayesindeydi. Dedikodulara bakılırsa, kızın bütün sevgilileri zayıftı. Ne kadar sıskaysa o kadar iyi, yaşı da önemli değil. Bu ölçütlere göre, Mr. Bhoolabhoy'un adaylığı önünde hiçbir engel yoktu. Şiraz'daki kabareyi iki kere izlemişti. Şimdi de, Ateşli Chichanya'nın her gece sahne aldığı Ranpur'daydı.

"Zavallı Bhoolabhoy Sahip," demişti Smiths'in aşçısı, müdürün orada ne yapıyor olabileceği kafasına dank edince. "Onda o güç kuvvet var mı ki?"

Üç hafta sonra geri döndüğünde, Mr. Bhoolabhoy sessiz ama halinden memnun görünüyordu: Hedefine ulaşmış bir erkek gibi, demişti aşçı. Yine dikkat çeken bir başka nokta, geri döndükten sonraki ilk pazar günü, müdavimi olduğu St. John's Kilisesine gitmeyişi oldu. Francis (Frank) Bhoolabhoy, doğuştan Hıristiyandı. Mrs. Bhoolabhoy'un ne olduğunu kimse bilmiyordu. Kadın o kadar çok evlilik yapmıştı ki, kızlık soyadı tarihin derinliklerinde kaybolmuş durumdaydı. Herhangi bir dine ya da öbür dünyaya ilişkin herhangi bir inanca ilgi duyduğu görülmemişti; onun derdi, varsa yoksa bu dünya, şimdiki zaman ve bu dünya ile şimdiki zamanı kendi çıkarına göre nasıl düzenleyebileceğiydi.

Dönüşünün sabahında, Mr. Bhoolabhoy, iki saat boyunca Mrs. Bhoolabhoy'un odasında kaldı; ancak kesintisiz konuşma sesinden, içeride romantik bir konuşma ya da günah çıkarılan, aşıkane bir sohbet değil, bir iş konuşması yapıldığı belliydi. Ye-

niden ortaya çıktığında, adam her zamanki bitkin havasıyla gündelik işlerine koyuldu; bir farkla: Daktilosunun başına oturduğunda ya da yere tabak düşüren birini fısıltıyla payladığında, bakışları başka yerlerdeydi.

“Oynaştan geliyor,” dedi yaşlı kâhya, İbrahim’den öğrendiği tabiri kullanarak. “Ama Şükûr Rabbime, cennette hepimize yer var.”

Mr. Bhoolabhoy’un kirli çoraplarını, gömleklerini ve iç çamaşırlarını torbadan çıkarırken, *dhobi*’nin* oğlu, kabare sanatçısıyla egzotik bir gece yaşandığına kanıt olabilecek yeni bir koku arayışıyla, her bir giysiyi elden geçirirken bir iki saniye oyalandı. Babasından öğrendiğine göre, *dhobi*’lerden, herhangi bir evde, zina kokusunu ilk tespit eden kişi olma geleneğini sürdürmeleri beklenirdi. Ama çocuk, yalnızca bir defa, Mr. Bhoolabhoy’un doğal vücut kokusu ile adamın favorisi olan Hamam sabununun tanıdık kokusunun bileşiminden farklı bir aroma buldu: Son moda bir slip donu kontrol ederken, Mr. Bhoolabhoy’a özgü olmayan bir koku çalındı burnuna. Ancak koku hemen, etiketleri henüz sökülmemiş donun yeni oluşuna bağlandı; belli ki Ranpur’dan alınmış ve kullanımdan önce yıkanmamıştı. Yeni bir don satın alınması başlı başına anlamlı olabilir miydi acaba?

Mr. Bhoolabhoy’un, *mali*’nin işten çıkarıldığını ve Tusker Sahip’in hastalandığını karısından duymuş olduğuna dair sessiz bir belirti vermesi o günün akşamını buldu. Otel çalışanlarından hiçbirisi olanlar hakkında ona tek kelime etmemişti. Kendisinin öğrenmesini yeğlemişlerdi. Saat beşte, Mr. Bhoolabhoy, binanın arka tarafına yürüdü, mutfak bahçesini tetkik etti, sonra da, hastayı ziyaret edecekmiş gibi, Misafirhane arazisine geçmeyi sağlayan ve orayı gören duvar aralığına gitti; ellerini arkada kavuşturup, kendisine anlatılan, merak ettiği ama onunla ilgili olmayan bir felaketin az önce yaşandığı yeri seyreden biri gibi, biçilmemiş otlara bakarak bir süre orada dikildi.

Etrafa görünmeden etrafı görebildiği bir yere konuşlanmış olan İbrahim, Mr. Bhoolabhoy’u izliyordu. Onun döndüğünü sa-

* *dhobi*: çamaşırcı. -ç.n.

bahin erken saatlerinden beri bildiği halde, Smalley'lere bu konuda hiçbir şey söylememiştir; çünkü, nedense kimsenin çok zorunda kalmadıkça diğerleriyle konuşmadığı günlerden birindeydiler. Böyle günler, Sahip ve Hanımsahip'in birbiriyle yalnız İbrahim aracılığıyla konuştuğu ya da ikisinden birinin yalnız diğeri aracılığıyla İbrahim'le konuştuğu günlere kıyasla nadirdi; ancak bu üç taraflı karşılıklı sessizlik günlerinin somut hiçbir gerekçesi de yoktu. Kendiliğinden oluveriyordu.

Bu yüzden İbrahim, Mr. Bhoolabhoy'un döndüğünü haber vermemiş, ancak otel müdürü, ciddi bir hastalık geçirmiş ve hâlâ ayağa kalkamamış olduğunu duyunca, eski dostunu ziyaret eder diye ummuş ve bu ziyareti dört gözle beklemişti. Hatta nöbet tutmuştu, çünkü bahçe yüzünden çıkacağı besbelli kavgayı kaçırmak istemiyordu. Mr. Bhoolabhoy'un duvar aralığından gersingeri otele döndüğünü gördüğünde, yaşadığı hayal kırıklığı derindi. "Ödle," dedi içinden.

Ayaklandı. Hanımsahip henüz öğle uykusundan kalkmamıştı. Sahip verandada, son bir iki gündür onca yaygara ve sıkıntıya neden olan, üstü çiziklerle kaplı siyah evrak kutusundan çıkardığı kağıtlar elinde, uyukluyordu.

"Kiraya dahil!" Tusker, yatak odasından verandaya nakledildiği ve yaklaşık üç haftalık ihmal sonucu ortaya çıkan manzarayı gördüğü gün, böyle bağırırmıştı.

"Kiraya dahilmiş, değilmiş, boş ver, hayatım," diye yanıtladı Hanımsahip, kaşık kaşık et suyu içirmeye ara verip, adamın kelleşmeye yüz tutmuş başındaki tüyleri düzeltirken, "bunları dert etme sen. Billy-Boy dönene kadar bekle. Mali'nin işi bıraktığını duyduğunda, hemen başka bir bahçıvan tutacaktır. Sen iyileşip, bahçenin de çaresine bakıldığında, tadını çıkaracaksın; bunu yapmanı engelleyecekse, bahçe için üzülmen doğru olur mu?"

"Tam bir budala gibi konuşuyorsun. Her zamanki gibi."

"Evet Tusker, biliyorum. Ne yaparsın ki, benim de makul olmak adına bulduğum naçizane tuhaf yöntemim bu işte."

"Şu lanet kutuyu getiriyor musun, getirmiyor musun?"

“Önce çorba. Sonra lanet kutu. Ama bugün değil. Eğer çorbamızın hepsini içer. Sonra da uslu uslu bir uyku çekersek, bir de takmışız akşam çayına nefis ararot bisküvisi yiyoruz, değil mi?”

“Kalmamak Hanımsahip. Yalnızca Giyestiff.”

“Öyleyse, nefis bir hazmettirici, Tusker’cığım.”

“Dehşet verici.”

“Ne?”

“Yetmişine gelmiş bir kadının yedi yaşında bir çocuk gibi konuşması.”

O gün İbrahim, akşam yemeğinin ardından Tusker’in bir küskünlük nöbetiyle çekildiği yatak odasına, çay ve hazmettirici bisküvi götürdükten sonra, Lucy Hanım’ın çayını verandaya taşıdı ve kadını, muntazam bir biçimde bacak bacak üstüne atmış ve ellerini kucağında kavuşturmuş halde, dalgın dalgın, uzamış otları seyrederken buldu.

“Teşekkür ederim İbrahim,” dedi kadın, yüzüne bakmadan.

Çoraplarından biri kaçtı. Ne kadar uzun süredir giydiği hesaba katılırsa, ayakkabılarının boyası oldukça iyi durumda sayılırdı. Bakışları, yıllar öncesine ait ayakkabılarıyla adımladığı yerleri seyreder gibi, hülyalıydı.

Çocuk gibi konuşmakla suçlandığı günün ertesinde, Lucy, Tusker’in verandaya yerleştirilmesinde İbrahim’e yardımcı olduktan sonra içeri girdi, tekrar dışarı çıktı ve evrak kutusuyla anahtarını kocasına verip, onu kendi haline bırakarak, askeriye-nin pazarına alışverişe gitti.

On dakika geçmişti ki, “Seni hergele!” diye bağırdı Sahip. İbrahim bu lafın ne anlama geldiğini asla tam olarak kavrayamamış olsa da, tınısını seviyordu.

Dışarıya, Tusker’in güzelce sarıp sarmalanmış halde, kurtlu bambu koltuğunda oturduğu yere çıkıp, sordu: “Sahip, bir şey istemek?” Şubat ayı Pankot’ta genelde ılık ve güneşli geçse de, sabahları serin olurdu.

“İstemek mi? Hiçbir şey istemiyor. Buldu bile. *Buldu.*” Bir

yandan da elindeki belgeyi sallıyordu. “Şimdi görürüz. O kaltağı dava edip, dünyanın kaç bucak olduğunu göstereceğim ona.”

İbrahim başıyla onayladı. Tusker Sahip, birine dünyanın kaç bucak olduğunu göstermekle tehdit etmeyeli haftalar olmuştu. Bu tehdidin yerine getirildiği görülmemiştir hiç. İbrahim, teoride dünyanın bir o köşesine bir bu köşesine yollanıp durduğu halde, fiziksel olarak en ufak bir mesafe katetmemiştir henüz. Önemli olan şuydu ki, Sahip iyileşme yolundaydı. Öfke, adamın bedenini yeniden canlandırmıştı. Zavallı narin bedenini. O beden ki, eskisiyle asla boy ölçüşemezdi. Biri şık üniformalı, irice, dimdik bir adamı, daha eskiye ait olan diğeri, ufak tefek Hanımsahip’le kolkola girmiş, orta boylu gençten bir adamı gösteren, oturma odasındaki fotoğraflara bakılırsa öyle. Bu fotoğraflarda, yüzü neredeyse tombul denecek kadar dolgun ve (İbrahim’in tahminiyle) pembe, ifadesi sert ve daima ciddiye. Şimdi ise, kimi zaman yüksek sesle, uzun uzun gulse de, sık sık, aşağılayıcı “Ha!” gülüşünü patlatsa da ve onu genellikle yalnız başına, kendi kendine gülümseyerek eklemlerini kıtlatırken bulabileceğiniz halde, Tusker Sahip’in yüzü solgun, cildi pörsüktü. Elleri ve kolları kahverengi lekelerle doluydu. İngilizler, bedenlen bozulmaya başladıklarında, bunu da, ayrıntılara karşı gösterdikleri geleneksel titizlikle yapıyorlardı; adeta, ileride rahat etmeyi garantilemek için, cesetlerini üzerlerinde prova eder gibiydiler. Bu günlerde hepsinin, İbrahim’in yarım yamalak Müslüman hassasiyetiyle dehşet verici bulduğu bir modaya uyarak ölümlerini yaktırdığı düşünülürse, doğrusu, zaman kaybıydı bu. İbrahim’e göre, bu modanın sorumlusu, İngilizlerin, ahretteki selametlerine zarar verecek kadar uzun süredir içli dışlı oldukları Hindulardı. Bu dünyadaki kayıplarından bahsetmeye gerek bile yok. “Ne günlere kaldık,” diye düşündü İbrahim, “şişman, paragöz bir Pencaplı kadın, Hıristiyan bir sahabe hayatı zehir edebiliyor.”

Tam da Tusker’a bu tür bir şeyler söylemeyi aklından geçiriyordu ki, Dr. Mitra, hastasını görmeye geldi ve İbrahim’e, misafire kahve getirmesi emredildi. Sıntarak, kaynayan kahveye bakıyordu şimdi; şu doktorun hak ettiği şekilde iki kat iğrenç hale

getirmek için, kahveyi iki defa kaynatıyordu. İbrahim, onunla, beş para etmez pek çok züppe Hintlinin kendi hizmetkârlarıyla ve başkalarınıninkiyle konuştuğu havada –sanki onlar, tren istasyonunda yük taşımak için çığırkanlık yapan hamallarmış gibi– konuşan Dr. Mitra’dan nefret ediyordu

İbrahim’e göre, Dr. Mitra gibi adamlardan kişilikten yoksun bir şey, bir makine muamelesi görmekle, Tusker gibi bir sahip-ten küfür yemek arasındaki fark, gerçek bir sahip ile taklidi arasındaki ayrım güzel bir örnekti. Gerçek bir hanımsahiple, kendi kendine gelin güvey olan arasındaki ayrım da, Lucy Hanım’la Mrs. Bhoolabhoy’u karşılaştırdığınızda ortaya çıkıyordu.

İbrahim, *raj* döneminin geride kalmış olmasına hayıflanıyordu; o günlerde hizmetkârlar ailenin üyesi gibi muamele görür, neşe ve üzüntülerini, somurtkanlıklarını, öfke nöbetlerini sergileme, asıl patronun kim olduğunu gösterme ayrıcalığına sahip olurdu ve zenginlikten –halihazırda yaşadıkları yuva, işverenlerin anavatana dönmesiyle bozulduğunda yeni bir yuva kurmak için gereken malzeme– gizlice aşırıma hakları olurdu. Kendisi de, böyle bir yuvada büyümüştü. Albay Moxon-Greife tarafından babasına verilen kuponlar ile Albay ve Mrs. Moxon-Greife’in boyunlarında çiçeklerle 1947’de ülkelerine dönerken çektiirdikleri bir fotoğraf, hâlâ ondaydı. Albay Moxon-Greife’in İngiltere’den babasına yazdığı ve babasının ona miras bıraktığı iki mektubu da saklamıştı. Son olarak, babasının Albay Moxon-Greife’e, o sırada yirmisine basan genç İbrahim için İngiltere’de iş olanağı olup olmadığını sorduğu iki mektuba karşılık olarak gelen suskunluk da ona kalmıştı.

“Kahve, Sahip,” diyerek tepsiyi gürültüyle Dr. Mitra’nın önüne koyduğunda Tusker’in sıcacık sözleri dışında bir yanıt alamadı: “Nerede kaldın ihtiyar domuz? Şu laneti fincanlara koy bari.” İbrahim memnuniyetle söyleneni yapmadan önce, Dr. Mitra’ya yaklaşıp eğildi ve babası Fransız Pondicherry’sinde bir ailenin yanında çalışmış eski bir dostundan öğrendiği şu cümleyi mırıldandı: “Tûe merd, Sahip?”* Dr. Mitra ne dendiğini anlamadan, başıyla onayladı ve “Bus, bus” dedi; o sırada İbrahim, tüberküloz

* “Pisliğin tekisin, değil mi Sahip?” –ç.n.

ve amipli dizanteri mikrobuyla dolu olduğunu umduğu az kaynatılmış keçi sütünü, döke saça fincana boşaltıyordu.

Mutfağa döndüğünde, kap kacakla olabildiğince gürültü çıkardı. Şu Mitra, apandisit şikâyeti olan insanların safrakesesini almaktan, sonunda, Kuzey Londra'daki Finsbury Park'ı boylayacak türde bir adamdı. Gerçi Mitra, Sahip'in kendi seçimiymi, ama İbrahim, hiçbir Hintli doktorun, bir beyazı tedavi edebileceğine inanmıyordu. Zorda kalınırsa Müslüman bir doktor işe yarayabilirdi belki, ama Hindu bir doktor asla. Öte yandan, en yakın Avrupalı doktor Nansera'daydı; üstelik adam Avusturyalı bir Katolikti ve Katolikler Hindulardan da beterdi, çünkü insanın acı çekmek için yaratıldığına inanıyor ve doğum kontrolüne karşı çıkıyorlardı. Hindular, vazektomi yaptıran her Hintliye bedava radyo veriyorlardı en azından. Ancak, radyo taşımak gençler arasında bir anda gözden düşmüştü. Kocaman radyosuna bakılırsa, şu avukat vekili Pandey biraz kafadan çatlak olsa gerekti.

Lucy Hanım döndüğünde, Dr. Mitra henüz evden ayrılmamıştı. İbrahim, adama öğle yemeğine kalmasını teklif etmelerinden korkuyordu. Birileriyle olmayı severlerdi. Ancak, Mitra kalktı ve Lucy Hanım onu yan girişe kadar geçirdi. Geri döndüğünde mutfağa girdi ve "İbrahim," dedi, "Sahip'e kutuyu vermemiz iyi olmadı."

"Hayır, iyi, Hanımsahip."

"Doktor Mitra iyi olmadı diyor. Tansiyonu için çok zararlıymış."

"Doktor Sahip, Albay Sahip'in psikolojisini anlamıyor. Albay Sahip, Hanımsahip gibi Başak değil."

"Ne?"

"Başak değil. Koç burcunda doğmuş. Daima bir şeylere karışmak, sorumluluk almak, olmayan sorunları çözmek, kendini haklı çıkarmak ve inançlarını savunmak zorunda hisseder."

"Bu yalnızca astronomi."

"Astroloji, Hanımsahip, astronomi değil."

"Astroloji, astronomi, her neyse. Kutu yok, İbrahim. Bu gece

kutuyu saklayacağım. Yarın kutuyu isterse, ona, 'nai malum baksh' dersin."

"Öyle diyeyim de iyice maskara durumuna mı düşeyim? Hayır, Hanımsahip. Kutu iyileşme için iyi. Kutu varsa, canlılık da var. Kutu yoksa, canlılık bitiyor. Sahip yüzünü duvara çeviriyor ve onun için de, bizim için de umut kalmıyor."

"Kutu yok," diye tekrarladı kadın. Narin kemikleri, tir tir titriyordu. Gözleri, berrak eflatun renginde, cildi, çatlamış ince porselen gibiydi.

Sabahleyin, gözleri, mavi gölge attırma vakti gelmiş saçları gibi griye dönmüştü yine. Yüzü hiç gülmeden İbrahim'e, en tiz ve en alçak sesiyle, "Belki de kutu konusunda haklısın," dedi. "Eğer isterse, kutuyu ona verebilirsin. Ben, reçetesindekileri almak için eczaneye gidiyorum."

O gittikten on dakika sonra, Tusker, kutuyu ve anahtarını istedi. İbrahim, istenenleri verdi. Sonra da yatak odasına gitti. Lucy Hanım'ın yüksek topuklu siyah abiye ayakkabıları arasından en güzel çifti seçip parlattıktan sonra tekrar giysi dolabının alt bölmesindeki çelik raylara koydu. Kadının, en son Tusker'la birlikte, her ikisi de tüvitlerini giyinmiş, ellerinde kalın değnekler ve yanlarında, (çay işinden) emekli olup Hindistan'da kalmayı denemiş, ancak sonunda şevki kırılarak memlekete dönmüş olan Blackshaw'lardan kalan köpekle çıktıkları yürüyüşte giymiş olduğu spor ayakkabılarına kösele yağı sürdü.

Ellerini yıkadıktan sonra, şifonyerin ikinci çekmecesinde minik bir yığın oluşturan kaşmir takımların arasındaki eskimiş naltalin tabletlerini alıp yerine yenilerini koydu. Yün atletlerin ve narin iç çamaşırlarının her birini tek tek inceleyip, delik ya da kaçık olup olmadığını yoklayarak, Minnie'nin dikiş iğnesinin ya da kendi gizli yama uzmanlığının faydasını görebilecek her parçayı bir kenara ayırdı. Son olarak da, kadının mücevher kutusunu açtı ve onun yalnızca Pankot Orduevindeki Hanımlar Gecesi gibi özel davetlerde taktığı elmas yüzüğü ve askeriyeye ait elmas broşu çıkardı, bir ilaç kabına azıcık cin koydu ve yüzükle broşu kabin içine atıp temizlenmeye bıraktı.

On dakika kabın içinde beklettikten sonra mücevherleri özenle kurulayıp tekrar kadife kutularına yerleştirdi ve kaptaki cini bir dikişte yuvarladı. Peygamberin onu ayıplayan gölgesi düştü üzerine.

İbrahim yüksek sesle, "İsraftan kaçınınız," dedi. Gölge kayboldu.

Heyecan içinde verandaya çıktığında, donup kaldı. Tusker Sahip, ceset gibi solgun görünüyordu. Elindeki kâğıt titriyordu. Bir şeyler söylemeye çalışıyordu.

"Sahip?" diyebilirdi ancak.

Sahip onu fark etmedi bile. Kâğıt titremeye devam ediyor, ağzı hâlâ kımıldıyordu. Paniğe kapılıp bahçeye koştu ve hem Tusker'ı kollayabileceği hem de Hanımsahip'in dönüşünü görebileceği bir yerde dikildi. Kadının geldiğini görür görmez, koşarak onu karşıladı.

"Yanılmışım Hanımsahip. Kutu kötü."

"Ah."

Kadın hareketsiz durdu. Gerçek bir Hanımsahip asla paniklemezdi.

"Eh, İbrahim, bir musibet bin nasihatten iyidir. Ne kadar kötü?"

İbrahim "bilmiyorum" anlamında omuz silkti.

"Gidelim İbrahim ve görelim."

Kadın önden yürüdü. Tusker'ın yanına vardıklarında, İbrahim bir an için Sahip'in öldüğünü sandı. Adam gözleri kapalı, ağzı açık, kendinden geçmiş bir halde oturuyordu. Ama aniden, tek gözünü açtı.

"Ah canım," dedi Lucy Hanım. "Azıcık kestirirken uykuçumuzdan mı uyandırıldık yoksa?" Ellerini çenesinin altında kavuşturdu.

"Azıcık kestirmiyorduk. Azıcık düşünüyorduk. Entrikacıklarımızı kurup, plancıklar yapıyorduk."

"Ne planı Tusker'cığım?"

"Cinayet."

"Peki talihsiz kurban kim olacak?"

Adam yanıt olarak belgeyi eline tutuşturdu; tek bir sayfa, daha doğrusu bir mektuptu bu; kadın gözlükleri olmadan okuyamadığından yakındı.

“Bu her şeyi açıklıyor. Geçen sefer bu boktan tek kelime anlamamışsın.”

“Geçen sefer mi Tusker?”

“Evet, geçen sefer. ‘Ne güzel’ ya da ‘Bu iyi işte’ veya buna benzer anlamsız şeyler söylediğinde.”

“Yorum yapmışsam, hayatım, onu okumuşum demektir. Ve eğer okumuşsam, demek ki o sırada gözlüklerimi takmışım. O yüzden, huysuzlanmayı bırak. Mektubu bana oku ve hatırlat.”

Belgeyi geri verdi; daha doğrusu, adam, arteritli elinden kapı-verdi onu.

“Sayın Albay Smalley,” diye aniden gürledi Tusker Sahip, kadında, miyopluğun yanı sıra sağırılık da olduğuna karar vermişti sanki. “Mr. Bhoolabhoy, teklif edilen kira artışına itiraz ettiğinizi belirtmiş bulunuyor. Dolayısıyla, Misafirhane kira kontratının, geçerlilik süresi dolmak üzere olan yürürlükteki anlaşmanın ikinci bendinde belirtilen şartlar ve koşullar aynen geçerli olacak şekilde 1 Temmuz 1971 tarihinden 30 Haziran 1972 tarihine kadar yenilenmesi konusunda, anlaşmaya varılmıştır. Lütfen bu mektubu imzalayıp bir kopyasını zarf içinde geri yollayın ki, her iki tarafın da, süresi dolmakta olan anlaşmaya mektubun bir kopyasını ilaştirmesi suretiyle, bu yıl daha fazla formaliteye ihtiyaç kalmamasın.’ İmza, ‘Mrs. Bhoolabhoy, Otel Sahibi”

“Pekâlâ?” dedi Lucy.

“Pekâlâ mı? Buna pekâlâ mı diyorsun?”

“O zaman çok memnun olmuştun. Zevkten dört köşeydin hatta.”

“Dört köşe mi? Bu saçma laf da nereden çıktı?”

“Senin laflarından biri Tusker. Halinden memnun demek, değil mi?”

“Olabilir.” Hâlâ bas bas bağırıyordu. “Ama şu anda hiç memnun değilim. Güya sen de mektubu kontrol etmiştin. Onu okuyamadığını nereden bileyim! Bana geri verdiğinde –hatırlıyorum da–

yalnızca, 'ah, çok iyi, Tusker' demiştin, nasıl bilebilirdim bunu."

"Çok iyi değil miydi yani?"

"Kaltak bizi aldattı. 'İki elin sesi var,' sen hep bunu söylersin. Yıllardır bunu söyleyip durdun. Böyle düşünmem için beynimi yıkadın. Sana güvenmemi sağladın. Bu yüzden, dolandırılan biziz. Ben değil, biz. Bunda sorumluluk kabul etmiyorum."

Lucy Hanım, bir sandalye çekip oturdu. İbrahim, kendisine soran olursa akıl vermeye hazır halde, yanı başına çömeldi. Ne de olsa, bu bir aile meselesiydi. Köpek de, adeta karanlık beyninin derinlerdeki bir köşesi olanları algıliyormuş gibi, Tusker'in koltuğunun arkasından çıkıp, patilerini sürüyerek geldi, Lucy Hanım'ın ayaklarının dibine devrildi ve acıklı bir ifadeyle, uzun uzun, bir ona, bir Tusker'a baktı.

"İş meselelerine pek kafam çalışmaz," dedi Lucy. Tusker konuşmak için ağzını açtıysa da, kadın ona aldırmadan devam etti: "Eğer Mrs. Bhoolabhoy'un bizi nasıl dolandırmış olduğunu anlamamı istiyorsan, olanları tek heceli sözcüklerle anlatman gerekiyor."

"Bir kere, iki anahtar sözcük olan 'yürürlükteki' ve 'anlaşma' bile çok heceliyken, dediğini yapabilecek babayiğit var mıdır acaba? Lanet mektubu az önce, gayet açık bir biçimde okudum. Hâlâ göremiyor musun?"

"Tusker, gördüğüm tek şey, benimle konuşurken sesini yükselttiğin, bana kötü sözler söylediğin. Hizmetkârların önünde, demiyorum, çünkü yalnızca bir tane var."

"Anlaşılan bize başka biri gerekecek, değil mi?"

Uzun bir sessizlik: Tusker pis pis bakıyor, Lucy minik incilerden kolyesiyle oynuyor, Bloxsaw hızlı hızlı soluyor, İbrahim nefesini tutuyordu.

Lucy incileri bırakıp Bloxsaw'un başını okşadı. Köpek, kendisine gösterilen şefkati paylaşmaya çalışır gibi, kan çanağı gözleriyle, dönüp İbrahim'e baktı.

"Sen hasta yatarken İbrahim'in bizim için nasıl köle gibi çalıştığını gördükten sonra, ima ettiğin şeyi düşünmek bile istemem Tusker."

İbrahim boynunu büktü. Ve bekledi. Albay Hanımsahip'in nazik tavrının ardındaki, ona hiç yabancı gelmeyen katılığı tanı-mıştı. Kendisi de, kadın gibi, Hollywood filmleri hastası olan İb-rahim, Hanımsahip'in Bette Davis'liğinin tutmak üzere olduğunu biliyordu. Kadının o haline tanık olmuştu daha önce: Yalnız ol-duğünü düşünerek, bir aşağı bir yukarı çalım ile yürüyor, kolları- nı kavuşturup, yaşlı poposunu savurarak, o benzersiz ses tonuy- la mırıldanıyordu. Eğer Sahip şu an bir kalp krizi daha geçirse ve kadın yanındaki tek kişi olsa, adam ondan hapını istediğinde, kadın olduğu yerde öylece durur (kadının aklından geçen asıl buydu işte), Bloxsaw'un başını okşayarak, koca koca açtığı gözle- rini kana çiçeklerine diker ve adamın acı çekişini, nefes almak için çırpınışını, hasır koltuğundan kalkıp ilaçlara ulaşabilmek için verdiği mücadeleyi görmezden gelirdi. Kulak kabartmış, ye- re yıkılma sesini beklerken de, köpeği okşayarak oturmaya de- vam ederdi. Sonra, aradan bir iki dakika geçince, içeri girip sa- kin bir sesle, "İbrahim," diye seslenirdi, "İbrahim, hemen gidip Dr. Mitra'yı buraya getirir misin? Ona beyefendinin hasta oldu- ğunu söyle. Çok, çok hasta."

Yine de beyefendi, şimdilik gayet iyi görünüyordu. "Ne di- yorsun Allah aşkına?"

"Yalan mı? İbrahim köle gibi çalıştı."

"Ee, n'olmuş?"

"Nasıl oluyor da başka bir hizmetkâr bulmaktan söz ediyor- sun?"

"Tamam, anladım." Tusker, büyük bir sabırla aptallara katlanı- yormuş gibi yaparak, abartılı hareketlerle mektubu katladı, tekrar kutuya koydu ve kutuyu kilitledi. "Şahsen," dedi, "başka birinin daima başka biri anlamına geldiğini varsayalım. Farklı biri ya da zaten olanın yerine gelecek biri değil, başka biri. Bir başkası. Baş- ka biri. Sözgelimi bir *mali*. Çimleri adam etmesi için. Tabii benim bu evden cesedim çıkmadıkça birini tutmayacaksak, o başka."

"Ha, evet, anladım. Yanlış anlamışım. Çok haklısın. Çimlerin sorumluluğu Mrs. Bhoolabhoy'a ait. Bunu hep söylemişsindir ve haklısın da: Kiraya dahil."

“Artık değil.”

“Nasıl olur, Tusker’cığım?”

“Şöyle ki, geçen temmuzdan beri kira kontratımız yok. Elimizde yalnızca o Allahın cezası, dolandırıcı mektup var. Az önce sana, son derece açık ve net bir biçimde okuduğum mektup.”

Tusker, başını arkaya yaslayıp gözlerini yumdu. Lucy Hanım, omuzlarını kaldırıp hiçbir şey anlamadım der gibi bir hareket yaptı ve sevimli bir ifadeyle İbrahim’e baktı.

Bundan cesaret alan İbrahim, lafa girdi: “Sahip’in söylemeye çalıştığı, bence şu, Hanımsahip: Mal sahibinin kira anlaşmasını bir sonraki 30 Haziran’a kadar uzatan geçen seneki mektubu, yalnızca ikinci maddede belirtilen şartlar ve koşulların uzatılmasını, diğer tüm maddelerin ise, sözgelimi, mal sahibinin iç ve dış dekorasyon ile bahçenin bakımından sorumlu olduğunu belirten madde gibi, uzatma kapsamının dışında kaldığını ima ediyor. Yanılıyor muyum?”

“Tabii ya İbrahim!” diye bağırdı Lucy Hanım, şaşkınlıkla el çırparak. “Ne kıvrak zekâ. Öyle değil mi Tusker? Mektubun anlamı bu muydu? Ben hayatta anlayamazdım.”

İbrahim tatlı tatlı gülümsedi, sonra ifadesini bozmadan Tusker’a döndü; ama, Sahip’in faltaşı gibi açılmış gözleri ve hiç de hayra alamet olmayan bakışlarıyla karşılaştı.

“Yaa,” dedi Sahip. “Ne de kıvrak bir zekâ! Fazla kıvrak! Bu kıvraklıkla çabucak defolmayı da başarır o halde. Hemen kalk oradan ve çek git! Alçak herif!”

“Ben ne yaptım ki, Sahip?”

“Anlatayım ne yaptığını – bilmiyor sanki. Nankörlük ettin. Bütün bunları öyle bir iki saniyede kavramış değilsin. Büyük ihtimalle geçen yıldan beri gayet iyi biliyordun bunu. Seni ve taife-ni pis pis kakhahalar atarken hayal edebiliyorum. Seni ve Madam Bhoolabhoy’un hizmetkârlar dediği şu hırsız tayfasını. Ha!”

İbrahim ayağa kalkmıştı. “Sahip dilediğini söyleyebilir. Ancak Sahip’in söylediği, gerçeği yansıtmıyor. Böyle şeyleri nereden bilebilirim ki? Sizin aylak dedikleriniz nereden bilsinler? Hem çimler, geçen temmuzdan beri biçilmekteydi değil mi? Ta ki yakın-

larda mali Şiraz'da çalışmaya başlayıncaya kadar. Geçen aralıkta, banyoya badana yapıp, klozet kapakları yenilenmedi mi?"

"Badanaymış! Ha! Öyle ya. Badana. Göz boyamaca. Kurnaz kaltak. Sana, git buradan, dedim."

İbrahim yardım ister gibi Lucy Hanım'a döndü.

"Sahip buradan git diyor. Tamam, ama nereye?"

"Keyfin bilir! İstersen lanet olası Mekke'ye git!" dedi Tusker.

"Mekke," dedi İbrahim; böyle bir yolculuğun düşüncesi bile onu bitkin düşürmüş gibi omuzlarını indirerek. "Yaşlı Müslümanların rotası. Şafakta araba yolculuğu. Paketlenmiş körili börek ve koliler dolusu Watney's Pale ile, Haringay 0800 sayılı uçakla yola çıkış. Southend yolu boyunca ve dönüşte söylenen şarkılar. 'Öp Beni Denizci' yazılı şapka. Sahip ne sanıyor beni? Gün boyu sürten bir oğlancı mı?"

Bunların çoğunu homurdanarak söylemişti. Vakarla, içeri girdi. Vakarla, durup konuşulanlara kulak kabarttı.

"Bunu nasıl yapabildin, Tusker? İbrahim'e nasıl bu kadar kaba davranabildin?"

"Şu anda seni dinliyor, budala!"

"Dinlesin, ne zararı var ki? Hoş, asla öyle yapmaz. Fazlasıyla gururludur. İbrahim'e *hizmetkâr* muamelesi yapamazsın Tusker. Öyle olduğunu biliyorum, ama bir yandan da değil. Hem o, çok gezip görmüş, tecrübeli bir insan."

"İllegal göçmen. Cehennemde bile barınmaz. Bence."

"Gurur Tusker. Sözünü ettiğim şey bu. Sende gurur kalmadı artık. Sözümü kesme. Ve senin gururun olmadığı için, ikimizin de yok. Çoktan ülkemize dönmüş olmalıydık."

"Burada kalmayı isteyen kimdi peki?"

"Sen istedin. Ben de sana uydum. Eve gitmeliydik, en azından Bombay'da geçirdiğimiz o yıllardan sonra. O fiyaskodan sonra ülkemize dönmeliydik. Ama artık çok geç."

"Ne fiyaskosu?"

"Neyi kastettiğimi çok iyi biliyorsun Tusker."

"Bilmiyorum. Seninle evleneli kırk yılı geçti ve ben senin ne boktan söz ettiğini hâlâ anlayabilmiş değilim."

“Şu an için gururdan söz ediyorum. Ve senin, İbrahim’inkini incittiğinden.”

“Ah, tabii sen hiç incitmedin değil mi? Hayır. Peki, onu en son işten kovan kimdi? Söyle bakalım. Peki senin tarafından kovulduktan sonra, ona günlerce surat asan kim, ha? Eee?”

“Tusker, eğer azıcık gururun olsaydı, burada oturup deliler gibi bağırmak, ona buna laf yetiştirmek ve eski kâğıtlarla dolu bir kutu yüzünden hezeyana kapılmak yerine, Mrs. Bhoolabhoy’a, sert ama nazik bir not yazıp, ona bahçenin durumuna ilişkin ne yapmak niyetinde olduğunu sorardın.”

“Ve onun, dikkatimi mektuba yönlendirmesine yol açardım, değil mi? Kendimi tam bir gerzek durumuna sokardım yani. Kadın bizi dolandırdı. Sonunda duruma uyandığımı, ama buna ilişkin bir bok yapamayacağımı bildiğimi göstererek, ona bu zevki tattıracağımı mı sanıyorsun?”

“O zaman Billy-Boy dönene kadar bahçeyi unut.”

“Unuturum, merak etme. O kaltak bir şeyi aklına koydu mu, o küçük kılıbık hıyarın hiçbir işe yaramadığını da unuturum. Onun bunu bile bile yaptığının farkında değilim sanma. Nedenini de biliyorum. Kadın kasıtlı olarak, bahçeyi tamamen bakımsızlığa terk edip mahvolmasını bekliyor. Mahvolsun. Lanet otlar, pencerelerden içeri yürüsün. Umurumda değil. Ben yorulдум. Gidip yatacağım.”

“Dur sana yardım edeyim Tusker.”

“Zahmet etme.”

“Zahmet değil, görevim bu.”

“Böylesi işine de geliyor ha? Daha çok, bu yüzden yapıyorsun. Ben aniden ölüverirsem, sen ne olursun?”

“Bunu düşünmemin sırası değil Tusker. Haydi bakalım. Hoppa.”

İbrahim, çıplak ayakla mutfaktan geçerek arka verandaya çıkıp yere bağdaş kurdu. Bir Charminar yaktı. “Filasko ne acaba?” diye düşündü. Fil Asko? Filas Ko? Her nasıl hayal ettiyse etsin, o şeyin tam göbeğindeydi.

Beş dakika sonra kadının ayak seslerini duyunca, hızlı bir ne-

fes çekip sigarasını söndürdü ve başının üzerindeki dumanları üfleyerek dağıttı, ama kadın iyice yaklaşıp başında dikilinceye kadar oturmaya devam etti. Sonra, yavaşça ayağa kalktı; omuzları hâlâ düşükse de, deminki kadar sefil görünmüyordu.

“Teşekkürler İbrahim, ayakkabılarım çok güzel olmuş, takılan da.”

İbrahim başını öne eğdi. Belli ki kadın, az önce onları yoklamıştı. Neden acaba?

Kadın, kırış kırış, biçimsiz parmaklarıyla incilerini çekiştiriyordu. “Sahip’e karşı sabırlı olmalısın,” dedi. “İkimiz de sabırlı olmalıyız. Çok sabırlı. Söyledikleri için onu bağışla lütfen. Doktor Mitra çok kaygılı. Ben de kaygılanıyorum. Sahip, adeta başka biri gibi. En azından bu defa, her zamankinden de farklı. Sır saklayabilir misin İbrahim?”

İbrahim, sır dinlemek için en uygun pozisyonu alarak, ellerini arkasında kavuşturdu.

Kadın lafa girdi: “Bir erkek hayatı boyunca daima aktif olmuşsa,” –gözlerinin rengi değişti– “ve birdenbire kendisini atıl durumda bulursa, o erkek, nasıl söyleyeyim, ufak tefek, önemsiz, küçücük şeyleri abartma eğilimine girer, *malum?*”

“*Malum*, Albay Hanımsahip.”

“Böyle bir adam, habbeyi kubbe yapar. Çorba, mesela. Uzamış çimler. Susuz kalmış kana çiçekleri. Güneş çıktığında Şiraz Otelinin berbat gölgesi. Onun yüzünden çiy, olması gerekenden daha uzun süre kalır. Çiyin uzun süre kalması da, otların köklerine daha bol besin gitmesini sağlar. *Malum?*”

İbrahim başını salladı, ancak, kendisinininkinden daha üstün bir zekânın huzurunda olduğunu anladığını karşı tarafa göstermek için hafifçe kaşlarını çatı.

Kadın huzursuzlandı.

“Yürüyelim,” dedi birden. İbrahim, ona eşlik etti ve birlikte arka avluya girdiler.

“Bizler gölgede kalıyoruz, İbrahim,” dedi Lucy yavaş yavaş yürürken. Sonra durup başını kaldırarak, onları gölgede bırakan cam ve betonarme yapıya bir göz attı. “Çiy, bizi beslemekten çok, romatizmalarımızı ve sinirlerimizi azdırmaya yarıyor. Genç bir erkeğe ihtiyacım var. Oğlan çocuğu da olur. Bildiğin biri var mı?”

İbrahim gözlerini kırptırdı. “Hanımsahip?”

“Güçlü kuvvetli bir genç. Pankot’taki geniş akraba çevrende böyle biri vardır mutlaka. Ona makul bir ücret ödemeye hazırım. Daha doğrusu, onu sen bulduğun için parayı sana vereceğim, sen de benim adıma ona ödeme yapacaksın. Sahip’in bu düzenlemenden haberi olmamalı; ama, çocuğun bana çıkaracağı masrafı azaltmak için, senin yevmiyeni artırmaya ikna edebilirim onu belki.”

İnsanın aklı almıyor, diye düşündü İbrahim. Böyle yaşlı bir hanım!

Alçak sesle sordu, “Ne tür bir çocuk Hanımsahip?”

“Ah, her türlü olur, yeter ki güçlü ve istekli olsun, çok masraf çıkarmasın, güvenilir olsun ve haftada, diyelim ki üç gün, işbaşı yapabilsin. Gerekirse, ihtiyaç halinde el altında olması için, burada da kalabilir. Ancak, evet, bir pürüz var...”

İbrahim, kadının, böyle bir planın içerdiği çok sayıda pürüzden hangisini fark etmiş olduğunu merak ediyordu doğrusu. Kadının devam etti:

“Alet sorunu var. Bu ilişkide aletler çok önemli. En iyisi Mr. Bhoolabhoy geri dönene kadar harekete geçmemek. İşimiz çok zor. Mr. Bhoolabhoy da plana dahil edilebilir. Bunu isteyeceğinden pek kuşum yok. Plan. Aldatmaca yerine böyle diyelim. Evet, Mr. Bhoolabhoy’un da bunda yer alması gerekecek. Aslında, oğlan Mr. Bhoolabhoy’un hizmetinde gibi görünmeli. Tabii alet sorunu tamamen ayrı; bende yok ama Mr. Bhoolabhoy kendininkini kullanır sanırım. Anlıyorsun değil mi İbrahim? Hem oğlanı kiralayıp hem de onun iş görmesi için gerekli aletleri satın almaya param yetmez. Bir şey daha. Lütfen anla, bu yalnızca geçici bir anlaşma olacak. Oğlana sürekli bir pozisyon umudu verilmemeli. Geçici bir düzenleme, evet, böyle demek lazım. Sahip’in sağlığına ve gücüne yeniden kavuşmasına ve ona buna dertlenerek o gücü çarçur etmemesine yardımcı olacak, geçici bir düzenleme. Tansiyonu çok yüksek. Kendini fiziksel ve duygusal olarak yorması çok tehlikeli. Ama ben de kendi iç huzurumu düşünmek zorundayım; bu yüzden, bu nekahet dönemi boyunca, iç huzurumu sağlaması için böyle bir oğlanın hizmetlerinden düzenli olarak yararlanabilirim; sonra da, Sahip tam olarak kendine geldiğinde ona her şeyi itiraf edip, çocuğun gerçekte Mr. Bhoolabhoy’un değil, benim hizmetimde olduğunu anlatabilirim. Şey, yalnızca benim değil tabii, İbrahim. Bizim. Senin ve benim. İkimiz baş başa vererek böyle bir çocuk bulup, ondan faydalanamaz mıyız?”

İbrahim “Hanımsahip,” diyerek, girdap halindeki zihninin merkezindeki durağan kısımdan kendiliğinden çıkıveren bir sözcükle lafa girecek oldu.

“Yani, ara sıra sana da yararı dokunabilir. Ama esas olarak bana lazım. Çim biçmeyi, çiçeklerle ilgilenmeyi becerebilecek bir çocuk: Özellikle de kana çiçekleriyle. Kocamı kaybetmek istemiyorum İbrahim. Onu kaybetmemem için de, çimlerin bakımlı tutulması, kana çiçeklerinin sulanması şart. Kutu konusunda ya-

nılıyordun. Bunu sen de kabul ettin. Bahçe yüzünden öfkelenmenin ona iyi geldiğini düşünmen bir yanılgı. İyi gelmiyor. Tersine, iyileşmesini engelliyor. Aşırı heyecana dayanabilecek ya da önemsiz meselelerle sürekli olarak canını sıkarak yaşayabilecek güçte değil.”

Nihayet jeton düşmüştü. İbrahim hem bir ferahlama hem de hayal kırıklığı hissetti. Oğlan konusu şahsen ilgisini çekmese de, ilk başta kadının anlattığını sandığı şekilde bir plan, hayatına ilginçlik katabilirdi; oysa Hanımsahip’in istediği, bir *mali*’ymiş yalnızca. Yanılgının böylesi!

“Böyle birini tanıyorum, Hanımsahip. Genç, güçlü, hevesli. Kız kardeşimin eniştesinin yeğeni; hayat pahalılığının artması ve uluslararası enflasyon krizi yüzünden, bu yakınlarda işinden atıldı.” Aslında, bu tanıma az çok uyabilecek, daha doğrusu, teknik anlamda uymayan ama uydurulabilecek birkaç kişi tanıyordu. İş, pazara inip, ağını atmaya kalmıştı. Bundan, ufak bir kâr sağlanabilirdi pekâlâ.

“Böyle bir çocuk ne kadara patlar, İbrahim?”

İbrahim bir rakam söyleyip, ekledi: “Artı, masraflar.”

“Deme!”

“Duyduğum biri daha var, belki biraz daha ucuza gelir; pek zeki değil, ama güçlü kuvvetli ve hevesli.”

“Bak bu daha iyi. Ama bir de yemek işini çözmemiz gerekiyor. Albay Sahip’in evin giderlerini ne kadar sıkı takip ettiğini bilirsin.”

İbrahim, yine gözlerini kırıştırdı. Aslında masrafları Hanımsahip takip ederdi, ancak, ara sıra, Tusker’ı kadının hesap kayıtları ile faturaları tek tek okurken gördüğü oluyordu doğrusu. Bu kontrollerin ardından daima kavga ederlerdi. Dolayısıyla, Tusker’ı Smiths’te çalıştığına inandırdıktan sonra çocuğu evde beslemenin sorun yaratabileceğini de kabul etmek gerekiyordu. Misafirhanenin hizmetçi kulübelerinde yemek pişirmek için uygun donanım olmadığından, zamanla yerleşmiş olan düzenlemeye göre, İbrahim’in yemeği otelin hizmetçi kulübelerinde hazırlanıp, gerektiğinde burada verilse de Smalley’ler, her ay un, çay, tuz, şeker ve yemeklik yağ bağışlayarak temel gıda malzemeleri-

ni sağlıyor, bunun yanı sıra, İbrahim'in ihtiyacı olan sebze ve eti alması için, ona tayin harçlığı da veriyorlardı.

Yemeği daima Minnie pişirirdi, çeşitli konularda onunla anlaşmaya varmışlardı; bu anlaşmalar, Minnie'nin meslektaşları tarafından da kabul görmüştü. İbrahim'in rahatı yerindeydi. Aylığının büyük bölümünü biriktirebiliyordu. Otelin stoklarından devamlı beleş rom içebiliyordu. Tusker Sahip ve Lucy Hanım, her şeker bayramında ona yeni bir giysi hediye ediyorlardı. Bir iki paket Charminar sigarası karşılığında, otelin çamaşırcısı çamaşır işini gayet güzel hallediyordu. Dârülacezeyeye kapağı atmış gibiydi.

Gelgelelim, en değerli hazinesi, özenle sakladığı, babasından kalma beyaz tunik ve pantolon takımıydı; Albay Moxon-Greife zamanında babasının orduevindeki yemeklerde giydiği takım, uzun yıllardır İbrahim'in üzerine de uymaktaydı. Albay ve Mrs. Smalley'nin Pankot Orduesine davetli oldukları nadir durumlarda, bu takımı bir iki kere giymişti. Artık modası geçmiş de olsa, özel hizmetkârlar, hâlâ bir statü simgesiydi. Sahip ya da hanımsahibin arkasında dikilir, mutfakta bir güzel aşağılanır, sağa sola koşturur ve her ne olursa olsun, işleri babanızın ve ondan önce onun babasının yaptığı şekilde yürütmenin heyecanını tadardınız; uzun, ihtişamlı masanın etrafındaki sahip ve hanımsahiplerin çoğunun artık en az sizin kadar esmer olması ayrı mesele tabii.

Tusker Sahip, ona Mahar Alayının renklerinde dokunmuş bir kuşak ve türban bandı vermişti. İbrahim, gösterişli giysisini en son, astsubaylar, üstsubaylardan birkaçı ve hatta bazı subay eşlerinin Pakistan karşısındaki zaferi büyük coşkuyla kutladıkları yılbaşı gecesinde giymişti. O gece masada yalnız Tusker ve Lucy Hanım Britanyalıydı ve İbrahim, orada toplananlar arasında, kusura suza sarhoş olan tek kişinin kendi Sahip'i olmasından bayağı gurur duymuştu. Tıpkı, babasından duyduğu Albay Moxon-Greife'in sarhoşluğu gibiydi.

"Önce, oğlum," diye anlatırdı babası ona, "Albay Sahip hiç durmadan konuşur, ama pot kırmamaya çok dikkat eder, anlarsın ya! Sonra, yemeğin sonuna doğru, rastgele konuşmayı kesip,

oturduğu yerde hazırolda bekler. Yalnızca kendisine bir şey söylendiğinde cevap verir, ama kısa ve öz konuşur. Eli daima kadehte olur. İçkisi sürekli tazelenir. Masanın başında oturur; yemeğin başkanı odur. Ayağa kalkma vakti geldiğinde, asla yardımımı istemez. Vücudu dimdiktir. Ayağa kalkar ve, 'Vekil Bey' der, Başkan Yardımcısına hitap ederek, bunun üzerine, o da ayağa kalkıp İmparator Kral şerefine kadeh kaldırır. Herkes içkisinden bir yudum alır. Albay Moxon-Greife yerine oturur. Bir daha da kımıldamaz. Onu iskemlesiyle birlikte dışarı çıkarınız. Kenarlarına demir halkalar monte edilmiş, özel bir iskemledir bu; halkalardan sııklar geçirilince, tahtırevan haline gelir. Ellerinde sııklarla adamlar gelir. Sııkları halkalardan geçiririz. Onu dışarı çıkarıp yolun karşı tarafındaki bungalovuna taşırız. Yatağa ben yatırım. Ertesi sabah saat tam altıda içtimada hazır bulunur. Gerçek bir Burra Sahip.* Hanımlar Gecesi'nde birazcık daha az içer. Böylelikle, Hanımsahip'le birlikte yolun karşısına geçip bungalovuna kadar yürümeyi başarır."

İbrahim, Hanımlar Gecesi dışında, Pankot Orduevine hiç gitmemişti ve Tusker'la Lucy Hanım'ın hizmetine girdiğinden beridir, Tusker lokale yalnızca bir defa yalnız gitmiş, o zaman da eve ayık gelerek İbrahim'i hayal kırıklığına uğratmıştı. İbrahim'in her ikisine eşlik ettiği ocak ayındaki yemek ise farklıydı; o gece, İbrahim, göz alıcı giysisi içinde, Lucy Hanım'ın iskemlesinin ardında dikilip, masanın diğer ucundaki Tusker Sahip'in içkileri bir bir devirdikten sonra hareketsizleşmesini ve aniden kadehini havaya kaldırarak, gürül gürül, pürüzsüz İngilizcesiyle, "Ma Gandhi, Tanrı onu korusun," deyişini izlemişti. Bu lafıyla Sahip, İbrahim'in yorumuna göre övgü dolu mırıltılarla ve masanın başında oturan Albay Menektara'nın sırtışıyla karşılanmış; Lucy Hanım ise daha sonra eve dönüş yolunda, bunu ayıplayıcı homurdanmalar ve huzursuz gülümsemeler olarak nitelendirmişti. "Sen *hâlâ* Hindistan'ı tanıımıyorsun!" diye bağırırmıştı Tusker. "Onlar benim neyi kastettiğimi anladılar. Ma, yani ana. Hindistan Ana yahu!"

* burra: Hint dillerinde "yüce, üstün" anlamına gelir. -ç.n.

Lokaldeki geceyi izleyen bir iki gün, Tusker kâh sakın kâh huysuzdu. Sonra, bir süreliğine duruldu. Derken kriz geldi. Hanımsahip, o gün İbrahim'den yardım istemek zorunda kalmıştı; çünkü Tusker, sabahın erken saatlerinde, makam koltuklarından birinde otururken hastalanmıştı. Kendinden geçmiş, yanı uyur yanı uyanık, pijaması ayak bileklerinde, beyaz bacakları iki yana açılmış halde, oracığa yığılmıştı.

İbrahim mahcup duruma düşmüştü, Burra Sahip'i böylesine yüz kızartıcı bir pozisyonda görmekten başka bir nedeni daha vardı bunun: Her ne kadar, gece saat birde Lucy Hanım'ın seslenişini ve kulübesinin kapısını yumruklayışını duyduğunda, sabahın köründe kalkması gereken her iyi hizmetkârın bulunması gereken yerde, yani yatağında olsa da, o yatakta Minnie de vardı ve sonunda heyecanlanmaya başladığına dair belirtiler göstermeye başlamıştı; haftanın geri kalanında soğuk tavırlar ve hamurlaşmış çapatiler istemiyorsanız, Minnie'ye bu heyecanı tattırmanız gerekirdi.

"Geliyorum Hanımsahip!" diye bağırmıştı İbrahim, kapıdaki- nin kim olduğunu anlayınca. Açıksözlülüğün bu kadarı! Geri çekilip, Minnie'nin koy vermek üzere olduğu yüz kızartıcı inlemeyi bir eliyle boğarak kulağına fısıldadı: "Ses çıkarma. Davetsiz misafir." Sonra da, battaniyelerden birini Minnie'nin üzerine örtüp, kendisi de başka bir battaniyeye sarnarak, karanlıkta el yordamıyla kapıya ilerledi ve sürgüyü çekti. Hanımsahip'in fenerinin ışığıyla gözleri kamaştı.

"Lütfen yardım et, İbrahim. Burra Sahip çok hasta." Kadın, zor durumda kaldığı anlar dışında, Tusker'a Burra Sahip diye seslenmezdi pek. O geri dönüp, geceliğiyle, yalpalayarak patikadan aşağı yürürken, İbrahim de gömleğini ve pantolonunu alelacele giyinip, peşinden gitti.

"İçeride," dedi kadın. "Dr. Mitra'yı aradım. Ama başka ne yapmam gerektiğini bilmiyorum. Yani, en doğrusunun ne olduğunu. Hareket ettirip ettirmeyeceğimi. Her halü kârdâ tek başıma becermem zor. Bir bakıverir misin lütfen?"

Misafirhanenin tuhaf özelliklerinden biri de, banyo ile yatak odası arasında bir kapı kirişi bulunduğu halde, kapı olmaması-

dı. Onun yerine, western filmlerinde kovboyların itekleyerek girip çıktıkları, alttan ve üstten açık, çift kanatlı panjurlardan vardı. İbrahim Smalley'lerin yanında çalışmaya başladığında, eğer yatak odasına girip de bu panjurların üzerine atılmış bir havlu görürse, banyo ile tuvaletin dolu olduğunu anlaması gerektiği söylenmişti. Şimdi de bir havlu vardı. İbrahim duraksadı.

“Önemli değil, İbrahim. Havluyu boş ver. Ama havluyu görünce insan duyulanıyor doğrusu. Adeta bir zarafet nişanı.” Sözün burasında, kadının ses perdesi ve tonlaması değişmişti kesinlikle. Şimdi kimi oynuyordu acaba? “Kusura bakma, neden söz ettiğimi bilemezsin elbette. Anlaşılan, yataktan kalkar kalkmaz kendini kötü hissetmiş. Beni rahatsız etmemek için, sessizce kalkmış. Oysa ben henüz uykuya dalmamıştım.” Yatakları biri, Pantkot'ta buna hiç ihtiyaç duyulmamasına rağmen, Hanımsahip'in sırf hoşuna gittiği için kullandığı cibinlikle örtülüydü. Kadın, panjurları itip içeri girdi. Sahip oradaydı. “Uyanıp, endişelenmeye başlamıştım ki, onu işte bu halde buldum. Dr. Mitra'yı aradım. Bunu söylemiş miydin? Ama o buraya gelene kadar yapabileceğimiz herhangi bir şey varsa, çok geç olmadan yapmalıyız. Tusker? Battaniye getir İbrahim. Daha önce nasıl düşünemedim!”

İbrahim, battaniyeyi getirdi. Kadının, battaniyeyi Tusker'in başına ve boynuna sarmasına yardım ettikten sonra, adamın omuzlarını yavaşça duvardan çekip, sırtının mümkün olduğunca ısınmasını sağladı. Baygın bir dışkı kokusu, parfümlü dezenfektan kokusunu bastırıyordu. Otelin ana binasına sifonlu tuvaletler konmuştu. Oysa bu makam koltuklarının alt kısmında temizliğinin tuvaletin dış duvarındaki bir delikten çıkıp aldığı hıfzısıhha kapları vardı sadece. Mrs. Bhoolabhoy, sosyetik tuvaletin sefasını sürüyordu. Sahip ve Hanımsahip ise bu eski hacet kaplarıyla idare etmek zorundaydı. Hanımsahip, bunların tertemiz tutulması konusunda şahsen ilgileniyor ve maun renkli yeni klozet kapaklarını parlatması için temizlikçiye bahşiş veriyordu. Ancak, İbrahim'e göre, otele sifonlu klozetler bulunduğu, Misafirhaneye de konması gerekirdi. Tıpkı kendi kirli banyo suyunda oturmak gibi, sifonlu tuvalet de Hristiyan dininin bir parçasıydı. Yuukey'de, on

iki kişinin yaşayabileceği büyüklükte bir evde (eniştesinin Finsbury Park'taki evi gibi) yalnızca bir banyo ve bir tuvalet bulunsa bile bunlar İngilizlerin gözünde birer tapınak konumundaydı.

Misafirhaneye ilk geldiğinde, İbrahim, bu klozet çiftini, Beyin-ki ve Hanımınki olarak yaftalamıştı zihninde. Ve İbrahim, Tusker aniden inilдейip, feri kaçmış gözlerini açarak "Neredeyim ben?" diye mırıldandıktan ve Hanımsahip, "Buradasın Tusker, benimle ve İbrahim'lesin," diye bağırdıktan sonra Tusker'ı işte o "Beyinki" dediğinden alıp, (ertesı gün pijamaları ile birlikte yakılması gereken olan) battaniyeye güzelce sarılı halde taşıyarak (öfkesi burunda bir adam için, tüy gibi hafıftı) yavaşça yatağına yatırmıştı.

Sonraki üç saati, yatak odası ile mutfak arasında mekik dokuyup, çay ya da Burra Sahip'in buz gibi ayaklarına konacak sıcak su torbası için su kaynatarak, Lucy Hanım ile Dr. Mitra'ya kahve yaparak, brendi yuvarlayarak ya da çağrıldığında duyacak bir mesafede verandada yere çömelip, Tusker'ın (Albay Menektarra'nın hediyesi olan) India King sigarasından bir tane tüttürerek geçirdi. Kendi sigarası kulübesinde kalmıştı (ve hiç kuşkusuz Minnie orada değildi artık, bu durumda kendisine otlanma hakkı doğduğunu düşünmüştü).

Saat dörde doğru, Dr. Mitra, gitmek üzere kalktığında, İbrahim'e arabaya kadar ona eşlik edip yolu aydınlatması söylendi. İbrahim, bir teşekkür bile alamadan gerisingeri döndü. Hanımsahip ona seslendi, "İbrahim."

Yatak odasına girdi.

"Sahip sana bir şey söylemek istiyor."

İbrahim yatağıın yanında durdu. Tusker'ın rengi yerine gelmişti biraz, ama çok da değıl. Gözleri kapalıydı.

"Tusker, hayatım, İbrahim geldi."

Adam, gözlerini açmadan, sol elini yavaşça kaldırdı. İbrahim kısa bir an duraksadıktan sonra, kalkan eli tuttu.

"Onu yatağı senin taşıdığını söyledim İbrahim," dedi Hanımsahip; oturma odasına geri dönmüşlerdi. "Korkarım ki, sana teşekkür edecek güçten yoksun hâlâ. Sorun, kalbi. Çok ciddi bir

kriz değil, ama bizi uzun ve zorlu bir dönem bekliyor olabilir. Yarın, Dr. Mitra hastanede bir hafta kalmasını öğütlediğinde, işimizi zorlaştırmasından endişe ediyorum.”

İbrahim, ellerini arkada kavuşturmuştu. Kadınsa aniden, ellerini, kırış kırış, makyajsız, minik ve sivri yüzüne, yanaklarına bastırdı.

“Hanımsahip şimdi uyumak. Ben çay ve arot getireyim. Arot, uyku için çok iyi.”

“Ararot.”

“Han, arot.”

On dakika sonra tepsiyle içeri girdi. Kadın şimdi yatağındaydı, ama uykuya dalmış olan Tusker’ı izleyebilmek için araladığı cibinliğin altında, dimdik oturuyordu.

İbrahim mırıldandı, “İbrahim gece boyunca oturma odasında kıvrılmak, nöbet beklemek. Hanımsahip uyumak.”

O akşam palmiye odunlarıyla yakılan ateşin közüyle hâlâ sıcak olan şöminenin karşısında, battaniyeye sarnıp kıvrılarak uyuklamıştı İbrahim. Her uyandığında, yatak odasına süzülüyordu. Kadın yatağının başucundaki ışığı açık bırakmış, ama abajurun üzerine bir örtü atmıştı. Her şeyin yolunda olduğunu, her ikisinin de uyuduğunu görmeye yetecek kadar ışık vardı ancak: Hanımsahip, üst üste koyduğu yastıklara dimdik yaslanmış, cibinliğin sararmış tüllerinin altında, evleneceği erkeği hâlâ bekleyen *Büyük Umutlar*’daki Miss Havisham olduğuna dair bir rüya görüyordu belki de.

İbrahim, olur da kadının rüyası gerçeğe döner ve Misafirhane yanar korkusuyla, sabaha karşı saat beşte, odun ateşinin son kıvılcımını da ayağıyla vurarak söndürmüştü.*

Lucy Hanım’la arka avluda dikildikleri sırada, zihninden işte bu imgeler ve hatıralar geçiyordu. Yüreği yumuşamaya başlamıştı ki, yeniden toparlandı. Kadın, kolyesinin boncuklarıyla oynu-

* Charles Dickens’ın *Büyük Umutlar* romanında, Miss Havisham, düğün günü onu terk eden damadı yıllarca unutamaz ve sonunda, şömineden sıçrayan bir kıvılcımın neden olduğu yangında ölür. -ç.n.

yor, onları sayıp ayırarak, kupkuru yaşlı boynunu çevreleyen bu kullanışlı abaküsün yardımıyla, yeni *mali*'nin neye mal olacağını hesaplıyordu.

"Ah," dedi, "dalavereye kalkışmayagör, ipler nasıl da birbirine dolaşüyor. En haklı gerekçelerle yapılsa ve sınırlı bir süre için olsa bile, bu böyle."

İbrahim'in, çocuğun yemek sorununa ilişkin enayice ve cömert bir beyanda bulunmasını bekliyordu belki de. Aslında sorun falan yoktu. Otelde, hizmetçiler bölümündeki yemeklerden pay alan kaçamak misafirlerin sayısı, açık göz Mrs. Bhoolabhoy'un bile tahmin edemeyeceği kadar fazlaydı.

"Gerçi," dedi Hanımsahip, "bu çocuğun hizmeti haftada birkaç günü geçmeyeceğinden, onu beslemek o kadar da içinden çıkılmaz bir mesele değil. Aldığı ücret ona yetmez mi acaba? Yarım zamanlı başka bir işi var mı bunun? Ucuz çocuğu diyorum, hani şu çok zeki olmayan, ama güçlü ve hevesli olan."

"Kendisine yol verilmiş de olsa zekâsıyla her işi kıvrılabilecek diğer çocuktan farklı olarak, ucuz çocuğun ucuzluğu, şu anda tamamen çaresiz olmasından kaynaklanıyor Hanımsahip. Bu çocuk, daima geri planda kalan tiplerden. Çok sessiz bir çocuk. Ama sadık, dürüst ve güçlü kuvvetli." Az çok bu tanıma uyacak bir çocuk bulması gerekecekti.

Hanımsahip, bakışlarını az ilerideki bir noktaya dikti ve "Güçlü kuvvetli çocukları doyurması zor olur," dedi.

İbrahim, tam da, güçlü kuvvetli derken sıırım gibi bir vejetar-yeni kastettiğini söylemek üzereydi ki, dilini tuttu. Çocuğun ismini, ya da Müslüman mı yoksa Hindu mu olduğunu sormaz inşaallah, diye düşündü. "Bu daha ucuz çocuğa, Hanımsahip'in düşündüğü ücret ve günde esaslı bir öğün yemek verilirse, bahçe derli toplu hale gelip bakımı kolaylaşınca kadar, her gün çalışacaktır."

"Evet," dedi kadın, sonra da kollarını kavuşturup ağır ağır yürümeye başladı yine. "Ama ona bunun yalnızca geçici bir iş olduğu net bir biçimde anlatılmalı. Bir de, her ihtimale karşı, Mr. Bhoolabhoy dönene ve ben durumu belirleme fırsatı bulana kadar, herhangi bir girişimde bulunmamalıyız. Eğer o zaman, Bur-

ra Sahip'ten habersiz bir *mali* tutmamızın tek çare olduğu anlaşılırsa, alet meselesi yüzünden, Mr. Bhoolabhoy'un da, bu küçük dalaverede yer alması gerekecek. Hatta..."

Durdu.

"Hatta Mrs. Bhoolabhoy'un bile bilmesi gerekebilir. Düşünce-si bile feci. Ama haftalardır ortalıkta *mali* yokken, birden bir *mali* belirirse, Albay Sahip yalnızca hoşnut olmakla kalmayıp, ki bu uygulamanın hedefi budur, iyice neşelenebilir bile ve biraz daha iyileştiğinde, yemek için otele gidebilecek hale geldiği zaman, Mrs. Bhoolabhoy'a, sonunda kadının sırtını yere getirdiğine dair bir şey söylemeye yeltenebilir."

Birden kıkırdadı.

İbrahim gülümsedi. "Hanımsahip?"

"Sırtı yere gelmiş! Mrs. Bhoolabhoy'u sırtı yere gelmiş halde hayal edebiliyor musun?"

Yine kıkırdadı. İbrahim güldü. Kadının bir eli گردانında, diğeri kalçasındaydı. Gür bir kahkaha attı, sonra da İbrahim'in kolunu pışpışladı. "Her şeyi hesaplayamayız. Mrs. Bhoolabhoy'u boş verelim. Mesele, öncelikle Sahip'i iyileştirmek. Diplomatik davranmamız gerekiyor. Çok diplomatik. Senin desteğine çok ihtiyacım olacak İbrahim. Mr. Bhoolabhoy'un *mali* konusunda bize yardımcı olamayacağı anlaşıldığı takdirde, onunla mesele-nin daha derinine inmemeyi tercih ederim. Bu konuları onunla senin konuşman daha iyi olur."

"Hanımsahip, aletlerden yararlanılmasını mı kastediyor?"

"O da var tabii, evet, ama aletleri konuşmadan önce, bahçe şimdiki haliyle kaldığı sürece Burra Sahip'in asla yeniden sağlığı-na kavuşamayacağını düşündüğümünden, Burra Sahip'in bundan haberi olmaması koşuluyla, bahçeyi kendi imkânlarımla adam ettirmeye hazır olduğumu söylemen gerekecek. Ondan sonrası-nı, bekleyip göreceğiz. Bu bir sabır meselesi."

"Aynı zamanda da, para. Hanımsahip, benim maaşımı artır-ması için Albay Sahip'i ikna etme olanağından söz etmişti."

"Çocuğun bana olan maliyetini azaltmak için," dedi duraksama-dan, ama zar zor duyulur bir sesle.

“Hanımsahip, bunu tam olarak anlayabilmiş değilim.”

“Yani sen, *mali*’nin parasını ödemek için, hem Sahip’ten hem de benden bir miktar para alacaksın. Ama artış, artıştır. Artık *mali*’ye gerek duymayacağımız gün geldiğinde, o fazladan para sende kalır. *Malum*?

“*Malum*, Hanımsahip.” Bu işte pürüzlü bir nokta olduğundan adı gibi emindi.

“İbrahim’ciğim.” Kadın, yüzüne bakmadan, onun sol kolunu sıktı. “Ben sensiz ne yapardım? İkimiz de, ne yapardık? Mr. Bholabhoy döner dönmez bana haber vermeyi unutma da, onunla baş başa konuşayım.”

Ancak İbrahim bunu yapamadı; çünkü o gün, kimse kimseyle konuşmuyordu. Üstelik, köpeği yürüyüşe çıkarma sırası Hanımsahip’te olduğu halde ve eczacı Gulab Singh’e giderken bu işi yapabilecek olmasına rağmen, sonunda iş yine İbrahim’in üzerine kalmıştı. Kahvaltıdan sonra kadın oturma odasında, çalışma masasına geçip mektup yazmaya koyulmuş, Tusker ise –sırtında şallaverandada oturmuş, Kulüp kütüphanesinden aldığı kitabı, kütüphaneci yapmaması için defalarca uyarmış olmasına rağmen, yine de kenarlara notlar alıp, bir yandan da monotonluğu kırmak için arada bir “Ha!” diyerek, okumakla meşguldü. Her ikisi de birbirlerine, İbrahim’e ve şimdi de Bloxsaw’un oturma odası, veranda ve (burada tek bir araba bile bulunmadığından, onun evi sayılan) garaj arasında bıktırıcı haykırımlarla mekik dokumasına kulaklarını tıkamışlardı. Bloxsaw’un tek istediği dikkat çekmekti, ancak onlar Bloxsaw’la da konuşmuyorlardı. En sonunda, İbrahim aklını kaçırmamak için tasmanın kayışını kapıp geldi ve “Şeytan! Şeytan!” diye homurdanarak, sert bir hareketle kayışı tasmaya geçirdi; sonra da, isteksiz mahlûğu sürükleyerek askeriye’nin pazar yerine, hâlâ Harp Anıtı Meydanı diye anılan yerdeki Excelsior kahvehanesine götürdü; meydan demeye bin şahit gerekse de burası, West Hill’den gelen yolla East Hill’den gelen yolun kesiştiği noktaydı.

Her zaman olduğu gibi, meydanda, anıtın kaidesi etrafında kümelenmiş birkaç işsiz güçsüz tip vardı; karmakarışık kızıl saçları omuzlarına kadar inen şu İngiliz de bunlardan biriydi.

Adam, artık kimsenin dikkatini çekmeyecek kadar uzun bir süredir Pankot'a gelip gidiyordu. Ayağında ayakkabısı yoktu. Tüm varlığı, hepsi de kendi gibi pasaklı olan çuval bezinden bir torba, yırtık pırtık bir pantolon ve bir battaniyeden ibaretti.

"Bizim İngiliz hipiyi gördün mü?" diye, hastalanmadan kısa süre önce Lucy'ye sormuştu Tusker.

"Bir hipi görmüştüm."

"Onu soruyorum işte."

"O adam İngiliz olamaz."

"Öyle. Onunla konuştum."

"Onunla *konuştun mu?*"

"Neden şaşırdın? Ona bir rupi de sadaka verdim. O da bana tatlı bir gülücük fırlattı. 'Enayi!' der gibi. Liverpoolluymuş. 'Meditasyon'un'a* sardırması."

Kimi zaman, hipi oradaysa ve dilenmek için kahvehaneye gelmişse, İbrahim, sırf meraktan, önüne bir iki kuruş fırlatırdı. Bu tuhaf genç adam, bozuklukları havada yakalama konusunda ustaydı, kaçırdıklarını bulmak için tozu toprağı eşelemekten de asla gocunmazdı. Bugün ise, sırtını anıta yaslamış, ya uykuya dalmış ya da uyuşturucudan zom olmuş, öylece oturuyordu.

Sessizliğin hüküm sürdüğü Misafirhaneye dönüşünü geciktirmek için, oyalanmak amacıyla Smiths'e uğramış olan İbrahim otelin aşçısından, "İdare döndü," haberini aldı. "Oo," dedi İbrahim ve derhal eve yollandı. Ne var ki sessizlik sürüyordu. Çalışma masasına doğru gitmeye yeltendiğinde, kadın onu bir işaretiyle uzaklaştırdı. Tusker Sahip, hâlâ kütüphaneden aldığı kitapla meşguldü. Bloxsaw, dikkat çekme derdine düşemeyecek kadar bitkindi artık. Hayvanın yürüyüşe çıkarılmak için ettiği yaygaramın da, bu yürüyüşlere duyduğu nefretin de sorumlusu, hep o huysuzluk tutkusuydu. Bir yere kapatıldığında histeriye kapılır, salıverildiğindeyse tamamen kayıtsızlığa bürünürdü. İbrahim, kovulma fasıllarında rol almaya bu denli meraklı bir köpek daha tanıımıyordu. Şimdi de, az önce kızağa bağlanıp tipide kızak çekmiş bir yük köpeği gibi, verandaya yığılmış, hızlı hızlı so-

* Meditasyon. Tusker, Liverpool aksanı ile dalga geçiyor. -ç.n.

luyordu. Muhtemelen, günün geri kalan kısmında da sahibi ve sahibesi gibi surat asmaya devam edecekti.

Akşam yemeği vakti geçtiği halde, Mr. Bhoolabhoy, belki de Tusker'ın yatmış olacağını düşündüğünden, hasta düşmüş eski dostunu ziyarete gelmemiştir hâlâ. Oysa Tusker yatakta değildi. Oturma odasında, kütüphaneye ait kitabın sayfalarına notlar almaya devam ediyordu. Evrak kutusu, koltuğunun yanındaki sehpa üzerinde duruyordu. Hanımsahip, tam karşısına oturup gözlüklerini burnunun ucuna ilâştirmiş, Sahip'in giymek zorunda kaldığı için söylenip durduğu berbat kazaklardan yeni bir tane örüyordu. Hanımsahip bir kazağı örmek için aylarca uğraştığı ve Tusker Sahip'in gözü önünde ördüğü halde, adamın motif ve renklere itiraz etmek için, neden kazağın ona hediye edildiği Noel zamanını beklediğini bir türlü anlayamazdı İbrahim.

Mr. Bhoolabhoy'un geldiğini duyduğunda, İbrahim, yatağa götürüleceği sıcak çikolata tepsisini hazırlıyordu. Müdürün dönmüş olduğu haberini Hanımsahip'e önceden vererek püskürtmüş olması beklenen fırtınanın şimdi patlayacağı endişesiyle, nefesini tuttu. Ama fırtınanın patladığı falan yoktu. Tusker'ın "Bir içki iç, ihtiyar Billy-Boy," dediğini duydu. "Ne zaman döndün? Ranpur'da bir güzel eğlenmişsindir, ha? İbrahim!"

İbrahim içeri girdi. Hepsi yeniden koltuklara yerleşiyorlardı. Kadeh, bira, cin ve limon suyu getirmesi söylendi.

"Biraz da bisküvi, İbrahim," dedi Hanımsahip en nazik ses tonuyla; sanki o ana kadar, hoşça sohbet ederek güzel bir gün geçirmişler gibi.

"Ah, şimdi iyiyim," diyordu Tusker, Mr. Bhoolabhoy'a.

İbrahim, tepsiyi hazırlamakla meşgulken, sık sık durup, bahçe meselesini konuşmanın kaçınılmaz hale geleceği anı bekliyordu.

"Şu içkiler nerede kaldı?" diye bağırdı Tusker.

"Geliyor, Sahip."

Tepsiyi içeri götürüp, içkileri bardaklara koydu ve bardakları dağıttı. Billy-Boy, Ranpur'daki yeni otelden ve Go-Go-Inn'den bahsediyordu. Tusker gülümseyip duruyordu. Evrak kutusu, Tusker'ın koltuğuyla Mr. Bhoolabhoy'un arasındaki sehpanın

üzerindeydi. Hanımsahip, Mr. Bhoolabhoy'a, orada sinemaya gidip gitmediğini, gittiyse hangi filmlerin gösterildiğini sordu.

Fevkalade. İbrahim mutfığa döndü ve sonra da yatak örtülerini düzelterip, banyoda kirli sepetine konmamış kirli havlu kalıp kalmadığını kontrol ederek, mutfakla yatak odası arasında oyalandı. İşleri mümkün mertebe ağırdan alıyor, *mali sözcüğünün* sarf edileceği anı sabırsızlıkla bekliyordu. Sabahleyin, Hanımsahip ona kızgın olursa ve onu şimdi patlaması an meselesi olan kavganın sorumlusu olmakla suçlarsa, Mr. Bhoolabhoy'un döndüğünden haberi yokmuş numarası yapması gerekecekti ona.

İşlerini bitirip verandaya çekildi. Ama kavga falan çıkmadı. Saat onda, Mr. Bhoolabhoy iyi geceler diledi, el sallayarak onu yolcu ettiler ve İbrahim'e kapıyı kilitleyebileceğini söylediler. İbrahim, kapıyı kilitledi, bardakları yıkadı ve dışarı çıkıp Minnie'den bir yaşam belirtisi gelmesini bekleyerek, arka verandada oturdu.

Arka verandanın yan duvarlarından biri, banyonun duvarıydı ve İbrahim, şimdi buradan garip bir ses duyuyordu. Hayret verici bir ses. Buna inanamazdı. Yanılıyor olmalıydı. Ancak, birkaç saniye sonra, hiç şüphesi kalmadı. Ses, duvarın yukarısındaki küçük havalandırma deliğinden süzülüyordu. Albay Sahip ağlıyordu.

"Ah, Tusker, Tusker," diyen Hanımsahip'in sesi geldi. "Ne yapıyorsun böyle? Derdin ne? Senin üzülmemen lazım. Sen konuşmadıkça, kimsenin konuşma yetkisi yok ki; hoş, sen de konuşmak zorunda değilsin. Bir tutam ayrıkotunun ne zararı var, benim sersem, şaşkın Tusker'ım, söyle ne zararı var? Nedir ki ot? Sen hiç düşünme otu motu. Billy-Boy çimleri biçtirecektir, eminim; hem, yapmazsa da yapmasın; ikimiz de göremeyeceksek, bizi birbirimizden ayıracaksa, çimler biçilmemiş, ne çıkar? Kimin umurunda?"

"Ah, Lucy," dedi Tusker Sahip ve İbrahim kalkıp gitti.

Sabahleyin, kadın ona alışveriş listesi ile uçakla yollanacak bir mektup verirken, "Galiba," dedi, "*Mali Operasyonu*"nu başlatmamız gerekiyor artık. *Malum?*"

"*Malum, Albay Hanımsahip.*"

Yeni *mali*, Joseph adında bir Hristiyandı.

“Yetim çocuk,” demişti Mr. Bhoolabhoy. Onu Mr. Bhoolabhoy bulmuştu ve bu, dalavereye potansiyel bir doğruluk unsuru katıyordu; çünkü böylelikle, Tusker Sahip, Mr. Bhoolabhoy’a “Görüyorum ki sonunda yeni bir *mali* bulunmuş,” gibi bir şey söylediğinde ve Mr. Bhoolabhoy onunla hemfikir olduğunu belirttiğinde, ardından, çocuğun adının Joseph olduğunu ve kendisinin (Mr. Bhoolabhoy’un) bu Ranpurlu yetimi acınası bir durumda, iş bulmaya feci ihtiyacı varken bulduğunu ekleyebilirdi. Doğruluk unsuru potansiyeldi, çünkü Tusker Sahip’in yeni *mali* ile ilgili bu şekilde sohbete girmesine bağlıydı.

Ama Tusker öyle yapmadı. Daha doğrusu Tusker, kimseyle bu konuyu konuşmaya kalkışmadı. *Mali Operasyonu*’nun yarattığı büyük hayal kırıklıklarından biri, Joseph nihayet gelip Misafirhanedeki çimleri biçmeye başladığı sabah, Tusker’in tek kelime etmemesi oldu. Adam sonraki günlerde de, bu konuda söz söylememeyi sürdürdü. *Mali* onun için görünmez biriydi adeta. Gerçekten tuhaf bir durumdu. Günbegün, Tusker verandada otururken, Joseph, bu kez işi başından aşkın bir edayla bir deftere yazı

yazmakla uğraşan evin beyinin gözleri önünde, durup dinlenmeden çimlerle uğraştı. Birbirlerine konuşma mesafesinde –Tusker verandada, Joseph ise onun tam aşağısındaki kana çiçekleri tarhında diz çökmüş– olduklarında bile, tek kelime konuşulmadı.

Hanımsahip de, ne *mali*'ye ne de Tusker'a, *mali*'nin orada bulunuşuna dair hiçbir şey söylemiyordu. O ve İbrahim yalnız kaldıklarında, kadın kimi zaman "Senin *mali* iyi çalışıyor," ya da "Senin *mali* sakın, iyi bir çocuğa benziyor," gibi bir şeyler söyleyip, sonra hemen konuyu değiştiriyordu. İbrahim, bunu anlayabiliyordu. Kadın, Tusker'ı memnun etmek için onu kandırmak zorunda kalmıştı ve bu kandırmacayı kendi zihninden temizlemek için, her gün, Joseph'i kendisiyle hiçbir ilgisi olmayan biri gibi düşünerek, kendini de kandırmak zorunda kalıyordu; her ne kadar, İbrahim'in kaynağını sorgulamadığı fonlarla faturayı karşılayacak kişi o olsa da. (Yiyecek giderleri mi yoksa? Kadının hiçbir zaman açık olmayan iştahı, her zamankinden daha az görünüyordu. Şimdilerde kuş kadar yiyordu.)

İbrahim'i asıl şaşırtan ve hayranlığını uyandıran şey, Tusker Sahip'in kendi kendini kandırma becerisiydi. Adam –onca yaygaradan sonra– dünyasında bahçe ya da *mali* diye bir şey yokmuş gibi davranmaya karar vermişti sanki.

Bunun dışında, operasyon şimdiye kadar gayet iyi işlemişti. Lucy'nin çoğu faaliyetinde görülen mükemmeliyetçilik buna da damgasını vurmuştu ne de olsa; tıpkı, nihai sonuç ne denli berbat olsa da, kadının kaçık bir ilmek gördüğünde ya da motifi düzgün bulmadığında, yaptıklarını sıra sıra sökerek saatler harcamaya hazır olduğu örgü işindeki gibi.

Mr. Bhoolabhoy'un o akşamki ziyaretinden sonraki sabah, kadın, alışılmadık bir saatte, yirmi dakikalığına ortalıktan kayboldu ve döndüğünde, İbrahim'i yanına çekip, planda kendine düşen görevi yaptığını, müdürle konuşup, Otel Sahibi'nin yakın bir gelecekte *mali*'nin yerini doldurmaya niyeti olmadığını ve hatta, kör ve topal olan genci işten çıkarma olasılığının dahi olduğunu açıklığa kavuşturduklarını anlattı. İbrahim de, bunu doğruladı, Mrs. Bhoolabhoy, geçen temmuzda onlara bir *mali* te-

darik etme zorunluluğu kalkmış olduğundan beri bu görüşü benimsemiş gibiydi ve gelişmelere hazırlıklı olmak gerekiyordu.

“O halde, bundan sonrası sana kalıyor. İbrahim, dün gece Burra Sahip’in morali çok bozuldu, çünkü Mr. Bhoolabhoy bahçe konusunu gündeme bile getirmedi. Mr. Bhoolabhoy’un döndüğünü bilmiyor olmamız kötü oldu; bilseydim, o buraya gelmeden önce, onunla konuşabilirdim. Ama artık olan oldu. Keşke olmasaydı. Bu küçük dalavereler ve planlar tabiatıma aykırı, sorunları çözmek için normalde tercih ettiğim yöntemlerle bağdaştıramıyorum. Bir zamanlar biz, yani biz, böyle şeylere başvurmak zorunda kalmazdık; eskiden babacığımın söylediği gibi...”

“Ruhu şad olsun, Hanımsahip,” dedi İbrahim. Kadının bir İngiliz rahibin kızı olduğunu biliyordu.

“... onun söylediği gibi; bir İngilizin verdiği söz, bir mukaveleye bedeldir, çünkü bir İngiliz, dünyanın her yerinde dürüstlüğüyle tanınır.”

“Dürüst, çünkü Britanyalı, Hanımsahip.”

“Evet, İbrahim. Ama bunlar çok uzun zaman önceydi.”

Olur, demişti Mr. Bhoolabhoy, kovulan *mali*’nin aletleri kullanılabildi. Hatta, çok zeki değilse de becerikli, hevesli bir çocuk da önerebilirdi onlara.

Çok zeki olmayan bir çocuk ideal olur, diye düşündü İbrahim. Mr. Bhoolabhoy, Joseph’i anlattı. Onu, bir pazar sabahı, St. John’s Kilisesinin verandasında uyur halde bulmuştu. Çoğunluğunu Avrasyalıların oluşturduğu ama aralarında, Francis Bhoolabhoy gibi Hintlilerin de bulunduğu Pankot’taki Hristiyan cemaati, son yıllarda, oraya sürekli bir rahip tayin edilmesi için yeterli kalabalığa erişemiyordu. Ayda bir defa, Rahip Stephen Ambekar, pazar ayinlerini yürütmek üzere Ranpur’daki St. Luke’s Kilisesinden buraya geliyordu, Mr. Bhoolabhoy’un Joseph’i verandada uyurken bulduğu gün de, böyle bir pazar günüydü.

Pankot’un eski İngiliz Anglikan Kilisesinin alaylı vaizi ve kilişe mütevelliisi olan Mr. Bhoolabhoy, Rahip Stephen’ın pazar ayinini yöneteceği günler, erkenden kilisede bulunmaya özen gös-

terirdi; tıpkı Miss Susy Williams gibi. Bir zamanlar Pankot'ta çok tanınan Avrasyalı bir ailenin –İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikalı bir eri ayartan ve en son Cincinnati'den haber yollamış olan, kendisinden çok daha açık tenli ve genç kız kardeşini saymazsak– hayatta kalan son üyesi Miss Williams, *raj* döneminde Pankot'taki hanımsahiplerin çoğunu müşteri listesine eklemiş olan annesinden miras aldığı kuaförlük yeteneğinden başka, müzik ve çiçek tasarımında da doğuştan hünerliydi. St. John's Kilisesinde piyano çalıyor (org bozulalı yıllar olmuştu ve tamir için para bulunamıyordu) ve altan dekore ediyordu. Rahip Stephen'in geldiği pazar günleri, o ve Mr. Bhoolabhoy kiliseye yarım saat arayla gelirlerdi: Anahtarlar onda olduğundan ilk Mr. Bhoolabhoy gelir, Miss Williams ise saat sekizden az önce orada olurdu. Yanlarında kahvaltılık bir şeyler getirir, kilisenin giyinme odasında atıştırdırlardı.

Joseph'i verandada uyurken bulup da, onun Ranpur'dan iş aramaya geldiğini, yatacak yeri olmadığını, aç olduğunu ve Yüce İsa'ya inandığını öğrenince, Mr. Bhoolabhoy ona çapattı ile termosundan bir fincan çay ikram etmiş, sonra da kendi işine koyulmuştu. Miss Williams çiçekleri yüklenmiş halde görüldüğünde, çocuk ortadan kaybolmuştu; ancak, Mr. Bhoolabhoy daha sonra onu, otlarla kaplı eski tümseklı mezarlardan birinin üzerinde diz çökmüş, otları yolarken buldu. Çocuk, öğününün karşılığını vermek için mezarı düzenlemeye çalışıyordu. Daha sonra da, vazoları suyla doldurup çiçeklerin saplarını keserek, Miss Williams'a yardım etmişti. Bu işi daha önce bir defa Ranpur'daki "hemşireler" için yaptığını söylüyordu. Miss Williams ondan çok memnun kalmıştı; ama son vazodaki çiçekleri düzenlemek üzere arkasını döndüğünde, çocuk yeniden ortadan kaybolmuştu.

Daha sonra, Mr. Bhoolabhoy, Ranpur'a gitmiş ve İbrahim'e dediğine göre, Joseph'i ancak bu sabah, kendisi gibi alaylı bir vaziz ve yardımcı müteveli olan New Electric Sineması'nın Avrasyalı yöneticisi Mr. Thomas'ın düzeni sağlayıp sağlayamadığını denetlemek üzere St. John's Kilisesine gittiğinde görmüştü, bu defa, verandada uyur halde değildi, yine diz çökmüş, Mr. Thomas'ın

verdiği eski bir bahçe makasıyla, altıncı mezar üzerindeki otlarla uğraşmaktaydı.

Mr. Bhoolabhoy, şu ana kadar, Joseph hakkında bir iki küçük bilgi daha edinmişti. Ranpur'da rahibelerin bulunduğu bir tek yer biliyordu, o da, rahibelerin idaresindeki bir tımarhane olan Hayırsever Hastanesiydi. Joseph'in buradan kaçmış bir hasta olabileceği endişesiyle, bir gün hastaneye uğrayıp, Roma ile ekümenik düzeyinde bir ilişki sürdürebilecek kadar hatırlı bir din adamı olan Mr. Ambedkar'ın selamını ileterek, çocuğu soruşturdu. Hemşirelerin tek bildiği, çocuğun bir gün aniden ortaya çıkıp bir iki hafta boyunca yemek ve yatacak yer karşılığında bahçeyle uğraştığı, Başrahibenin masası için çiçek toplanması, bunların vazoya konması işlerini gördüğüydü. Sonra aniden ortadan kaybolmuştu. Geçmişi hakkında hiçbir şey öğrenememişlerdi, sanki çocuğun kendisi de geçmişini unutmuş ya da hatırlamanın yersiz olduğuna kanaat getirmişti. Yatak ve yemeğin yanı sıra ona yeni giyecekler ile Kutsal Yürek* tasvirli bir kartpostal vermişlerdi; bir keresinde, Başrahibe çalışma odasına girdiğinde çocuğu dalgın dalgın bu kartpostala bakarken bulmuştu.

Alık ama zararsız, dürüst ve hevesli, diye özetlemişlerdi onu; ve eğer Mr. Bhoolabhoy onu tekrar görürse, hemşirelerin onu unutmadıklarını ve bir iki hafta için barınacağı bir yere ihtiyaç duyduğu takdirde kendisini memnuniyetle ağırlayacaklarını muhakkak söylesindi. "Büyüyen şeylere tutkun, yersiz yurtsuz bir Tanrı kulu," demişti Başrahibe, Mr. Bhoolabhoy ayrılırken.

İbrahim, Joseph'in, düşündüğünden de kusursuz olabileceğini geçirdi aklından.

"Hanımsahip bilmek ister, ücret ne olacak?"

Mr. Bhoolabhoy omuz silkti. Kendisi Joseph'e hiç para teklif etmemişti. Mr. Thomas ona işleri yürütmesi için bir iki kuruş vermişti. Miss Williams, bungalovundaki bambu mobilyaları boyaması karşılığında ona bir iki rupi ödemişti. Yiyecek, barınak, zevkli bir meşgale; Joseph'i ilgilendiren bunlardı işte ve anlaşılan nerede bulsa seve seve kabullenirdi. Mrs. Smalley'ye fazla masraf

* Roma Katoliklerinin İsa tasvirine verdikleri isim. -ç.n.

çıkarmayacağı kesin, diyordu Mr. Bhoolabhoy; kendisi de, geçici de olsa böyle bir fırsat çıktığı için çocuk adına memnundu ve Hanımsahip'in istediği buysa eğer, Tusker Sahip'e çocuğun otel çalışanlarından biri olduğu numarasını yapmaya hazırdı.

"Hanfendi n'olacak?" diye sordu İbrahim, başıyla otelin ve sahibinin bulunduğu yönü işaret ederek.

"Hanfendi'yi bana bırak," diye yanıtladı Mr. Bhoolabhoy. Bu yanıt İbrahim'e çok komik geldi. Ama adam bu işten Mrs. Bhoolabhoy'a söz etse, bu da kadına komik gelirdi herhalde: Tusker Sahip'in, mali için sürekli kendi cebinden para öderken, kadını peş ettirdiğini sanması. Herhangi bir şeyin Mrs. Bhoolabhoy'u eğlendirdiğini hayal etmek zordu gerçi, ama bu yanılğı pekâlâ o etkiyi yapabiliyordu.

"Hemen gidip Hanımsahip'le konuşayım o zaman, Müdür Sahip."

"Önce çocuğu görmek istemez miydin? Kilisenin avlusunda. Seni oraya götürürüm."

"Önce Hanımsahip, sonra çocuk. Müdür Sahip'in, aletler konusu dışında, daha fazla zahmete girmesine gerek yok. Eğer Hanımsahip çocuk hakkında söylenenlerden hoşlanırsa, kiliseye gidip onunla ben konuşurum."

Hanımsahip çocuk için söylenenlerden hoşlandı, ama o da çocuğu görmek istemedi. İbrahim'in ve Mr. Bhoolabhoy'un yargılarına güvendiğini söyledi.

"Sorum şu: Ne kadar istiyor?"

"Hanımsahip verebileceği miktar söyler mi?"

"Çalışması için gereken en düşük ücret. Sence ne kadardır?"

İbrahim bir rakam söyledi.

"Ama İbrahim, bu neredeyse senin ilk sözünü ettiğin çocuğun isteyebileceği bir rakam. Onun kadar akıllı olmayan, ama güçlü, hevesli ve daha ucuza çalışacak başka biri daha olduğunu söylemiştin. O, senin ve Mr. Bhoolabhoy'un tavsiye ettiğiniz bu üçüncü çocuğa göre ne kadar ucuza çıkar?"

Yaşlı bir hanımın kafasını karıştırmak doğru olmazdı.

"Daha ucuz olan çocuk bu işte. Ondan ilk söz ettiğimde, Mr.

Bhoolabhoy'un da ilgisini çektiğini bilmiyordum."

"Verebileceğim en büyük rakam, senin söylediğin tahmini rakamın beş rupi eksigi. Eğer çok iyi çalışırsa, ücreti yeniden gözden geçirebiliriz."

"Tabii bir de yemek, Hanımsahip."

"Başlangıçta yemeğiyle senin ilgilenmen gerekiyor Ibrahim, ama bundan zararlı çıkmayacaksın. İlk yapmamız gereken, onu çalıştırmaya başlamak. Deneme için. Eğer memnun kalırsak, teklif edilen miktarı ona bildirebilirsin; bir sonraki maaş günü geldiğinde, sana onun parasını ödeyebilmen için gereken paraya ilaveten, makul bir tayın harçlığı da vereceğim."

"Gel," dedi Ibrahim, Joseph'e. "Bhoolabhoy Sahip seni görmek istiyor. Sana bir müşteri çıktı." Bunun üzerine Joseph, adeta bir havari tarafından çağırılmış gibi mezarın yanından kalkıp Ibrahim'in ardı sıra Smiths'e yürüdü. Çocuğun ifadesi Ibrahim'i memnun etmişti, yüzünden uysallık akıyordu. Smiths'e vardıklarında, Mr. Bhoolabhoy eski *mali'nin* barakasının kapısını açıp Joseph'e burada saklı hazineleri gösterdi. Çocuk, barakanın girişinde, kutsal bir mağaranın önünde durur gibi dikiliyordu. Mr. Bhoolabhoy ve Ibrahim'in ısrarı üzerine içeri girdiğinde, ilkönce, eski *mali'nin*, bakımsızlıktan ölmüş birkaç saksı sardunya kesigi bırakmış olduğu ahşap raflara gitti. Yoksa ölmemişler mi? Çocuk birini tuttu ve sararıp solmuş yapraklar arasında yeşil bir tomurcuk fark edince, kendi kendine mırıldandı. Sonra, ellerini paslı bir bahçe makası üzerinde gezdirdi. Son olarak da, yere diz çöküp, ot haznesinin olması gereken yerde —daha önce olduğunu farz edersek tabii— halatların bağlı olduğu çim biçme makinesini inceledi.

"Gel," dedi Ibrahim yine ve Joseph ile Mr. Bhoolabhoy'u peşine takıp, ardında bakımsız çimlerin uzandığı duvar aralığına götürdü. Tusker'ın, uyur ya da uyanık halde, verandadaki eski hasır koltuğa kurulmuş olduğunu görünce, "Müdür Sahip, Joseph'e ne yapması gerektiğini gösterir mi?" dedi. Bunun üzerine, Mr. Bhoolabhoy, ardında Joseph ile Misafirhane arazisine girerken, Ibrahim arkada öylece durup bekledi.

Verandaya yaklaşmadılar, ancak, Tusker'ın gözleri açık olsa, onları kesinlikle görürdü. Bhoolabhoy Sahip, çimlerin tam ortasında durup, el kol hareketleriyle bir şeyler anlattı. Joseph, kendinden geçmişcesine bir süre orada dikilip yere diz çöktü ve otlara dokundu. Mr. Bhoolabhoy parmağıyla kana çiçeklerini işaret etti ama yakınına gitmediler. Daha sonra geri geldiler, Joseph doğruca barakaya gidip ipleri çözdü ve makineyi ağır ağır çekerek dışarıya, günışığına çıkardı. Onu inceledikten sonra, kulübedeki rafları karıştırdı, bir teneke yağ, biraz zımpara, eski bir fırça, paslı, aşınmış bir bıçak buldu. İlk bıçağı temizledi, sonra da çim biçme makinesinin keskin pervanelerini temizlemeye koyuldu. Tüm bu işler, sessizlik içinde yapılıyordu.

"Tamamdır, göreve başladık," dedi Ibrahim.

Öğle vakti geldiğinde, makine temizlenmiş, parlatılmış, hafifçe yağlanmıştı ve Joseph, tek kelime konuşmadan onu tıngır mıngır Misafirhanenin avlusuna götürüp çimenlerin üzerine kurmuştu. Tek bir itiş, makinenin ayarına göre çimlerin fazla uzun olduğunu göstermeye yetti. Çocuk, barakadan bir ingilizanahtarı getirmiş ve şimdi de pervanelerin ayarını yapmak üzere eğilmişti. Çim biçme makinesinin kaygan ve sessiz bir biçimde çalışması için birkaç kez ayar yapması gerekti. Otlar, arkalarında 36,5 cm eninde sararmış bir çim şeridi bırakarak, yeşil bir fiskiye gibi pervanenin arasından fışkırıyordu. Joseph şeridi yoklamak için yere diz çöküp elini çimlerin üzerinde gezdirdi, sonra da, incelemek üzere biçilmiş otlardan bir tutam aldı.

Ibrahim onu işiyle baş başa bıraktı. Sahip ve Hanımsahip'in öğle yemeği için tepsileri götürme vakti gelmek üzereydi. Terliklerini ayağından fırlatıp verandaya çıktı. Sahip uyanıktı ama Joseph'e bakmıyordu. Çim biçme işine başlayan makinenin tatlı hırıltısı ona ulaşmıyor gibiydi. İçeride, çalışma masasının başında mektup yazmaya devam eden Hanımsahip'e de. Tepsileri getirdiğinde, ikisinin de sestten hâlâ habersiz oldukları belliydi ve Joseph hâlâ harıl harıl çalışıyordu. Çocuğu boş vererek öğle yemeğini yemeye gitti. Tepsileri toplamak üzere döndüğünde, çim biçme makinesinin sesi artık duyulmuyordu. Çocuk çalışmaktan

vazgeçmiş ve eski *mali* gibi, biraz aylaklık edebileceği bir köşe aramaya başlamış olmalıydı.

Oysa çocuk, hâlâ harıl harıl çalışıyor, biçtiği bölümdeki kırpık otları süpürerek, onlardan düzgün istifler oluşturunuyordu. Kendisi de aylaklık için yanıp tutuşan İbrahim yine de en sevdiği gözlem yerine çömeldi. Hanımsahip yatağında uyuyor, Sahip, koltuğunda kestiriyordu. İbrahim, çocuğun kırpık otları kürekle bir çuval parçasına doldurup, el arabasıyla gözden uzak bir yere götürüşünü izledi. Onun ileri geri gidip gelmesini izledi, şimdi de, ağırlaşmış gözkapaklarının ardından, çocuğun biçilmiş çimlere yabayı hafif hafif sokup çıkardığını görüyordu. Ne yaptığını sanıyordu bu? Daha azıcık bir kısmını biçmişken, çimleri bellemek niye?

Joseph'in onun bulunduğu yöne bakmasını bekleyip eliyle ona işaret etti. Ne dediğinin anlaşılması için, iki kere tekrarlama-sı gerekti. Çocuk yabayı çimlere saptı ve o tarafa geldi. Bungalovun arkasına geçip İbrahim'i bekledi.

"Neden çimleri belliyorsun?"

Yanına yaklaştığında, Joseph'in sınıslıkam terlediğini gördü.

"Nefes alsınlar diye."

"Otlar nefes alıyor, öyle mi?"

"Tüm canlılar nefes alır."

İbrahim'in içi sızladı. Çocuğun kendisi, bundan aciz görünüyordu.

"Gel, bu kadar çalıştığın yeter. Bi çay içer misin?"

O akşam, Minnie'nin onlar için pişirdiği yemeği yerken, Ibrahim, Joseph'e, genç *mali*'nin bilmesi gerektiğini düşündüğü her şeyi anlattı: Eski *mali*'nin Şiraz'da çalışmaya gittiğini, Mrs. Bhoolabhoy'un uzak durulması hayırlı olacak zor bir kadın olduğunu, İngiliz Sahip'in bu aralar sağlığının yerinde olmadığını ve Joseph'le konuşmayabileceğini, ancak konuşması durumunda, Joseph'in ona, bahçeyi adam etmesini Mr. Bhoolabhoy'un istediğini söylemesi gerektiğini. Bu arada, Joseph yalnızca Ibrahim'den emir alacaktı. Sahip ve Hanımsahip *raj* döneminde sosyetiktiler, kırk yıldır Hindistan'da yaşıyorlardı ve hâlâ sosyetik olsalar da, çoğu yaşlı insan gibi, sık sık tuhaflıklar sergiliyorlardı. Kimi zaman, saatlerini şaşırdıkları oluyordu.

"Onların evde saat olmamak?"

"Üç tane saatleri var. Biri mutfakta, biri oturma odasında, biri de yatak odasında. Ayrıca ikisinin de kol saati var. Benim de bir kol saatim var; İsviçre malı, çatlamaz, su geçirmez, içi pırlantalı, Oxford Street, Londra, Yuukey'den alınma. Bir insan için saatini şaşıyor demek, İngilizlerin tabiriyle, onun hafif çatlak olduğunu söylemektir."

"Sahip ile Hanımsahip, *pagal** mı?"

"Bazen."

"Rahibelere göründüler mi?"

"Bu *pagallık* başka. İngiliz tarzı."

"Dışarı gittin mi hiç, İbrahim?"

"İngiltere-dönüşlüyüm."

"Oo." Durdu. "İngiltere'deki bahçeler çok mu güzel? Dünyanın en güzel bahçeleri derler. Öyle bahçelerde çalışmak isterdim."

"Dışarı gitmek ister miydin?"

"Evet. Öyle bahçeler görmek ve oralarda çalışmak için. Hyde Park. Sinjames. Kew. Ennismore."

"Ennismore mu?"

"Rahibelerden biri, bu bahçelerde oturan bir hanıma mektup yazıyor. Mektupları ben postalıyorum. Zarfları okumama yardım etti. Ama bana çok zor geldi."

"Eğer bu bahçede çok çalışırsan, eğer onları memnun edersen, kim bilir Joseph? Belki de bu işte kalıcı olur, iyi para alır, tasarruf edersin. Eniştem böyle yapmıştı. Mirat'ta bir subay sahibin kâhyasıydı. Bengalli bir subay." İbrahim, durup balgam çıkardı. "Ayrıca, ablamla evliydi. Sonra dışarı gitti. Londra'da büyük bir restoranda garsonluk yaptı. İyi eğitilmiş biri olduğu için çok bahşiş alırdı, ne de olsa babam gibi bir adamın oğlu; babam, Albay Moxon-Greife'in özel hizmetkârıydı, henüz Yüzbaşı Moxon-Greife olduğu dönemden, ta Albay Sahip ve Albay Hanımsahip'in ülkesine dönüşüne kadar. Ama bu başka bir hikâye. Ben sana eniştemi anlatıyordum; çok bahşiş alırdı, biriktirir, biriktirirdi."

"Kendi restoranı almaya?"

"Yok, dükkân almak için, bir de, ablama para yollardı. Bizimki dükkânda çok sıkı çalışır ve iyi kâr eder, böylece daha sonra, *sub-letting* yapabilecek kadar büyük ev satın alır. *Sub-letting*'in ne olduğunu anlıyor musun?" Joseph, hayır anlamında başını salladı. "Büyük ev, çok oda, çok insan kalır. Hepsi Hintli. Hepsi Finsbury Park'ta oturur."

* *pagal*: (Urduca) deli. -ç.n.

"Oo," dedi Joseph yine. "Park."

"Efendime söylüyüm, zengin bir adam olunca, karısını, yani ablamı yanına çağırıyor. O zaman ablam da dışarı gidiyor, uzun yolculukta onu korumak ve eniştem ile hepsi de dışarı gitmiş çok sayıda akrabasını tekrar görmek için ben de dışarı gidiyorum."

"Bana Finsbury Park'ı anlat, İbrahim."

"Fintzbri değil, Fins-burry. Finsbury Park'ın anlatılacak bir yanı yok. Meydanı saymazsak, her yer dükkân, ev ve çok fazla trafik. Ben dışarı, meydanı seyretmeye gitmedim. Dükkân sahibi olmak için de gitmedim. Ben, ablamı korumak ve tecrübe için dışarı gittim. Tecrübe paradan daha değerlidir. Burada çok tecrübe edineceksin. Tabii yemek ve barınak da olacak. Hatta, her şey yolunda giderse, biraz da para."

İbrahim, durup bekledi. Zeki bir çocuk, şu soruyu sorardı: Ne kadar para? En azından açıkgöz bir çocuk, bunu yapardı. Oysa şimdiye kadar, Joseph kendisini ilgilendiren konularda yeterince zeki görünüyorken bön bir çocuk olmasıyla şaşırtmıştı onu. Şu birkaç saniye belirleyiciydi. Eğer Joseph, "Ne kadar?" diye sorarsa, ona dikkat etmek gerekecekti. Ve şimdi de, kafasında bir soruyu evirip çevirmekte olduğu her halinden belliydi.

"İbrahim," dedi nihayet, "iş iyi yaparsam her şey yolunda gider mi?"

"Güzel soru. Bunu sorman iyi oldu. Cevap şu ki, bunu kesin olarak söyleyemeyiz. Ben daima, kendi işimi, elimden gelen en iyi şekilde yaptım. Ama sık sık tekmeyi yiyorum."

"Tekmeyi yemek?"

"Tekmeyi yemek. Sepetlenmek. Atılmak. İşten kovulmak. Her an başına gelebilir."

"Ama hâlâ buradasın," dedi Joseph, durumu kafasında iyice tarttıktan sonra.

"Yeniden işe alma diye bir şey var."

Joseph, kaşlarını çatarak, tüm dikkatini vermeye çalıştı.

"Şöyle diyelim, Joseph bey," dedi İbrahim alçak perdeden; çünkü bir an Minnie'nin gölgesini fark etmişti ve onun bu erkek erkeğe sohbete kulak misafiri olduğunu biliyordu. "Eğer Sahip

saatini şaşırdığı bir günündeyse, diyebilir ki, İbrahim, yaylan, bir daha gözüme görünme. Kovuldun, atıldın, tekme yedin. O zaman ben de omuz silkip, 'Kaderim böyleymiş' derim. Sonra da Hanımsahip'in dönmesini beklerim. Hanımsahip, ben gidiyorum, derim. Sahip'in *hükümü* böyle. Bunun üzerine, o da Sahip'e gider ve der ki, 'Tusker, İbrahim'siz nasıl yaparız?' Adam, yaylan, der ona da."

"Bu 'yaylan' neyin nesi?"

"Bu, *jeldi jao* anlamında çok eski bir İngilizce deyim. Defol, gibi. Bunlar sakıncalı deyimler, Joseph, senin ya da benim Sahiplog ile konuşurken asla kullanmayacağımız türden; ama sana bazıları öğretirim."

Joseph başını salladı.

"Bu durumda, ben de, yaylanırım. Ama o akşam, kemiklerini ısıtıp güzel bir uyku çekmelerini sağlayacak sıcak çikolataları olmaz. Sabahleyin, onları diriltecek bir *chota hazri*'den,* soğuk bir kış gününde onlara enerji verecek yulaf lapasından yoksun kalırlar. Ben yapmıyorumdur, Hanımsahip de yapmıyordur, çünkü o da, bir anlamda yaylanmadıysa da, başka bir anlamda yaylanmış. Sahip, inatçı olduğundan, işe kendisi girişebilir, ama o yaptığında, o *şeytan* fırın yüzünden, sonuç berbatır, dolayısıyla çok geçmeden beni aramaya gelir. Benim yattığım bölümde her şeyin toplanıp götürülmüş olduğunu görür. O zaman beni aramak için buraya, Minnie'nin yerine gelir. 'Ne yapıyorsun burada?' diye sorar. 'Paramın ödenmesini bekliyorum,' derim. 'Kahrolası işini yapmadıkça sana niye para ödeyeyim?' diye sorar. O zaman anlarım ki, yeniden işe alındım. Hanımsahip tarafından kovulmuşsam, iş bu kadar kolay olmaz. Bir kadın olarak, çay demlemeyi ve yulaf lapası yapmayı daha iyi becerir. O zaman, Sahip'in yeniden gelip beni araması için iki üç gün beklemek gerekebilir. 'Hanımsahip elini yaktı' der. Ya da buna benzer başka bir bahane."

Çocuk yine başını salladı. İbrahim bir Charminar yaktı. Ne mutlu ki, Joseph'in sigara da içki de içmediği, kesinleşmişti. Öte yandan, çocuk fazla iştahlı çıkmıştı. Üstelik, Minnie, yemekleri-

* *chota hazri*: (Urduca) sabah çayı. —ç.n.

nin böyle oburca yenmesinden çok gururlanmıştı. (Dikkat: Joseph yakışıklı bir çocuktı.)

"İbrahim," dedi çocuk, "hem Sahip hem de Hanımsahip tarafından aynı anda tekmelenirsen ne olur?"

"Tekmelenirsem değil, tekmeyi yersem. Deyimi doğru öğren."

"Hem Sahip hem de Hanımsahip tarafından aynı anda tekme-yi yersen ne olur?"

İbrahim düşünceli düşünceli yüzüne baktı. "Birdenbire bahçıvanlığın yanında, filozof da mı oluverdin? Metafizik alanına giriş mi yapıyorsun? Joseph Einstein öyle mi? Zaman ve görecelik kuramında uzman, ha? Sana az önce açıklamadım mı, Sahip ve Hanımsahip daima birbirlerine dargındır ve bazen Pankot'ta bile, saatlerini dahi şaşırırlar diye?"

"Ama İbrahim, bu işe aklım ermiyor. Diyelim ki, ikisi de aynı gün saatlerini şaşırdılar, dargın olduklarını unuttular ve seni birlikte tekmelediler. O zaman yulaf lapasını kim hazırlar?"

"Sen değil, Joseph," dedi çabucak; tehlike kokusu almıştı. "Eğer ben kovulmuşsam, sen de kovulmuşsundur. Senden yulaf lapası yapmanı değil, yalnızca çimleri biçmeni ve kana çiçeklerine bakmanı istiyorum. Sen, Smalley Sahip'in değil, İbrahim'in oğlansın. Sen, benim oğlansın."

Joseph, bakışlarını, yemek artıklarının etrafında bağdaş kurup oturdukları yer döşemesine dikti. Küçük odaları birbirinden ayıran perdenin arkasında kendi yemeğini yemekte olan Minnie, bağırıyordu:

"Bu yaşında bir de oğlan istiyorsun!"

"Sen ne saçmalıyorsun?" diye İbrahim de bağırarak karşılık verdi.

"Saçmalıyorum öyle mi?" diye cırladı Minnie. "Ona benim oğlansın dediğini bütün dünya duymuş, ben saçmalıyorum ha?"

"Bütün dünya mı? Birden bütün dünya mı oldun? İşleyen koca bir kulak, işlemeyen bir beyin, eşittir bir dünya, öyle mi?" Sesizlik. "Sen ona bakma Joseph. Bana kızgın, çünkü burada oturup seninle konuşmak yerine, ona bunun cennetten çıkma bir sofraya olduğu masalını anlatmamı beklerdi. Ama ben seninle bir baba gibi konuşuyorum Joseph. Malum?"

Joseph, hızla başını kaldırıp ona baktı. Gözleri hâlâ gölgeli, ifadesi endişeliydi.

“Peder değil. Birader değil. Yetimhanedeki öğretmen gibi değil,” diye aceleyle ekledi, çocuğun davranışından bir şey sezmiş gibi. “Gerçek baba. Oğul babası. İşveren bir de. Bhoolabhoy Sahip’le yapılan anlaşmaya göre.”

Joseph’in yüzü aydınlandı. Biraz düşündü ve şöyle dedi: “Bir ya da iki haftaya kadar, İbrahim, kırılmış otlar, iyi sulanırsa, iyi gübre demek. Sıcak hava geldiğinde, harika kana çiçekleri yapmak için çok iyi. Çiçeklerin arasına gübre serpmek, böylece nem toprakta tutmak. O zaman kana çiçekleri çok daha uzun büyümek ve güzel olmak. Bu işe yarayacak mıdır?”

İbrahim yine Ne Kadar konusunun gündeme gelmesini beklemişti. Ama gelmedi. “Yarayacaktır, Joseph bey,” dedi. “Sahip kana çiçeklerine bayılır.”

Joseph’in, çimleri bölüm bölüm biçmesi, kırılmış otları arka bahçedeki gübre yığınına taşınması ve biçilmiş öbeklerin her birini yabayla bellemesi altı gün sürdü. Kimi zaman, Minnie’nin, o sabah Mrs. Bhoolabhoy’un tersliğinin üzerinde olduğu uyarısında bulunması üzerine, İbrahim, çocuğa gürültü çıkarmayacak bir iş gördürmeye dikkat ediyordu. Ancak, çocuğun, çim biçemeyi dert etmediği belliydi. Sistemli çalışıyordu. Daima yapacak bir şey bulabiliyordu. Yedinci gün, dinlenmek yerine, çim biçme makinesini güzelce temizleyip bileyledikten sonra, pervaneleri indirdi ve yeniden çayır görünümünü kazanmış alanda, paralel şeritler açtı. Sulama işinden sonra, bu kez bahçe makasıyla, kenarlardaki otları budamaya başladı.

Yedinci günün ortasında, Tusker, kendini yürüyüş yapabilecek kadar iyi hissettiğine karar verdi. Şubat ayının sonlarında Pankot güneşi epey yakıcı olsa da, hava değişkendir. Tusker, Lucy’nin ördüğü atkılarından birini boynuna dolayıp, bir koluna bastonunu, diğerine Lucy Hanım’ı takıp, verandanın basamaklarını indi. Çağrıldığını duyan Bloxsaw da, yan girişe uzanan patika boyunca ağır ağır peşlerinden yürüdü. Ne onlar Joseph’e ne de Joseph onlara baktı. Bir saat sonra geri döndüklerinde, üçlünün

Joseph'i fark eden tek üyesi, çocuk daha önce hiç görmediği davetsiz bir misafirmiş gibi havlayıp onu ısırmaya kalkışan ahmak köpek oldu.

"Otur efendim!" diye avaz avaz bağırdı Tusker. "Otur efendim!" ve bastonunu çakıl döşeli patıkaya çat çat vurdu; Hanım-sahip, Misafirhaneye girerek, bu buyurgan erkeklik gösterisinden kendini soyutladı.

Bu arada Bloxsaw, zavallı Joseph'in ayak bileğinin etrafında havlıyor, ısıyor, sıçırıyordu. Joseph kımıldamadan durdu. Aniden köpek bir inilti çıkarıp, kuyruğunu bacakları arasına kısırdı ve havlayarak içeri koştu.

İbrahim manzarayı uzaktan izliyordu. Sonradan çocuğa sordu: "Köpeğe ne söyledin, Joseph?"

"Yalnızca şöyle dedim: Tanrı seni korusun."

"Ah. Bu da sakıncalı tabirlerden. Ama daha iyisini biliyorum. Köpekle konuşurken onu kullanabilirsin. Sana sonra öğretirim."

1 Mart günü geldi.

"Mart rüzgârları yüreğimi dans ettirir,
Çalan bir telefon gibi, ona kim karşılık verir?"

Mart ayı geldiğinde, Lucy Hanım, gramofonunda "Şu Sersemlikler" adlı şarkıyı muhakkak dinlerdi; fi tarihinden kalma HMV marka bir radyolu gramofonu bu ve yalnızca 78'lik plakları çaldı; bir anlamı ve önemi olduğundan değil, Lucy'nin savaş yıllarında satın alınmış seçkin plaklardan müteşekkil koleksiyonunda, bunlardan başkası bulunmadığından. Plaklardan bazılarının sesi zar zor duyulsa da, İbrahim, kadının bu zayıf seslere kulak vermesini severdi; artık yalnızca tek başınayken yapıyordu bunu. Ara sıra, Menektara'lar gibi insanlar, ondan eski bir Inks-pot ya da Judy Garland şarkısı çalmasını isterler ve kadın bu arzuyu severek yerine getirirdi. Ama Tusker daima gülüp dururdu, Menektara'lar da plakları komik bulurlardı, oysa İbrahim, Lucy'nin hiç de öyle düşünmediğini anlamıştı. Kadının en sevdi-

gi plak, ki Ibrahim, onun en sevdiği plak olduğunu, kadının onu başkalarına değil yalnızca kendine çalmasından anlamıştı (gerçi, verandadan ya da mutfaktan onu dinleyen Ibrahim'e de çalmış olurdu ya), Dinah Shore'un "Chloe" şarkısını söylediği plaktı. Filmlerden başka, Ibrahim'in Hanımsahip ile ortak tutkularından biri de, bu filmleri ve Lucy Hanım'inkine benzer bir gramofon ile, yine onunkilere benzer dizi dizi plakların bulunduğu Moxon-Greife'lerin evini anımsatan müziklerdi; evde, yemekten sonra dans etmeyi seven gençler olduğunda bu plakları çalarlardı ve kendisi de verandanın yakınında bir yerden gizlice onları seyredip dinlerdi. Hanımsahip, "Chloe"yi çaldığında, daima, gözlerini yumarak hiç kımıldamadan dururdu. Kimi zaman, şarkıyı birkaç kez çalar, Ibrahim de, elindeki işi bırakıp bu eski melodiye başıyla ritim tutardı. Ah, bampa-bampa-bampa-bampadi-day-du. Bampa-bampa-bampa-bampadi-day-duu. Ah, gecenin karanlığında, sen neredeyse ben orada. Yanlış da olsa doğru da, sen nereye ben oraya. Arayıp duracağım seni, kasvetli bataklıklarda (pamp). Orada kaybolsan da beni al yanına.

"Neye üzüldün Ibrahim?" diye sormuştu Minnie bir keresinde; yine böyle bir dinletinin ardından gece yarısı yanına gelmişti.

"Dünyanın kederine," diye yanıtlamıştı Ibrahim.

Bu yıl 1 Mart, Tusker'ın ilk defa tek başına dışarı çıktığı güne denk geldi. Aynı zamanda, ay başı olduğundan, Hanımsahip'in muhasebe günü, Ibrahim'in de maaş günüydü. Tusker, Blox-saw'u alıp evden ayrıldıktan sonra, Ibrahim, Lucy Hanım'ın, önce çalışma masasının kapağını, sonra da metal para kutusunun durduğu çekmeceyi açarken çıkardığı bildik seslerin gelmesini bekledi. Her iki sesi de duyduktan sonra, kadına günün son sabah kahvesini yapmak için, çaydanlığı ateşe koydu. Hesap kitap işlemi sırasında kadının neşesi yerinde olsun diye, her zamanki gibi, kahveye bir miktar Golconda brendisi kattı. Hesaplamaların ardından, soruları yanıtlamak, kadının artan hayat pahalılığı ve harcamalara dikkat etmenin gereği konulu vaazını dinlemek ve nihayet aylığını almak üzere çağrılırdı.

Muhasebe günlerinde, kadın en heybetli havasına bürünür-

dü. Burra Hanımsahip *assoluta*. İbrahim, mutfak kapısının eşisindeki gözetleme noktasından, onun masa başındaki kılı kırk yaran, kontrollü ve yapmacıklı tavrını, hem hayranlıkla hem de her ikisinin de nasıl idare edeceklerini bildikleri türden bir tartışmanın doğma olasılığının yarattığı hafif bir sabırsızlık ve tatlı bir endişeyle izlerdi.

Başlangıçta, aralarında, "Kahve, Hanımsahip" ve "Teşekkürler İbrahim, oraya bırakıver" sözleri dışında bir konuşma geçmezdi. Tepsiyi, kadının sol eliyle uzanabileceği bir yere bırakırdı. Sağ el daima, masraf defterinin sağ tarafına kaydetmeden önce ödenmiş faturaların toplamını yeniden kontrol ederken kullandığı siyah-gümüş tükenmez kalemi tutuyor olurdu. Sol eli, faturaları ensersilemekte ve arada bir de, fincanına kahve doldurup, fincanı büzümlü dudaklarına götürmekte kullanırdı. Kadının, alt alta dizilmiş rakamları, kahvesinden bir yudum alırken de, almadığı zamanki kadar hızlı bir biçimde toplamayı başarması, İbrahim'in dikkatinden kaçmamıştı.

Bazen, kadın kırmızı bir not defterine de ayrıca notlar alırdı. Bunları, İbrahim'in, gördüğünde tanıdığı ve o güne dek öğrenmemiş olduğu için pişmanlık duyduğu bir alfabe olan stenoyla yazardı. Stenoyla aldığı notlar, bugün her zamankinden azdı. Bir de, toplama işlemini yaparken alışılmadık biçimde zorluk çekiyordu. Bu defa brendi biraz fazla mı kaçmıştı acaba? İbrahim, kadının toplamaları bitirmesini bekledikten sonra içeri girdi, öksürdü. "Biraz daha sıcak kahve, Hanımsahip?"

Kadın başıyla hayır deyince, tepsiyi geri götürdü; kahve kabını ve fincanı çalkaladı, kulağı kırışte, maaş ödeme törenine çağrılmayı bekledi.

Beklenen çağrı geldi. İbrahim uygun adım içeri girdi, bir selam çaktı, sol eline parayı, sağ eline kurşunkalemi alarak, her zamanki şaşaalı jestleriyle maaş defterini imzaladı. Tekrar bir selam çaktı.

"Çimler," dedi kadın, maaş defteri ve kalemi geri alırken. "Bana kalırsa Burra Sahip, Mr. Bhoolabhoy'un çimlerle ilgili düzenlemelerinden son derece hoşnut kaldı. Çok daha sağlıklı görünüyor. Ben de memnunum. Gerçekten çok çok memnunum."

“Evet, Hanımsahip.”

“Hastalık ve sağlık ne tuhaf şey. Küçük, önemsiz şeyler büyük fark yaratıyor.” Yeniden gözlüklerini takıp çalışma masasının üzerinde bir şeyler aradı. Aradığını bulunca –bir zarfı bu– onu İbrahim’in eline tutuşturup “Bahçe için,” diye mırıldandı ve elini çekmeden durdu; parmakları bir süre birbirine temas etti.

“Bir de, bu gece,” diye devam etti konuşmasına, “sinemaya gideceğim.” İbrahim’e bir miktar para verdi. “Lütfen ikinci gösterim için yerimi ayırt.”

“Olur, Hanımsahip. Ama Hanımsahip, bugün çarşamba.”

“Biliyorum. Sinemaya gitme günüm değil. Ama biliyorsun Albay Sahip hastalandığından beri gitmedim; hem, bu gece o da, normalde çarşamba günleri yapmadığı bir şey yapacak. Mr. Bhoolabhoy’la birlikte içecekler. Mrs. Bhoolabhoy özel bir briç partisine gidiyor olmalı. Mr. Bhoolabhoy yemekten sonra buraya gelecek. Belki de sen etrafa göz kulak olabilirsin. Albay Sahip’e çok çok az *chota** içki.”

İbrahim ellerini arkaya kavuşturdu.

“Hanımsahip filme yalnız mı gidiyor?”

Böyle olduğunda, İbrahim ona bir *tonga* çağırır ve sözde, kadını kollamak amacıyla arabacının yanına, ön koltuğa kurularak yol boyunca kadına eşlik ederdi. Gösterimden sonra da, mutlaka kadını kapının önünde karşılayıp, onunla eve dönerdi. Tabii, sinemanın yan girişinde bir arkadaşı durduğundan çoğunlukla para ödemeksizin, ön sıraların birinde kendisinin de filmi izleyeceği anlamına gelirdi bu.

Uzun yıllar önce, Moxon-Greife’ler zamanında İbrahim henüz küçük bir çocukken, Mirat’ta da aynen böyle olurdu. Ne tuhaftır ki Moxon-Greife’lerin sinema akşamı çarşamba günüydü ve İbrahim bu işi yapabilecek yaşa eriştiğinde, ailenin kâhyası olan babası, yer parası ve Sahip’in imzaladığı bir pusulayla onu gişeye yollamaya başlamıştı. İbrahim’in yapması gereken, bir koşu karargâha ait pazaryerindeki Majestic’e gidip pusula ile parayı vermek ve biletleri alıp geri gelmekti; onları babasına ya da

*Küçük. –ç.n.

Moxon Greife'lerin şoförü Naik Hüseyn'e verirdi. Adam, sırf Moxon-Greife'ler dışarı çıktığında kapının önünde olabilmek için onları bekleme ya da arabasıyla tam o saatte geri gelme mecburiyetinin yarattığı can sıkıntısıyla, sinema fanatığı haline gelmişti. Hüseyn, hizmetkârlara ve babulara ayrılmış ön sıralara süzülerek vakit geçirmeyi öğrenmişti. Derken bir gün, (sinemanın büyüsunu o zaman bile az çok sezen, ama deneyimi yalnızca dışarıdaki fotoğraflardan ibaret olan) İbrahim'i sinemaya girenleri seyrederken bulunca, onu da yanında içeri sokmuştu.

Filmin sonunu görememişlerdi, çünkü Hüseyn, film sona ermeden önce arabayı kapıya getirebilmek için, oradan vaktinde ayrılmak konusunda aşırı titizdi. İbrahim sinema ile ev arasındaki kısa mesafeyi koşarak babasını öfkeliendirdiyse de, Hüseyn, yabancı dilde film izlemenin (kendisi tek kelime anlamıyordu), çocuğun askeri okuldaki hevesli sivil çocuklarına ayrılmış sınıfta öğrenmeye başladığı ve yatkın olduğu İngilizce dersi için ödev yapması kadar iyi bir şey olduğunu söyleyerek, onu cezadan kurtarmıştı. İbrahim'in o okula devam etmesini Moxon-Greife'ler ayarlamıştı; bu yüzden, Hüseyn filme gitmeyi ödev yapmak olarak tanımlayınca, babasına söyleyecek söz kalmamış, hatta adam, İbrahim'in durumunu soran Mrs. Moxon-Greife'e ilk fırsatta bunu anlatmıştı.

O günden sonra, sinemaya gidildiği geceler, İbrahim'in de, arabanın ön koltuğunda, Hüseyn'in yanında oturmasına izin verildi. Belli ki Sahip ve Hanımsahip onun, kendi deyimleriyle, beyazperdeye düşkünlüğünü eğlenceli buluyorlardı. Eve dönüş yolunda, yarı Urduca yarı İngilizce olarak, onunla film hakkında konuşurlardı. Mrs. Moxon-Greife, sık sık, "Sonu kötüydü, değil mi?" diye sorardı. Hüseyn'le kendisinin hiçbir filmin sonunu izleyemediklerini söylemeye İbrahim'in dili varmazdı. Kimi zaman, Hüseyn'e, onsuz gitmesi için yalvarır, ama adam onu bir an bile yalnız bırakmazdı. Yıllar sonra, Finsbury Park'ta eniştesinin televizyonunun karşısında oturup eski filmleri izleyerek açığı kapatmıştı. Böylelikle nihayet, Greta Garbo'nun *Kamelyalı Kadın* filminin sonunda nasıl öldüğünü, *Karanlık Zafer* filminin sonunda

Bette Davis'in ölümünü ve *Elizabeth ve Essex*'in sonunda, Londra Kulesinde, bir iskemlede yapayalnız oturuşunu görebilmiş, Londra'daki bir sinemada, *Rüzgâr Gibi Geçti*'nin sonunda Vivien Leigh'in sisler arasında koşuşunu izlemişti.

Lucy Hanım, zaman konusunda Moxon-Greife'lerden daha anlayışlıydı, zaten onlar kadar ayağına çabuk da değildi. Fuaye-de dedikodu yapmaya da meraklıydı; bu yüzden, İbrahim'in perdenin yavaş yavaş karanşını izlemek, kalabalıkla birlikte yürümek, onları bekleyen tongayı bulup sinemanın kapısına giderek kadını eve götürmek üzere hazır beklemek için bol bol vakti oluyordu. Kadın arkada, o önde, tonga ile yapılan dönüş yolculuğunda, film hakkında konuşurlardı. İbrahim bundan hoşlanırdı, çünkü bu sohbetler kadını heyecanlandıran, güldüren ya da onaylamadığı veya sıkıcı bulduğu şeyleri kavramasını sağlardı. Şimdi de onun yanı sıra gitmeye can atıyordu. Tıpkı kadın gibi, o da Tusker Sahip hastalandığından beri sinemaya gitmemişti.

Dolayısıyla, elleri arkada, malum soruyu sordu. "Hanımsahip sinemaya yalnız mı gidiyor?"

"Ah," dedi kadın. "İbrahim. Demek sen de benimle gelmek istiyorsun."

İbrahim, başını iki yana salladı: Bu durumda, "Hanımsahip nasıl isterse" anlamına gelen bir jestti bu.

Kadın gülümsedi, gözlüklerini çıkardı. "Neden olmasın? Öyle ya, ne de olsa ikimiz de bir akşam dinlencesini hak ettik. Hem, bugün Burra Sahip'in sağlığına dikkat edeceğinden, Mr. Bholabhoy'un da ona göz kulak olacağından şüphe etmemiz için bir neden yok. O zaman tamam, İbrahim, bu gece birlikte sinemaya gidelim. Ne oynuyor bugün, biliyor musun?"

"Tekrar gösterim, Butch Cassidy, Sundance Kid. Paul Newman, Robert Redford."

"Evet, tabii ya. Onu geçen yıl görmüştük, ama oyuncular öyle müthiş ki. O halde, İkinci Salon, İbrahim. Mümkünse her zamanki koltuk numarası olsun."

İbrahim yine abartılı bir selam verdi. Mutfakta, üzerinde "Bahçe için" yazan zarfın içeriğini kontrol etti. Joseph'in şubat

ayında çalıştığı on on beş günlük süre için yapılan ödeme, anlaşıkları aylık ücretten bir rupi eksikti. Hanımsahip'ten daha da incelikli bir kesinti bekliyordu doğrusu. Kadının incelik sahibi bir hanım olduğu inancını hem doğrulayan hem de yalanlayan bir durumdu bu.

Kalan miktarı Joseph'e vermeden önce, kendisi için isteyebileceği makul miktarı hesaplamak üzere bungalovdan ayrılmak üzereyken, gramofonun sesini duydu. Kapı aralığından içeriği gözetledi. Hanımsahip, zarif adımlarla gramofondan uzaklaşırken, bir yandan da bedenini yavaşça kıvrıp büküyor, sarsak adımlarla Nuh Nebi'den kalma ayakkabıları üzerinde gidip gelecek, kollarını boynuna doladığı hayali partneriyle dans ediyordu.

"Ah, kalbim nasıl da kanatlanır."

İbrahim sinemada yer ayırtmaya gitmiş, Tusker, Bloxsaw'la yürüyüşten henüz dönmemişti ki, *dak** geldi. Bir iki fatura ve katalog arasında, Blackshaw'ların İngiltere'den uçak postasıyla yolladıkları bir mektup da vardı: Uçak postalarında kullanılan, mektubun bir kısmını yırtmadan açması zor olan, yeni boyutlarıyla şu adi zarflardan değil, doğru dürüst bir zarf içinde, doğru dürüst bir mektup. Zarfın böyle olmasının bir nedeni vardı: İçine *The Times*'tan bir gazete kesigi konmuştu.

LAYTON. John Frederick William, Yarbay, Pankot Piyade Alayı. (Hindistan Ordusu, Emekli) 19 Şubat günü, kendi evi olan Kanyon Malikânesi, Magnus Kanyonu, Surrey'de, ani bir hastalık sonucu vefat etti. Mildred Layton'ın (kızlık soyadı Muir) sevgili kocası, Sarah ve Susan'ın kıymetli babaları, Teddie, Lance ve Jane'in büyükbabası, Boskie'nin büyük büyükbabası. Cenaze aile arasında yapılacaktır. Çiçek yollanmaması, arzu edenlerin Kanser Araştırma Fonuna bağış yapması rica olunur.

Phoebe Blackshaw şöyle yazıyordu: "Korkarım ki hayatımızın,

* posta. -Ç.n.

gazetede öncelikle Ölüm İlanları sayfasına bakacağımız bir evresine geldik. Pankot sözcüğünü görür görmez, senin ve Tusker'ın Yarbay Layton ve ailesini tanıyabileceğiniz ya da onların sizi tanıyor olabileceği geldi aklıma. Bizler tam anlamıyla Pankot ahalisinden sayılmadığımızdan, bu isimler, belki ara sıra sizden duyduğumuz kişiler olarak, ancak hayal meyal çağrışım yapıyor. Her neyse, durum bu. Sevgili 'Bloxsaw' nasıl? Ya siz ihtiyarlardan ne haber?" Phoebe, bu son potu da kırdıktan sonra, her zaman olduğu gibi, tamamen kendisi ile ilgili ipe sapa gelmez sayıklamalarla devam ediyordu. Ülkesinden alabildiği tek mektup Phoebe'ninkiler olmasa, Lucy bunları okumaya tahammül edemezdi.

Yürüyüşten döndüğünde, Tusker keyifli görünüyordu. Neşyle sordu: "*Dak'ta* iyi bir şey var mı?"

"Yalnızca Phoebe'den bir mektup."

"Her zamanki laf salatası. Öğle yemeğinde ne yiyoruz, ihtiyar?"

Kadına böyle seslenmeyeli yıllar olmuştu.

"Yürüyüş seni acıktırdı mı Tusker'cığım?"

Adam, acıktığını, ama ne et suyu çorba ne de restorandan tepsi getirtilmesini istemediğini söyledi. Restorana gitmeyi de istemiyordu. Şu lanet baş ağrılarından birine tutulmuş, yatak odası ve mutfak arasında paytak paytak volta atan Mrs. Bhoolabhoy manzarası can sıkıcıydı. Kriz geçirdiğinden beri Mrs. Bhoolabhoy'u görmemişti. O geçkin kaltağı bir daha hiç görmese gam yemezdi.

Tusker, Bloxsaw'un sersem başını şöyle bir okşadı ve karar-sızca durdu. Nihayet bahçeden söz açacak mıydı yoksa?

"Öğle yemeği için Şiraz'a gidebiliriz," dedi.

Kadının yüreği pır pır etti.

"Ah, Tusker. Çok pahalı olur."

"Pahasını boş ver."

"Akşam gitsek?"

"Akşam gidemeyiz. Unuttun mu, Billy-Boy buraya içmeye gelecek."

"Ben de onu diyorum ya Tusker. Eğer gerçekten bütçemizi aşmayacaksa, bir kereliğine Şiraz'da öğle yemeği yemek harika olur. Ama kendine aşırı yüklenmen beni üzer. Şiraz'a başka bir

gün gitsek daha doğru olmaz mı? Akşamında Billy-Boy ile uğraşmak zorunda olmayacağın bir gün."

"Şimdi acıkmışsam, ertelemenin ne manası var? Hem susadım da. İbrahim!"

"İbrahim dışarda, Tusker. Ne istiyorsun? Ben getireyim."

"Kaldıysa, bir bardak cin. O aylak ihtiyar hōdük nereye gitti peki?"

"Sen akşamı Billy-Boy'la geçireceğinden, ikinci seansta bir film izlemeye gidebilirim diye düşündüm, o da biletimi almaya gitti. Bir sakıncası yok ya?"

"Ne sakıncası olacakmış? Her zaman gidiyorsun ya."

Uzun zamandır gitmiyordum, diyecekti ki, sustu, çünkü adamın bu keyifli hali, böyle bir karşılığın kolayca ortaya çıkaracağı küçük tartışmayı kaldıramayabilirdi. Bu yüzden, kadın, ona iyice sulandırılmış bir cin verip, kendisi de tayyörünü ve ayakkabılarını değiştirdi ve Şiraz'a gidip asansörle Dağ Manzaralı Salona çıktılar; adam önce kendilerine ilk gösterilen masadan, sonra da garsonun eline tutuşturduğu sos lekeli menüden dolayı söylenip durdu.

Yine de, eğlendiği her halinden belliydi. Srinivasan'lar onlara el salladılar. Bobbie ve Nita Ghosh, laflamak için yanlarına geldiler. İçeri yeni giren Desai'ler masalanna uğradı ve, Lucy'de, Tusker'ın onları yemeğe davet edip hesabı üstleneceği endişesini uyandıracak kadar uzun süre, çene çaldılar. Desai'ler Pankot'un en zengin beleş kuryeleriydi. Ve Avrupa'ya her gidişlerinde Lucy'den istedikleri mütevazı sipariş listesinden, şimdiye dek en ufak bir şey getirdikleri görülmuş değildi. Dahası, Tusker'ın Hintli dostları arasında, hastalandıktan sonra onu ne aramış ne de çiçek göndermiş olan tek çift de onlardı. Daha doğrusu, öyle bir iki çiftten biri. Lucy, sersem kafasını birazcık zorlarsa, Mrs. Desai'nin bulduğu türden uydurma bahaneleri ileri sürecek daha başka kişiler de hatırlayabileceğini biliyordu; neymiş efendim, "daha yeni duymuşlar"mış çünkü oradan oraya koşturup duruyorlarmış: Oğulları Bubli'yi Düsseldorf'a uğurlamışlar, Mr. Desai Delhi'de bir konferansa katılmak zorundaymış; şimdi de, kızlarının Bom-

bay'da yapılacak olan ve sekiz yüz davetlinin katılacağı, masraflı düğünü için koşturup duruyorlarmışmış.

"Düğün yapmadan birlikte kaçsalar olmaz mı?" diye sordu Tusker. Mrs. Desai'ye böyle şeyler söylemekten çekinmezdi. Her ne kadar Lucy, onun kadından hoşlanmadığını bilse de bir tür flörtleşmeydi bu. Mrs. Desai sinir bozucu güzelliikteki başını arkaya atıp güldü; paradan başka konularda tek kelime etmeyen miniminnacık kocası ise, bilgisayar gibi işleyen zihninde evirip çevirdikten sonra bu fikri eselle reddetmişçesine, gülümsedi. Kızları, bir bakan torunu ile evlenecekti.

"Ne harika bir fikir," dedi Mrs. Desai. "Ved ve Sita da buna can atardı. Ne var ki, oğlanın ana babası son derece tutucu ve anlaşılan, yüzlerce tanıdıkları var; tabii davet edilmesi beklenen tüm o devlet adamları hariç. Neyse ki düğün Delhi'de değil, Bombay'da olacak, yoksa Kraliçe'yi de ağırlamak zorunda kalabilirdik."

"Gidelim," dedi Mr. Desai.

Onlar gidince Tusker da oturdu. Kamuya açık yerlerde, resmiyete son derece özen gösterirdi. Tekrar yerine yerleştikten sonra, "Karaborsacı kocasının milyonlarca rupisini iç etmekten başka işi yokken, ne diye yakınırsın bu kadın?" diye mırıldandı.

"Ah, Tusker," dedi Lucy alçak sesle, sonra da –menüdeki fiyatları görünce– aman Yarabbim dedi içinden. "Ben günün çorbası diyorum. Ya sen?"

"Senin niyetin beni öldürmek mi? Baktığın bölüm, *Tahble Dhoti*,* dünün artıklarından derlenmiş, bildik süprüntüler."

Biz de öyleyiz, diye geçirdi Lucy içinden: Bu düşünce kelimelere dökülmesine de, bir yankı gibi zihnini yoklayıp geçti. Tusker bu mahrem sözcükleri herkesin içinde kullanmasaydı keşke. *Tahble Dhoti*. İnsanlar yanlış anlayabilirdi.

"Biz Allah Karti'ye bakıyoruz. Ya da Allah Kart; ne de olsa battı balık yan gider. Ne istiyorsan onu söyle Luce, rupilere bakmayı da bırak."

Kadın gözlüklerini çıkardı. Önce "ihtiyar," şimdi de "Luce."

* Tabldot, demek istiyor. Dhoti: Hint erkeklerinin altlarına sardıkları peştamal benzeri uzun giysinin adı. Don anlamına da geliyor. –ç.n.

Huzursuzlukla ürperdi. "Seninkinin aynısından alayım Tusker, ama doğrusu açlıktan öldüğüm söylenemez. Dr. Mitra'nın dediğini de unutma. Lütfen dikkatli ol."

Mali'den söz açacak mıydı acaba? Şimdiye kadar ondan söz etmekten kaçınmış olması tuhaftı. Kadının onu tuvalette ağlar-ken bulduğu geceden beri, bir kere bile bahçeden söz etmemişti. Belki de utanmıştı. Kadın daha önce onu hiç ağlarken görmemişti. Mali'nin işe başlamasından kısa bir süre sonra ziyarete gelen Dr. Mitra'nın konuyu açmasını, böylelikle Tusker'ın da mali'yi daha fazla görmezden gelemeyip, bu konuda bir iki şey söylemesini umut etmişti; ama Mitra evle ilgili düzenlemelere asla dikkat etmeyen biriydi ve kadın, bahçenin durumunun Tusker'ın sinirlerine dokunduğundan bahsettiğinde adam onu üstünkörü dinlemiş, belki de söylediğini tam olarak anlamamıştı.

Ama bugün bunları düşünmeyeceğim, dedi kendi kendine. Burada, Şiraz'da, Tusker'la birlikteyim. Salona göz gezdirdi. Öteki uçta Amerikalı turistler oturuyordu. Amerikalı olduklarını tahmin etmişti, zira hepsi bir ağızdan konuşuyorlardı ve kadınlardan en az ikisi, saçlarını Jackie Kennedy modeli yaptırmıştı. Amerikalılarla onların arasında, fotoğraf makineleri sandalyelerinin arkasında asılı duran bir masa dolusu Japon vardı. Japonlar tek kelime etmeden, Doğulu sabırla yemeklerini yiyor ve bekliyorlardı – ama neyi? Kohima şehrinin sonunda teslim olmasını mı? Delhi kapılarının unufak olmasını mı? Yoksa uzak dağların doruklarındaki karların, Hiroşima'nın pastırma yazı sığağında erimesini mi?

Tam o anda, Mrs. Bhoolabhoy, cırlak pembeleriyle içeri süzüldü. Briç oynuyor olması gerekmiyor muydu? Yanındakiler hiç de briç partneri gibi görünmüyordu; doğrusu, Lucy'ye mafya kıylıklı bir Hintli çetesi gibi gelmişti. Hatta içlerinden biri, altın sim işlemeli bir takım elbise giymişti. Grup, salonun öteki ucundaki oymalı bir paravanın ardında duran masaya yürüdü. Tusker, kadını görmemişti. Lucy rahat bir nefes aldı. Onu görmek adamı yemeğinden soğutabilir, ikisinin de gününü mahvedebilirdi. Mrs. Bhoolabhoy onları görmüş müydü acaba? Görürse görsün.

"Karar verdin mi Tusker'cığım?" diye sordu.

O an, Lucy, Mrs. Bhoolabhoy'un yerine oturduğuna yemin edebilirdi. Beş katlı Şiraz binası biraz daha doğu tarafına yattı ve yapının her zerresi şöyle bir titredi sanki.

Sarah Layton'a

Misafirhane,
Smith's Oteli,
(Ranpur) Pankot,
2 Mart 1972

Sevgili Sarah (diye yazdı Lucy ertesi gün),

Son görüşmemizin üzerinden neredeyse 25 yıl geçtiğine göre beni zar zor hatırlıyorsundur; son savaş sırasında bizler hep birlikte Pankot'ta yaşıyorduk ve sen ailenle Komutanlık Lojmanına taşındıktan sonra, kocam (Tusker) ile ben Rose Köşküne yerleşmiştik.

Pankot'a çay işi için 1965'ten sonra gelmiş olduklarından senin tanımayacağın, şimdi İngiltere'ye dönmüş bir dostumuz, bizim tanış olduğumuzu tahmin ederek, geçen ay babanın *Times*'da çıkan ölüm ilanını bize yollamış. Bunu ve tabii ki annenin daha önce vefat etmiş olduğunu haber almaktan dolayı duyduğum üzüntüyü bildirmek için, bu mektubu yazma gereği hissettim.

Zavallı Tusker bu aralar ciddi bir rahatsızlık geçirmiş olduğundan, şimdilerde iyiye gitse de onu kaygılandırmaktan çekindiğim için, henüz ona haber vermedim; ama bilseydi, onun da Susan'a ve sana başsağlığı dilemek isteyeceğinden kuşku yok. Sen ordunun kadın kollarına mensup iken Bölge Karargâhında onunla aynı departmanda çalıştığınız dönemde, Tusker, yaptıklarından büyük övgüyle söz eder ve tıpkı benim gibi, o da Yarbay Layton'a ve tüm ailesine büyük saygı duyardı.

Senin çok iyi bildiğin Pankot ile bugünkü Pankot hakkında zihnime üşüşen bir sürü konuya girip, bu yaşlı halinle kafanı yormaya kalkışmayacağım; ancak daha sonra, eğer ilgini çekiyorsa seninle ara sıra yazışmaktan zevk duyarım.

Tusker ve ben 1949 yılının başlarına kadar Rose Köşkünde kaldık. Belki hatırlarsın, yeni Hindistan hükümetiyle anlaşmalı olarak, Tusker'a, bir iki yıl daha kalması teklif edilmişti. Nihayet emekli olduktan sonra, Bombay'daki Smith, Brown & McKintosh'ta kârlı bir iş buldu. Firma, 1950 senesinde, onu kısa bir iş seyahati için memlekete yolladı, tabii ben de onunla gittim; ancak, kırk küsur yıl önce buraya gelişimden beri, İngiltere'ye tek gidişim oldu bu. Böyle düşününce bana öyle tuhaf geliyor ki! Tusker, nihayet 10 yıl kadar önce, 60 yaşında emekli oldu, o zamandan beridir çoğunlukla Pankot'ta oturduk; şimdi de, bu sayfide oturan son Britanyalılarız. Pek çok gencin ve tabii turistlerin zaman zaman buraya yolu düşüyor gerçi; Hintli subaylar ve eşlerinden de çok sayıda dost edindik.

Rose Köşkü, hâlâ yerli yerinde. O evde şimdi, alay komutanı Albay Menektara ve ailesi oturuyor. Birkaç hafta önce, Tusker'la birlikte, Pakistan'la yapılan savaşın sona ermesinin kutlandığı bir yemek için oradaydık. Babanın büyük bir incelik göstererek hediye ettiği gümüş tepsiyi hâlâ hatıra olarak saklıyorlar; Mrs. Mabel Layton'ın ilk kocasının verdiği gümüşleri de. Albay Menektara, babanın ölümünü duyunca çok üzülecektir; gerçi birbirlerini hiç tanımamışlardır elbette. Albay, Pencap alayından gelme; 1947'de henüz genç bir teğmendiydi herhalde.

Gördüğün gibi, bizler savaş sırasında yerleştirildiğimiz Smith's Oteline geri döndük. Daha doğrusu, otelin müstemilatı olarak yapılmış, ona bitişik Misafirhane denilen bir bungalovda kalıyoruz. Az ötemizde, Şiraz isimli çok şık yeni bir otel var şimdi. Ne yazık ki bu bina, bizim binaların olduğu kısmın ışığını kesiyor biraz. Pazaryeri, birkaç yeni şık dükkânın eklenmesi dışında, eskisinden pek farklı değil. Ghulab Singhs'i ve Celaleddin'in dükkânını hatırlıyorsundur. New Electric Sineması yenilenmiş olarak hâlâ yerli yerinde; sık sık oraya gidiyorum, çünkü İngiliz ve Amerikan filmleri gösteriyor. Burası son derece kozmopolit ve her geçen gün daha da modernleşiyoruz.

İşte yine, aklıma geleni yazmaya başladım. Lütfen kusuruma bakma. Zarfı Miss Sarah Layton adına ve ilanda verilen Combe

Lodge adresine yolluyorum; ancak, senin şahsen orada oturduğundan ya da Miss Layton hitabımın doğru olup olmadığından emin değilim. Umarım yıllar önce evlenmişsindir ve ilanda adı geçen torunlardan biri, ya da hepsi, senindir. Ve umarım ki Susan ve sen, Hindistan'dan ayrılıp memleketeye döndükten sonra, mutlu ve tatminkâr bir yaşam sürmüşsünüzdür.

Yalnız, sana söylemem gereken bir şey var. İlandaki Teddie'nin, Susan'ın Imphal'de öldürülen zavallı Yüzbaşı Bingham ile ilk evliliğinden olan oğlu Edward'la aynı kişi olduğunu zannediyorum. Teddie şimdi büyümüş, hatta yanılmıyorsa otuzuna gelmiştir. Konu, otelimizin şimdiki sahibi Mrs. Bhoolabhoy'un emrinde çalışan, Teddie'nin küçük ayah'ı Minnie. Küçük Minnie (artık hiç de küçük değil!) sizi gemiye bindirmek üzere amcası Mahmut'la birlikte Bombay'a kadar size eşlik edip Pankot'a geri döndükten sonra, Rose Köşkünde, benim yanımda çalışmak istedi. Kız, o bungalovu ve oradaki hatıralarını çok seviyordu, ancak benim zaten bir kadın hizmetçim vardı ve Mahmut da, birlikte Ranpur'a, babanın nezaket göstererek onları tavsiye etmiş olduğu ailenin yanına gitmeleri konusunda ısrarlıydı. Sonra tabii Tusker ve ben Bombay'a gittik. Geri döndüğümüzde kız, o sırada Mr. Bhoolabhoy diye yeni biri tarafından işletilen, ama hâlâ yaşlı Mr. Pillai'ye ait olan otelde çalışıyordu. Biz ek binaya taşınınca, kız tamamen benim hizmetime girmeyi çok istedi, ancak Tusker'ın doğal olarak bir erkek hizmetkâra ihtiyacı vardı, bizim gücümüz de ancak bir hizmetkâra yetiyordu, daha fazlasına ihtiyaç da yoktu doğrusu. Bir iki yıl sonra Mr. Pillai öldü ve şimdiki kadın oteli satın aldı; sonra da, hepimizi şaşırtarak, Mr. Bhoolabhoy'la evlendi. Uzatmayalım, Minnie'nin güvenilir bir işi var. Amcası, sizin eski kâhyanız Mahmut, emekli olduktan hemen sonra köyünde ölmüştü; Minnie'nin Pankot'a geri gelmesi bu yüzdendi. Ama babanın bundan haberdar olduğunu sanıyorum. Hatırladığım kadıyla Minnie, Albay Layton Sahip'in çok nazik olduğunu, Mahmut'la haberleşmeye devam ettiğini ve ona para yolladığını anlattı. Babanın onları tavsiye ettiği aile diplomatik bir görevle yurtdışına gidip onları orada bıraktıktan sonra, ikisinin de mutsuz ol-

duğunu söylediler. Çalışmaya başladıkları yeni ev hakkında ise, çok kötü konuşuyordu. Haklı olabilir; doğrusu hizmetkârlara eskiden olduğu kadar iyi muamele edilmiyor artık ve anlaşılan, bizim nasıl davrandığımızı hatırlayacak yaşta olanlar, bu değişime çok içerliyorlar. Şu anki hizmetkârımız konusunda şanslıyız. Elbette Minnie, minik Edward'ın ayah'ı iken çok küçüktü; şimdi uyum sağlamış görünüyor ve Mrs. Bhoolabhoy için koşuşturup duruyor; adeta bu iş için biçilmiş kaftan! Ona, yıllar önce bakımını üstlendiği minikten söz etmeden önce, senden "Teddie"nin düşündüğüm kişi olduğunu doğrulayan bir haber bekleyeceğim, eğer bana ayıracak biraz zaman bulursan Sarah, bu beni çok memnun eder. Yalnızca üzüntümü iletme niyetiyle başladığım, gereksizce uzayan bu mektup için, lütfen beni affet.

Sevgiler,
Lucy (Smalley)

Not: İnşallah yanılıyorumdur ama, Kanser Araştırma Fonundan söz etmen, babanın, tıpkı benim sevgili babam gibi bu korkunç beladan mustarip olduğunu gösteriyor sanırım. Babamın hastalığı da "ani" olarak nitelendirilmişti. Her şey bir ay içerisinde olup bitiverdi. Otuzlu yılların başıydı; Tusker ve ben Mahar'da idik, annemin onun vefatını bildiren mektubunu okuduğumda, inanamamıştım. O zamanlar, bu hastalığı herkes için biraz daha katlanılır kılan, hem hastanın hem de hasta yakınlarının işini biraz olsun kolaylaştıran şimdiki ilaçların hiçbirisi yoktu tabii.

Gamlı bir hayattı benimki, dedi Lucy kendi kendine, zarfı kapatırken.

Önce ikiz ağabeylerini kaybetmişti: İkisi birlikte, Kingston kavşağında bir motor kazasında ölmüşlerdi. Sonra da babası. Derken anneciği. Onun ölümü, kuşkusuz, üzüntüdü: Evin erkekleri yoktu artık, Lucy ise erkek-eksenli ev ortamında hiçbir zaman pek kale alınmamıştı, hem zaten artık çok uzakta, annesinin gitmesini hiç onaylamadığı Hindistan'daydı. "İkliminin çok sıcak ol-

duğunu söylüyorlar," demişti annecik, papaz lojmanının daimi soğuğuna karşı yünlülerine sarınmış otururken. Annecik, Tusker'ı da onaylamamıştı; adam Kralın hizmetindeki bir asker olduğu için, kadın duygularını gizlemeye çalışmıştı, o başka. Ama Lucy ne yaparsa yapsın, Lucy kimi seçerse seçsin ve kim tarafından tercih edilirse edilsin, beğenilmeyeceği garantiydi; zira, alt tarafı bir kızdı o ve annecik ikizlerden sonra başka çocuk istememişti; hele de, onun payına düşmüş olduğu gibi, bir kız çocuk asla.

"Evet, ta başından itibaren gamlı bir hayatım oldu," dedi tekrar. "Açmadan solan bir çiçek misali... Ama kiminki böyle değil ki?" Zarfa pul yapıştırdı ve isimle adresi görünce Minnie de dahil herkese binbir laf yetiştireceği aşikâr olan İbrahim'e teslim etmek yerine, mektubu posta kutusuna kendisi götürmeye karar verdi.

Tusker verandada notlarıyla uğraşıyordu. Kadın, bunların ne olduğunu sormadı. Adam, dün gece uslu davranmıştı; hatta Lucy sinemadan döndüğünde Tusker kendine sıcak çikolata hazırlayıp, Lucy'ninkini de ısıtması için cezvede bırakarak yatmıştı bile. Yeni açılmış cin şişesinde kalan miktar, Billy-Boy kendi şişesini yanında getirmemişse eğer, disiplin göstergesiydi. Kadın, bahçe konusunun açılıp açılmadığını merak ediyordu. Açıldıysa da yeterince dostane bir şekilde halledilmiş olmalıydı, çünkü o gün Tusker'ın keyfi yerindeydi, bu sabah da keyifli görünüyordu.

"Ben pazara iniyorum," dedi kadın, "ilaçlarını alacağım Tusker'cığım. Bir isteğin var mı?"

"Hayır Luce, teşekkürler."

"Gidiyorum o zaman. Bloxsaw!"

Hayvan homurdanarak da olsa, itaat edip ayağa kalktı ve kadının ardı sıra seğırtti. Mali, çakıl döşeli patikanın iki yanına dizili saksılardaki bitkileri budamakla meşguldü.

"Günaydın mali," deyiverdi kadın. Genç adam yerinden doğrulup eliyle alnına dokundu. Köpek, kadının arkasına sığınıp, mesafeyi korudu. Kadın feci Urducasıyla "Sana, benden, için için, çok teşekkürdür," dedi.

Çocuk başını yere eğip, tekrar alnına dokundu.

"Gel, Bloxsaw, Chalo."

Mali, bir Toole olabilmek için çok genç kuşkusuz, diye dü-şündü kadın. Ama bir Toole potansiyeli var onda. ("Bloxsaw!") Ense benzemiyor doğrusu, ama gözler umut vaadediyor. Sebat ve cesaret. Muni'nin gözleri gibisini görmemişti. Newman'ın ve McQueen'inkiler, ne Muni'nin gözlerine benziyordu ne de bir-birlerinininkine. İlginç, değil mi? Toole'un kusursuz bir kopyasına erişmek, bir robot resimle mümkün olduğu ancak.

"Bloxsaw!" Köpeğin tasmasının kayışını takıp, ona şöyle bir söylev verdi: Bay Delibozuk, siz çok bariz bir biçimde o tarafa doğru gitmeye kararlıyken, bu tarafa gitmemiz yönündeki zorun-lu ısrarım için özür dilemeliyim, ancak buna mecburuz; tıpkı ya-nından geçtiğimiz her ağacın önünde bacağınızı kaldırıp, sürekli yön değiştirmek yerine, kocamın sağlığı için gerekli, hatta hayati diyebileceğim bir iki şeyi satın alabilmek için, birlikte olabildiğin-ce çabuk, dosdoğru Ghulab Singh's eczanesine gitmeye mecbur olduğumuz gibi, bilmem anlatabildim mi?"

"Evet, madam," diye mırıldandı Bogie/Bloxsaw ve kadının bir şemsiyenin gölgesi altında oturduğu kayığı Afro-Hint bataklığı boyunca sürükleyen ipi (tasma kayışını) bir kez daha çekti.

Lucy gittikten sonra Tusker, kütüphanenin kitabı ("Pan-kot'un Tarihçesi," yazar Edgar Maybrick, BA, LRAM, özel basım) üzerine not almayı kesip, aşağıdaki paragrafı yazdı:

"Tamam, bu her şeyi kanıtıyor. Mali bir sanrı değil, eğer öy-leyse Luce'un sanrıları benimkinden de vahim, çünkü az önce onunla konuştu. Gerçi Billy-Boy onu buraya ilk getirdiğinde, yoksa haftalar önce tuvalette öldüm de o zamandan beri bir tür rüyada mı yaşadım diye şüpheyi düşüğüm anı saymazsak, aslın-da onun bir sanrı olduğunu hiç düşünmedim. Ama kimsenin, daha önce bana bu çocuktan söz etmeyişi ilginç. Başlangıçta, ne olur ne olmaz, pekâlâ lanet sanırlar görüyor olabilirim diye, ben de konuşmaya cesaret edemedim. Demek istediğim, Bloxsaw bi-le, yürüyüşten döndüğümüzde ona havlayıp sonra aniden kuy-ruğunu kıstırdığı güne dek, onu görmezden geldi; o zaman kö-peklerin tuhaf mahluklar olduklarını, yani bazen bizim görmedi-gimiz şeyleri gördüklerini düşünmüştüm. Hem, Billy-Boy neden

bir kez olsun ondan söz etmedi? Yine de, bunun beni hoşnut etmek için düzenlenmiş bir tür entrika olduğu belli, ve *mali* yok diye homurdanıp durduğum için, şimdi minnet göstermeme bekliyorlar. İlk ben konuşursam, rezil olurum. Öte yandan, bu genç, bahçede mucizeler yaratıyor, bu da gördüğüm bir sanrı değilse tabii. Ama o Pencaplı kaltaktan er geç bir fatura gelecektir ki, o zaman avcunu yalar; ne de olsa '*Ne mali'si*?' diyebilirim ona. (Not, yine de bekle ve gör ve çeneni tut.)"

Yeniden, kütüphane kitabının üzerine not almaya koyuldu.

"Bizim Maybrick, bildim bileli aptalın dik âlâsıdır ama zararsızdır, Pankot'un tarihi üzerine 78 sayfalık bir monografi yazıp da, Pankot Piyade Alayını tek paragrafta geçiştirmeyi başarmasına hayran kaldım doğrusu. Bizim zamanımızda, burnu havada, karın ağrısı bir alaydı. Küçük dağları biz yarattık havasında. Pankot Piyade Alayına mensup olmayagörsünler, civardaki en tıfıl teğmenlerin bile kurumundan geçilmezdi. Bölge komutanına bile tepeden bakarlardı. Bir tanesi, sırf adam topçuluktan gelme diye, bir generalin yaveri olarak atanmaktan kaçmıştı. Geri zekâlı ahmak. Birinci taburla gittiği Kuzey Afrika'da rahmetli oldu; sonradan ihtiyar Layton, o taburu, ya da onlardan geriye kalanları, birine bir çuvala toplatmayı başarmıştı. Mahar Alayından bir delikanlı olarak, onlarla aşık atamazdım elbette, ama umurumda değildi. Bir kere, hiçbir zaman alayı umursayan biri olmadım, hele de ülkemde emir subayının onaylamadığı biriyle evlenmekle sicilimi lekelediğim açıkça söylendikten sonra. Onaymış! Hey Yarabbim, otuzuma merdiven dayamışım be adam!

"Yanımda Lucy ile, memlekette geçirdiğim uzun izin döneminden dönüşümde, 'Albay, size kanını takdim etmekten gurur duyarım, adı Lucy. Lucy Little'dı, şimdi Lucy Smalley oldu, gayet tutarlı bir değişiklik, sizce de öyle değil mi efendim? (Ha.)' dediğim zaman, adamın yüzünün aldığı ifadeyi asla unutamam.

"Lucy, garibim. Albayın karısına, steno bildiğini, şu şu hızda yazdığını ve benimle, çalıştığı avukatlık bürosunda tanıştığını anlatıp işleri iyice berbat etmişti. Bizim Luce'un babası piskopos

olsa tamamdı, ama adam altı üstü bir mahalle papazıydı. Bana viz gelirdi gerçi. Yoksa, onunla evlenmezdim zaten. İnsanlar benim sönük, sıradan bir tip olduğumu düşünüyordu, ama bu onların sorunu tabii, benim değil. Şunu belirtmeliyim ki, onların, genç Smalley'nin 'sağlamcı,' biraz kalın kafalı ama insanlarla değilse de evraklarla iyi geçinen biri olduğu yönündeki izlenimlerine zıt düşecek bir şey yapmadım hiç. Benim için hava hoştu. Kağıtları daima sevmişimdir: Onlar üzerinde bir şeyler çözmeyi, onlarla düzenlemeler yapmayı. Tabur düzeyindeki en iyi iş, yaverlikti. Uzun bir izinle memleketime gittiğimde, yaverlik görevindeydim. Geri döndüğümde terfi etmeyi umuyordum ve bunu Luce'a da söylemiştim. Albayın benim alayla ilişkimi tamamen kesmenin en iyisi olacağına karar vermesi, Lucy yüzünden miydi, yoksa onun geçmişini araştırmak gibi ahmakça hikâyelere girişmeden onunla evlenmiş olmamdan mı, bunu asla çözemedim. Galiba her ikisi de. Adam, bizden kurtulmak için, beni Siyasi Büronun sürekli broşürler yağdırdığı o küçük, ihtişamlı Hint eyaletlerinden birinde, geçici bir işe soktu ve aynı ay, Luce ve ben, Mudpore'a doğru yola çıktık. Bir daha asla alayda görevlendirilmedim. Umurumda değildi. Mudpore işi fazladan para getirdiğinden olabildiğince uzatmaya çalıştım. Unvanım neydi, anımsamıyorum, Eyalet Kuvvetleri Komutanı İdari Danışmanı gibi bir şey, ama işimin ne olduğunu gayet net hatırlıyorum: Bir önceki geçici subayın yol açtığı ve prensin fillerini isyana sevk eden karışıklığı düzeltmek. Avanak herif, ahırlarda birtakım dolaplar döndüğünü düşünerek hayvanlara yem vermeyi kesmişti.

"Ne eğlence ne eğlence! Anılarımı yazmalıymışım. Bizim Luce Mudpore'a tapıyordu. Sarayın bulunduğu alanda koca bir bungalova ve üniformalı bir şoför tahsis edilmiş *Daimler* marka arabalardan birini kullanma hakkına sahiptik. Mihraceyle ilk karşılaşmamızda, adam tüm takım taklavatı donanmış, gümüş sim işlemeli ceketi ve türbanına taktığı incilerle acayip fiyakalı görünüyordu; Luce, Tusker, işte gerçek Hindistan demişti. Tabii o zaman "Tusker" dememişti, çünkü hiç kimse, daha sonra lilleri yeniden hizaya getirişime kadar, beni bu adla çağırmıyordu.

Elbette Maharlar, armalarından dolayı her zaman Tusker lakabıyla çağrılırlar, ama içlerinde bu lakabı şahsen ve sürekli taşıyan tek kişi benim. Bir keresinde, genç bir teğmen bozuntusu, Tusker adının bana cuk oturduğunu, çünkü bir sorunu çözmek için harcadığım sürenin, 'gebe bir filin yavrulama süresine eşit, yani gebe bir insan için gerekenin iki katı uzunluğunda olduğunu söylemişti. Bu tespiti için benden tam puan aldığını belirtiyim.

"Bu herif, Luce'tan hoşlanıyordu. Onunla ne zaman ve nasıl baş başa kalabileceğinin hesabını yaptığı belliydi. Komik olan şu ki, Lucy adamın zihninden geçenlerden tamamen habersiz gibiydi. Bu tür konularda biraz kalın kafalıdır bizim Luce. Bu söylediğim, Mudpore'dan sonra gittiğimiz Ramnagar denen yerdeydi ve Lucy, binlerce hektarlık alanda rastlayabileceğiniz tek beyaz kadındı. Adam her cuma akşamı şehir dışından bizim eve gelirdi ve asla vaktini şaşırmazdı; bu yüzden ona Amami* adını takmıştım. Daha sonra, biz Lahor'a geçtiğimizde de, adam peşimizden geldi, ancak Lahor, onun aklını çelen şeyle tıka basa dolu olduğundan, Lucy'nin peşini bıraktı. 1935'te, Kuetta'da, iş seyahatindeki bir kıdemli subayın karısıyla yatakta yakalanınca, kendi beynini uçurdu. İntiharını sabah saat ikide gerçekleştirdi. Bir saat sonra da, içinde intihar ettiği bungalov, depremle yerle bir oldu; zahmetine değmedi yani.

"Depremden sonraki yıl, biz de Kuetta'daydık. Ne zaman başka bir yere gitmek üzere valizleri toptasak, Lucy o küçük gezintilerimizden birine daha başladığımızı söylerdi. Ona 'Benceğiz' derlerdi, çünkü, 'Yalnızca dördümüz olacağız, benceğiz de dahil' ya da 'Ah, ne kadar hoş, benceğiz için mi?' gibi gülünç cümleler kurmayı âdet edinmişti. Bu yüzden orada, Tusker ve Benceğiz oluvermiştik. Sıkıcı, ama işe yarar bir ikili. Luce, insanların bizi sıkıcı buldukları gerçeğinin zerre kadar farkında değildi. Steno bildiği için, tüm kadın komitelerine çağrılırdı. O da buna bakarak popüler olduğu yanılgısına kapılır ve üst düzey kaltaklardan biri ona hızı konusunda iltifatta bulunduğu anda, ya da ona Mrs. Smalley yerine Luce diye hitap ettiğinde, günlerce şişinip durur-

* Akşamları ve geceleri avlanan bir çulluk türü. -ç.n.

du. Bana gelince, şimdilerde düşük profil dedikleri, geri plandaki konumumu kasten muhafaza ediyordum. Sönük biri olduğumu düşünmelerini özellikle istiyordum. Sönük, ama askerlerin daima küçümser göründükleri masabaşı işlerinde son derece güvenilir biri. Başkalarının beceriksizliklerini düzeltmekte başarılı biri olarak isim yapmak için var gücümle çalışıyordum. Durmadan taşınmayı seviyordum. '38 senesinde binbaşı oldum. Ertesi yıl, izne çıkıp ülkemize gidebilirdik, ancak bunu erteledik ve sonra da artık çok geçti, çünkü savaş başlamıştı. 1940'ta alaya geri çağırıldım. Ölsem gitmezdim. Böyle durumlarda nasıl kaytaracağımı biliyordum. Her zamankinden daha çok taşınıp durduk, sonra 1941'de buraya, Pankot Bölge Karargâhına geldik. Şöyle bir baktım ve manzara güzel, iklim hoş, diye düşündüm: Savaş süresince mevzileneceğim yer burası olsun. Böylelikle, *daf-tar*'de kendimi vazgeçilmez biri haline getirmek için işe koyuldum; bu da, önceki kişinin batırdığı işleri yoluna koymuş ve bunu amuda kalkarak yapabilecek hale gelmiş olsam bile, işi olduğundan çok daha zormuş gibi göstermem demekti. Kırk yaşına gelmiştim ve hâlâ binbaşyıldım. Albaylık yolunu yanlamam için bir dört yıl daha beklemem gerekirdi, ama önemi yoktu bunun. Kısa sürede yerleştik. Luce ve ben, Smith's Oteline, Billy-Boy ile karısı olacak o canavarın şu anda yaşadıkları, bir oturma odası ve yatak odasından oluşan süite yerleştirildik. Luce daima müstakil bir bungalovun özlemini çekse de, ben Smiths'teki yerimizden memnundum. Fazla göze batmadan çevreyle kaynaşmamı kolaylaştırıyordu. Hayatta tek arzum, mümkün olduğunca etliye süt-lüye karışmadan yaşamımı sürdürebilmek olmuştur.

"Bizim Maybrick, Smiths'ten hiç söz etmemiş. Kilisenin tarihini doğru vermiş, ama Billy-Boy'a bakılırsa, oraya org koydukları tarihi bir yıl şaşırmış, ama zaten Maybrick o kahrolası şeyi çalmayı bilirdi ancak. Maybrick coşkulu bir kişilikti. Coşku kadar yıkıcı bir şey düşünemiyorum."

Tusker'ın doğum günü 10 Nisan, Lucy'ninki 12 Eylül'dü. İkisi, sayfiyedeki insanların misafirperverliğine karşılık olarak, yılda iki defa, Açıkbüfe Doğum Günü dedikleri akşam partileri verme-

yi alışkanlık edinmişlerdi. Lucy'nin doğum günü partisi Tusker'inkinden daha sorunsuz geçerdi, çünkü kadın gerekli düzenlemeleri yaparak, çağrılacak insanlara davetiye yazar, Mr. Bho-labhoy'a önceden haber verir ve yaklaşık kaç kişinin geleceğini öğrenirdi. Misafir sayısı ancak kabaca bilinirdi çünkü kimi zaman insanlar son anda arayıp, misafirleri olduğunu söyler ve onları da yanlarında getirmelerinde bir sakınca olup olmadığını sorar veya Delhi'ye çağrılı olduklarını söylerlerdi. Can sıkıcı bir durumdu bu, zira Smiths'in aşçısı yemekleri hazırlamak için birkaç gün öncesinden sipariş beklerdi ve bir kez sipariş verilip Mr. Bhoolabhoy'la kişi başı fiyatta anlaştıktan sonra, değişiklik yapmak zordu.

Bir diğer zorluk, kimlerin vejetaryen olduğunu, kaç kişinin yalnızca meyve suyu içtiğinin ve kaçının, Tusker'in deyişiyle tessilli alkolik olduğunu anımsanması ya da öğrenilmesi idi; en azından, tüm eyaletin "sulak"* olduğu şimdilerde, içki bulmak kolaydı, açık havada içilebiliyordu ve partiden sonra dolu şişeler Celaledin'e iade ediliyordu. Ranpur'da haftanın bir günü "kurak"*** iken, Pankot'ta kurak gün yoktu. Hint içki yasalarının eyaletten eyalete gösterdiği uyuşmazlıklar Lucy'ye daima kavraması zor geldiği halde, Tusker bu konuda uzman olduğunu, soran olursa, Hindistan'ın herhangi bir şehrinde içki edinmek konusunda ne tür engellerle karşılaşacağını söyleyebileceğini, nerede serbestçe bira içmek mümkünken sert içkiler için izin almak gerektiğini, nerede neyin halka açık yerlerde, neyin yalnızca izin verilen odalarda içilebileceğini, sıkı bir içki yasağı olduğu halde, (kendi deyimiyle) Galler'de bir pazar günü ikindisi kadar sulak olan eyalet başkentlerinin hangileri olduğunu, sulak bir bölgeden kurak bir bölgeye geçerken, nerede arabanızın durdurulup aranacağını, içki ruhsatına sahip birinin nerelerde bir defada bir aylık içki stoğu alabilirken, nerelerde içki dükkânlarının, onun tabiriyle, Morarjidesai'lerden^s hastalık kapmış olan ve haf-

* İngilizcede "wet." İçki yasağı uygulaması yok anlamında. —ç.n

** İngilizcede "dry." İçki yasağı uygulaması var anlamında. —ç.n.

§ Morarji Desai; 1977-79 arasında, Hindistan başbakanı. Köktenci ve tutucu bir Hindu idi. —ç.n.

tada yalnızca bir şişeye izin veren adamlarca idare edildiğini bildiği iddiasındaydı.

Tusker'ın içki kanunlarına olan takıntısı, ta Bombay'da polis-le başının derde girdiği güne uzanıyordu. Ancak Lucy bunu hatırlamak istemiyordu, zira onun fiyasko dediği dönemdi bu ve adam sabahın on buçuğunda içki yuvarlamaya başlamıştı.

Son on senedir, bütçelerinin elverdiği içki miktarı, haftada bir şişe Carew's cin, ayda bir şişe Golconda brendi, bir düzine kadar da şişe biraydı, bunların büyük kısmı da, Hintlilerde âdet olduğu üzere çat kapı uğrayan insanlara, bilhassa da, "Bu civarda şu eski tarz Britanyalılardan var mı?" diye soran Amerikalı misafirlerini yanına katıp gelenlere harcanıyordu.

Böyle ziyaretlerden birinin ardından (Mrs. Desai ve Lucy Honey isimli Virginialı bir hanım birlikte gelmişlerdi) Lucy, Tusker'a "Cooks'a yazıp bizi turistik rehberlere koymalarını isteyelim," diye önermişti. "Tac Mahal'den, Khacraho'nun kaya tapınaklarından, Elephanta Adasından, Fatehpur Sikri'den, Mahabalipuram kumsalındaki tapınaktan ve Kalkûta'daki Victoria Anıtından sonra, Pankotlu Smalley'ler. Bununla geçinebilirdik Tusker; düşün bir, sen kolonyal şapkanı taksan, beni de Mahjong oynarken görseler... Tablo gibi. İbrahim de giriş paralarını toplar, ayakkabılara göz kulak olurdu."

Tusker'ın doğum günü davetlerini organize etmek daha zordu, çünkü her seferinde, bu sene davet vermeyeceğini, buna ayıracak parasının olmadığını, herkesin avcunu yalayacağını söyler ve topuna birden söverdi. Onun bu ağzını bozma alışkanlığı, ordudan son kez emekli edildiği 1949'da, *daftar*'den eve döndüklerinde, kepini yere fırlatıp, Lucy'nin yalnızca asterikslerle yazabileceği bir sözcük kullanarak "İşte bu, *****" deyip, kadını derinden sarstığı güne dek uzanıyordu. Bir iki saat sonra, karanlıktan sabah ışıyana kadar kadınla iki defa sevişerek, onu bir kez daha sarsmıştı.

Bir aşık olarak Tusker, kadın için tam bir hayal kırıklığıydı. Annesi, bilhassa da sıcak iklimlerde, erkeklerin doyumsuz oldukları konusunda uyarmıştı onu. Kısa balayı dönemi, gemi yol-

culuğu ve Hindistan'a varışları boyunca geçen sürede, Tusker'ın kocalık performansını (balayı sırasındaki seyrek sabah performansları dışında) çarşamba ve cumartesi günleriyle sınırlamakla yetindiğini anladığında, kadın, mecburen annesinin tek tecrübe kaynağı olduğunu varsaydığı sıkıca babasını daha bir saygıyla anmaya başlamıştı. Bir süre sonra, çarşamba günleri de aradan çıkmıştı. Kadın cumartesilerin de kaynamasını bekliyordu ama böyle bir şey hiç olmadı. Tusker, adeta cumartesi gecesi çılmaya ayarlı bir saat gibiydi.

Öte yandan, disiplinli adamdı da. Her şeyin bir kuralı vardı ve bu konu bile istisna değildi. Cumartesi geceleri daima Kulübe giderler ve daima saat on bir buçukta evde olurlardı. Gece yarısı olduğunda, kadın, ilk evlilik yıllarından kalma çift kişilik büyük yatağı kefen gibi örten kocaman beyaz cibinliğin altına girip kendi ışığını söndürür, Tusker'ın lambasını açık bırakırdı. On dakika sonra, adam banyodan çıkar, yatağın kendisine ayrılan tarafına girer, bir on dakika kadar da askerlik konulu bir şeyler okuyup, lambayı söndürür ve yatağa gömülürdü. Beş dakika sonra, eli kadının belinde gezinmeye başlardı. Kadın, uykusu yalnızca bir anlığına bölünmüş gibi, ağır ağır nefes almaya devam ederdi. O zaman, adamın eli venüs tepeciğine kayardı. Kadın nefesini tutup beklerdi. Adam bir şeyler mırıldanarak, güçbela doğrulup kadının üstüne çıkıverirdi. O zaman adamın saçına şekil vermekte kullandığı Bay Rom'un kokusu Lucy'nin burnuna çarpar. Kadın, bu kokudan erotik bir duyum almak için var gücüyle uğraşırdı; zira çoğu zaman, erotizmin her zerresine muhtaç durumda olurdu. Ancak azalan verim kanununun yürürlüğe girmesi, Bay Rom'dan çok daha önceydi. Belki sorun biraz da, ilk birleşmelerinde kadının peşinen fazla istekli davranmasının, adamı ona göstermesi gereken ilginin derecesi konusunda yanıltmış olmasıydı. O zamankinde, Bay Rom kokusunu fark etmemişti.

Sonrasında adam, kadını hemen hiç umursamazdı. Malum devinimleri uygulardı. Kadının aylar ve yıllar boyunca hesapladığı kadarıyla, bu devinimlerin sayısı ortalama otuzdu. Adamın orgazmı, orgazmdan çok bir iç çekiş gibi olur, ardından, giyotin-

le u urulmu  bir ba  gibi yatağa d  er, arkasını dönüp öbür uca gider ve uyurdu.

Solgun karanlığın ve sessizliğin içinde; beyaz cibinli in aydınlattığı o karanlıkta ve ara ara Tusker'ın horlamaları ile uzaktan gelen  akal ulumalarının bozdu u o sessizlikte, kadın, kendini Toole'u anımsar ve onu hayal ederken bulurdu. Oldum olası böyleydi bu.

Şimdi de Tusker büsbütün i lemez hale gelmişti.

Ve yetmiş birine basmak üzereydi.

Adam bu defa doğum günü daveti vermeyeceğini söylediğinde onun gerçekten ciddi olup olmadığını öğrenme külfeti tamamen kadının omuzlarındaydı. Kadın, tartışmaları başlatmak için, daima doğum gününe iki    hafta kalana kadar beklerdi. Dola yısıyla, 20 Mart Pazartesi günü, pazardan eve döndüğünde, ba lama vuru unu yapmaya hazırdı. Ama onun ağzını açmasına fırsat kalmadan, adam "Mrs. Guy Perron kimdir?" diye sordu.

"Hiçbir fikrim yok Tusker. Neden sordun?"

"Sana ondan bir mektup var da."

Böyle deyip, uçak postasıyla gelen bir zarfı kadının eline tutu turdu.

Kadın mektubu açtığında, Mrs. Guy Perron'ın Sarah Layton olduğunu anladı. Sayın Mrs. Smalley diye söze başlıyordu Sarah. Lucy bu resmi açılışı beğendi. Her ne kadar kendisi, ondan çok daha genç olduklarından daima Sarah'a Sarah, Susan'a Susan diye hitap etmişse de, kızlar ona karşı, hak ettiği hitap şeklini kullanmışlardı daima (kendisinin yıllarca onların annelerine Mildred değil, Mrs. Layton demesi gibi. Bir keresinde Mildred demeye yeltenmişti de, ağzının payını almıştı).

"Sayın Mrs. Smalley. Babamın ölümü üzerine bana yazmanız büyük incelik. Rahmetli, sizin hâlâ Pankot'ta oturduğunuzu duyarsa, çok heyecanlanırdı. Babamın ölümü kanser yüzünden olmadı; kendisi, neredeyse son nefesini verene kadar aktif ve dinçti, aslında onunki ani bir ölüm oldu. Kanserli olan, annemizdi.

"Evet, yanılmıyorsunuz: Teddie, Susan'ın ilk kocası Teddie Bingham'dan olan oğlu. Artık, o da baba oldu; böylelikle üç yaşında bir oğlan olan 'Boskie' aramıza katıldı: Teddie'yi Pankot'taki son görüşünüzde, aşağı yukarı bu yaşlardaydı. Şimdi ailesiyle birlikte Washington'da, ancak Susan'a bir mektup yazıp sizin nazik mektubunuzdan ve Minnie ile ilgili haberlerden söz ettim. Eminim ki, Teddie'ye yazacağı bir sonraki mektupta, ona bunla-

nı anlatacaktır. Susan, hep birlikte ÷lkemize döndükten birkaç yıl sonra, üçüncü evliliğini yaptı. Eşiyle lskoçya'da yaşıyorlar. Eşi, doktor. Evlendiklerinden beri Susan'ın sağlığı yerinde; sanırım son derece mutlu ve halinden memnun. Teddie de, üvey babasının izinden giderek, tıp fak÷ltesine girdi. Eminim Minnie'yi hatırlıyordur, zira hafızası çok kuvvetlidir ve bazıları aile fotoğraflarından da olsa, Hindistan hakkında anımsadığı şeyler, beni hep şaşırtmıştır. 1947'deki veda partimiz sırasında Komutanlık Lojmanının bahçesinde çekilmiş, sizin ve Albay Smalley'nin de bulunduğu bir fotoğraf vardır. Sizde de bir kopyası olabilir mi? Eğer varsa ve benim kim olduğumu seçebiliyorsanız, solumda duran, uzun boylu, kumral saçlı, sivil giysili adamın kocam Guy olduğunu söyleyeyim.

"Guy tarihçi; yeni açılan üniversitelerin birinde modern tarih profesörü olarak çalışıyor. Şu sıralar, ücretli izin kullanıyor ve Combe Lodge'da oturuyoruz. Normalde Falminster'da oturuyoruz, ancak, geçen sonbahar oradaki evi Amerikalı bir misafir profesörle ailesine kiralayıp, buraya geldik; böylelikle, Guy yeni kitabı üzerinde çalışırken, ben de annemizin ölümünden sonra burada yalnız kalan babama bakabildim. Lance ve Jane, tahmin etmiş olduğunuz gibi, bizim çocuklarımız. Ancak her ikisi de artık epey büyüdüler; üniversitede okuyorlar. Guy'ın tayini, umduğumuz gibi Londra'ya çıkarsa, Combe Lodge'a yerleşebiliriz. Yine de buna bel bağlamış değilim. Akademik hayat da, en az Hindistan'da yaşadığımız hayat kadar seyyar diyebilirim.

"Siz büyük ihtimalle Guy'ı hatırlamıyorsunuzdur, zira babamızın görevi devrettiği, Komutanlıktaki o parti dışında, hiç karşılaşmadınız. Aslında Minnie, onu, Ağustos 1947'de, Susan'ın kocası Albay Merrick'in ölümünden hemen sonra, Mirat'a gelen genç İngiliz olarak anımsayacaktır. Trenimizin durdurulup insanların öldür÷ldüğü o korkunç Ranpur yolculuğunda, Guy bizimle aynı vagondaydı. Oradan Delhi'ye devam etmesi gerekiyordu; ancak daha sonra, uçakla ÷lkesine dönmeden önce nasıl olduğumuzu görmek için Pankot'a geldi, veda partisinde bulunuşu da bu yüzdendi. Aslında daha önce, 1945'te, kısa süreliğine

Pankot'ta bulunmuş; o yüzden, orayla ilgili anlatacağınız şeyler, en az benim kadar onun da ilgi alanına giriyor.

"Umarım Albay Smalley tamamen iyileşmiştir. Rahatsızlığını haber almak, beni üzdü: Ordunun kadın kolundan ayrılıp *daf-tar*'deki işimi bıraktığımda bana hediye ettiği o güzel sandal ağacı kutuyu hâlâ saklıyorum. (Lafı gelmişken, şimdiye dek sizi hep Tusker ve Lucy olarak düşünmüştümdür; bunca yıldan sonra, size yine bu şekilde hitap etmemde bir sakınca var mı?)

"Bu mektubu yazmamın bir nedeni de, adresinizi ve telefonunuzu, Guy'ın bir öğrencisi olan, David Turner adlı çok hoş bir gence verdiğimi bildirmektir. Bu genç, çeşitli üniversitelerde seminerler vermek ve tezi için malzeme toplamak amacıyla, nisan'da Hindistan'a gidiyor. Seyahat programında Ranpur da var; biz de biraz dağ havası almak için bir iki boş gününü ayırıp Pankot'a uğramasını salık verdik. 10 Nisan'da Delhi'ye uçuyor. Havalar soğuyup üniversiteler yeniden açılana kadar, seminerleri başlamayacak; ancak olabildiğince çok şey görmeyi ve (tüm gençler gibi) Bangladeş'e de uğramayı istiyor. Daha önce Hindistan'da bulunmuş ve Kalküta'da arkadaşları varmış. Bir ay kadar, ortama yeniden alışmak ve etrafı gezmek istiyor. Orada kalmış olan İngilizlerle konuşmanın da ilginç olacağını düşünüyor, sizinle tanışmak isteyeceğinden eminim. Bu arada, kendisi çok iyi bir amatör fotoğrafçıdır; bilhassa Britanyalıları ait eski mezar taşları ilgisini çekiyormuş, bu bana çok hastalıklı gelse de, Pankot'ta böyle bazı ailelere (Muir'ler ve Layton'lar) ait eski mezar taşları olduğunu ona söyledim; o da hâlâ tanınabilecek durumda iseler, onların fotoğraflarını çekip getireceğine söz verdi. Muhtemelen nisan sonuna doğru, sizinle bağlantı kuracaktır; ancak bu günlerde gençlerin ne kadar teklifsiz olduklarını düşünürsek, çat kapı gelmesi de mümkün. Ancak, hiç endişe etmeyin. En ufak bir zahmete girmenizi gerektirmeyecek tarzda bir insan. Guy ve ben onu çok severiz. Ona yeni otel Şiraz'dan ve Smiths'in hâlâ yerinde durduğundan söz ettim. Eğer buradan getirmesini istediğiniz herhangi bir şey varsa, lütfen bana bildirin; onunla size yollayayım. Buradan ayrılmasından önce, sizden haber alabileceğim ka-

dar bir zaman var, bu yüzden lütfen tereddüt etmeyin; David aracılığıyla Minnie'ye yollayacağım bir şey de var zaten. Bu arada, son derece nazik ve içten mektubunuz için, bir kez daha teşekkür ederim. Lütfen haberleşmeyi kesmeyelim. Her ikinize de en içten sevgi ve saygılarımla. Sarah."

Lucy, çalışma masasında otururken, pencereden Tusker'ın başının tepesini görebiliyordu: Bu, adamın koltuğunda mutlu mesut oturduğunun göstergesiydi. İyi ki de öyleydi. Mektubu okurken araya girilmesi ve bu konuda sorulara maruz kalması Lucy'yi sinir ederdi herhalde. Bu mektup onda hem coşku hem de tedirginlik yaratmıştı. Bir kez daha dikkatle baştan sona okudu. Yine hem neşelenip hem hüzünlendi. Mektup onda çeşit çeşit duygular uyandırıyor ve kadın şu anda bunları net olarak birbirinden ayıramıyordu: Yeni bir bağlantı kurmanın, bir ilişkiyi yenilemenin verdiği zevk, öylesine özgür ve olasılıklara açık bir yaşama karşı duyulan kıskançlık ve eski Pankot'a özlem.

Mektubu masaya bıraktı, gözlüklerini çıkardı ve o an kalbinin çok hızlı attığını fark etti. Oturduğu yerde, kımıldamadan yavaş yavaş derin nefes aldı ve Tusker gibi, bir kalp krizi geçirmek üzere olup olmadığını düşünüp, endişelendi.

O an farkına vardı ki, Tusker'ın iyileşeceğine, Dr. Mitra'nın yeni bir krizin engellenebileceği yönünde verdiği güvencenin sağlam bir dayanağı olduğuna, aslında hiç inanmamıştı. Bunca zamandır, eninde sonunda yüzleşmesi gerektiğini bildiği, bilincinin derinliklerindeki bir düşünceyi zihninden uzak tutmuştu yalnızca. Bir yıl sonra, hatta belki daha da önce, dul kalabilirdi.

Yalnız kalacaktı. Pankot'ta, yalnız. Yabancı bir ülkede yalnız. Kendine benzeyen, onun renginde hiç kimse olmayacaktı. Onu teselli edecek, güvenip yardım isteyebileceği tek bir yakın dostu bile yoktu. Maddi sıkıntıya düşme ihtimali onu öyle ürkütüyordu ki, şimdiye dek bu korku bilinçaltının bile en derinlerinde gömülü kalmıştı. Tusker'ın geçmişte kıskanç bir Tanrı misali kimseleri karıştırmadığı birtakım işleri vardı ve kadının onun idari yeteneğine olan güvenini yitirdiği günleri muhakkak anım-

sadığı halde, o işleri hâlâ tek başına idare ediyordu.

“Yapmam gereken,” diye düşündü kadın, “şimdi yanına gidip, sonucuna aldirmeden sormak: Tusker, benden önce ölürsen, ben ne olacağım?”

Ama tam o anda, adamın sesi geldi: “Ha!” Anlaşılan, zavallı ihtiyar Mr. Maybrick’in Pankot tarihi konulu sevimli küçük kitabında, eleştirilecek bir bölüm daha bulmuştu ve eğer kadın dışarı çıkıp da, Tusker ben ne olacağım vesaire demeye kalkarsa, ağzını açma fırsatı bulamayacaktı, çünkü adam, Mr. Maybrick’in yaptığı önemsiz bir hataya söylenmeye başlayacaktı. Ya da, adam kitaba öyle dalmış (ya da dalmış numarası yapıyor) olacaktı ki, bu hayati soru, en iyi ihtimalle yanıtsız kalacak, en kötü ihtimalle de, “Neler zırvalıyorsun yine?” gibi kaba bir karşı soruyla mükâfatlandırılacaktı.

“Tusker’la benim artık gerçek bir iletişimimiz kalmadı,” dedi kadın, bomboş oturma odasına. “O sessiz, ben konuşkan, ama sonuçta ikimizinki de aynı kapıya çıkıyor: Ben, onun ne düşündüğünü duyamıyorum, o ise benim söylediklerimi dinlemiyor. Böylece birbirimizden kopuk halde, aynı çatı altında, ayrı hayatlar sürüyoruz. Belki bu en başından beri böyleydi de, ancak yaşlılığımızda bu kadar görünür hale geldi.”

Tusker 1960’ta Smith, Brown & McKintosh’tan emekli olduğunda ülkelerine dönmüş olsalardı, hayat daha farklı olabilirdi. Kadın bunda ısrar etmeyişini, ona ultimatörm vermeyişini, zayıflığına ve ahmaklığına yoruyordu. 1950’de orada geçirdikleri bir iki hafta boyunca İngiltere onlara bayağı kasvetli görünmüşse de, 1960’lara gelindiğinde, her alanda çok ciddi iyileşmeler kaydedilmişti. Gerçi bu gelişmeler, (Tusker’in inatla savunduğu gibi) emekli maaşını yaşlı Hindistan’dan alan kişiler olarak, ülkelerinde onları yoksul duruma düşürecek ölçüde büyük bir hayat pahalılığı da getirmişti.

Hoş, hayat pahalılığı da iyi bir bahane olmuştu. O zamandan itibaren, kadın, Tusker’in ülkesine dönmeye hiç niyeti olmadığına yavaş yavaş ikna oldu. Adam kendi ülkesine ve yurttaşlarına kin güdüyordu adeta, oysa ikisinden biri kin güdecekse, bu Lucy

olmalıydı; kadına tepeden bakan ve onlara defolmalarını söyleyecek bir konumda olmayıp –hayır değildi– onların bu muamelesini kuzu kuzu sineye çekmek zorundaki düşük rütbeli bir askerın karısı olmasından ötürü her küçük fırsatta onu iğrenç biçimde istismar eden o korkunç kadınların ettiklerine karşı asıl onun hakkıydı bu. Boyun eğişi, yalnızca Tusker'ın hatırı için değildi; zira hiyerarşi, hiyerarşiydi, görev, sorumluluk ve ayrıcalıkların toplumsal sınıflar arasında net olarak paylaşılmadığı bir topluma toplum denemezdi; bırakın tüm sorumluluğu sırtında taşıyan ve onlarsız Hindistan'ın paramparça olacağı Britanyalıları, Hintliler bile farkındaydı bu gerçeğin. Nitekim, söz konusu parçalanma, Britanya'nın yetkilerinden feragat ettiği ve Hintlilerin birbirlerini öldürmeye başladıkları 1947'de, az daha gerçekleşiyordu. Bir aristokrat, eski bir Harrow okulu mezunu ve tam bir centilmen olan Nehru gibi adamlar ve çoğu Sandhurst Akademili, son derece güvenilir üst rütbeli subaylara sahip bir ordunun desteğini almış Dickie Mountbatten olmasa, ülke şimdiye dek darmadağın olmuştu.

Aslında Hindistan'da, Britanya etkisini yansıtmayan tek bir zarif uygarlık görüntüsüne rastlayamazdınız. Albay Menektara kusursuz bir İngiliz görgüsüne sahipti; keza kaltaklıkta pek çok bakımdan Mildred Layton'dan aşağı kalmayan karısı da. Ancak, uygar davranışların nesilden nesile aktarıldığının bir göstergesi olarak, bu, Lucy'yi memnun ediyordu, hem kendisi de emekli bir albay karısı olarak, kendisine gösterilen nezakete aynı nezaketle karşılık vermek durumundaydı: Yani, Coocoo Menektara ile kusursuzca anlaşıyorlardı.

Yeni Hint ordusu, eskisini aratmıyordu. İyi akşamlar demek için durduğunuzda, Kulüpteki askerler, ayağa kalkmayı asla ihmal etmiyorlardı. Böyle bir orduyla ve hükümetin başında Nehru'nun kızı gibi bir başbakanla, Pakistan'da olduğu gibi, bir generaller cuntasının dayatılacağından endişe etmeye gerek kalmıyordu.

Muhtemelen ezelden beridir değişmemiş olan köylülerin bozulmasını beklemek de yersizdi: Dayanıklı, kendine güvenli, çalışkan, kurnaz, zeki ve sabırlıydılar. Britanyalılar onları böyle

bulmuştu ve böyle bırakma duyarlılığını gösterdiler, üst sınıftan Hintlilerin anlamaya ve ülkelerinin iyiliği için benimsemeye çok hevesli oldukları Batı teknolojisinin tüm kazanımlarına erişim olanağını da sağlayarak.

Kadının hatırladıkça içini öfkeyle dolduran asıl şey, Tusker'daki hırs yoksunluğu yüzünden, kendi arzuladığı ve özlemini çektiği rütbeye, "albay hanımı" rütbesine yükselebilmek için, onca zaman beklemek zorunda kalmasıydı. Tam o konuma ulaştığında ise, eski hiyerarşi yıkılmış ve yerini yeni, Hintli hiyerarşisine bırakmış, o hiyerarşide kadının rütbesi marjinalleşip geçici hale gelmiş ve açık konuşmak gerekirse, evet, açıkçası, çok geçmeden görgüsüz bir tüccar karısınıninkine* denk duruma düşmüştü; hileleri, yozlaşmış itiyatları, kara paraları, ülkenin durumuna yönelik açık umursamazlıklarıyla, siyasi gücü kendi çıkarları için kullanarak ülkelerini mahveden, ya da orayı yalnız kendi benzerleri için güvenli hale getiren yeni Hint orta sınıfıyla temas geçmek zorunda kaldığı için kendini gitgide daha çaresiz hissettiği bu dünyada, Lucy diğer görgüsüz tüccar karılarının arasında kalmıştı: En alt basamakta Mrs. Bhoolabhoy'ların, en tepede ise, o zamana kadar bir hiç olup, şimdi ise Karun kadar zengin olan ve kızlarını, (Tusker'ın söylediği doğruysa eğer) kendisi de makamının itibarını pazarlayarak zengin olmuş bir bakanın ailesine gelin veren Desai'ler gibilerin bulunduğu, hiyerarşi içi bir hiyerarşi. Ama Tusker'ın hangi söylediğine inansındı?

Yanıtı, adeta yıllardır mesajını iletmek için sabırla yanı başında beklemekte olan kanatlı bir melek, fısıldadı kulağına: *Hiçbirine*. Tusker'ın söylediği ya da yaptığı hiçbir şeye inanamazdı, çünkü onun söylediği ya da yaptığı şeylerin hiçbirinde, düşünce, niyet ve eylem arasında bir tutarlılık yoktu. Adam, o lafını sakınmaz tavrının tersine, kaypak biri haline gelmişti. O halde artık Tusker'a güvenemezdi. Diğer Britanyalılar Hindistan'ı terk edip kendileri orada eğreti bir konumda kalmaya başladıkları gün,

* İngilizce metindeki "box-wallah" sözcüğü Hint dilinde "seyyar satıcı" anlamına geliyor; ama sözcük, beyaz işadamları için aşağılayıcı bir tabir olarak da kullanılıyor. -ç.n.

Tusker'a olan güvensizliği de başlamıştı. Adamın kişilik değişimi aslında ta o güne uzanıyordu.

Yeniden gözlüklerini taktı ve yüksek sesle, "Bugün bunları düşünmeyeyim. Yarın düşünürüm," dedi. Ancak değişimi ve ruh göçünü sağlayan sihirli formül, bugün işlemiyordu. Misafirhane, Tara* değildi. Dikkati, Sarah'dan gelen ve acil yanıt bekleyen mektupla, Tusker'daki kişilik değişiminin omuzlarına yüklediği sorunlar arasında bölünmüştü.

Sevgili Sarah, diye başlayacaktı...

Ha! dedi Tusker yine, Mr. Maybrick'in tabutuna bir çivi daha eklendi.

Sevgili Sarah (diye başlayacaktı). Mektubun için çok teşekkürler. (Sandalağacı kutuyu ilk defa duydum. O zamanlar Tusker'ın bana ondan söz ettiğini ya da senin bana öyle bir kutu gösterdiğini anımsamıyorum denmeyecek tabii). Senden haber almak çok güzel. Bu mektubu, genç arkadaşın David Turner'ı burada, Pankot'ta görmekten memnun olacağımızı söylemek için aceleyle yazıyorum. (Tusker'a şimdilik bu konuyu açmayacağım. Duyarsa, yalnızca homurdanacak ve bedelini şüphesiz başka birine, büyük ihtimalle de vergi mükelleflerine ödeterek Hindistan'da aylak aylak gezmeye para yetirebilen İngiliz gençler hakkında kırıncı bir şey söyleyecektir, oysa kendisinin, dilenerek hepimizi rezil eden pasaklı küçük İngiliz hipiyle vakit geçirmekte bir mahzur görmediği düşünülürse, bu çok gülünç doğrusu.) Bir iki gün içinde, sana daha ayrıntılı bir mektup yazarım. (Öte yandan, senin de anlayabileceğin gibi, Tusker korkarım ki ızan duygusunu kaybetti ve yalnızca umutsuz vaka durumundaki İngilizlere sevgi duyuyora benziyor.) Öyle küçük, gereksiz şeyler ısmarmaktan nefret ederim doğrusu; sakın öyle zahmetlere girmeye kalkma. (Yine de, sırf benceğiz için, çok da büyük bir istek değil, neden olmasın, hem zırt pırt Delhi, Zürih, Londra, Paris ve New York'a gezmeye gidip, free shop'lardan aldıkları mallarla ve eğer kaçakçılık yapmıyorsa gümrükte ona bir servete mal olacak başka bir dolu ıvır zıvır-

* Tara: Hint mitolojisinde ve Budizmde farklı suretlerde ortaya çıkan bir Tanrıça. VII. yüzyılda Tibet'te, erdemli ve dindar kadınların Tara'nın reenkarnasyonu olduğu inancı kabul görmeye başladı. -ç.n.

la geri dönen, gücü yettiği halde, benim küçük ricalarımı daima unutmuş gibi yapan Mrs. Desai gibilere güvenemezsin.) Ama genç Mr. Turner valizinde böyle bir şey taşımaktan büyük bir rahatsızlık duymayacaksa eğer (bana hiçbir şeyden rahatsız olmayacak biri gibi geldi, ne zamandır saç tıraşı olmuyordur kim bilir?) ve eğer bulmanız kolay olacaksa, yani Selfridges'e gitme zahmetine girmeden (Mrs. Blackshaw, bunu yapmak zorunda kaldığı için epey yaygara etmişti) oturduğunuz bölgede bulabiliyorsanız, Martin&Williams firmasının, Belle Madame Special Blue Rinse No. 3 saç boyasından iki düzine gönderirseniz, gerçekten minnettar olurum: Şu ihtiyar saçma uygun tek boya bu ve burada bulunmuyor. Mrs. Blackshaw'un geçen sene nezaket gösterip yolladığı paketler de hızla tükeniyor (onlar da gümrüğe takılmış ve vergilerden ötürü astarı yüzünden pahalıya gelmişti, Tusker dır dır söylenip durmuştu, gerçi kendime bakmayı bıraksaydım da söylenecekti ve tek lüksüm de saçlarım)...

"Ha!" dedi Tusker yine. Sonra da "Luce?" diye seslendi.

"Geliyorum, Tusker."

"Luce, orada mısın?"

"Geliyorum dedim." Verandaya çıktı.

"St. John's mezarlığına gömülen son kişi kimdi?" diye sordu Tusker.

Kadın biraz düşündü.

"Mr. Maybrick," dedi.

"Tabii ki! Bak, onu da yanlış yazmış. Maybel Layton olduğunu söylüyor burada."

Kadın dik dik baktı.

"Tusker'cığım, adam bu kitapçığı gömülmeden önce yazmıştır herhalde."

Adam da, aynı dik bakışla misilleme yaptı. "Git Allahaşkına, bunu fark etmeyecek kadar bön değiliz."

Ilık bir sabahtı, ama azgın bir öfke, kadının tüylerini ürperti-yordu. İçinden Pankot'un Tarihçesi'ni adamın kafasına kafasına indirmek geldi; Kulüp kütüphanesinin tozlu raflarından birinde gizlendiği yerden çıkarıp getirmez olaydım şu kitabı, diyordu şimdi içinden.

"O halde, senin sorunun ne Tusker?"

"Sorunum falan yok. Sorun Maybrick'te. Pardon, rahmetli Maybrick'te idi. Burada şöyle diyor, 'Mabel Layton'ın 1943'te toprağa verilmesiyle, bu kilise mezarlığındaki definlerin kaydı son buluyor ve böylelikle ülkelerinden uzakta ölen Britanyalı kadın ve erkekleri işaret eden mezar taşları ile ifade bulan Pankot tarihinin bu dönemi de burada sona eriyor."

"Yanlış," dedi Lucy.

"E, az önce ben de aynen bunu diyordum."

"Onu demek istemiyorum. Demek istediğim, Mabel öldüğünde, sene 1944'tü. O halde, 1943'te gömülmüş olamaz, değil mi?"

"Maybrick'in kitabında insanlar, her lanet olası zamanda gömülebilir, ya da hiç gömülmeyebilirler. Maybrick de orada, değil mi? Oysa bu kitaba göre, orada olamaz."

"Kadının da, oraya gömülü olmaması icap ederdi."

"Anlamadım. Kimin ne olmaması?"

"Mabel Layton, diyorum, St. Johns'a gömülmeyecekti. Kendisi, Ranpur'daki St. Luke's Kilisesine, John Layton'ın babası olan ikinci kocası James Layton'ın yanına gömülmek istemişti, ama Mildred onu oracığa gömüverdi."

"Sen ne diyorsun allasen? Neden söz ettiğini bilmiyorum, bunun bizim sidikli Maybrick'le ne alakası olduğunu da anlamadım."

"Sidikli Maybrick'le çok alakası var, Tusker," dedi Lucy sakın sakın, "zira, Miss Batchelor'a kilise mezarlığına kadar eşlik eden kişi Edgar Maybrick'ti; ancak, vefat etmiş kansı yüzünden, adam cesedi görmek için içeri girmedi; bunun üzerine Miss Batchelor, Mabel'in gerçekten ölmüş olduğuna ikna olmak için, içeri yalnız girdi. Sonra da kadın çıldırdı ve Mildred'in Mabel'i St. Jones'a gömmesini engellemeye çalıştı. Mabel'in ölü olduğuna inanmıyordu ve Mr. Maybrick'in Handel'ini tamir etmek için kadını bir öğleden sonra yalnız bırakmış olduğundan ötürü vicdan azabı çekiyordu."

"Maybrick'in nesi?"

"Orgu. Alet dağılmak üzereydi. Bach da olabilir."

"Bazen beni öldürüyorsun Luce," dedi Tusker; bir yandan da gülmekten gözünden gelen yaşları siliyordu.

“Sende olumlu bir etki yarattıysam ne mutlu bana, Tusker. Bu en azından halen hayatta olduğumu ve bazı becerilere sahip olduğumu kanıtıyor. Bunlardan biri de, her ne kadar benim gülünç biri oluşuma yönelik bir tepki de olsa, sende tepki uyandırma becerisi. Ama tabii ki, kasıtlı bir kayıtsızlık ve inatçı bir bulandırmanın batağına gömülü bir hafızayı canlandırmak gibi bir beklentim yok.”

“İnatçı bir ne?”

“Bulandırma. Şimdilerde hükümet muhalifleri arasında popüler bir sözcük. Bu sabah, bu sözcüğün sana uyduğunu görüyorum Tusker. Konuyu bulandırıyorsun. Beni sersemletiyorsun. Şaşkına çeviriyorsun. Seninle konuşurken nerede olduğumu, ne olduğumu bilmiyorum.”

Adamın sözünü kesmesini engellemek için, ellerini kendi çenesinin altında daha da sıkı kenetledi. “Ve neden bulandırdığını da bilmiyorum. Galiba artık hiçbir şey senin için net olmadığından, bir şeylerin başka insanlar için açık ve net olması düşünce-sine katlanamıyorsun. Koç burcunda doğmuşsun, bu da bana, doğum günün hakkında konuşmamız gerektiğini hatırlatıyor; planların dışında kalmak da istemiyorsun, çünkü bu burçtan olanlar her türlü dışlanmadan nefret ederler ve daima diğer insanları denetlemeye, kendi istekleri doğrultusunda yönetmeye çalışan son derece bencil insanlardır ve gerçekliği idrak etmekten yoksun göründükleri zaman bile, böyle yapmaya ya da böyle olmak için çabalamaya devam ederler, ama elbette ki, gerçeklik algısını yitirmiş izlenimi vermek, sempati ve ilgi toplamak için oynanan bir oyundur çoğu zaman. Bir hata bulmuş gibi yaparken, gerçek bir hatayı es geçmek, senin tipik bir özelliğin. İşte es geçtiğin şey: 6 Haziran 1944, Normandiya Çıkarmasıyla aynı gündü; Mabel Layton o tarihte Rose Köşkünün verandasında öldü, o sırada bungalovda Susan’dan başka kimse yoktu, çünkü Miss Batchelor, Mr. Maybrick’le çay içiyordu; bu olay yüzünden Susan erken doğum yaptı ve bebeğin doğumundan sonra o da aklını kaçırdı, Minnie bebeği yanarak ölmekten kurtarmak durumunda kalmıştı; bunu gizlemeye çalışmışlardı tabii ki, ama hepi-

miz biliyorduk, çünkü Hintli hizmetkârların dedikodusuna asla engel olamazsın. Ve Mildred, yıllardır orada bulunması için gerçek bir bahanesinin olduğu biricik günde Rose Köşkünde olmadığı için zavallı Miss Batchelor'ı hiç affetmedi ve ona çekip gitmesini söyledi, Barbie'nin gidecek hiçbir yeri olmamasını umursamadı; Mildred'in tek derdi, nihayet Susan ve Sarah ile birlikte Rose Köşküne taşınacak olmasıydı; bana bunları hatırlamadığını söylemeyeceksin herhalde ve Susan'ın kilisede bize ne kadar kaba davrandığını; o zaman, kızın kabalığının, onun kafayı sıyırdığının ve henüz iyileşemediğinin belki ilk gerçek işareti olduğunu söylemiştin, ama tabii sen öyle insanlar için daima bir mazeret bulur ve *benim* neleri sineye çekmek zorunda kaldığının farkında değilmiş gibi davranırdın, ki onları sineye çekmemin nedeni yalnızca sorumluluk duygusuydu; hoş, hepsi ülkelerine geri dönmünce işler değişti, o zaman sen serbestçe atıp tutmaya başladın Tusker. Misal, Rose Köşkü. Orada oturmayı onca zamandır nasıl hevesle beklediğimi biliyordun, ama biz oraya taşındıktan, Layton'lar ve diğerleri memlekete döndükten sonra, gülleri ortadan kaldırıp tenis kortu yaptırdığı için Mildred'in zevksizliğiyle alay edip söylenmekten başka şey yapmadın. Hintlilerin önünde bile Layton'larla alay ettin ve bunun çoğu zaman Hintlileri şok etmesini ve beni utandırmasını umursamadın; hâlâ da, kendince geçmişte kaldığına kanaat getirdiğin şeyleri ve insanları küçümseyerek beni utandırmak umurunda değil. Bombay'da birlikte çalıştığın, yönetim kademelerini devralmış Hintli subaylarla alay ettin, tüm o seyyar satıcıların nezdinde onları gülünç düşürdün. Bu cezbedici bir özellik değil Tusker ve bunu değiştirmen için çok geç artık; saldırmak, karalamak ve şimdi de bulandırmak, bunlar adeta senin tabiatının bir parçası haline gelmiş ve ben bunları öyle uzun zamandır çekiyorum ki, artık herhangi bir şey yapmaya mecalim kalmadı, yalnızca teessüf ediyorum ve bunu, *benim* tek bir dostum bile olmayışının sebebi olarak yorumluyorum, çünkü tüm dostlarımız senin dostların Tusker, benim değil, ve —evet, bunu söyleyeceğim— *hepsi de siyah* ve şunu fark etmeni istiyorum, son zamanlarda sık sık düşündüm, eğer kalp

krizini atlatamasaydın, burada yalnız kalacaktım, yapayalnız Tusker; teselli ve manevi destek bulmak için, beni samimiyetle, ciddiyetle önemsemeyen, benim de ciddi olarak önemsemediğim insanlara bel bağlamam gerekecekti.”

Sessizlik.

Tusker, “Sen tırlatmışsın Luce,” dedi.

“Bir de bu, tabii. Senin Coocoo Menektara ya da Mrs. Srinivasan’ın yanında, hatta kocalarının yanında bile böyle laflar etmediğini fark ettim. Bunları bana, Dr. Mitra’ya, İbrahim’e ve canciğer dostun Mr. Bhoolabhoy’a sakladığın anlaşıyor. Ben, senin o kaba tabirinle ifade ettiğin gibi, tırlatmış değilim, ama akşama kadar tırlatabilirim. St. Johns’a gömülen son kişinin kim olduğunu sormak için beni çağırırken, bal gibi biliyordun ki, Edgar Maybrick, son gömülenin Mabel Layton olduğunu söylerken kendi çapında tamamen haklıydı ve kendi adını vermiş olsa, bu dehşet verici olurdu; son kişi kendisiydi, o başka; daima da öyle olacak, çünkü başkasına yer kalmadı artık.”

“Hayır efendim, yer var. Güneybatı köşesinde sevimli küçük bir yer var. Yeterince derin kazarlarsa, iki kişi sığar.”

Kadın, epeydir kimsenin arzulamadığı göğüsleri üzerinde kollarını kavuşturdu. Aniden, önce çim biçme makinesinden bir homurtu, ardından (yanılıyor mu yoksa?) uzaktan Mrs. Bhoolabhoy’un öfkeli haykırışı geldi. Bu tablonun anlamı dikkatinden kaçmadı: Azrail’in iki ayrı sureti.

“Senden önce vefat edersem, Tusker, beni ne yapacağın umurumda değil. İstersen, Tatas’a sat, sabun yapsınlar. Ama, sen benden önce vefat edersen, ben seninle bizzat ilgileneceğim. Seni, kendi çabanla tüm hayatını içine gömdüğün o kâğıtlardan yapılma bir sala koyup Ganj’a bırakırım herhalde; ama— anlayacağın gibi— sürüklenerek Bengal Körfezini aşıp, bir su zerresi haline gelerek Sonsuzluk’la yekvücut olasın diye değil, Hugli Irmağını geçilmez kılan ve Kalküta Belediyesi Kamu Hizmetleri Departmanının başına dert olan milyonlarca ton çamura karışman için. Doğum günü partinde ne yapmak istediğine karar verdin mi?”

"Evet," dedi Tusker. Gözleri bir zar tabakasıyla kaplanmış gibiydi. Teni lekelerle doluydu. Belki de yeni bir kalp krizi kapıdaydı.

"O zaman ne yapılacağını söyle bana."

"Söylüyorum işte. Doğum gününün canı cehenneme!"

"Dostlarına ileteceğin mesaj bu mu? Benim, mesela Albay ve Mrs. Menektara'ya, bu şekilde bir gelmeyin mektubu iletmemi mi isterdin?"

"Ben yazacaklarını dikte ederim, tabii o boktan stenonla yazmayı becerebilirsen."

Kadın başını sallayıp kolyesinin boncuklarını çekiştirdi. "Canı cehenneme, Pitman'dan öğrendiğim bir kelime değil, ancak seslerin kibarlığı ve çizgilerin zarafeti bakımından Pitman metodunun üstüne yoktur ve sanırım senin söylediklerini tereddütsüz yazabilirim. Ama şu yaşlılık günlerimizde, Tusker, bir zamanlar bir beceri edinmek zorunda kalmış olmam yüzünden senin de beni küçümsemen ağırıma gidiyor; edinmiş olmaktan gurur duyduğum bir beceri bu ve Hindistan'da bu yüzden, geçimini sağlamak için bir zamanlar çalışmak zorunda kalmış bir kız olarak damgalandığının farkına vardığımda bile gururlanmaya devam ettim. Üstelik çok da faydalı oldu, yalan mı? O olmasa, yiğitçe emellerden yoksun bir adamla evlendiğini keşfetmek dayanılmaz hale gelebilirdi. Büro masasının ardına gizlendiğin her saatin bedelini, küçük aşağılanmalara maruz kalarak, senin masandan akıp duran işlerden kazanç sağlayan adamların karılarının angaryalarını yerine getirerek, ben ödüyordum Tusker. Kendi iç huzuru ve bedensel rahatı kadar karısını da düşünen hiçbir erkek, öbür erkekler karlarıyla beraber onun emeğinin meyvesini yerken kendi karısının cefa çektiğini fark ettikten sonra, bir an bile oturmazdı o masada ve öyle yüzlercesinde. Beni yük beygiri durumuna sokan sendin Tusker, çünkü kendin de yük beygiri rolünü seçtin. Ama en azından o rolü oynamaya devam edebilir, ordudan ayrılır ayrılmaz tuhaflıklar yapmaya girişmeyebilirdin. İnsanlar akli başında olduğu besbelli bir adamın, alıştıklarından tamamen farklı bir biçimde davrandığını görünce buna anlam

veremezler; ve insanlar anlamadıkları şeylerden hoşlanmaz, onlardan korku duyarlar; bu tatsız duygulara neden olan kişiyi de kolay kolay affetmezler. Konuyu yeniden açıp didiklemeye niyetim yok. Duygularımı açıkça ifade ettim sanırım ve bu koşullar altında, sen de, bir kalp krizi daha geçirip de atlatamadığın takdirde benim durumumun ne olacağını açıklığa kavuşturma nezaketini gösterir ve zavallı Mr. Maybrick'in zararsız kitapçığı hakkında saçma sapan notlar yazmak yerine, benim burada yalnız ve el toprağında iki gözü iki çeşme kalmam durumunda parasal konumumun ne olacağına dair, basit terimler kullanarak anlaşılır bir şeyler yazarsan, minnettar kalırım.”

Tusker'ın ağzı açık kaldı. Kadının kalbi küt küt atıyordu, ama zaferinin coşkusundan. Daha önce onu *afallatarak* susturduğu olmamıştı hiç. Adamın şu sessizliği, kadının yıllar önce karanlık bir tiyatro salonunda yaratmayı düşlediği sessizlik gibiydi: O dışarı çıkana dek devam edecek ve ancak o çıktıktan sonra uzun bir alkışla, hak edilmiş bir coşku gösterisiyle bozulacak, rüyalarını süslemiş bir sessizlik ve savaştan önce Pindi'de, *Yağmur ve Rüzgâr*'ı sahneledikleri sırada elde etmesi için bir fırsat doğmuştu; o kalın kafalı küçük Dulcie Thompson kaltağı rolü almasaydı eğer. Gerçi kızın o rolü alacağı, Lucy'nin ise beceriksiz Yüzbaşı Starling'in sahne yönetmeni yardımcısı sıfatıyla sufle köşesine düşeceği belliydi, rol için seçme falan da yapılmamıştı zaten. Önemli roller doğrudan Dulcie'ye giderdi, sen de, ya onun Poz aldığı yerde sufle vererek ölümü göze alır ya da Poz ile Karartma arasındaki farkı ayırt edemeyerek, sızıldanmalarına maruz kalırdın. Oysa ayırt etmek imkânsızdı zaten, çünkü Dulcie Poz almaya ne denli düşkünse, Karartmalar konusunda da o denli hassastı ve bu hassasiyetini, diğer düşkünlüğüne başvurarak örtmeye çalışıyordu: Yaratıcı jestler. Bir mendil ya da bir çantayla yapılan, diğer aktörlerin konsantrasyonunu mahveden, prova edilmemiş bir jest, hatta, sahne dekorlarının yerinin değiştirilmesi; bir iki dakika sonra, bu kez dekorun yerinde olmadığını fark eden bir başka oyuncu için karartmaya neden olacak jestler.

“Şimdi bana bir suflör gerek,” diye düşündü Lucy. “Hazır Tusker’ın ağzı açıkken yakayı kurtarmama yardım edecek bir şey.” Ama suflör falan yoktu. Doğaçlama yapması gerekecekti. “Yağmur ve Rüzgâr’ın dördüncü gecesi, Dulcie Thompson hastalanıp da o gün tümgeneral oyunu izlemeye geleceğinden, herkes umutsuzluğa kapıldığında, Binbaşı Grimshaw seni telefonla arayıp, SY Y olarak benim de role hazır olduğumu, replikleri ezbere bildiğimi söyleyerek, rolü oynar mı acaba diye sorduğunda, senin hayır dediğini bile hatırlamıyorsundur, değil mi Tusker?”

Tusker ağzını kapadı ama tek kelime etmedi.

“Eğer bu olayla ilgili en ufak bir şey hatırlıyorsan, o da hiç kuşkusuz, Ah Tusker beni bu işten kurtardığın için teşekkür ederim, çok korkardım, öldürdüm korkudan, sözlerimdir... evet korkardım, ama her şeyi mahvetmekten değil, dikkatlerin bize yönelmesinden ve Dulcie Thompson’ın ayağını kaydırmaktan, dolayısıyla senin Albay Thompson ile *daftar*’deki işini zora sokmaktan korkardım. Çünkü bir kere sen, benim amatör tiyatroya olan ilgimi biz evlenmeden önce biliyordun ve sana, beklentilerimle, tiyatrodaki rol almakla ilgili söylediklerimi görünüşte büyük bir anlayışla dinliyordun, o halde Binbaşı Grimshaw’a söylediğin yalandı, ama ben bütün salaklığımınla bunu neredeyse bir iltifat gibi algıladım, çünkü benim Dulcie Thompson’ı sileceğimden endişe ettiğini düşündüm, ama korkarım ki, kendi hayatının yavanlığını desteklemek ve devam ettirmek için, beni dolu dolu bir hayattan mahrum bırakma taktiğinin bir başka örneğiydi bu yalnızca. Sakın bana, Dulcie Thompson’ın zaten son anda oyuna yettiğini ve her halü kârda onun o titizlikle düzenlenmiş, hesaplanmış, denetlenmiş iğrenç hayatının en iyi performansını sergilemesine gerek kalmadan da, kocasının iki ay sonra tugay komutanı rütbesine yükselmesini ve yurtdışına göreve yollanmasını sağlayacak kadar iyi bir etki bıraktığını anımsatmaya da kalkma Tusker. Bu zaman zarfında, hiç şüphesiz tümgeneral, onunla Ootacumund’da işi pişirdi.”

“Naini Thal,” dedi Tusker.

“Ootacumund ya da Naini Thal, ikisi de olabilir.”

“Katılmıyorum. Kesinlikle Naini Thal. Hem adam tümgeneral değil, başka bir generaldi: Şu bizim Trumpers. Ootacumund, kızın Bobbie Beamish denen gençle işi pişirdiği yerd. İhtiyar Thompson onu boşadı, sonra kız Peacehaven Markizi unvanını aldı ve son olarak Kahire’de, Henry Kissinger tarafından Golda Meir şerefine verilen bir partide görüldü.”

“Gülünç olma, Tusker. Hepsini uyduruyorsun. Dulcie Thompson yıllar önce öldü.”

“Luce, sevgilim, Dulcie Thompson gibiler asla ölmez.”

“Bu da demektir ki, onu unutmadın.”

“Ah, Dulcie Thompson’ı nasıl unutturum. Pindi’deki en iri füzeler.”

Adam, mizansenini mahvetmişti.

“Yürüyüşe gidiyorum,” dedi kadın.

“Yürüyüşten daha yeni geldin.”

“O zaman bir yürüyüş daha yapacağım. Pazardan istediğin bir şey var mı?”

“Var ama, satın alabileceğin bir şey değil,” dedi Tusker.

Lafı fazla kurcalamamak en iyisiydi.

Lucy, evden çıkmadan önce, yatak odasındaki şifonyerin en alt çekmecesini açıp, eski fotoğrafları karıştırdı.

İçinden, *Bunları doğru dürüst bir albümde toplamak gerekir elbette Mr. Turner* diyerek, henüz tanımadığı, belki de anlayışlı bir dinleyici olabilecek bu genç adamla hayali sohbetlerinden ilkinin açmış oldu; *ama kocam bir gün beni bu işle uğraşırken yakaladığında, geçmiş yaşamına ait fotoğrafları bir albüme yapıştırmamanın mas-tûrbatif bir iş olduğunu söylemişti. Sözcüğün ne anlama geldiğini bilmiyordum ama sözlüğe bakıp öğrendim. E, bu durumda, bu hayırlı işi sürdürme konusundaki isteksizliğime hak verirsiniz. Ah, işte Sarah'nın bahsettiği resim. Layton'ların Komutanlıktaki veda partisi.*

Fotoğrafı çekmecedan alıp, gözlüklerinin durduğu çalışma masasının üstüne koydu.

“Hanımsahip?”

İbrahim'in sesiyle irkildi.

“Yine ne var?”

“Bugün pazartesi, Hanımsahip.”

“Biliyorum. Dün pazar olduğuna göre.”

“Filme yer ayırtıyor muyum?”

“Hayır. Bilmiyorum. Meşgulüm şu anda.”

"Bu akşam Bhoolabhoy Sahip gelmiyor mu?"

"Hiçbir fikrim yok."

"Hanımsahip öğle yemeği için tepsi mi emreder, yoksa yemekhaneye mi gider?"

"Onu da bilmiyorum. Lütfen beni yalnız bırak İbrahim. Ne öğle yemeği vaktinde ne de günün geri kalanında ne yapacağımı planlamadım. Birazdan dışarı çıkacağım ve dışarıda kalabilirim, ama eğer geri gelmeyi tercih edersem, sırf Albay Sahip ile Mr. Bhoolabhoy kafayı çekip, kocakarılar gibi dedikodu ederek akşamı geçirecekler diye, görmeyi çok da istemediğim bir filme gitmek için yeniden dışarı çıkacağımı garanti edemem."

Çim biçme makinesi yeniden çalıştı.

"Bir de, bir iyilik yapıp, *mali*'ne şu iğrenç gürültüye son vermesini söyler misin? Sinirlenme yetkisi yalnızca Mrs. Bhoolabhoy'un tekelinde değil. Ben asla, bu çocuğun her gün çalışması gerektiğini söylemedim. Bana öyle geliyor ki, benim hesabıma kendine yeni işler uyduruyor."

"Hanımsahip, Joseph'ten memnun değil mi artık?"

"Şu anda hiçbir şeyden ve hiç kimseden memnuniyetim değilim. Ona durmasını söyle. Eğer böyle devam ederse, çizelge tutmaya başlayacağım ya da daha doğrusu, senin, çalıştığı saatleri ve yaptığı işleri gösteren bir zaman çizelgesi tutmanı isteyeceğim; böylece neyin gerekli olduğuna, neyin sırf beni sömürmek için yapıldığına karar verebilirim."

"Sömürmek mi Hanımsahip?"

"Sömürmek için! Beni sömürmek!" Bağırımıştı. İkisi birden gayri ihtiyari pencereden dışarı baktılar. "*Beni sömürmek,*" diye, sesini alçaltarak sürdürdü. "Ama ben enayi değilim. Sömürülmeceğim. Beni idare etmesine izin vermeyeceğim. Ona durmasını söyle. *Hemen.*"

İbrahim gitti.

Kadın, gözlüklerini takıp fotoğrafa daldı. Gülümsedi. "Mr. Turner, fotoğrafta beni tanımanız çok hoş. Ben bile kendimi zor tanıyorum. Ama, çeyrek yüzyıl geçmiş aradan. Beni tanıdığınıza göre, şunun kim olduğunu da bilirsiniz. Evet, elbette Sarah. Şu

da Tusker. O zamandan beri epey kilo kaybetti. Epey de saç. Sahip olduklarının çoğunu kaybetti; bugün itibariyle, inandırıcılığından arta kalanların büyük bölümünü de dahil edebilirim buna. Şu, sanırım Sarah'nın kocası Mr. Perron, daha doğrusu Profesör Perron demeliyim."

Çim biçme makinesinin sesi kesildi.

Mr. Perron'a daha yakından bakınca, hatıralar uyandı: Önce belli belirsiz, gitgide netleşerek. "Evet, onu anımsıyorum Mr. Turner. Beni eve kadar takip etmiş ve bir iki gece, Rose Köşkünde yattığımız odaya, yani Tusker ve benim yatak odama gelip, Tusker'dan bir horlama sesi, benden bir işaret gelmesini beklemişti. Bana uygun boyda, uygun kilodaydı; belki biraz fazla uzundu ama, sarışın ve gri-mavi gözlüydü. Yalnız, yerli yersiz gülümserdi. Bakın, burada da sırtıyor. Toole'a özgü ketumluk vasfı onda yoktu ve ağzını açtığı anda, her şeyini ortaya dökerdi; Toole ise konuşma özürdür ve duygularını açıkça ifade edemez. Anımsadığım kadıyla, Mr. Perron benim için bir hayal kırıklığı olmuştu Mr. Turner, çünkü onda ilk dikkatimi çeken şey, tıpkı Toole'unkine benzeyen ensesiydi ve Sarah'nın Fenny Teyzesine—bir kolunu minik Teddie'nin omzuna atmış oturan, tıknazca kadın—şu genç adam kim? diye sormuştum. O da bana, ah, o Mr. Perron; (böyle demiş olmalı) Hindular trenimizi durdurup Müslümanları zorla dışarı çıkardıklarında bizimle aynı vagondaydı, uçakla ülkesine dönmeden önce nasıl olduğumuzu görmeye gelmiş buraya, gel seni onunla tanıştırayım, demişti. Susan bu fotoğrafta yok, Mr. Turner, çünkü ikinci kocasının ölümünün ve trende olanların yarattığı şoku atlatması için, yeniden bakımevine gönderilmişti. Ve itiraf etmeliyim ki, Mr. Perron'a ilk rastladığımda, Susan'ın üçüncü koca adayı sen misin? demiştim içimden. O kız, deyim yerindeyse, adamları çarçur ederdi. Okuldaki dedikoduları hiç anlatmasam daha iyi, ama bunlar yıllar önceydi ve Sarah'nın sonunda mutluluğa kavuşmasına sevindim. Ama o zamanlar Pankot'ta herkesin bildiği gibi, Susan daima ablasının genç sevgililerini ayartırdı, ne de olsa gencecik, sevimli, şen şakrak bir şeydi, gerçi o şen şakraklığı, histerinin ilk belirtileri de

olabilirdi ya! O günlerde Sarah, açıkça söylemek gerekirse, genç erkeklerin bakış açısından, biraz sıkıcıydı; öte yandan ailedeki sorumluluklarını nasıl gözettiği düşünülürse, gerçekten mert bir kızdı, o başka. Anneleri içerdi, anlarsınız ya, öyle dağıtmazdı, ama kadının herkesten önce başlayıp, herkes bitirdiğinde içkiye devam etme alışkanlığı vardı. Ama tabii, kadının hayatının baha-nında olduğunu ve yıllardır kocasından ayrı kaldığını unutmamak gerekir. Adamın Almanya'da savaş esiri olduğunu biliyorsunuzdur. E, insan bunu da hesaba katıyor. Asla tatsızlık çıkarmazdı ve asker aileleri için üzerine düşen işleri durup dinlenmeden yerine getirirdi. Babası Muir'lerdendi. Bir tümgeneral; Ranpur'da, 20'lerin başında. Pankot demek, bir bakıma da, Layton'lar ve Muir'ler demekti. Size dedelerinden bazılarının mezarlarını göstereceğim. Ne diyorduk, yani Mr. Perron'ın gözü Sarah'daydı. İyi ki de öyleydi. Bir ara bazılanmız o kız için endişelenmeye başlamıştık. Bazen tuhaf bir izlenim verirdi, sanki hiçbir şeyi, yani Hindistan'ı, Hindistan'da yaşayan bizleri ciddiye almıyormuş gibiydi, sanırım onda genç erkeklere itici gelen de buydu. Hatta insanın onun hasta olduğundan bile şüphelendiği olurdu. Kimi zaman, bizimle alay eder gibi görünürdü ve şimdi şimdi anlıyorum ki, bölge karargâhında Tusker'ın yanında çalışırken onunla iyi geçiniyor olmasının nedeni bu olabilir. Zira şimdi Tusker'ın söylediklerini duyduğunuzda, onun da o zamanlar dalgasını geçtiğinden şüphelenmeye başlıyorsunuz, çünkü bugünlerde geçmişle ilgili herhangi bir şey hakkında ağızından tek bir olumlu laf çıkmıyor doğrusu ve bu, Mr. Turner, zaman zaman, bana tüm hayatımın bir yalan, basit bir oyun olduğunu hissettiriyor ve bir gün çıkıp geldiğinizde Mr. Turner, kendinden emin, genç, neşeli, İngiliz, kaygısız ve araştırma heveslisi biri gibi görünen, ancak geri döndüğünde bizi anlatıp dalga geçecek biri olduğunuzu sezdirdirseniz, size katlanır mıyım bilmiyorum, yine de, sizi dört gözle bekliyorum; çünkü bu evdeki varlığınız sayesinde, beyaz tenime kavuşmam için gereken katalizör olacaksınız; günler, haftalar, aylar ve yıllar geçtikçe, koruyucu bir zırh vazifesi görmekten çıkan, benim olduğu hissini bile gitgide yitirdiğim beyaz tenim.

Söylediklerimi anlamadınız, o halde, fotoğraf çekebileceğiniz mezarlığa kısa bir ziyaret yapalım, sonra da Rose Köşküne ya da buradaki tarifiyle Yukarı Kulüp Yolu 12 Numaraya gidelim ve Mrs. Menektara'dan, bu eski mekânın şimdiki halinin fotoğraflarını çekmek için izin alalım; dışı fazla değişmedi, içi ise, ah, bambaşka bir dünya artık. Biliyor musunuz, kadın, tutsu yakıyor, evin içi paha biçilmez oymalar ve heykelciklerle tıka basa dolu; görseniz, bir Hint tapınağını yağmalamışlar dersiniz. İçerisi müze gibi ışıklandırılmış ve veranda ile yemek salonu dışında, oturacak rahat bir yer zor bulunur, orada öğle yemeğine gittiğim birkaç sefer bazı misafirlerin yemeği elleriyle yediklerini gördüm, bunun bir gelenek olduğunu biliyorum, ama eminim bazıları bugünlerde gençler arasında moda olduğu için yapıyor bunu, ama, ıyy, beni tiksindiriyor, hem, Liberty's'ten alınmış o güzelim çatal bıçak takımlarına çok yazık oluyor, üstelik, masa ve sandalyelerin Heals'ten alındığını, duvarlardaki bütün resimlerin ultramodern olduğunu ve gündüzleri bile aydınlatıldığını bilen biri için, ne büyük bir tezat!"

Bir gölge belirdi.

"Yine ne var İbrahim?"

"Mali işe ara verdi."

"Sağır değilim herhalde. Bu sabah, aylaklık dışında yapacak bir işin yoksa, sen de gidip yan kapıya bir araba getirebilirsin belki."

"Hanımsahip Kulübe gidecek?"

"Hanımsahip elbette Kulübe gidebilir."

"Öğle yemeğini orada yiyecek?"

"Olabilir. Hadi konuşma da git İbrahim. Git de arabayı getir. Bu sabah neyin var senin?"

İbrahim ellerini arkada kavuşturdu.

"Dün her şey günlük güneşlikti. Bugün her şey kasvetli. Hanımsahip'in kafası çok dalgın, çekmeceleri düzeltiyor. Sahip, şu anda huysuz. Sahip ve Hanımsahip birbirleriyle geçinememek. Bu sabah ev bir türlü düzene girmez. Aşçı, Bhoolabhoy'lar için de durum aynı der. İbrahim gelsin mi, yoksa gitsin mi bilmemek.

Mali'nin çok hevesi kırılmış çünkü çimler büyüyor ve ona çim biçmeyi durdurması söyleniyor ve kendini az kılması.”

“Söylediğin doğru olabilir. Bu konuda ne yapmamı bekliyorsun, bilmiyorum.”

“Çok komik bir film,” dedi Ibrahim, bir an durduktan sonra. “Tekrar gösterim, *Karnızı Nasıl Öldürürsünüz*; başrolde Jack Lemmon. Hanımsahip, geçen sefer çok sevdi. Çok popüler film. Hintli subaylar özellikle seviyor. Sinema işletmecisi Sahip yer kalmaz umuyor. O zaman ben tonga getirip, sinemaya gidip, Hanımsahip'in biletini ayınyorum?”

“Belki de en iyisi iki bilet ayırtman Ibrahim. Biri Burra Sahip, öbürü Mr. Bhoolabhoy için. *Karnızı Nasıl Öldürürsünüz* filmi daha ziyade onlara uygun gibi geldi bana. Sarhoş musun sen?”

“Hanımsahip, Ibrahim'e alkolün yasak olduğunu biliyordur.”

“Tonga, Ibrahim.”

Ne kendisi ne de Tusker kiliseye gitmeyeli, utanılacak kadar uzun zaman geçmişti. Gerçi onun gerekçeleri Tusker'inkinden farklıydı. Tusker, inançlı biri değildi. Kadın ise çocuklukta edindiği inancından asla vazgeçememiş ve belli başlı dini bayram günlerinde, soluk benzinin onu dezavantajlı bir konuma soktuğu bir yerde ibadet etmenin verdiği huzursuzluğu yenmeyi başarmıştı.

Kendini aykırı hissediyordu. Hiç hak etmediği halde dile düşmüş biri gibi hissediyordu kendini. Esmer tenli bir Hristiyan kardeşin vaazını dinlemek veya onun tarafından kutsanmak, ya da onun gibi olan diğer kardeşlerle yan yana diz çökmek değildi derdi, bundan emindi, ama çelişkilerin ve zıtlıkların varlığının farkında olduğu ölçüde, durumunun bilincindeydi. Tıpkı -Phoebe Blackshaw'un bir defasında onunla kiliseye gittikten sonra söylediği gibi- kara koyun sürüsünde bir ak koyun olmaya benziyordu bu. Blackshaw'lar ülkeye döndüklerinden beri, onun kilise ziyaretleri de azalmış ve ayine katılmayalı yıllar olmuştu. Tonga, eskiden papaz evi olan, şimdi ise altı çocuklu sinema işletmecisi Mr. Thomas'ın yaşadığı evi geçerek, kilise yoluna sapıtığında, kadın, küçük kilise avlusuna en son girişinden bu yana tam olarak ne kadar zaman geçtiğini hesaplamaya çalıştı. Raj dö-

neminde, her pazar sabahı, ayinden sonra insanları kokteyl ve baharatlı yemekler için evlere ve Kulûbe taşıyacak tongaların dışarıda toplandıkları sosyal bir buluşma noktasıydı avlu.

“Burada bekle,” dedi tonga sürücüsüne. Kilisenin eski cenaze kapısından avluya girerken, bir süre kemerin altında durdu. Bu kapı ona, babasının kasvetli banliyö kilisesini değil, onun kendisi doğmadan yıllar önce, ilk papaz yardımcılığı görevini yaptığı Piers Cooney köyündeki kiliseyi anımsatıyordu; daha sonra Lucy ile ikiz kardeşleri Mark ve David, arka arkaya üç eğlenceli yaz boyunca on beşer gün süreyle Piers Cooney Malikânesinde kaldıkları dönemde, pazar ayinine katılmaları için arabayla o kiliseye götürülmüşlerdi.

“Size bundan söz etmeliyim Mr. Turner,” dedi kadın, daha önce hiç yapmadığı ve şimdi de yaptığı için kendisine şaşıtığı bir hareket yapıp, sıraya otururken. Oturmaya karar verdiğini anımsamıyordu ama şimdi bunu yaparken bulmuştu kendini.

“Kusura bakmayın, Mr. Turner, bu sabah biraz dağınık, biraz dalgınım. Annemin soyadı Large’dı. Malikâne sahiplerinin yoksul bir akrabasıydı. Onu, hasta oğullarına bakması için işe almışlardı. Açık havada oynanan oyunlar konusunda çok yetenekli bir kadındı. İsmi Emily idi. Emily Large. Babamın adı da, Mathew Mark Luke Little idi. İnsanların adları da yaşamları da, alay konusu edilmemelidir bence, ama sizin, Little ile Large ve Little ile Smalley* arasında bağ kurduğunuz için gülümsemenizi anlayışla karşılıyorum. Komik olduğunu kabul ediyorum. Ama burada, yeşil çayırın ortasındaki patıkaya bakan bu cenaze kapısının kemeri altında, komikliğe yer yok; bu yeşil çayırlarda, bu kapıdan geçmiş ölülerimiz yatıyor. Ağaç damarlarının –oturduğum bu sıranın da ispat ettiği gibi– nerede olursa olsun birbirine benzediğine dikkat ettiniz mi hiç, Mr. Turner? Bir çakıl taşı her yerde çakıl taşıdır, bir ot sapı ottan başka şeye benzemez ve dünyanın hangi noktasında bulunduğunuza bağlı olarak yoğunluğu ve açısı farklı olsa da, ışık oraya ya da buraya, hep aynı kayıtsızlık-

* “Little” ve “Small” İngilizcede “küçük, ufak”; “Large” ise “geniş, büyük” anlamına gelir. –ç.n.

la, hatta bir tür tekdüzelikle düşer ve doğanın sizin sandığınız kadar özgün olmadığını fark etmenin yarattığı hafif şaşkınlıktan başka sürprize yer bırakmaz. Bombay'ın kuzeyindeki Cuhu sahillerini yıkayan denizin sesi, Worthing ya da başka herhangi bir yerdekiyle birdir. Gözlerinizi kapadığınızda, Mr. Turner, nerede olduğunuza dair tek bir işaret kalmaz.”

Kadın gözlerini yumdu ve başını öne eğdi. Az ileride, tongacı balgam çıkardı. Kalabalık, kadının cenaze kapısını tıkamasına tepki gösterdi. Ani bir rüzgâr, uzak tepelerden yol boyunca yanına kattığı serinliğiyle esip geçerek, yerini derin bir sessizliğe bıraktı: Yalnızca, Pankot'un kurulu olduğu, deniz seviyesinden en az iki bin fit yüksekteki, çam ağaçlarıyla kaplı görkemli tepelerin oluşturduğu nalbanthanesinde sonu gelmeyen kap kacaklarını dövmekle meşgul bakırcı kuşunun çıkardığı, (ve kadının fark ettiği) ritmik sesler bölüyordu sessizliği.

Çık-çık

Ne tuhaf, Mr. Turner. Bu ses de neyin nesi? Bakırcı kuşu değil. Bana ülkemdeki yaz mevsimini, cumartesi günleri papaz evinin çimlerinde, annemin bana yaptırdığı limonataların bulunduğu tepsiyle yanlarına yanaştığımda tuhaf kokular yayan ikizlerin, gömleklerinin kollarını sıyırmış kriket oynarken çıkardıkları klik-klok sesleri eşliğinde, babamın çalılan budarken çıkardığı sesleri anımsatıyor. İkizler arasındaki tek fark, David'in Mark'tan daha çilli olmasıydı; yoksa, tek yumurta ikiziydiler ve yabancıların kafası fena karıştırdı. Korkarım ki onlar da sık sık bunu istismar ederlerdi. İyi huylu çocuklar oldukları söylenemezdi. Kimi zaman bana çok kötü davranırlardı, ama şikâyet etmeye cesaret edemezdim – ta ki başımdan aşağı yeşil boya döküp, sonra da bunun kaza olduğuna yemin ettikleri o güne dek. Annem onlara inanmaya dünden hazır olsa da, benim açık kestane renkli güzel saçlarımı çok seven babam inanmadı ve öyle öfkелendi ki, ilk defa ikisini de bir güzel dövdü ya da kendisi öyle yaptığını sandı; oysa ben onların dayaktan sonra kıs kıs güldüklerini duymuştum. Annem onları kemerle dövdüğünde asla yapmadıkları bir

şeydi bu. Yine de, beni cezalandırarak, yaz tatilimin geri kalanını manastırda geçirmeye zorladılar; benden söz ettikleri nadir durumlarda, bana Uydurukçu, ya da Keltoş diyorlardı, çünkü saçımın büyük bölümünün kesilmesi gerekmişti ve bu işi üstlenen annem, bunu hak ettiğimi hissettirecek şekilde saçlarımı kestikten sonra, beni daha çok bir oğlana benzer halde görmekten zevk duydu. Dolayısıyla, o haftalar boyunca vaktimin çoğunu evin içinde ya da meyve bahçesinde gizlenerek geçirdim; meyve bahçesi dediğimiz, papaz evinin arka tarafındaki bir iki marazlı elma ağacı idi; orada oturur, cumartesi öğleden sonraları babamın bir yandan vaazını talim ederek çalıları budayışını dinlerdim. Çık-çık. Sonra da klik-klok, oğlanların kriket oynama sesi ve annemin tezahüratları. Hedefin arkasında durup toplanı tutardı. Çok iri elleri vardı. Ama soyadına bakınca, buna şaşmamak gerek, değil mi?

Çık-çık

Kadın cenaze kapısını geçip, kilise avlusu boyunca uzanan patikada yürümeye başladı, ama aniden bir şey dikkatini çekti ve durdu: Bir çift bahçe makasından çıktığı artık su götürmez olan, şimdi yine duyduğu ses değildi dikkatini çeken. Otların büyük bölümü kırılmış ve mezar taşları temizlenmişti. Bu işlerin sorumlusu şu anda bile işiyle meşguldü anlaşılan, ama ortalıkta görünmüyordu ve tahminen kilisenin diğer tarafında, avlunun Mabel Layton'ın gömülü olduğu kısmındaydı. Mabel da çok becerikli bir bahçivandı. Onun çatlak, yaşlı dostu Miss Batchelor, Mabel'in yanlış yerde, Ranpur yerine Pankot'ta gömülü kaldığı sürece huzur bulamayacağını söylerdi hep. Ama Mabel hep orada gömülü kaldı. Yoksa, kalmadı mı?

Hadi canım, saçmalama, dedi Lucy kendi kendine ve güneye uzanan patikaya saparak, yoluna devam etti. Tam güney kapısına varmıştı ki, karşısında bir karaltı belirince, yüreği ağzına geldi. Bir çığlık attı.

Ve: "Ah, Mr. Bhoolabhoy, ödümü kopardınız."

Mr. Bhoolabhoy da böyle bir şoka hazır değildi, hele de az önce aklından geçirdiği Mrs. Smalley'yi karşısında görmenin yaratacağı türden bir şoka hiç hazır değildi. Kadının aniden görünürmesi, o sabah ikinci kez dizlerinin bağının çözülmesine yol açtı. Hayal mi görüyordu? Ama, hayır. Kadın orada, her zaman ki vakur hanımefendi edasıyla ona gülümsüyordu.

Mr. Bhoolabhoy'un kalbinde, Lucy'nin özel bir yeri vardı. Kadına duyduğu saygı çok eskiye dayanıyordu. Orıun, cemaate artık sürekli olarak katılamaması, adamı üzüyordu. Kadının asil ve şık görünümü, alçakgönüllü tavırları, (adeta bunun için doğmuş gibi, ki öyleydi de) ayının her aşamasına katılıp izlerkenki tavrı, tüm bunlar, birlikte yaptıkları şeyin yerindeliği, saygınlığı ve anlamlılığına ilişkin Mr. Bhoolabhoy'da bir güven duygusu yaratıyordu hep. Lucy ve Tusker, emeklilik günlerini geçirmek için Pankot'a ilk geldiklerinde, kadın kimi zaman Tusker'la birlikte kiliseye gelir ve ikisi ön sırada otururlardı. Tusker gelmekten vazgeçtikten sonra, kadın, her yıl daha da gerilere oturarak, adeta yavaş yavaş gözden yitmişti. Bu, başlangıçta Mr. Bhoolabhoy'u biraz üzümüştü, ama adam, belirli bir isim koyamamakla birlikte, belli belirsiz de olsa kadının gerekçelerini anlamaya başlamıştı; hem, ne olursa olsun, kendini geri plana çekmesi, onun gözündeki, eski ekolden gerçek bir İngiliz hanımefendisi imajına cuk oturuyordu; sesini nadiren yükselten çünkü buna ihtiyaç duymayan bir leydi. Kadında, ona itaat etmesi gerekenlerden bunu sessizce elde etme yeteneği vardı. Karısına karşı davranışları kimi zaman Mr. Bhoolabhoy'u şaşırtan, ama eski İngiliz âdetlerine örnek oluşturduğu için aynı zamanda ona ilginç de gelen Tusker, bu gruba dahil değildi tabii.

Smiths'in restoranında kadını görmek daima bir zevkti. Onun varlığı, mekânın pespayeliğini biraz olsun azaltıyordu. Aynı şey, o derece olmasa bile, dostu Tusker için de söylenebilirdi. Ortalıkta başka konukların olmadığı bir gecede, onları, o bildik İngiliz ağırbaşlılığıyla, birbirlerine hemen hemen tek kelime etmeden akşam yemeklerini yerken izlemek hoştu. Tusker, yemeği, servisi, masa örtüsünü eleştirmekten geri durmazdı elbette, ama şikâyet edile-

cek şeyler olmasının ve şikâyeti yapan kişinin kendisi olmasının komik taraflarını da gören bir adam tavıyla yapardı bunu.

Mr. Bhoolabhoy, *raj* döneminde Britanyalılarla yaşanan sorunlardan birinin, onların kendilerini aşırı önemsemeleri olduğunu duyardı sık sık. Bu konuyla ilgili kesin bir yargıya sahip olacak kadar yaşlı değilse de, şimdilik, bunun o zaman Britanyalılar için ne denli geçerliyse, bugün de Hintliler için aynı ölçüde geçerli olduğu yargısına varmıştı; bu da demekti ki, işleri idare etme sorumluluğunun yükü soğukkanlılığa ve mizah duygusuna zarar veriyordu.

Tusker ve Lucy, Smiths'te akşam yemeği yedikleri sırada diğer masalarda Hintli müşteriler olduğu vakit, Smalley'lerin masası, uysallık ve hoşnutluk parlısını etrafa yayan yer olurdu daima. Böyle zamanlarda, birbirleriyle daha sık konuşur ve tanıdıkları masalarla uzaktan sohbet ederlerdi, ancak, başka bir masayla garson arasında ya da Mr. Bhoolabhoy arasında veya daha önce iki korkunç örneğine tanık oldukları gibi, yalnızca müşterinin daima haksız olduğuna değil, haksız olduğunun mutlaka kanıtlanması gerektiğine de gönülden inanan Mrs. Bhoolabhoy arasında bir ağız dalaşı çıkarsa tüm dikkatlerini önlerindeki tabağa odaklardı. Bu ağız dalaşlarının nedeni, sorumluluk duygusuydu.

Peki bir idareci olarak taşıdığı sorumluluk, onu neden sabırsız kılmamıştı? Bunun çok bariz bir yanıtı vardı. İşleri o idare etmiyordu. İdare Lila'nın elindeydi. Kendisi ise, kadının görkemli kolunun ucuna oturmuş, onun yakınmalarını ve şikâyetlerini seslendirmekten başka bir şey yapmayan bir vantrilok kuklası gibiydi. Diğer bir yanıt, sorumluluk *duygusuna* sahip olsa da, o sorumluluğu üstlenmek için asla güçlü bir istek duymamış olması olabilirdi belki.

Önce Mr. Pillai'nin, şimdi de Lila'nın emrinde olmaktan daima hoşnut olmuştu. Bu konumunun süreceğini biliyordu. Bu sabah buna hayıflanıyordu. Kendi çapında en az Lila kadar iradeli bir kadın olan ama hükmetmeyen Mrs. Smalley ile yüz yüze gelince, keşke ben de daha güçlü bir karaktere sahip olsaydım, diye düşündü.

“Lütfen kusura bakmayın Mrs. Smalley. Gördüğünüz gibi ben de irkildim. Belki inanmayacaksınız ama, az önce aklımdan geçiyordunuz.”

Sabah tuhaf başlamıştı. Uyandığında kendini Lila ile yatakta, cırtlıçplak bulmuştu; ağzı ve burnu, kadının devasa memeleriyle yarı yarıya örtülmüş, omuzları, onun demir gibi kollarının kısacasında, ayakları kadınınkilerin arasına sıkışmıştı. Kadın cilveli cilveli başının tepesini üflüyordu.

Adamı asıl şaşırtan, kendini kadınla yatakta bulmasıydı. Çağrıldığını anımsamıyordu. Acaba, o uyuduğu sırada kadın onun odasına süzölmüş, adamı omzuna atıp kendi yatağına taşıdıktan sonra pijamalarını çıkarıp onu üstüne almış olabilir miydi? Gün içinde uyumadığı saatlerin kanıtladığı gibi, büyük olasılıkla uyuduğu saatlerin çoğunu da ilişkiye hazır durumda geçirdiğine göre, kadının bu sayede, adamın uyanıp onunla işbirliği yapmasına gerek kalmadan, aksi halde boşa gidecek bu fırsatın tadını çıkarmış olması ihtimali yüksekti. Ne de olsa, kadının fiziksel gücü buna yeterdi.

Lila'dan daha ufak tefek kadınların bile, ne denli güçlü ve kararlı olabildiklerini görmek inanılmazdı. Onların ani, nedensiz kaprisleri ve ona yersiz gibi görünen kimi konulardaki tercihleri de (örneğin daha bol ve havalı olan boxer tarzı donlar yerine tanga donlar) bir o kadar şaşırtıcıydı. Kuşkusuz tüm bunlar, az sonra ne söyleyeceklerini, ne yapacaklarını ya da onların karşısında nerede duracağınızı bilememeniz, cazibelerini artırıyordu. Ya da yataktaki konumunuzu bilmemeniz. Ranpur'da Ateşli Chichanya'yla göz göze gelmeyi başarıp onun yatak odasına davet edildiği gece, kız onun donuyla alay etmişti. Ayrıca kız, önce ayakta durmalarını, sonra yatağa uzanmalarını, sonra da, adamı olabilirliğine inandırmak için resimli bir kitaptan ona göstermek zorunda kaldığı bir pozisyonu almalarını istemişti ısrarla. “Zayıf erkekler de pek esnek oluyorlar,” demişti kız ve onu kendi oteline dönmesi için dışarı, gecenin karanlığına salıvermişti. “Yarın yine gel, ama uygun bir donla. Kazak dansı yapacağız.”

Ancak, Kazak dansının zevkine ve sırlarına nail olamamıştı. Ertesi akşam, kız onu Kazak üniforması ile karşılamıştı; adamın keyfini kaçırarak kırbaç dışında, kızın üstünden çıkarması ilginç olabilecek bir giysiydi bu, ama kızın şimdilik, Mr. Bhoolabhoy "ve şu diğer iki tatlı oğlan" etrafında daireler çizerek dans ederlerken, tamamen giyinik kalmaya niyetli olduğu anlaşılıyordu. Diğer iki oğlanın üzerinde, kırmızı deri çizmeler ve kırmızı tanga donlardan başka giysi yoktu. Kız, deneyebileceği birkaç çift çizme olduğunu söyledi. "Donun yanında mı?"

"Ah, evet," dedi. "Ama rengi tutmuyor. Gidip değiştireyim."

Oradan sıvışmıştı. O gün bu gündür, Ateşli Chichanya'nın Şiraz'a geri dönme ihtimalini her düşündüğünde, hüzünle karışık tatlı bir endişe duyuyordu. Kızın çifte lotus dediği pozisyonu uygularken bile, Mrs. Bhoolabhoy ile bu şekilde kenetlenmiş hallerini zihninde canlandırmadan duramamıştı, hâlâ da aklına geliyordu. Öyle ki, zaman zaman, önce gülümseyip, sonra kıkırdamaya başlıyor ve Lila'nın yanından uzaklaşmak zorunda kalmamak ve gülme krizine girmemek için, kendine telkinde bulunuyordu. Çifte lotus pozisyonundaki Lila, her tarafına Dr. Battacharya'nın akupunktur iğneleri saplanmış Lila'dan daha da görülmeye değer bir manzara olurdu.

Yalnız, kendisi manzarayı uzun süre seyredecek kadar yaşamayabilirdi. Sırf ağırlık ile yerçekimini hesaba kattığımızda bile, birleşmeye hacet kalmadan, kadın onun sırtındaki ve bacaklarındaki tüm kemikleri kırardı. Bu olmasa bile, kadın sallanma hareketinin gidiş gelişlerini denetleyemeyip, ya onun kalçasını kırar ya da üstüne devrilerek boğulmasına neden olurdu.

Bu imgelerle uykusu iyice açıldıktan sonra, şimdi de havasızlıktan boğulmak üzere olduğunu fark etti. Terli suratını kadının böğründen kurtarıp, yukarı meyletti.

Kadın derin uykudaydı. Başının tepesini cilveli cilveli üflediği konusunda yanılmıştı. Her şeyden habersiz, kim bilir kaçınıcı uykusunda, puf puf üfürüyordu. Sarkık dudakları her nefes verişinde titriyordu. Kaşlar çatıktı: Bir başka migren krizinin, bir başka belalı sabahın işaretleri. Kadın uyandığında, hayat zor ola-

caktı. En akıllıcası, işi kadına bırakmadan, kendini ondan ayırmaktı. Bunun için geliştirdiği bir yöntem vardı; zaman zaman, gecenin bir yarısı kadını uyandırmadan kendi odasına dönmek için bu yöneme başvururdu. Çoğunlukla, kadın hiçbir seremoniye gerek duymadan onu yaka paça dışarı atardı zaten. Yalnız uyumayı tercih ediyordu ve adam tecrübeyle öğrenmişti ki, Mrs. Bhoolabhoy'un birleşmeden duyduğu memnuniyetin sabahki ihtişamı (bu nadide çiçek), kadın yatakta yalnız uyanmamışsa, hızla solabilirdi; hatta buna hali kalmadığından (adam bunu, her zamankinden tutkulu, beş yıldızlı performansının sonucunda, kadının baygın düşmüş olmasına bağlamaktan hoşlanırdı) adamı bizzat kovamamış olsa bile.

Daha önce, sabah ışığı çoktan perdelerden süzülerek kadının dudağı üstündeki ince tüyleri aydınlatmaya başlamışken gizlice kalkıp gitmek zorunda kaldığı bir durum anımsamıyordu; ancak, aynı tekniğin kullanılması gerekecekti: Burnunu, bulabildiğin bir meme ucuna yaklaştırıp istekli bir inilti çıkarırsın. Buna, genelde başka türden bir iniltiyle karşılık verilir. Daha sonra, kendi ellerinden boşa kalanını bulursun, ki bu hiç de kolay değildir, elin şimdiden ağrımış ve uyuşmuştur, onu bir baldırın arkasına ya da kadının vücudunun uzanabildiğin herhangi bir yere koyar ya da zaten temastaysa, işveli bir şekilde, başka bir yere kaydırırsın. Bunu yapmadan önce, bu aşk dolu temas ile pervasız ayrılışın bileşiminin uyandırması kaçınılmaz olan sarsıntı-lara dayanmak için, en iyisi kasları hafifçe germektir.

Tahrik gerçekleşmişti. Mrs. Bhoolabhoy yüksek sesle inledi, kabardı ve arkasını dönüp uzaklaşırken, beklediği gibi, güreşçilerin boyunduruk hareketine benzer bir pozisyonda, Mr. Bhoolabhoy'un başını da kendiyle birlikte sürükledi. Bu çok acı verici olabiliyordu; bu sabah da öyle olmuştu: Ancak işin bundan sonraki kısmı görece kolaydı, çünkü her ikisi de terlemenin etkisiyle iyice kaygandılar. Adam, başını usulcacık kolların kışkacından sıyırdı.

Mr. Bhoolabhoy, Mrs. Bhoolabhoy'dan kurtulunca, geriye doğru kayarak yataktan indi ve diz çöktü; bir refleks hareketiyle, elleriyle yeri yoklayarak, pijamalarını bulmaya çalıştı. Bir şey

bulamayınca, artık kesinkes uyanmış olarak, ayağa kalktı. Baş zonkluyordu. Dizlerinin bağı çözüldü ve tekrar, sessizce diz çöktü. Hepsi hayal miydi? Rüya mı görüyordu? Hayır. Loş yatak odasında çevresine şöyle bir bakınca, dün gece olanlar zihninde yeniden netleşti.

Pijamaları bulamıyordu, çünkü pijama falan giymemişti. Lila ile yatağa girmeden önce, bu odada, giysileriyle, pazar akşamı ayininde giydiği giysilerleydi: Rahiplerin giydiği, ince kumaştan gri takım elbise, beyaz gömlek, lacivert kravat, siyah ayakkabı, siyah çorap, beyaz atlet ve beyaz boxer don. Oradaydılar... tam bir aldırışsızlıkla, fırçalanmadan, askıya asılmadan, kepazece bir umursamazlığın kurbanları olarak, fırlatılıp atılmışlardı; onları umursayacak, onları toparlayıp kendilerini rahat hissedecekleri ve istendiklerini bilecekleri bir yere götürecek kimse olmadan, bütün gece açıkta kalmış görüntüleri içler acısıydı.

Evet, oradaydılar: Lila'nın gündüzleri uzandığı kanepenin üzerinde, rastgele fırlatıldıkları gibi duruyorlardı. Dizlerinin üzerinde kanepeye yaklaşp, onları tek tek topladı; bu sırada, dün geceki eğlenceye dair diğer kanıtların dizildiği sehpayı sarsınmaya dikkat ediyordu: Boş bir cin şişesi; biri üçte bir oranında cin-tonikle dolu iki içki bardağı; bir buz kovası, mide bulandıracak kadar tıka basa dolu bir kül tablası, devasa tabaklarda körili tavuk, pilav ve papadomlar ile yağları donmuş baharatlı sos artıklarının bulunduğu iki tepsi; dörtte biri su ve hava kabarcıklarıyla dolu bir sūrahi; kıvrımlı limon dilimleri, üç bira şişesi (iki si boş, birinden de azıcık içilmiş), boş bir India King sigarası paketi ve dörtte üçü boş bir kestaneşekeri kutusu.

Mr. Bhoolabhoy, yine dizleri üzerinde, giysilerini sıkıca tutarak, ki zahmetli bir işti, kendi yatak odasına açılan kapıya yöneldi; bu sırada kendini, gördüğü az sayıdaki filmde birinde Toulouse-Lautrec'i oynayan şu aktör gibi hissediyordu. (Mr. Thomas, kankan dansını görmesi için önermişti filmi.) Ayakkabılardan birini düşürdü ve zınk diye durdu. Neyse ki Mrs. Bhoolabhoy horlamaya devam ediyordu. Kapıyı açabilmek için ayağa kalkması gerekti, ama içeri girer girmez, nedense yeniden dizle-

ri üzerine çöküp, giysilerini özenle yakındaki bir iskemleye koydu, ara kapıyı kapattı, sürgüledi, sonra da zorlukla yatağına kadar gidip yukarı tırmandı ve yatağa uzanıp, embriyo pozisyonu aldı. Gözlerini kapayıp, sancılı hafızasında, dünkü sayfayı açtı.

Başlangıçta güzel bir gündü; bir pazar günü, onun tatil günü. Aynı zamanda da Rahip Stephen Ambedkar'ın geldiği günlerdendi. Rahip Stephen çok titiz bir adamdı. Mr. Bhoolabhoy ondan biraz çekinirdi. Ondan önceki rahip Thomas Narayan, Pankot'taki Hristiyan cemaatin manevi ihtiyaçlarına hizmet vermek üzere yaptığı aylık ziyaretlerde, daima Smiths'te kalırdı. Rahip Stephen ise yalnızca bir kere öyle yapmış, ondan sonra ekseriyetle, Hristiyan olmayan, yalnızca Ranpur'daki polis başmüfettişi dostları bu dinden olan Menektara'larda kalmıştı. Mr. Bhoolabhoy, ilk mahalli ziyaretinden sonra Rahip Stephen'in, öncülünün katlanmak zorunda kaldığı konaklama koşulları konusunda başmüfettişe bir şey söyleyip söylemediğini merak ediyordu.

Aylık ziyaretler manevi açıdan sevindirici olmakla birlikte, idare açısından, belli belirsiz bir gerilim ve endişe kaynağıydı. Oysa şu Mr. Narayan zamanında durum hiç de öyle değildi. Adam, cumartesi günü gece treniyle yola çıkıp Pankot'a pazar sabahı ulaşır, tûy gibi hafif çantasını 5 numaralı odaya bıraktıktan sonra, Mr. Bhoolabhoy'a kahvaltıda eşlik eder, sonra da saat 9:30 sularında onunla birlikte, yürüyerek kiliseye giderdi. Mr. Bhoolabhoy, Susy'yi içeri almak için önceden kiliseye uğramış olurdu ve Mr. Narayan'la birlikte kiliseye geri geldiklerinde, kadın çiçekleri düzenlemiş olurdu. Vestiyerdeki masanın etrafına oturup, Susy'nin termosundan birer fincan kahve içerlerken, Mr. Narayan, söylenmesini istediği ilahileri ve okumak istediği meselleri onlara bildirirdi. Susy, söylenen yerleri kürsüdeki kutsal kitapta işaretleyip ilahi numaralarını çerçeve içine alırken, o ve Mr. Bhoolabhoy da, aylık hesapları gözden geçirip, mahalledeki meseleleri konuşturlardı. Saat 10:25'te, Mr. Narayan cüppesini giyerken, Mr. Bhoolabhoy kuleye tırmanıp çanları altı defa çalardı.

Çanlar, cemaati çağırmak içindi. Çok az insan gelse de, Mr. Narayan sabah ayininden önce komünyon ayini yapmayı asla ihmal etmezdi ve ayine aç karnına katılmak gerektiği gibi katı fikirleri de yoktu. Mr. Bhoolabhoy, bir şey yememeye özen gösterir ve yalnızca kahvesini yudumlardı. Kimi zamanlar, kutsal sofraya yürüyen cemaat, Susy ve Mr. Bhoolabhoy'dan ibaret olurdu. Komünyonundan ve onu izleyen, daha çok kişinin katıldığı sabah ayininden sonra, Mr. Narayan, kilise avlusunda toplanan cemaatin arasına karışır ve kimi zaman, onlardan birinin öğle yemeği davetini kabul ederdi. Diğer zamanlarda ise, o ve Mr. Bhoolabhoy, cemaatten bir grup insanla Smiths'e geri dönerlerdi. Öğleden sonraları, Mr. Narayan hastaları, dertlileri, ya da Susy'nin, daha önce annesine ait olan, şimdi ise tek başına yaşadığı bungalovda kurduğu okulu ziyaret ederdi. Sabah ayinine kıyasla daha az insanın katıldığı akşam ayininden sonra, Mr. Thomas Narayan, Susy ile ya da sinemanın işletmecisi olan adaşı Mr. Thomas ile veya Mr. Bhoolabhoy'la akşam yemeği yerdi. Pazartesi günü öğle treniyle Ranpur'a geri dönerdi, ancak yakında ölmesi beklenen biri varsa, dönüşünü ertelediği bilinirdi. Bu, ölümü sezmesinden çok, kilise bütçesinden tasarruf etme meselesiydi: Kilisede ya da Britanyalıların inşa ettiği poliklinikteki krematoryuma bitişik küçük mabette bir cenaze töreni yapmak için Pankot'a yapılacak ani bir yolculuğun masrafı söz konusuydu. Ani bir ölüm durumunda, günün ya da gecenin herhangi bir saatinde onu Ranpur'dan telefonla arayabilirdiniz, birkaç defa, Pankot'a gelebilmek için, orduda görevli askeri kamyonlara otostop çektiği biliniyordu. Bugünlerde cenazelerden daha az görülen evlilik ve vaftiz törenleri, Mr. Narayan'ın olduğu hafta sonlarına denk getirilirdi.

Güzel günlerdi.

Rahip Thomas Narayan öldükten ve yerini Rahip Stephen Ambedkar'a bıraktıktan sonraki dönem, o günlere kıyasla, hem daha iyi hem daha kötüydü. Mr. Bhoolabhoy, iyi ve kötünün ne anlama geldiğini tam olarak söyleyecek durumda değildi; yalnız, Mr. Ambedkar'ın, onu hem ümit beslemeye iten hem de hayal kırıklıklarına hazır olmaya şartlandıran bir adam olduğunun farkındaydı.

“Bu antika enstrümanın çaresine bakmalıyız,” demişti Mr. Ambedkar ilk ziyaretinde, orgu kastederek. Ve Mr. Bhoolabhoy kilise binasını ayakta tutmanın yol açtığı masrafın bile bütçelerini aştığına işaret ettiğinde, Mr. Ambedkar, gerekliliğine yeterince ikna olmuşsa ve doğru bağlantılara sahipse, haklı bir insanın, haklı bir iş için daima para bulabileceğini ima eder gibi, pişkin pişkin gülümsemişti Mr. Bhoolabhoy’a. Susy, hâlâ ilahileri piyanoda çalmak ve aletin akordunu kendisi yapmak zorunda kalıyordu; ayrıca cemaat, Kutsal Komünyon ayininin, Rahip Stephen’in ayini yönetmek için müsait olduğu zamanlarda yapılmasına razı gelmek zorundaydı. Bu da pek sık olmuyordu, zira Tom Narayan’dan farklı olarak, bu adam ayinin en geç sabahın sekizinde ve aç karnına yapılmasında ısrarlıydı; bu da onun, ayini yalnızca, Pankot’a gelişinin cuma ve cumartesiye rastladığı hafta sonlarında yönetebileceği anlamına geliyordu. Bu hafta sonlarının, Ranpur’daki polis başmüfettişinin golf oynamak için Pankot’a geldiği hafta sonlarıyla bağlantılı olduğu gün gibi ortadaydı; başmüfettiş, mevkiini işaret eden flamanın dalgalandığı makam arabasıyla arzı endam eder, kara güneş gözlüklerini takmış yan koltukta oturan Mr. Ambedkar da golf oynamak ve eski orduevinde bir hafta sonu geçirmek için sabırsızlanırdı— Menektara’ların değil, Ranpur’daki yüksek rütbeli subaylardan General Krippalani’nin konuğu olurlardı.

Golf oynanan hafta sonları dışında, komünyon ayininin yapılması için bir vesile daha vardı. Mr. Ambedkar, Hindistan Hava yollarının Ranpur şubesi müdürünün hatırlı müşterisiydi ve arada bir Nansera’ya bedava uçak bileti alabiliyordu; bu da havayollarının servisiyle cumartesi öğleden sonra Pankot’a varacağı, ama sonra da genelde pazar akşamı Ranpur’a dönmesi gerekeceği anlamına gelirdi. Kimi zaman, Mr. Bhoolabhoy, Mr. Ambedkar’ın bu yolla gelme niyeti olduğuna dair kısacık bir haber alır ve böylelikle, cemaatten ayine katılmaya niyetli olanlara kendilerine sunulan bu fırsattan yararlanmak istiyorlarsa, pazar sabahı saat sekizde St. John’s Kilisesinde bulunmaları gerektiğini duyurma işi de mecburen ona kalırdı. Mr. Ambedkar, bu işin güçlüğüne

farkında olduğunu söyleyip dursa da, o gün parmaklıklar önünde diz çökmeye gelenlerin sayısı yarım düzineyi bulmadığında, biraz bozulduğunu belli ederdi. Bir baş işaretiyle yanına çağırma-
dan önce, biraz da göstere göstere, cemaati sayar ve sonra da, gereken sayıda ekmek ve şarabı kutsardı. Adamın ekmek miktarını ayarlama konusundaki titizliği, şarap miktarı konusunda göstermediği, Mr. Bhoolabhoy'un dikkatinden kaçmamıştı; ayin kadehinin dibinde daima esaslı bir miktar kalır ve Mr. Ambedkar, tevekkülle iç çekerek, onu da silip süpürürdü.

Yine de, Mr. Bhoolabhoy, olağan bir aylık ziyarette, ki dünkü bunlardan biriydi, Mr. Ambedkar'ın, Menektara'ların arabasıyla oraya varması beklenen saatten, on bire çeyrek kaladan önce kilisede arzi endam etmesini beklemiyordu. Bu yüzden, saat 10:40 sıralarında onu cenaze kapısında karşılamayı planlamıştı. Oysa, Mr. Ambedkar dün, saat onu çeyrek gece çıkıp gelmiş ve tüm hazırlıkları yapmış, çiçekleri düzenlemiş, ilahi ve dua kitaplarını dizmiş, iane kesesini dolaptan çıkarmış, vestiyerde kahve içmekte olan Mr. Bhoolabhoy, Susy ve Mr. Thomas'ı şaşırtmıştı.

Üstelik yalnız da değildi. Yanında, neredeyse mora çalacak kadar koyu siyah tenli, genç bir rahip vardı. Henüz piyasaya sürülmemiş, daha test aşamasında olan ama düzenli kullanımın getireceği mutluluk ve güvenin kanıtını şimdiden sunan, yeni bir mucizevi diş macununun reklamındaki gibi bembeyaz dişleri, bu siyahlığa ışık katıyordu.

"Francis," dedi Rahip Stephen Ambedkar, Mr. Bhoolabhoy'a, "bu, Peder Sebastian."

"Merhaba Francis," dedi Peder Sebastian, güçlü ve kendinden emin elini uzatırken. "Bu da Susy olsa gerek. Merhaba. Ve Mr. Thomas. Stephen hepinizden söz etti; kiliseyi ayakta tutmakta ona nasıl yardım ettiğinizi anlattı. İngiliz dağ sayfiyesine özgü kilise mimarisinin pek hoş bir örneği bu. 1885 tarihli falan mı?"

"1883," dedi Mr. Bhoolabhoy.

"Tipik bir örnek o halde. Güzel. Bu arada, kilise bahçesiyle kim ilgileniyor? Bu tür eski mekânların çoğu harap durumdadır genellikle."

Mr. Ambedkar'ın yüzünde bir an için şaşkın bir ifade belirdi, ama gülümsemesini bozmadan, Peder Sebastian'dan da başını çevirmeden, göz ucuyla Mr. Bhoolabhoy'a baktı. Kilise avlusundaki gelişmeler dikkatini çekmemiş, çektiyse de bundan söz etmemişti hiç.

"Joseph diye bir oğlan," dedi Mr. Bhoolabhoy. "Otelde mali olarak çalışıyor. Boş zamanlarında buraya geliyor."

"Onunla tanışmak isterim. İçeriye görebilir miyim?"

Rahip Stephen'in önderliğinde, vestiyerden çıkıp kilisenin ana binasına girdiler ve rahip arkasından kapıyı kapadı. Mr. Bhoolabhoy, Miss Williams ve Mr. Thomas orada kaldılar. Bir süre kimse konuşmadı.

Derken Susy, "*Peder Sebastian*," dedi.

"Anglikan olsa gerek," diye mınıldandı Mr. Bhoolabhoy, "Roma Katoliklerinden değil. Adam Güney Hindistanlı. Anglo-Katolikler bugünlerde o bölgede çok güçlüler."

"Ben aslen bağımsız mezheptenim,"* diye açıklamada bulundu Susy. Kahve fincanını ileriye itti. "En azından annem, babamın öyle olduğunu söylerdi. Çavuş Taffy Williams, Galler Bölgesi Alayı. 1928-1930 Pankot Piyadelerinden. Hafif silah eğitmeni, ölümü, Kuzey Batı Cephesi, 1934. Onu hatırlamıyorum. Ama ibadet evini hatırlıyorum. West Hill'de, her pazar, kurulmuş bir saat gibi düzenli olarak gittiğimiz, şu oluklu sacdan çatısı olan yer. Buraya hiç gelmezdik. Annem, buna gerekçe olarak, babamın bağımsız mezhepten oluşunu, yaşıyorsa buraya gelmemizi istemeyeceğini öne sürerdi. Ama bununla hiçbir ilgisi yoktu aslında. Annem Anglikan Kilisesine bağlı olarak yetişmişti. İbadet evine gidiyorduk, çünkü bizim gibi insanların çoğu oraya gidiyordu. Eğer buraya gelseydik arka sırada oturmak zorunda kalacaktık, çünkü annem saçlarını yaptığı İngiliz hanımları mahcup duruma düşürmek istemezdi. Arka sırada otursak bile, bundan rahatsız olurdu. Ben Lucille'e benzeseydim gelirdi belki, ama

* Katolikliğe yakın olan Anglikan Kilisesinin formel tapınma biçimlerini reddeden ve daha sade ibadeti benimseyen Metodist, Baptist vb mezhepler.

benzemiyordum, hâlâ da benzemiyorum. Yine de, şimdiden sonra, kendisine peder denmesini isteyen marsık gibi bir Protestan rahip için, hele de annemin beni asla getirmeyeceği bir kilisede piyano çalmaya devam edeceksem, vay halime.”

“Susy, hayatım,” dedi Mr. Bhoolabhoy kolunu kadının omzuna atarak, “saçmalıyorsun. Hem, adam yalnızca misafir.”

“Hayır, değil. Olmadığına kalıbımı basarım. Söylentiler duyuyorum. Şiraz’daki Harem’de de duyuyorum, Allahın belası Pencaplılar yüzünden işimi kaybetmeden önce kendi salonumda da duyuyordum.”

“Kilisedesin, düzgün konuş,” dedi Mr. Thomas.

“Ne tür söylentiler, Susy?”

“Mr. Ambedkar bu aralar her an terfi edebilir ve büyük olasılıkla Kalkûta Piskoposu olacak. Böyle deniyor.”

“Yani sen bana, Hindu, Parsi ve Müslüman hanımların, saçları yapılırken bunu konuştuklarını mı söylüyorsun? Dürüst olalım şimdi. Tamamen sen uydurdun bunları.”

“Uydurduysam ne olmuş? Doğru olduğuna iddiaya girebilirim. Peder Sebastian’ın herhangi bir misafir olmadığından adım gibi eminim.”

Vestiyerin kapısı açıldı ve Mr. Ambedkar başını içeri uzattı.

“Francis, bir şey konuşabilir miyiz?”

Mr. Bhoolabhoy’a Francis demezdi normalde. Rahip Stephen, kapıyı arkalarından kapadıktan sonra, alçak sesle “Hazır Peder Sebastian dışarı, kilise avlusuna bakmaya gitmişken, mevzuyu açıklaşam iyi olur,” dedi. “Bu Joseph denen oğlana kim para veriyor?”

“Bazen ben kendi cebimden bir iki kuruş veriyordum. Ama şimdi otelde işe girdi ve durumu iyi. Bahçe işini gönüllü yapıyor. Çocuk Hristiyan.”

“İyi, iyi. Peder Sebastian, içeride ve dışarıda kurduğumuz düzenden çok etkilendi. Gerçi ben zaten böyle bir beklentiye hazırlamıştım onu.”

Mr. Bhoolabhoy önüne baktı. Sonra da, şiddetle omzuna inen el yüzünden, tekrar başını kaldırıp, bakışlarını Rahip Stephen Ambedkar’ın kan çanağı gözlerine çevirdi.

“Bir derdin var Francis. Tamam, tamam, ne olduğunu biliyorum. Peder Sebastian. Ne düşünüyorsun, Katolik olacağımızı ve şimdiden bir Bakire Meryem şapeli planladığımızı mı?”

“Yo, hayır.”

“Ben de kendime peder diyebilirdim. Bu kişisel bir tercih meselesi. İlla Katolik olmak demek değil.”

Mr. Bhoolabhoy, bu koşullar altında olabilecek en içten sınıtışla karşılık verdi. Susy haklı mıydı? Rahip Stephen yerine Peder Sebastian mı gelecekti?

Rahip Stephen elini onun omzundan indirip, iki elini arkada kavuşturdu ve ağır adımlarla, güney koridorundan aşağı yürümeye başladı. Mr. Bhoolabhoy da aynı şeyi yapıp, onu takip etti.

“Neticede,” dedi adam, “hayatta esas olarak ne istediğimizi düşünmek gerekiyor.”

“Kesinlikle,” dedi Mr. Bhoolabhoy ve aniden, –tam şu anda– İdare’nin hesaplarını inceliyor olması gereken Mrs. Bhoolabhoy gözünün önüne geldi.

“Tıpkı benim gibi, Peder Sebastian da, Hindistan’daki ekümenik hareket ile yakından ilgili. Eğer ilerlemek niyetindeysen... –bunu söyledikten sonra, Hristiyan Kilisesinde misyonerliğe hız vererek büyüme planları yapıldığını hükümete haber verecek birilerinin etrafta gizlenmiş olup olmadığını görmek için, çevresine şöyle bir göz gezdirdi– ilerlemek niyetindeysen bunu ancak birlikte başarabiliriz. Şimdi Francis, sana bir sır vereceğim. Sana, yalnızca sana. Dedikodu yapmayacağına güveniyorum.”

Durdular. Mr. Ambedkar, onu şöyle bir süzdü.

“Sanırım iki üç ay içinde gidiciyim: Başka bir yere.”

“Ah,” dedi Mr. Bhoolabhoy. Sonra da, zavallı Rahip Stephen’in ölümcül hasta olup olmadığını merak ederek, “Aman!” diye ekledi.

“Yanlış anlama, Peder Sebastian benim halefim değil; ama epey bir süre bu bölgede kalabilir ve Ranpur’daki işlerin sürdürülmesinde herhangi bir güçlük çıkarsa, bir süreliğine benim yetime bakabilir. Ona şimdilik, bizim için çok yararlı, gezici bir yedek görevli diyebiliriz. İki hafta sonra, paskalyada onu size yol-

lamaya niyetliyim. Bunun yanı sıra, ayda bir kez yerine on beş günde bir ziyaret edilmeniz de sağlanabilir. Sanırım, bu bakımdan mutlu bir yıl geçirmeyi umabilirsiniz. Ve kim bilir, belki ileride kiliseye sürekli bir rahip atanabilir.”

“Oo.”

“Yine aramızda kalsın, ama Pankot’un çok uzak olmayan bir gelecekte, Nansera’da şimdiden hazırlanmakta olan plandan kâr sağlayacağını söyleyebilirim. Nansera Vadisi Gelişim Projesi diye bir şey duydunuz mu hiç?”

Mr. Bhoolabhoy, böyle bir şey duyduğunu anımsamıyordu. Böyle şeyleri yalnızca Mrs. Bhoolabhoy duyardı. Ancak, sırf Nansera’daki havaalanı bile refahı artırmış ve –inşaatı sırasında– mühendislerin, teknik uzmanlar ve danışmanların buraya akmasını sağlamıştı: Britanyalılar, Hintliler, Amerikalılar, Avrasyalılar, erkekler, kimi zaman onların eşleri ve aileleri ve bunlar arasında bulunan Hristiyanlar. Nansera Gelişim Projesinin de, her ne ise, böyle bir etkiyi, hatta daha iyisini yaratması kaçınılmazdı. Otel kâr edecekti. Kilise kâr edecekti. Mr. Bhoolabhoy’un önünde ferah bir manzara hasıl oldu ve manzaranın aydınlığından bir miktar, adeta bir hale gibi, Mr. Ambedkar’ı çevreledi.

“O zaman geldiğinde, sizi çok özleyeceğiz efendim,” dedi ve rahip, bu lafın karşılığında, mertçe onun omzunu sıktı; tam o anda yeniden beliren Peder Sebastian, rahip ile sivil vaiz arasındaki bu dostluk gösterisinden hoşlandığını belli ederek, sol elini Mr. Ambedkar’ın sağ omzuna, sağ elini Mr. Bhoolabhoy’un sol omzuna koydu ve o da din kardeşliğine katıldı.

“Ne güzel bir kilise. Söylesene Francis, içerinin ve dışarının fotoğraflarını ne zaman çekebilirim? Madras’ta yayınlanan dünya çapında bir dergi için yazacağım makalenin fotoğrafları arasına koymak istiyorum onları.”

Peder Sebastian, Vaiz’in ikinci bölümünden, 17., 18. ve kısım 19. ayetlerden alıntılarla, güzel bir vaaz vermişti: “Böylece hayattan nefret ettim, çünkü güneşin altında yapılan iş çetindi bence. Her şey boş ve rüzgârı kovalamaya kalkışmakmış. Evet,

güneşin altında harcadığım bütün emekten nefret ettim. Çünkü her şeyi benden sonra gelecek olana bırakmak zorundayım. Kim bilir, bilge mi olacak, akılsız mı?”

Susy Williams bile yumuşamış görünüyordu. Başlangıçta Peder Sebastian'ın morumsu siyahlığı ile dantelalı cüppesinin oluşturduğu zıtlığın onları sarsmış olduğu cemaatin yüzünden okunsa da ve dua sırasında, İsa'nın annesinin adı geçtiğinde adamın diz çökmesi, hiçbirini pek memnun etmese de, yalnızca yumuşamakla kalmayıp, sonunda cazibesine kapılmışlardı.

Vaaz çok komikti. Mr. Bhoolabhoy, hayatında ilk defa, cemaatin, kahkahalarını zorlukla bastırarak kıkır kıkır güldüğünü duymuştu. Ama bunlar olumlu kahkahalardı. Koroya ayrılan yerde oturan Rahip Stephen, Peder Sebastian'ın açılış esprisine ağız dolusu gülerек, onları buna teşvik etmişti zaten: “Hayatım boyunca, Vaiz'i yazan kişinin, kabızlıktan ya da akut hazımsızlıktan mustarip olduğunu düşünmüşümdür.”

Mr. Bhoolabhoy kendinden geçmişti. Tanrı'nın ruhu, kendi ruhunun dingin sularını yarıp geçmişti. Peder Sebastian, ilk vazının süresini mükemmel biçimde ayarlamış, on dakika sonra, “Şimdi Baba, Oğul ve Kutsal Ruh,” sözlerini söyleyerek Katoliklere özgü kutsamayla haç çıkarp konuşmasını bitirirken, Mr. Bhoolabhoy'un eli, ipnotize olmuş gibi, göğsü üzerinde haç işareti yapmıştı.

Engin bir huzur yerleşmişti içine. Mr. Ambedkar öne çıkıp şöyle demişti: “Peder Sebastian'a son olarak hangi ilahiyi söyleyeceğimizi sordum ve Miss Williams'a danıştıktan sonra, Eski ve Yeni İlahiler kitabından 391 no.lu ilahiyi seçti.”

Tahtada yazılı numarayı görmüş ve eskiden pek gözde olan bu coşkulu ilahiyi söylemeye zaten hazır durumdaki cemaat, sevinçle ayağa kalkmıştı: Mr. Bhoolabhoy da, elinde iane torbası olduğu halde, onlarla birlikte kalktı. Mr. Ambedkar İleri, Hıristiyan Askerleri'ni hiç sevmezdi. Bir keresinde, bunun kaba bir ilahi olduğunu söylemişti. Yine de bugün, yeterince hoşnut görünüyordu. Aralarında en mutlu kişi de Susy'ydi, bu onun gözde ilahisiydi ve gerek orgda gerek piyanoda, en iyi bu ilahiyi yorum-

lardı. Açılış akorları kıyamet gibi patladı. Bir süredir ayinlerde bu ilahiye çalması engellenmiş olsa da kadın nasıl çalacağını biliyordu hâlâ; gerçi bugün *piyano* (p), *kreşendo* (cr.) ve *forte* (f) işaretlerini görmezden gelip, her şeyi *fortissimo* (ff) çalıyordu. Bu, cemaatin ruh haline uygun düşünüyordu, gitgide ağırlaşır kıvama gelen, elden ele dolaşması gitgide yavaşlayan iane kesesinin de yararıydı; öyle ki, Susy sondan bir önceki kıtaya geldiğinde, Mr. Bhoolabhoy keseyi dolaştırma işini ancak bitirebilmişti.

(ff) Taçlar, tahtlar çürür gider
Krallıklar yükselir ve yıkılır,
Oysa İsa'nın kilisesi
Daima baki kalır;
Cehennem Kapıları asla
Kiliseye karşı duramaz;
İsa bize söz verdi,
Sözünden sual olunmaz.

(ff) İleri, Hristiyan askerleri,
Uygun adım yürür gibi savaşa,
İsa'nın Haçı ile,
Ön saflarda.

İki rahip de o sabah trenle gelmişti, ama Ranpur'a, aynı akşam uçakla dönüyorlardı. Bu durumda, akşam ayini olmayacaktı. Ama o gün öyle coşkulu, öyle mutlu geçmişti ki, Mr. Bhoolabhoy buna aldırmadı. İkinci bir ayin, bu coşkuyu söndürebilirdi.

Sabah ayininden sonra Rahip Stephen'dan ayrılan Peder Sebastian, günün geri kalanını Mr. Bhoolabhoy'la geçirmişti. Mr. Thomas ile öğle yemeği yemişler, sonra da Susy'nin evinde çay içmişlerdi. Saat altıda Smiths'e gittiler, Peder Sebastian bir içki içmeyi kabul etmişti; daha doğrusu iki içki. (Duble viski-soda; Mr. Bhoolabhoy cin-tonikten şaşmamıştı.) Bunları içerken, eskiden havayolları ofisi olarak kullanılan kulübenin verandasında oturmuşlardı. Mr. Bhoolabhoy, Peder Sebastian'ın otelin içini merak ettiğine dair bir imada bulunmamasından hoşnuttu. Lila

hâlâ hesaplarla uğraşıyor olmalıydı ve yeni rahibin sesi pek cırlaktı. Belki de Mr. Ambedkar, Mrs. Bhoolabhoy'un, ne yapıp edip tanışılması gereken biri olmadığı konusunda Peder Sebastian'ı uyarmıştı.

Saat yedide, yürüyerek Peder Sebastian ile Mr. Ambedkar'ın Hindistan Havayollarının servisine binecekleri Şiraz'a gittiler. Hem servis hem de Mr. Ambedkar, onları bekliyordu.

"Fotoğrafları unutma, Francis," dedi Peder Sebastian otobüse binerken. Mr. Bhoolabhoy, sabah ilk iş olarak gerekli düzenlemeleri yapmaya başlayacağını ve sonuçları hafta sonundan önce ona postalayacağını söyledi. Servis gittikten sonra, yoldan aşağı yürüyüp, St. John's Kilisesinin sivri kulesinin akşam karanlığında siluet olarak görüldüğü yere kadar gitti. Sonra da, ağır adımlarla, mutlu mesut evine döndü.

Oraya varınca yine kulübenin verandasına kuruldu. Lila'nın odasından ve lobiden gelen ışık dışında, hiçbir yaşam belirtisi yoktu. Gelecek yıl ya da belki bu yıl bitmeden, burası yine görkemli günlerindeki gibi olabilirdi. Dekorasyon yapıp yeni mobilyalar almaları, sade şıklık ve basit rahatlık havasını geri getirmeleri gerekecekti. Şiraz gibi mekânların ihtişamı, her müşteriye hitap etmiyordu.

Saat 7:30 olduğunda, otele girip verandanın ışığını yaktı, lobideki yastıkları kabarttı. Oda isteyen olmamıştı. Yemek salonunda da rezervasyon yaptıran yoktu, ama bu, kimse gelmeyecek demek değildi, bu yüzden, masaları kontrol etmek için yemek salonuna girdi. Servisler her zamanki gibi yarım yamalak yerleşmişti. Gidip alık garsondan, eksik çatal bıçakları, kaşıkları, yağ şişelerini ve peçeteleri topladı.

O bununla uğraşırken, Lila'nın odasının kapısı açıldı ve bir adam dışarı çıktı. Mr. Bhoolabhoy öyle irkilmişti ki, onun vekil avukat Mr. Pandey olduğunu anlaması birkaç saniye aldı. Mr. Pandey bitkin görünüyordu. Mr. Bhoolabhoy'un şaşkın selamını alıp almadığı anlaşılamadan, bir şeyler mırıldanarak kendi odasına girdi. Kayıt defterine göre Mr. Pandey'nin otelde olmaması gerekiyordu. Gerçi Mr. Pandey çoğunlukla kayıt yaptırmadığını-

dan deftere fazla güvenmemek gerekirdi, ama Mr. Bhoolabhoy onun otele geleceğini, bir iki gün önceden haber alırdı daima.

Mr. Bhoolabhoy, orada dikilmiş, Mr. Pandey'nin Lila ile ilişkisine dair bulanık şüphelerini zihninde evirip çevirirken, Lila'nın kapısı yeniden açıldı, sırtına ve irikiyım omuzlarına dökülen saçları, şok edici pembelikteki uzun naylon sabahlığıyla kadın beliriverdi: Sabahlığı transparandı, onun altında da, yine transparan, ama bu haliyle içini göstermeyen aynı renk ve kumaştan bir gecelik vardı. Ayaklarını, pembe tüylerle süslü pembe şıpıdık terliklere zar zor sığdırmıştı.

"Ay, senmişsin," diye tiz bir sesle haykırdı. "Güzel. Zavallı Mr. Pandey. Artık mecali kalmamıştı. Ne yapıyorsun orada? Bırak onları, beni odamda bekle."

Kabararak yanından geçerken, bir yandan da aşçıya yaygara ediyordu, daha doğrusu her zamanki ses tonuyla konuşuyordu; Mr. Bhoolabhoy sık sık, kadının başını çatlatan ağrıların nedenlerinden birinin bu olduğunu düşünürdü. Mutfığa varmak için, yemek salonundan çıkıp koridoru boylu boyunca katediyor, sağda bir başka koridora girip orayı da geçtikten sonra nihayet yemeğin pişirildiği yere ulaşıyordunuz. Mr. Bhoolabhoy, tüm bu yolculuk boyunca kadının sesini duyabildi. Geri dönüş yolunda kadın, bir noktada, aşçıyla konuşmayı kesti ve yeniden Mr. Bhoolabhoy'la konuşmaya başladı.

Adam, kadının keyifli bir gününde olduğunu fark etti; hesapları kontrol ederek geçirilen saatlerin ardından, hoş bir sürprizdi bu doğrusu.

"Bana bir içki doldur Franky," diyordu. "Tüm bu sorular, cevaplar, kontroller, kontroller, bu yüzden'ler, öte yandan'lar ve daha önce de belirtildiği gibi'lerli bir yığın abuk sabuk laf; susadım valla. Süzüldüm iyice. Kendimi süzgülü hissediyorum. Tanduri ve körili tavuk istedim. Birazdan hazır olur. Odamda yeriz. Gel, gel, gel."

Adam onun ardı sıra odaya girip kapıyı kapadı. Dağınıklığı yetmiyormuş gibi, yatak bir de Mr. Pandey'nin hukuk şirketinden getirdiği belgeler türünden bir yığın çerçöple kaplıydı. Üste-

lik oda duman altıydı ve Lila yalnızca dikkatini vermesi gereken bir iş olduğunda, gündüz vakti içerdi. Normalde, gündüzleri yatağına, yani kanepeye uzanarak yapardı işini, şimdi de, yalnızca bir anlığına bozduğu bir pozisyonu yeniden alırcasına oraya çöküvermişti. Hem pazar günleri, gecenin bu vaktinde çoğunlukla onları toplamış olsa da, saç yıkama günüydü. Pazar, aynı zamanda, evde serbest kıyafetlerle dinlenme günüydü de. Bu yüzden, kötü düşüncelere kapılmanın vakti değildi. Üstelik, adeta Mr. Pandey'nin kadınla geçirmiş olabileceği saatlerin masumiyetini kanıtlar gibi, adamın bu süre boyunca oturduğu anlaşılan ince uzun iskemlenin ayaklarına dayalı bir evrak çantası ile yanı başındaki masada yanya kadar içilmiş bir bardak portakal suyu duruyordu. Kanepenin önündeki sehpa, içkilerin bulunduğu bir tepsi, Lila'nın kül tablası, resmi görünümlü bir belge ve bir büüteç vardı. İçkilere henüz dokunulmamıştı. Kadın, sigara içebilirdi ama iş bitinceye dek asla içki içmezdi.

Mr. Bhoolabhoy, ona büyük bir Carews cin-tonik doldurdu. Kadın içkiyi alırken, bıyık altından ona cilveli cilveli gülümsedi.

"Kendine de bir tane al Franky."

"Franky," adamın sevildiğine yönelik bir imaydı.

"Şerefe," dedi kadın ve içkisinden büyük bir yudum alıp, başını kanepenin arkasına yasladı. Hâlâ gülümsüyordu.

"Günün iyi geçti mi?" diye sordu.

"Ah, evet. Çok iyiydi. Ya seninki Lila?"

"Benimki de güzeldi. Ama çok da yorucuydu. Yalnız, Mr. Pandey'nin günü berbat geçti. Bu öğleden sonra uçağa binecek. O yüzden. Daha önce hiç uçağa binmemiş."

"Uçağa mı binecek? Mr. Pandey mi?"

"Elini çabuk tutmak için uçman gerekiyorsa, uçarsın." Bardağındakini son yudumuna kadar içip, ileri doğru uzattı. Mr. Bhoolabhoy, içkiyi tazeledi. "Yarın öğle treniyle dönebilir, zira tren akşamki uçaktan bile daha erken varıyor, ama her halü kârda, artık her şey kararlaştırıldı, imzalandı ve onaylandı."

"Bu da ne demek oluyor Lila, sevgilim? Kararlaştırılıp imzalanan ve onaylanan şey ne?"

“Şu demek oluyor, Franky: Sonunda elim biraz hakiki para görecek. Gel, otur yanıma. Beni hâlâ sevdiğini söyle. İnsan sevil-medikçe paranın ne önemi var?”

Kadının gözlerinden fışkıran yaşlar, yanaklarından aşağı süzüldü. “Aşksız bir kadının yaşadığı hayata hayat denir mi?” Bir kadını ağlarken görmeye yüreği dayanmazdı. Kanepeye oturup öpücüklerle gözyaşlarını dindirmeye çalıştı.

Kadın ona sıkıca sarılıp “Oh!” diye haykırdı, “Franky’m benim.”

Adam ereksiyon olduğunu fark edince, şöyle düşündü: Cinsel arzulanımda ciddi bir aşırılık var. Sırf Lila’ya dokunmam ya da onun bana dokunması yetiyor; hemen bu hale geliyorum. Belki de bu konuyu Peder Sebastian’a açsam iyi olur.

“Oh!” diyordu kadın yine, “Ah, Franky’m benim.”

“Hakiki para derken, neyi kastediyorsun aşkım?” diye kadının ağzının içine fısıldadı.

“Hakiki para, basbayağı paradır, ama para nedir ki? Yok, yok!” Gülerek adamı itip kendinden uzaklaştırmak, gözyaşları dindi. “Sonra, daha sonra, şimdi sen yalnızca bana şu içkiyi uzat. Hakiki parayı mı soruyorsun? Hakiki para demek, binlerce değil, yüzbinlerce rupi üzerinden düşünmeye başlamak demektir, çünkü o zaman on milyonlarcasını da tahayyül etmeye başlayabilirsin.”

“Hakiki parayı nasıl kazanacaksın, aşkım?” diye sorarken, bir yandan da kadının içkisini verdi, sonra da kendisininkini tazeledi.

“Bu bir sır. Kimse bilmemeli.” Kadın içkisinden bir yudum aldı. “Ama sana söyleyeceğim. Tahmin edemiyor musun? Oysa benim adıma Ranpur’a gidip iyi bir izlenim bırakan sensin.” Şap diye adamı alnından öptü. Adamın, Ranpur’a ilişkin anımsadığı belli başlı şeyler bir yana, yaptığı tek kayda değer şey, kilitli bir evrak çantasını avukatlara götürmek, sonra da her gün, kaldığı otelden telefon edip, ona ihtiyaçları var mı diye sormaktır. Gerçi bunu neden sorduğunu bilmiyordu, çünkü onu nadiren çağırırlardı, o da Smiths’in hesaplarıyla ilgili soruları yanıtlaması için. Sonunda, bu kez biraz daha ağır olan aynı kilitli evrak çantasıyla, çifte lotus diye bir şey haricinde, yeni bir bilgiye vâkıf olamadan geri dönmüştü.

"Tahmin edemiyorum," dedi adam.

"Gerçekten mi? Sahi mi?" Kadın ellerini kavuşturdu. "O halde sana söyleyeceğim, ama ağzından tek kelime kaçırmayasın ha. Yürürlük tarihine daha bir ay var."

"Yürürlük tarihi mi?"

"Kontratin yürürlüğe gireceği tarih." Kadın durdu. Dudağı seğirdi. "Konsorsiyuma ortak oluyorum. Bu ne demek biliyor musun? Artık tüm girişimlerden kâr sağlayacağım. Şiraz Oteli-Pankot, Şiraz Oteli-Ranpur, Şiraz Oteli-Mayapore, Mirat Lake Palace Oteli ve tüm Go-Go-Inn'ler. Kârın bir kısmı yeniden konsorsiyuma aktarılacak elbette, girişim alanımızı daha da genişletebilelim diye; bilhassa da gelişim gösterecek olan Nansera civarında. Yalnız bu bir sır Franky'ciğim."

"Ama Lila, bu ortaklık sana çok pahalıya mal oluyordur."

Kadın, alaycı bir tavırla, korkuyormuş gibi ellerini kaldırdı. "Ah, bundan söz etme sakın. Ulu Tanrım! Maliyetini düşündükçe fena oluyorum."

Mr. Bhoolabhoy içkisini yudumladı. Konsorsiyumlardan hisse satın alabilecek kadar zengin bir kadınla evli olmak, onda daha ziyade çaresizlik duygusu uyandırmıştı. Öte yandan, bu kadının kocası olarak, yasadışı yollarla haklarının bir şekilde, gasp edilip edilmediğini merak ediyordu. Kadın, zaman zaman, ondan bazı belgeleri imzalamasını istemiş, adam da, huzurlu bir yaşamdan yana biri olarak, onları okuma talebinde bulunmadan, söyleneni yapmıştı. Belki de, her şeyden habersiz, o da konsorsiyumun bir üyesiydi; ve yine haberi olmadan birkaç yıldır, Lila ve Mr. Pandey'nin konuşmalarında "vekil" diye andıklarını ara sıra duyduğu kişilerden biri olabilirdi. Eğer Lila aniden ölüverse (yarısı boşalmış keşaneşekeri kutusuna baktı), kendisi nasıl bir sıkıntıya düşerdi acep? Her nasılsa, bunun refahla değil de sıkıntıya düşmekle sonuçlanacağından emindi. "Kaybetmeye mahkûm birisin Billy-Boy," demişti Tusker, "Lila ise daima kazanır." Eğer Lila ondan önce ölür ve şansı da yaver giderse Smith's Oteline kendisinin sahip olabileceğinin hayaliyle yaşamıştı hep. Kadın oteli evlenmelerinden önce satın almış ve bu uğurda elindeki her

kuruşu, bir de üstüne bankadan fahiş faizlerle aldığı kredileri yatırdığına yemin etmişti.

“Lila, sevgilim, sevgilim,” diyerek, tekrar kadının yanına oturdu, “parayı nereden buldun?”

“Ne parası, Franky?”

“Konsorsiyuma ortaklık parası.”

Kadın gülümsedi. Mr. Bhoolabhoy, aniden, üzerinde oturdukları sedirin içi karaborsa rupilerle doluymuş hissine kapıldı. Aklına gelmişken, Lila'nın iş arkadaşlarının çoğu, böyle sedirleri olan kişilere benziyordu. Belki de bunu daha önce düşünmüş olması gerekirdi. Daha önce aklından geçirmemiş değildi, ama bu düşünce onu öyle ürkütmüştü ki, yıllar önce zihninden kovmuştu. Hükümet, kara parayla iş yapanları yakalama konusunda çok becerikliydi. Kadın başbakan bu meseleyi sona erdirmekle bizzat ilgileniyordu. Tusker, Hindistan'da yolsuzluklara son verebilecek tek kişinin başbakan olduğunu söyleyip duruyordu. Mr. Bhoolabhoy, Hristiyan olmasına rağmen bir yurtseverdi de. Korkunç bir sahne canlandı gözünde: Mrs. Gandhi kendine özgü asil yürüyüşüyle odaya giriyor ve içine ne doldurduklarını görmek için sediri bizzat kontrol ederken, ondan ve Lila'dan ayakta durmalarını istiyordu.

“Derdin nedir Franky, aşkım?”

Ashında, anladı ki, içine dert olan iki şey vardı: Lila'nın konsorsiyuma kara para ile girdiği düşüncesi (ki, bilhassa da Ranpur'da Ateşli Chichanya'dan başka pek bir şey düşünmeksizin, bir o belgeyi, bir bu belgeyi imzalarken, farkında olmadan kendisi de bu anlaşmada taraf olmuş olabilirdi) ve eğer Lila kara paraya başvurmadıysa, görünürdeki tek mülkünü, yani oteli satmış olması gerektiği fikri. St. John's Kilisesi dışında, bu otelde yaptığı yöneticilik, adamın hayatta sahip olduğu tek şeydi. Yo, hayır. Bir de Lila'sı vardı. İyi de, Lila neydi? Dert mi, lütuf mu?

“Derdim falan yok, Lila, aşkım.”

“Çok üzgün görünüyorsun. Bir içki daha içelim. Sonra, güzel bir tanduri, körili tavuk, belki biraz mutton-do-piazza ve güzel bir safranlı pilav yeriz. Sonra da sevişiriz.”

Adam içkileri tekrar tazeledi ve az sonra olacakların beklen-tisiyle hain kasıklarına saplanan şiddetli sancıya aldırmamaya çalıştı. Sevişmek istemiyordu, ama az sonra bunu yapacağını bili-yordu. Cini bolca, toniği az koymuştu. Bu daha kuvvetli karışımın ilk yudumunun verdiği cesaretle sordu:

“Lila, oteli sattın mı?”

“Satmak, satın almak... Böyle bir ayırım yapamayız. Konsorsi-yuma ortak oldum. Dolayısıyla otel, konsorsiyumun mülklerin-den biri haline geldi. Ancak, konsorsiyumun serveti aynı zaman-da benim de servetim olduğuna göre, benim servetime dahil ol-mayı sürdürürken, nasıl olur da oteli sattığımı söyleyebilirsin? Olsa olsa, oteli satın aldığımda doğru bir yatırım yapmış oldu-ğum söylenebilir, ki Şiraz’ı inşa ederek beni kumazca bundan mahrum bırakmaya çalışmışlardı. Artık bu mekânın ne kadar de-ğerli olduğunu biliyorlar. Bensiz yapamazlar. Achchha. Yani şim-di bundan kazanç sağlamanın zamanı. Bu işte bana sen yardım-cı olacaksın Franky. Birlikte zengin olacağız. Ama zenginlik ne-dir ki? Yalnızsan zenginliğin ne anlamı var ki?”

Yine ağlıyordu, ya da ağlamak üzereydi.

“Smiths’ten kâr mı sağlayacağız?” diye sordu, dikkatini toplama-yaya çabalayarak.

“Neden olmasın? Yoksa neden konsorsiyuma ortak olayım ki?”

“Yeniden dekore etsek burayı? Yeniden döşesek? Reklamını yapsak? Nansera’yla ilgili söylenenleri duydum Lila. Bizim için büyük bir fırsat olabilir bu.”

“Ben de şimdi tam bunu söylüyordum. Çok acıktım Franky. Zili çalsana.”

Adam, zile bastı. Sonra da odada volta atmaya koyuldu. İçi içine sığmıyordu. Ne de olsa, gelecek umut vadediyordu. Otel, Şiraz’la birlikte, zenginleşecekti. Tabii, St. John’s da. Ve eğer doğ-ru dürüst para kazanacaklarsa, belki Lila’yı bir müdür yardımcısı istihdam etmeye razı edebilirdi. Böylelikle, kendisi St. John’s Kilisesine daha fazla zaman ayırabilirdi.

“Lila,” dedi, bardağa biraz daha cin ekleyerek. “Ne zekidir şu Lila. Ne de tatlıdır.” Kadını öptü. Kadının gözyaşları burnundan aşağı yuvarlandı.

“Franky, Franky. Şimdi olmaz. Bekle.”

İhtiyar Prabhu, tanduriyle odaya girdi. Yemek yerken, Mr. Bhoolahoy, Smiths'i diriltmek için yapılması gerekenleri anlatmaya koyuldu. Tıpkı onun gibi, elleriyle tavuk budunu yemekle meşgul olan Lila başını sallıyor, sallıyor, yanıt vermiyor, geçiriyor, içkisinden bir yudum alıyor, körili tavuk ve pılava saldırıyor, arada bir de, “Yapılması gereken çok iş var,” diye mırıldanıyordu. O sırada duruma cuk oturan bu cümle, kadının uçsuz bucaksız etten arazisinde yeni bir keşif gezisi planlayan Mr. Bhoolahoy'un zihninde her nasılsa farklı bir anlam kazanmıştı.

Sabahleyin uyanıp dizleri üzerinde kendi odasına dönerek, orada embriyo pozisyonunda kıvrılıp yattığı zaman, keşfin tam olarak saat kaçta başlamış olduğunu anımsamıyordu. Yemeğin sonunu, karı-kocalık ritüellerinin başlamasını ve bu ritüellerin kaç defa tekrarlandığını da.

Kendi yatağında uykuya dalalı bir iki dakika geçmişti ki, Lila'nın, o heybetli çiftleşmelerinin bir yerinde, fısıltıyla söylediklerini anımsayarak uyandı: “Bombay, Kalküta, Yeni Delhi, Londra, Roma, Paris, Kahire, New York, Varşova, Prag, Washington – ah, bunu tüm bu yerlerde yapabildiğimizi düşün Franky, benim yorulmak bilmeyen sevgilim. Ah, bana dünyanın her yerinde ne büyük mutluluklar tattıracaksın. Pankot bir başlangıçtan öte nedir ki? Yalnız Pankot'u bilirsek, onu ne kadar bilebiliriz ki? Oh! Oh!”

Dün gece farkına varmadığı, şimdi ise bir bıçak gibi yüreğine saplanan gerçeğin acısıyla yatağında doğruldu. Bir inilti kopardı ve şeytana uyup yatağından çıkarak, adeta son dayanağıymış gibi dizlerinin üzerine çökecek oldu, sonra ayağa kalktı ve çıplak bir halde, Lila'nın odasının kapısını açtı ve aniden, çaktırmadan dün geceki şölenin kalıntılarını temizlemekte olan Minnie'nin karşısına çıkıverdi. Kadın bir kahkaha koparmamak için eliyle ağzını kapatarak aceleyle odadan çıkarken, o sersemlikle kapıyı yavaş kapamayı unutunca, Lila bir haykırışla yatağından doğrulup Mr. Bhoolahoy'a dik dik baktı, sonra yatağında geriye doğru büzüldü, çünkü adam ona doğru geliyordu. Kadını omuzlarından kavradı.

Bağırarak istedi, durum öyle gerektiriyordu, ama çatallı ve kısık bir ses çıktı boğazından. “Sen ne dedin, Lila? Bombay, Kalküta, Delhi, Kahire? Neler çeviriyorsun Lila? Benden ne gizliyorsun? Öğreneceğim. Öğrenmem şart. Bana söylemek zorundasın. Söyleyeceksin. Oteli sattın, değil mi? Bana danışmadan. Kocan değil miyim ben senin? Fikrimi söylemeye hakkım yok mu? Benim isteklerimin hiçbir önemi yok öyle mi? Sen şu hakiki para dediğin şeyi elde edeceksin. Niyetin tüm o yerlere gitmek. Benim de seninle oralara geleceğimi düşünüyorsun. Oysa ben yalnızca Pankot’ta kalmak istiyorum. Tek istediğim, şurada burada azıcık tadilat, dekoratörler, yeni mobilyalar, yeni masa örtüleri, yeni yemek takımları, tüm banyolarda düzgün tesisat, tüm yatak odalarında telefon olması, yeni bir daktilo, yeni mektup kâğıtları. Bunlar çok mütevazı istekler değil mi, Lila?”

“Mütevazı mı?” diye cırladı kadın. “Tevazudan söz edene bakın. Şu haline bak. Mal mülk meydanda! Ödümü kopardın be adam!” Silkinip elinden kurtuldu ve bir yastık kapıp, adamın cinsel organına pat pat vurdu.

Adam inledi ama yastığı –bir anda kurtarıcıya dönüşen ceza aletini– kadının elinden kapıp uyuşan yerlerine siper etti.

“Lila,” diye gözlerini yumarak yalvardı, “Lila, aşkım. Tek istediğim burada kalmak ve oteli senin için idare etmek, senin için Lila’m.”

Yemek odası ile mutfak arasındaki koridorda, Minnie yine eliyle ağzını örttü ve onunla birlikte odayı dinleyen Prabhu’ya dönüp, “İdare istiyor. Mal Sahibi vermiyor,” dedi. Birlikte diğer hizmetkârlara 1 numaralı odada bir tecavüz girişimi olduğu haberini yaymaya gittiler.

“Senin, tek istediğin,” dedi Mrs. Bhoolabhoy, bu kez kendiliğinden sesini alçaltıp tıslayarak, “otel ve kilise; kilise, otel, al birini vur ötekine. Her ikisinden de elde edebilecek bir şey yok. Otel hiçbir işe yaramaz. Yalnızca arsası değerli. Burada kalman tabii ki mümkün, neden olmasın? Eski zamanlardaki gibi, yeni inşaat başlayınca, uğur getirmen için seni canlı canlı temele gömebiliriz belki. Gerçi işe yarayacağını sanmam. Temele ancak

sağlıklı, güçlü, yakışıklı Pencaplı oğlanlar gömülürdü. Seni gömersek, betonu döken adamın malzemedan çalmasına bile gerek kalmadan, tüm bina göçer. Şimdi doğru odana. Aklın başına gelinceye kadar gözüme görünme, ancak o zaman seninle muhatap olurum. Kiminle evlenmişim ben böyle? Bir enayiyle mi? Seninle evlendiğimde ben neydim peki? Enayi mi? Yarabbim, sabah sabah ne güzel başladık güne!”

Kadın sızlanarak arkasını döndü ve sızlanmaya devam etti.

“Hangi yeni inşaat, aşkım?”

Cesaret gelmişti bir kere. Geçici olduğunu tahmin ediyordu, ama gelmişti işte. Misafirimsin, dedi ona, istediğin kadar kalabilirsin.

“Sana söylüyorum, Lila’cığım. Hangi inşaat diye soruyorum.”

Kadın kıpırtısız yatıyordu. Ama, adam onu dinlediğini gayet iyi biliyordu. O da dinliyordu: Vicdanının değil, evlendiğinden beri tutkulu mizacı ve hayatı güçleştirmeme isteğiyle bastırdığı sağduyusunun sakin sesini.

“Madem sen söylemeyeceksin, ben söyleyeyim Lila. Yeni inşaat, bu oteli ihtiyar Mr. Pillai’nin mirasçılarından satın aldığında dikmeyi umduğun, ama planlama ve geliştirme ruhsatı ile, eski mekânı yıkma iznini sana verecek olan kişiler ve borç alacağın kişiler finansal açıdan konsorsiyuma bağımlı olduğundan, dikemeyeceğini öğrendiğin bina, yalan mı? Konsorsiyum ortakları senden hoşlanmıyordu Lila, çünkü onlar daha kesin karar vermemişken, sen araya girip, arsayı satın almıştın. Onların aklından geçenleri biliyordun ve bundan kâr sağlayacağını ummuştun, oysa bu arsayı boş verip tam karşısına Şiraz’ı inşa ederek tekerine çomak soktular. Şimdi ise, Nansera Gelişim Projesi yüzünden ve Allah bilir başka hangi nedenle, yayılmayı istiyorlar; dolayısıyla, neticede çok akıllıca davranmış oldun Lila’cığım, çünkü onların şimdi istedikleri şey sende ve onu ele geçirebilmek için sana istediğini verecekler. Arsa ona ödediğin paranın en az yedi katı değerinde ve onu elinde tutmak sana çok ucuza mal oldu. Senin gözünde burası daima bir arsaydı, Lila’cığım, asla bir otel değil. Senin aklın hep rupilerde oldu, müşterilerde değil.

Müşterileri düşünmek bana kaldı. Peki ben neyim?

"Ne olduğumu ben söyleyeyim. Ben bu işin, nasıl derler, itibarını, ya da ondan geriye ne kaldıysa onu koruyan kişiyim. Onu tek başıma korudum Lila, sen destekten çok köstek oldun. Ranpur'da insanlar şöyle der: Demek Pankot'a gidiyorsunuz. Şiraz en modern oteldir, Şiraz'da yer ayırtın, orada yer bulamazsanız, Smiths'teki bizim Frank Bhoolabhoy'u arayın, o sizi rahat ettirir. Doğrusu bu, Lila'cığım. Kabul ediyorum, bunun pek bir karşılığı yok, ama öyle olması benim kabahatim değil. İyi bir idareci olmakla, ikimiz için de kötü olan bir dönemi atlatmamız için işin itibarını ayakta tuttuğumu düşündüğüm bunca zaman boyunca, meğer tek yaptığım, bir inşaat alanına kâhyalık etmekmiş. Şimdi buldozerler gelecekler. Yeni bir ucube dikilecek. Ama Pankot'taki Smith's Otelinden Frank Bhoolabhoy'un şanı, Lila'cığım, öyle çabucak yıkılmayacaktır. Sen tüm o hesapların, faaliyetlerin ve dalaverelerinde itibar etkenini hesaba kattın mı bilmem, zira o tür işler beni aşıyor. Ben zeki biri değilim, Bombay, Kalküta, Delhi, Londra, Paris, Kahire, New York, Varşova, Prag ya da Moskova'ya gitmek istemememden de belli değil mi zaten? Benim gibi bir adam oralarda ne yapar ki?"

Durup bekledi.

"Bence de," diye mınıldandı kadın. "Sen bir ahmaksın."

"Biliyorum, Lila'cığım."

Kadın ağır bedenini yerinden kaldırıp döndü ve adama baktı.

"Ve bazı ahmaklar zekâsının farkında olmayan akıllılardır, bu da onları ahmaklıktan kurtarmaz. Düzenbazlar! Belki de böylelikle hak ettiklerinden fazlasını alıyorlar! Mr. Pandey'ye on dakika içinde burada olmasını söyle. Minnie'ye de söyle, hemen gelsin. Sen de git giyin. Seni daha sonra çağıracağım."

"Burada olmayacağım Lila. Banyo yapacağım. Giyineceğim. Güzel bir kahvaltı edeceğim. Sonra da yapacak işlerim var. Sabahın geri kalan saatlerinde doluyum."

"Bugün pazartesi!" diye bağırdı kadın. "Tabii ki burada olacaksınız!"

"İnsan, alt tarafı bir inşaat alanının idaresinden sorumluydu,

ha pazar ha pazartesi, ne fark eder? Gerçekten, burada böyle, organım senin yastığının içinde duramam daha fazla.”

Yastığı yavaşça yatağın üzerine koydu, arkasını döndü, sonra, kadının şaşkın bakışını görmek için, bir daha dönüp baktı.

“Misafirhane ne olacak?” diye sordu adam.

“Nasıl ne olacak?”

“Orada yaşayan insanlar var.”

“Burada da yaşayan en az bir kişi var,” dedi kadın. “Ve o kişi, neden diye soruyor kendine. O kadın kendine, daha ne kadar? diye soruyor. Ne anlamı var? diye soruyor. Daima ahmakların ve sahtekârların arasında olacakssa, neden yaşamak zorunda olduğunu soruyor! Minnie’yi çağır.”

“Kendin çağır aşkım. Senin sesin benimkinden iyi çıkıyor.”

“Bunun cezasını çekeceksin, Frank Bhoolabhoy,” diye bağırdı kadın, çıplak poposunu ona dönmüş, giden adama.

“Biliyorum,” diye mırıldandı adam, “ah, tabii, biliyorum.”

Ara kapıyı kapadığında, adam cezasını çekmeye başlamıştı bile, zira cesareti uçup gitmişti ve onu öyle feci bir gelecek bekliyordu ki, düşünmesi bile acı vericiydi.

Yarım saat sonra otelden sıvışırken, isyan duygusu, yavaş yavaş, yerini çaresizlik hissine bırakmaya başlamıştı bile. Tatsız pazartesi sabahlarına alışkındı aslında, ama genelde o gün, Lila'nın Kulüpte briç oynamak üzere öğle vakti evden ayrılmasını ve Tusker'la yiyecekleri keyifli akşam yemeğini beklemenin hazzı da olurdu. Oysa bugün, Lila, Mr. Pandey'nin öğle trenine yetişebileceği, kendisinin de, sinirinin kalan kısmını iskambil kâğıtlarından çıkarma fikrine sıcak bakacak kadar toparlanmaya vakit bulabileceği bir saatte adamla işlerini bitirebilse bile, Mr. Bholabhoy, o akşamı, belki de günleri sayılı olan ve o sayılı günlerin Misafirhanede geçireceği kısmının da azaldığı şimdiden kesinleşmiş bir adamla dostça sohbet ederek geçirmeyi göze alabileceğini sanmıyordu. Olacakları ona söylemeye cesaret edemezdi. Hem, kim bilir, Lila'ya söylediği ve kadının müstakbel ortaklarını düzenbaz diye nitelendirmesine yol açan sözleri, kadını, sözleşmenin yürürlüğe girmesini geciktirecek, hatta iptaline kadar gidecek girişimlere yönlendirebilirdi belki de.

Hüsnükuruntuydu bu şüphesiz; ama bir umut zerresi barındıran her düşünceyi bağına basmalıydı. Bisikletle çarşıya kadar gidip, eski dostu fotoğrafçı Mr. Mohan Lal (Düğünler, Aile Port-

releri, Pasaport Fotoğrafları) ile konuştu ve kilisede birkaç iç mekân, bir dizi de dış mekân fotoğrafının çekilmesi konusunda anlaştı. Anlaşma uyarınca, Peder Sebastian'ın makalesinde Mr. Mohan Lal'in adının geçmesi karşılığında, fiyatta indirim yapılacaktı, ayrıca altardaki pazar ayını çiçeklerinin taze görünmesi için, çekimler o gün yapılacaktı.

"Genç Ashok'u hemen yolluyorum," diye güvence verdi Mr. Lal; Mr. Bhoolabhoy, bunun "bir saat sonra" anlamına geldiğini biliyordu. "Genç" Ashok'a gelince, adam otuz yaşını epey geride bırakmıştı. Ashok, bir "dokunulmaz"dı, bugün kullanılması gereken tabirle Alt Kastların bir üyesiydi. Kimsesiz ve baldırıçıplak bir çocuk olarak, Pankot'ta başıboş büyümüş, orada burada çeşitli işlerde çalışmıştı, bunlardan biri de, 1947'de pırlını pırtını toplayıp Pakistan'a giden, Paramount Fotoğraf Stüdyosunun (mottosu: Zaman geçer, fotoğraf kalır) eski sahibi Aladdin'in getir götür işlerine bakmaktı. Mr. Lal (o da, kendi stüdyosunu bırakıp, Pakistan'dan gelmişti) dükkânı açtığı ilk gün, Ashok ona musallat olmuş, o da oğlanın kendisine yardım etmesine izin vermiş, çocuk büyüdüğünde de, ona bu işi ve sanatı öğretmeye başlamıştı. Sonunda, Ashok düğünler, vaftizler, on sekiz yaş partileri gibi dışarıdaki işleri tek başına yürüten, alayın spor müsabakaları, Şiraz'daki resepsiyonlar ve Chakravarti Kolejindeki törenler gibi daha önemli etkinliklerde ise Mr. Lal'e eşlik eden, tanıdık bir sima haline gelmişti. Bir dokunulmaz olarak, din değiştirme potansiyeli vardı ve Mr. Bhoolabhoy, onu cemaate katma konusunda daha fazla çaba göstermeli miyim, diye düşünüyordu. Belki bugün ilk tohumlar yeşerebilirdi, zira Ashok, daha önce kiliseye adımını atmış değildi.

Kilise yoluna vardığında, Mr. Bhoolabhoy bisikletten inip aracı yokuş yukarı iterek çıkardı. İçeri girer girmez, vazolardaki çiçekleri gözden geçirdi. Hâlâ iyi durumdaydılar. Güneşli, güzel bir sabahtı. Kilise ıslık ıslıdı. Kiliseye bu kadar iyi baktığı için duyduğu gurur İsa'nın bağışlayacağı bir günahtı hiç kuşkusuz. Ön sırada oturup sevgi dolu bir ifadeyle gözlerini altara dikti. Gençliğinde rahip olmak istemiş, ancak babası, sofu bir Hristiyan ol-

masına rağmen, oğlunun da kendisi gibi otelcilik işini öğrenmesinde ısrar etmişti.

Baba Bhoolabhoy, İsa'nın kollarında sonsuz bir yaşama uygun olmayan Francis için, otel yöneticiliğinden, hatta kendisinin müdür yardımcısı olarak çalıştığı yer gibi düzgün ve saygın bir otelin sahibi olmaktan daha iyi bir seçenek düşünemediğini söylledi. Sözünü ettiği otel, Muttipore'daki Swiss Otel'di. Sağlık sorunları ve belki de hırs yoksunluğu, baba Bhoolabhoy'un kariyerine zarar vermişti. Francis sık sık, sağlık sorunları bakımından değilse de, ihtirassızlık konusunda babasına çektiğini düşünürdü. O kadar ki, babasının olayı haber alıp ölüm döşeginden ona bir tebrik mektubu yazmasını mümkün kılacak kadar iyi bir zamanlamayla Mr. Pillai tarafından Smiths'e müdür tayin edilmesi, tüm hırslarını doyurmaya yetmişti.

Mr. Bhoolabhoy, anne ve babasının ruhlarının huzur içinde yatması ve dertli başının huzura ermesi için, diz çöküp dua etti.

Ne var ki dua ettikçe huzursuzluğu artıyordu. Ah, ne çok günah işlemişti! Ranpur'daki zinası ve evlenmeden önceki cinsel ilişkileri. Ölümcül günahlar olan iffetsizlik ve şehvani fikirler. Hatta bu ikinci günahı, bir keresinde burada, St. John's Kilisesinde, Susy Williams çiçekleri düzeltmek için kollarını kaldırıp ayak uçlarında yükseldiğinde, kadının minik, sıkı poposunu izlerken işlemişti. Sonra bir de, şüphe, kıskançlık, oburluk ve haset günahları vardı; bir de, bunların belki de en kötüsü olan korkaklık. Ah Tanrım, diye mınıldandı, akla gelebilecek her günahı işledim.

Bunu bir daha söyleyebilirsin, dedi kafasındaki bir ses.

Panikle önce yukarı baktı, sonra kilisenin içine göz gezdirdi. Ama ilk defa, bu mekân ona herhangi bir manevi Varlık'tan tamamiyle yoksun görünüyordu. Kendini öylesine yapayalnız hissetti ki, içinde bir başka günahkâr arzu belirdi. Yüksek sesle günah çıkarmak istedi: Doğrudan Tanrı'ya içini dökmekten ziyade, bunun için bir aracıya, bir insana başvurmak. Peder Sebastian'ın ya da hayali bir Peder Sebastian'ın önünde diz çökmek istedi.

Peder, günah işledim (diyecekti). Geceyi sefahatle ve sırf zevk için, üremenin söz konusu bile olmayacağı bir cinsel ilişkiye gi-

rerek geçirdim, zaten spiral varken nasıl olsun, ki muhtemelen o da gereksiz, çünkü bir kadının onca kocası olup, hepsinin de kısır çıkması olası olmadığına göre sorun kadında ve muhtemelen o devreyi çoktan geride bırakmıştır zaten, spiral meselesi ve tüm o regl şikâyetleri de sırf beni söylediği yaşta olduğuna inandırmak içindir. Ve o sefih geceden sonra, öfkeli sözler ettim ve incitmek niyetiyle ona el uzattım. Dahası, hizmetçisinin karşısına çınlı çıplak çıktım. Bilgece ve aklı başında nasihatlerde bulunacağım yerde, yalnızca kışkırttım; ondan öfkeyle ayrıldım ve bir daha ona görünmeye cesaret edemedim. Ranpur'da bir hanımla zina yaparak ve şehvetli hayaller kurarak günah işledim; hatta, çiftte lotuslu bir günden tatmin olmayıp, Kazak dansı için uygunsuz bir giysi satın alarak, ama sonra da sözümü tutmayıp oradan sıvışarak ve bir insanı hayal kırıklığına uğratarak, onun zaten yeterince şişkin olan göğsünü, öfkeyle, nefretle ya da her ikisiyle kabartarak günah işledim; bu da demektir ki, onun günahlarının toplamına bir günah daha eklemesine aracı oldum, oysa onun beni ayartmasına izin vermektense, benim onu günah işlemekten caydırmam gerekirdi. Ama en önemlisi de, peder...

(pp) Çık çık

...Görmezlikten gelerek ve düşündüklerimi, bir Hıristiyana ve bir erkeğe yakışır şekilde açıkça söylemeyerek günah işledim. Peki maaşım nereden geliyor benim, harçlık da denebilir tabii, yine de Otel Sahibi veriyor değil mi? O zaman, çok daha önce konuşup, bir Hıristiyan vakarıyla sormam gerekmez miydi: Lila, karıcığım, ne yapıyoruz biz? Neyin peşindeyiz? Geleceğimiz ne olacak? Böylelikle, bir koca, bir müdür ve bir Hıristiyan olarak beni ilgilendiren tüm bu şeylerin kötü değil hayırlı bir sona ulaştırılması konusunda sorumluluğumu yerine getirmiş olmaz mıydım? Ama hayır, bana kalsa, sakın bir hayat olsun da ne olursa olsun, ta ki o sakın hayatın sona ermek üzere olduğunu anlayana kadar...

(pp) Çık çık

...Yalnızca benim değil, bana güvenen başka insanların da huzuru kaçacak. Zira ben İdare'yim ve bu da demektir ki, ben, yalnızca hizmetimdekilerin iyiliği ve mutluluğundan değil, ikisi de

yaşlı ve biri ölmek üzere olan Albay ve Mrs. Smalley'ninkinden de sorumluyum. Buldozerler geldiğinde bu insanlara ne olacak?

(p) Çık çık

Ses denemeyecek kadar hafif olup, ancak bu sabah dışarıdaki dünyevi faaliyetlerin gürültüsünün yankılandığı bir odadan ibaret görünen bu mekânda duyulabilen ses, aniden Mr. Bhoolabhoy'un kulağına erişti. Ense tüyleri, yaklaşan felaketin işaretlerini algılamaya programlanmış binlerce minik duyurga gibi dikildi.

(cr) Çık çık

Mr. Bhoolabhoy, sendeleyerek ayağa kalktı. Yıkım ekipleri şimdiden gelip, kilise avlusunda işe girişmişlerdi. Sıralar arasından yalpalayarak yürüyüp güney kapısına ulaşmaya çalıştı ve vardığında kapıyı açıp kendini dışarı öyle bir attı ki, az daha Mrs. Smalley'nin kollarına düşüyordu. Kadın, orayı ziyarete gelen bir hayaletmişçesine, hafif bir çığlık attı.

"Ah, ödümü kopardınız Mr. Bhoolabhoy."

Adamın açık ağzına ve yerinden fırlamış gözlerine bakılırsa, kadın da onu korkutmuştu. Adam, önce ona, sonra etrafına ve sonra da, adeta orada bir şeyler karıştırıyormuş da kadını içeri girmekten caydırmaya çalışıyormuş gibi, dönüp şrank diye kapadığı kilise kapısına baktı.

Evlenmeden önce, Mr. Bhoolabhoy'un kızlara düşkün sessiz bir adam olduğu söylenirdi; Lucy, bunu daha çok Tusker'dan duyduğu için söylentinin büyük olasılıkla abartılı olduğunu düşünmüştü, yine de, adamın kilisede böyle bir şeye kalkışacak kadar aşırıya kaçacağına ihtimal vermediği halde, Mr. Bhoolabhoy ve Susy Williams denen kadıncağızın, orada sık sık birlikte kilise işleriyle uğraştıklarını ve bir zamanlar insanların, bir gün bu ikisinin evlenmesini beklediğini anımsadı ister istemez – Lucy de zavallı Susy adına bunun olmasını çok istemişti.

"Siz de beni korkuttunuz," dedi adam, ellerini ovuşturarak ve böylelikle kadının şüphe katsayısını bir iki derece daha artırdı. "Ben de şimdi tam sizi düşünüyordum."

"Sahi mi, Mr. Bhoolabhoy?"

Bir Hintlinin yüzünün kızardığını görmek ona oldum olası ilginç gelmişti. Zaman zaman, hafif bir esmerliğe sahip Mr. Bhoolabhoy'dan daha koyu tenli bir Hintlide bile, bunun ayırdına varabileceğini düşünürdü. Adam onunla göz göze gelmekten kaçınarak, bir kendi ayaklarına bir kadının ayaklarına bakıp gözünü başka yerlere çevirdi. Kadın, büsbütün nahoş denemeyecek, belli belirsiz bir gerginlik hissetti. Daima iki dirhem bir çekirdek olan, hemen her zaman ceket, yaka ve kravatla dolaşan adamın, şimdi ya aceleyle giyinmiş ya da üstünün başının sonradan dağılmış olduğu, gözünden kaçmamıştı. Üstünde ceket yoktu (kilise-de mi bırakmıştı yoksa?) ve gömleğinin kolları düğmelenmiş olduğu halde, yakası açıktı. Onu daha önce boynu açık görmüş olmalıydı, ama bu kadar sıska bir adam için, boynunun hiç de fena olmadığını yeni fark ediyordu. Asla cılız denemezdi.

"Düşünölmek güzel şey Mr. Bhoolabhoy, tabii o düşüncenin tatsız olmaması koşuluyla. Ne tesadüf ki, az önce ben de sizi düşünüyordum. Kilise avlusunu ne kadar bakımlı tuttuğunuzu."

Çık-çık-çık-çık

Bu defa ses hemen yanı başlarından geliyordu. İkisi birden dönüp sesin geldiği yere baktılar: Patikanın kıvrımından gelen Joseph, kalçaları üzerinde yan yan, yavaş ama tempolu ilerleyişiyle, ağır çekimde görölen bir Rus dansçısını andırıyor, doğal bir uzvu gibi görünen makasın keskin kıskaçları nedeniyle de, yiyecek arayan dev bir yengece benziyordu.

Otları buduyordu.

"A! Mali! Demek sendin!" dedi Lucy.

Delikanlı, başını kaldırıp baktıktan sonra toparlanıp ayağa kalktı. Bir eliyle bahçe makasını yanda tutup, diğer eliyle saygılı bir selam çaktı. Mr. Bhoolabhoy, ona doğru yürümeye başlamıştı bile; bir yandan da bağırarak Hintçe bir şeyler söylüyordu. Mali duruşunu bozmadı, ama bakışlarını öne eğdi.

"Ne söylüyorsunuz ona Mr. Bhoolabhoy? Azarlamıyorsunuz ya?"

"Ona burada ne yaptığını, neden sizin bahçede çalışmadığını soruyorum. Bu işleri yalnızca boş olduğu saatlerde yapması gerekiyor."

“Yani burada da mı çalışıyor?”

“Yalnızca boş zamanlarında. Gönüllü olarak. Bilmiyor muydunuz?”

“Olabilir.” *Mali*’nin *mali* olarak varlığını bilinçaltına itmişti. “Ama, ne olursa olsun, onu azarlamamalısınız. Onun bir kusuru yok. Bu sabah İbrahim’le haber yollayıp ona çim biçme işini ben bıraktırdım. Başım çok ağrıyordu; Albay Smalley de keyifsizdi. Hristiyan mı?”

“Bilmiyor muydunuz?”

“Biliyor olabilirim,” dedi yine. “Unutmuşumdur. Söyle bakalım, *mali*, İngilizce konuşabiliyor musun? Hristiyan olduğuna göre, biraz İngilizce biliyordur. Yani, dualar falan var ya.”

Joseph başını iki yana salladı: “Biraz İngilizce konuşuyorum Hanımsahip. Henüz okumuyorum. Çok az okuma bilmek.”

“Ama gayet iyi konuşuyorsun! Peki, neler okuyorsun, *mali*?”

Delikanlı bir an durup, en yakınındaki mezar taşını işaret etti.

“Mezar taşı mı? Mezar taşlarını mı okuyorsun? Ay, ne sevimli. Neden okuyorsun onları?”

Joseph Mr. Bhoolabhoy’a baktı. Mr. Bhoolabhoy yine Hintçe konuştu; belli ki soruyu tekrarlıyordu. Mr. Bhoolabhoy bıdı bıdı bir şeyler söylemeyi bitirince, çocuk yeniden önüne baktı, sonra da gözünü o ikisi dışında bir yerlere çevirip, bir yandan el kol hareketleri yaparak ve ona buna işaret ederek, o da bıdı bıdı bir şeyler söylemeye başladı. Sonra da, başladığı gibi aniden sustu ve tekrar önüne baktı.

“Saf bir çocuk bu, Mrs. Smalley. Mezar taşlarında yazan isimleri okumaya çalışıyor, çünkü bir mezannın bakımını yaptığı zaman, rahmetlinin ruhu için bir dua okuyor ve mezar taşında ne yazdığını anlamadığında bu onu rahatsız ediyor; o zaman Tann’ın yanlış duyacağını ve ruhlan birbirine karıştıracağını düşünüyor.”

“Oh,” dedi Lucy. Duygulanmıştı. *Mali* ne kadar da güçlü, erkeksi bir delikanlıydı. Böyle gençlerin bir de duyarlı olması, fiziksel olduğu kadar ruhsal vasıflara da sahip olduklarının anlaşılması, onu oldum olası etkilemişti. “Hadi bakalım *mali*,” dedi, ağır ağır ve tane tane konuşarak; bir yandan da ona yaklaşp, ko-

luna dokunur gibi bir hareketle, "Okuyamadığın bir mezar taşı göster bana. *Malum?*"

Bakışları ne kadar da mertti! Ne kadar fedakâr ve vefakâr görünüyordu. Kadın için bir tehdit oluşturmamasın ya da tehlike yaratmamasın diye makası arkasına alması pek centilmence bir jestti. Büyük bir ciddiyetle ve şövalyelere özgü bir vakarla mezarlardan birine yürürken ne de kıvraktı. Mezarın yanına varınca durması ve mezar taşının yanında dikilip kadına öncelik tanırken, bir yandan da mezarın kime ait olduğunu bilme isteğini saklamayışı, ne de dokunaklıydı.

"Peki, bakalım *mali*. Yo, sana Joseph demeliyim." Kadın dikkatle mezar taşına baktı. "Diyor ki, Burada Yatan. Burada Yatan, *malum?*" Çocuk başını salladı. "Burada Yatan Rosemary. John ve Gwendoline Fairfax-Owen'in sevgili kızları. Aslında Fairfax-Owen kısmı senin işine yaramaz. Beş Aralık, Bin Sekiz Yüz Doksan Bir'den On İki Nisan Bin Sekiz Yüz Doksan Altı'ya. Demek ki kız beş yaşındaymış. Ah canım. *Malum?* Chokri. Küçük Hanımsahip. Sonra da şöyle diyor, Bırakın Küçük Çocuklarınız Bana Gelsin. Bunu kim söylemiş, Joseph?"

"Hazreti İsa."

"Doğru. Şimdi bana, 'Bırakın Küçük Çocuklarınız,' yazan kısmı göster bakalım. Gösterebilir misin?"

Joseph eğildiğinde, kadın, çocuğun bedeninin keskin kokusunu duydu. Çocuk, parmağıyla yazıya işaret edip her bir sözcüğü tek tek gösterdi.

"İşte öyle, Joseph. Okumayı çok iyi beceriyorsun. Senin sorunun yalnızca tuhaf isimler. Ama bu mezarla ilgili bilmen gereken tek şey, Rosemary'nin mezarı olduğu; beş yaşında. *Malum?*"

"Ros merry. Beş yaşında."

"Güzel. Ancak, eminim Rosemary'cik dosdoğru cennete gitmiştir zaten. Elbette, onun için edilen duaların duyulmayacağı anlamına gelmez bu. Neyse, sen şimdi bana *okuyabildiğin* bir mezar taşı göster."

Mali'nin ardı sıra, mezarlığın güneybatı köşesine yürüdüler.

"Bu, Hanımsahip," dedi ve durdu. Mabel Layton'ın mezarydı

bu. Bu bölümdeki diğerleri gibi, bu mezar taşı da temizlenmiş ve tümseğin üzerindeki otlar yeni budanmıştı. Yeni boyandığı anlaşılan teneke bir vazo, içinde çuhaçiçekleri ile mezarın üzerine konmuştu. Joseph, diz çökerek parmağıyla Mabel ismini gösterdi.

“Ma-bel,” dedi.

“Çok yaklaştın. Meybıl.”

“Mey bıl,” diye tekrarladı Joseph, sonra da çiçekleri düzelitti.

Klik.

Kadın etrafına bakındı. Bir Hintli, fotoğraf makinesini yüzüne dayamış, fotoğraf çekiyordu. *Klik, klik.*

“Ah, Ashok,” diyordu Mr. Bhoolabhoy. “Geldin demek.”

“Bir saniye,” dedi adam. “Hanımsahip, lütfen mezar taşının hemen arkasında, biraz yana doğru durur musunuz?” Kadın söyleneni yaptı. *Klik klik.* Adam *mali'*ye Hintçe bir şeyler söyleyince, o da elini vazounun üstüne koyup gözünü çiçeklere dikti. *Klik klik; klik klik.* “Çok güzel,” dedi fotoğrafçı, “İyi bir kompozisyon oldu. Tamam, Bhoolabhoy Sahip. Sırada ne var?”

“Yani fotoğraflar dergide yayınlanabilir mi diyorsunuz Mr. Bhoolabhoy?” diye bağırdı kadın. Adam, kadının tongasının hâlâ orada bekleyip beklemediğini görmek için, kapıya kadar kadına eşlik etmişti. Fotoğrafçı, kilise avlusunda dolanıp *klik klik* çekim yaptıktan sonra şimdi de kilisenin içinde, öncekilerden daha heybetli görünen ekipmanlarını ayarlamakla uğraşıyordu.

Tonga yerindeydi ve şoförün sabırsızlandığı apaçık belliydi, ancak Mr. Bhoolabhoy, kadını geciktirmeye kararlı görünüyordu. Adam çok tuhaf davranıyordu, adeta, kadın arada bir yelpazelenip sonra üstüne su serpilmesi gereken bir şenlik ateşiymişçesine, onun etrafında dolanıp ani hareketlerde bulunuyor, hatta dans eder gibi kadının çevresinde dönüyordu. Tepkileri öylesine tutarsızdı ki, kadın onun kendisinden bir şey elde etmeye çalıştığı izlenimine kapıldı. Neredeyse kendisiyle flört edildiğini düşünecekti!

“Yayınlanabilir, evet. Bazıları yayınlanır.” Adam, rüzgârın ya da denizin sesini bastırmak için sesini yükseltmek zorunda olan biri gibi, bar bar bağıyordu. “Olsa olsa bir iki tane. Ama size

hepsini bastırıp veririm. Yarın. Yarından sonraya sarkmaz. Komple. Sonra bana kaç kopya istediğinizi söylersiniz. Ne kadar isterseniz. Ashok harika bir fotoğrafçıdır. Çektiği bütün resimler çok güzel çıkar. Her ayrıntı görünür.”

Kadın, elini kınış kınış yanağına dokundurup, tereddütle gülümsedi.

“Çok pahalıya gelmez ya?”

“Bedava! Bedava!” diye bağırdı adam ve İbrahim’in yaptığı gibi, ellerini arkaya kavuşturdu, yine de, İbrahim’den farklı olarak, bu hareketiyle daha çok, kadına dokunma isteğini engellemeye çalışır gibiydi.

Hadi bakalım.

“Çok cömertsiniz Mr. Bhoolabhoy. Yine de sizin bu cömertliğinizi istismar etmek istemem. Bir iki fotoğraf kâfi: Mali ile benim mezarın yanında dururken göründüklerimizden. Şey için... memlekete yollayacağım. Ah, buna ne kadar sevineceklerini, insanların nasıl özlemle dolu olduklarını bilerseniz şaşardınız. Pan-kot’tan eski arkadaşlar. Tabii ki sizin döneminizden önce. Onlar, birer fotoğraf almak isteyeceklerdir. Kilisenin ve avlunun fotoğraflarına defalarca bakıp, her seferinde iç çecekler, eminim.”

Şimdi, cenaze kapısının kemeri altında dikiliyorlardı. Kadın saatine baktı. Saat yarımdaydı. Tonga sürücüsü bir kez daha balgam çıkarıp tükürdü. Kadın eve gitmeyi düşündü. Tusker’a olan kızgınlığı geçmişti artık. Ancak, ona kendisinin çantada keklik olmadığını anımsatmak hiç fena olmazdı. Hem, öyle olmadığı da apaçıktı. Ne de olsa, işte Tusker’ın kendi arkadaşı, adeta ona yaklaştırmaya çalışıyordu. Gençken, bu onu hiç de eğlendirmezdi. Oysa şimdi hoşuna gitmişti. Kulüpte yalnız başına öğle yemeği yemenin, bu alışılmadık sabahı noktalamak için güzel bir son olacağı fikrine kapıldı.

“Eh, hemen gitmem lazım,” dedi kadın.

“Durun!” (Şimdi ne diyecek?) “Bekleyin, Mrs. Smalley! Joseph’i sizinle yollayayım. Bu tonga sürücülerinin bazıları çok gözükara oluyor. Joseph onun yanına oturup heyecanlanmasını engelleyebilir.”

"Bir tonga s  r  c  s   neden heyecanlansın, hiç anlamıyorum Mr. Bhoolabhoy. Doğrusu bizimki ağır aksak bir ihtiyar. Daha önce beni az g  t  r  p getirmedi. Joseph'e ihtiyaç yok. Hem, aslında eve gitmiyorum. Kul be gideceğim, ki orası Joseph'in y  r  yerek geri d  nmesi için fazla uzak bir mesafe."

Adam önce yılgın bir ifadeyle dinleyip, sonra birden panikledi. "Bugün pazartesi!" diye haykırdı.

"Evet, pazartesi."

"Kul be gitmek için uygun bir gün değil. Hatta çok münasebetsiz bir gün."

" ok münasebetsiz bir gün m ?"

" ok münasebetsiz. Haftanın en kötü günü."

"Ama bu günün nesi kötü olabilir ki? Mrs. Bhoolabhoy pazartesi günlerinin büyük bölümünü Kulüpte geçirmiyor mu?"

"İ te ben de bunu diyorum Mrs. Smalley! Sizin gitmeniz için uygun bir gün olmamasının nedeni, tam da Lila'nın orada olması. Ona bugün gitmemesini tavsiye etmiştim, ama dinlemeyecektir. Eğer onu görürseniz, sakın yakla mayın. Uzak durun. Çok ateşi var. Bir tür nöbet geçiriyor. Ne söylediğinin ve ne yaptığının bilincinde değil. Bütün gün yatakta kalması gerekirdi."

"E, belki o da öyle yapmaya karar vermiştir. Kendimi enfeksiyona maruz bırakmamın akıllıca olmayacağı kesin, bu yüzden nasihatınıza uyup ondan uzak durmaya çaba göstereceğim. Ancak, bugün ateşi olması, neden bütün pazartesilerin kötü olduğunu açıklamıyor tabii, değil mi?"

"Ama briç! Briç! O bile ba lı başına bir nöbet. Bütün gün oynuyorlar. Partilerin biri bitiyor öbürü ba lıyor, sonra bir başkası; kaybedilen paralar ve birbirine  fkelenmeler ve hizmetkârlara dört bir yandan emir yağdırmalar. Bir bakıyorsun kahve istiyor, iki dakika sonra sandviç, biraz daha kahve, çay, içki. Restorandaki insanlar  ik yet eder, çünkü garsonlar, mutfakla briç salonu arasında, saatlerce bir ileri bir geri mekik dokurlar. Briç oynamayanlara hiç servis yapılmaz. Onlar bugüne Kara Pazartesi diyorlar ve artık hiçbiri zahmet edip oraya gitmiyor."

"Ya, bunu ilk kez duyuyorum. Ne enteresan. Her neyse, ben

kulûbe gitmeye karar verdim. Kötü servis riskini göze alacağım. Bana bir sandviç de pekâlâ yeter. Fazla iştahlı değilimdir.”

“Öyle gerekiyorsa, öyledir,” dedi (çaresizlikle?). “Ama lütfen Mrs. Bhoolabhoy’a yaklaşmayın. Lütfen Albay Sahip’e de söyleyin, bu gece onunla içki içemeyeceğim. Ben de hasta olabilirim.” Geriye doğru ürkek bir iki adım attı. “Kusura bakmayın. Farkında olmadan size çoktan bulaştırmış olabilirim. Aklım neredeydi bu saate kadar? İnşallah kolera değildir. Kimseye yanaşmayın. Kimseyle konuşmayın.”

Yine ellerini ovuşturuyordu.

“Mr. Bhoolabhoy, Doktor Mitra’nın da doğrulayacağı gibi, Pankot’taki en son kolera vakası, bundan yıllar yıllar önce, Ranpur’da çabucak kontrol altına alınan küçük çaplı hafif salgın sırasında görülmüştü. Zavallı karınız ateşlendiyse, yediği bir şeyin dokunmuş olmasından daha ciddi bir nedeni yoktur herhalde.”

Arkasını dönüp Mr. Bhoolabhoy’un ta oraya kadar kendisine eşlik etmesinin makbule geçtiğini göstermek için yavaş adımlarla onu bekleyen tongaya yürüdü. Tam arabaya binmek üzereyken, “Albay Smalley’ye kulüpten telefon ederim belki. Ona bu akşam buluşmayı doğru bulmadığınızı iletayim mi, yoksa siz haber yollar mısınız? O zamana kadar ateşiniz düşer mi dersiniz?”

“Lütfen ona iletin. Belki ben de ayrıca haber yollarım.”

Şimdi boynu bükük, öylece dikiliyordu. Kadın, oturduğu yerden ona gülümsedi, sonra da sol eliyle tavandaki payandayı tutarak, diğer elini elveda der gibi öne uzattı.

Mr. Bhoolabhoy, tonga yola koyuluncaya dek yerinden kımıldamadı; tıpkı, kadının fantezilerindeki Toole gibi. O fantezilerde, Toole, dindiremediği arzuları yüzünden acı çeken ve kendini tehlikeye atan, duygularını ifade etmekten aciz o zavallı adam, sık sık, onu bir yerlere yolcu ederdi. Lucy'nin yakınında görünmekle kendini tehlikeye atardı. Bir gören olsa, sonuç felaket olabilirdi. Ama Toole bunu umursamaz ve ona ne yaparlarsa yapsınlar, sırf onu bir kerecik olsun görmek uğruna her şeyi tehlikeye atarak, eninde sonunda yine geri gelirdi.

“Kulûbe vardığımda,” dedi kendi kendine, “hemen öğle yemeği yerim. Ya da önce, terasın en ucuna gizlenmiş olan, kimse sana ilişmeden oturabildiğin o küçük masada, bir cinfiz alırım belki. Ama olur da Mrs. Menektara'ya rastlarsam, ona elinde Rose Köşkünün şimdiki halini gösteren bir fotoğraf olup olmadığını sorarım. Daha sonra da, Sarah'ya bir mektup yazıp, Mr. Turner'ı burada görmekten çok memnun olacağımızı söylerim. Mektupta, iki gün sonra, biri Mabel'in mezarında, biri beni ve *mali*'yi mezara bakım yaparken gösteren yeni çekilmiş fotoğraflardan ona ayrıca yollayacağımı söylerim. Bu fotoğrafın nasıl çekildiğini açıklamamak sahtekârlık sayılır mı? Yok canım. Hem zaten kısa

bir mektupla yetinmek gerek: Bugün postalamalıyım ki, Mr. Turner Hindistan'a gelmek üzere yola çıkmadan önce Sarah'ya ulaşabilsin. Mavi boya mevzuunu, en sona not düşerim."

Tongayı çeken at, ağır ağır, East Hill'i tırmanmaya koyulmuştu. Kadın yapılacakların sıralaması konusunda fikir değiştirdi. İlk in İbrahim'i arayıp, ona öğle yemeğine evde olmayacağını ve o akşam, planın tersine, sinemaya gideceğini söyleyecekti. Telefondan sonra, muhakkak bir içki içecekti. Belki iki. Öğle yemeğinin ardından, Sarah'ya mektup yazıp, Kulübün posta kutusuna atacaktı. Çay saatinde, Mrs. Menektara Kulübe gelmemişse, uzak bir ihtimal de olsa onu bulabileceği Rose Köşküne kadar yürüyebilirdi belki.

"Bilseniz Rose Köşkü ne güzel bir bungalovdur, Mr. Turner. Pankot'un en eski bungalovlarından. Orada çok mutluydum. Layton'lar taşındıktan sonra o eve biz yerleştik. Tusker'dan, bir iki sene daha kalması istenmiş ve biz de bunun iyi olacağına karar vermiştik; zira Tusker'ın emeklilik yaşı henüz gelmemişti ve Hintliler, bilhassa orduda, bu geçiş evresinde üst rütbeli İngiliz subaylara yardımcı olmak için onların emrinde kalmaya çok istekliydiler. Olumlu etkimizin en açık delillerini orduda göreceksiniz; öte yandan, 1947'de, üst rütbeli Hintlilerin pek çoğunun Sandhurst'te eğitim görmüş kişiler olduğu da unutulmamalı. Bunların bazıları bir gecede general rütbesine yükseldiler.

"Birini daha yeni geride bıraktığımız Hindistan-Pakistan savaşlarında, düşman ordulardaki generallerin genellikle eski sınıf arkadaşları olması, hatta bazıının, bir zamanlar, aynı alayda teğmen olarak görev yapmış olmaları sizce de ironik, hatta biraz hazin bir durum değil mi, Mr. Turner? Bir general diğerini iyi tanırsa, onun zihninin nasıl işleyeceğini bildiğinden, bundan olumlu bir şey olarak bahsedildiğini duymuştum, ama bence bu, iki yönde de etkili olacak ve her iki tarafın da karşılıklı olarak kırmılayamaz hale gelmesini neredeyse kaçınılmaz kılacaktır; gerçi geçen aralık ayında böyle olmadı ya. Görünüşe bakılırsa çok kolay bir galibiyet oldu. Burada, Pankot'taki ordu mensupları, doğal olarak hâlâ bu galibiyetin sarhoşluğu içindeler."

Zorlukla yokuşu tırmanmaya çalışan atın tökezlemesiyle, tonga sarsıldı.

“Bir payandadan destek almak akıllıcadır Mr. Turner. Bunca yıldan sonra, ben hâlâ, bunu kendiliğimden yapıyorum. Umarım Kulûbe bu tuhaf araçlardan biriyle gelmemizde bir mahzur görmüyorsunuzdur. Küçük otomobilimizi elden çıkardık. İki kişinin bindiği bir tongayla yokuş tırmanmak uzun zaman alsa da, tüm o rampaları, kıvrımları ve virajları, bir de yolların aslında motorlu taşıt trafiği için inşa edilmediği gerçeğini düşündüğümüzde, tonga, Pankot'ta gezinmeye uygun bir araç doğrusu. Gerçi, Tanrı biliyor ya, tüm o askeri araçlar ve insanların işe giderken kullandıkları arabalar sayesinde, bugünlerde etrafta motorlu taşıt trafiği de eksik olmuyor. Çok eski zamanlarda, Tusker ve benden bile önce, yalnızca çok üst rütbeli subayların motorlu taşıt kullanmasına izin verilirmiş ve biz buraya ilk geldiğimizde bile, insanların çoğu hâlâ bu şekilde bir yerden bir yere gidiyordu. Atla yolculuk edenler o zaman da çoğunlukta idi.

“Her neyse, ben, bunun taksiden daha iyi olacağını, hatta sizi Kulûbe getirmenin en iyi yolu olduğunu düşündüm, zira şimdi yaptığımız gibi, sırtımız sürücüyü dönük oturup, ardımızda bıraktıklarımıza bakarak gittiğinizde, Pankot vadisinin gitgide genişleyerek gözler önüne serilen şu manzarasını seyredebiliyorsunuz.

“Şimdi de, çok eskiden beri Britanyalıların yerleştiği bir bölge olan, East Hill dediğimiz yere geliyoruz. Solumuzdaki, golf sahası. Aşağıda, sağdaki yapı, St. John's Kilisesinin sivri kulesi. Sizi yarın oraya götüreyim. Umarım Sarah yolladığım fotoğrafları beğenmiştir. Sizin çektikleriniz daha güzel olacaktır elbette.

“Ah, bakın, Mr. Turner. Buradan itibaren, vadinin aşağısını ve pazaryerini görmeye başlıyoruz. Solda, aşağıda, ağaçlar arasında binaların bulunduğu bölge, Tusker'ın savaş sırasında çalıştığı karargâhın olduğu yer. Şu da, Şiraz tabii. Sizce de ürkütücü değil mi? Eskiden buradan baktığınızda Smiths'i görebilirdiniz, oysa şimdi Şiraz, otelin önünü kapatıyor. Hastaneyi de zar zor görebilmemiz bu yüzden: Yaklaşık yarım mil ötede, ağaçlarla iç içe olan şu beyaz binaları kastediyorum. İleride sağda, eskiden beridir

zengin Hintlilerin yazlık villalarını inşa ettikleri yer olan West Hill apaçık görünüyor. İşte burası da, pazarın en güzel görüldüğü nokta. Bana biraz Gulmarg'daki pazan anımsatır. Sisli sabahlarda, şu eski ahşap binaların üst katları, adeta bir bulutun içindeymiş gibi, parça parça görünür. Kimileri bu görüntüyü İsviçre ya da Avusturya Alplerine benzetir. Ama kimi zaman, ötedeki tepelerin zarafetiyle, bana daha çok memleketimi anımsatır.

"Onlara South Hill diyoruz. Gerçi birden çok tepe var ya, neyse. Şurada, pazarın ötesindekileri diyorum. Pankot Piyade Alayının karargâhı oradadır işte. Hâlâ dağ köylerinden oğlanlar ve genç erkekler orduya yazılmak üzere *daftar*'e gelirler. Bu Pankot'ta bir gelenektir. Şurada tek başına duran gri bina, Komutanlık; Pankot'un en çok rüzgâr alan binasıdır. Menektara'lar, asla orada oturmazdı. Azıcık sola doğru bakarsanız, gazinoyu göreceksiniz. Albay Menektara'dan orayı görmeniz için izin istemeliyim. Benim son derece cazip bulduğum eski günlerdeki hali aynen korunuyor.

"Hayır, Rose Köşkünü buradan göremezsiniz. Arkamızda ve çok daha tepede; oraya varmamıza çok var daha. Kulüp yolunun en tepesindeki son bungalov. Daha bungalovlara varmadık bile; onlar, Kulübün ilerisinde, Yukarı Kulüp Yolu üzerindedir. O yol, kıvrılarak zirveye tırmanır ve yüzünüz kuzeye bakar; en güzel manzara burada çıkar karşınıza. Rose Köşkünün arka bahçesinde, ıssız ve görkemli çok dik bir yamacın neredeyse tam kenarında dikilebilirsiniz, en yakın tepe beş mil uzaktadır; onun ötesinde bir başka tepe, sonra bir başkası, sonra onlarcası, gitgide yükselir, yükselir ve en uçta, zirveleri yazın bile karlı olan uzak dağlarla birleşirler; en sıcak günlerde bile ayazı yüzünüzde hissederek, havadaki reçine kokusunu duyarsınız.

"Ama buraya vardığınızda, istasyonla Pankot arasındaki tek geliş yolu olan South Hill'deki küçük geçidi aşmış olacağınızdan, dağları da görmüş olacaksınız zaten. Yıllarca önce, otuz yıldan uzun bir zaman önce, Tusker'la buraya ilk vardığımız sabah, dün gibi aklımda. Yine böyle bir gündü, Mr. Turner. Bölge Karargâhından bizi alması için bir araba yollamışlardı, geçide vardığımızda, aşağıdaki vadiyi ve ötedeki dağları gördüğümüz zaman,

şöyle düşünmüştüm: 'Eh, belki de Pankot hiç de sandığım kadar kötü bir yer değildir'; oysa, oradan oraya dolanmak ve hiçbir yerde bir iki yıldan uzun süre kalmamak, hatta çoğu zaman bir yıl bile geçirmemek beni yorgun düşürmüştü ve buraya gelmeyi hiç istememiştim. Bu ülkeye ilk geldiğimde, hiç de beklediğim gibi bir düzenle karşılaşmamıştım.

"Pankot'tan önce, Hindistan'da yalnızca bir defa mutlu oldum, Mr. Turner, o da Mudpore denilen küçük eyaletteydi. Coyne, Coyne, Smith & Coyne'den Mr. Smith'in dikte ettiği, o zamanlar süvari yüzbaşısı olan, Mahar Alayından Teğmen T. U. Smalley'ye yazılan ve merhum F. J. Smalley dosyasında saklanması gereken mektupları daktilo ederken, az çok hayalimde canlandırdığım gibi bir Hindistan. Saklanan mektuplar, kopyalardı tabii. Asıl mektuplar, Bombay'daki bankaya gidiyordu ve bilseniz Bombay kulağa nasıl büyüleyici geliyordu.

"Büroda yazılan ve Chancery Lane'de bizzat postaya verdiğim bir mektubun, onca yolu aşarak Bombay'da bir bankaya, sonra da, Tusker'ın bulunduğu yer her neresiyse oraya ulaşmasının beni nasıl büyülediğini anımsıyorum. Bulunduğu yerin neresi olduğunu her zaman anlayamazdınız; çünkü posta damgaları kimi zaman silik çıkardı ve Tusker alayın mektup kâğıtlarını kullandığı halde, kâğıdın üzerinde yalnızca onun el yazısıyla girdiği adres olurdu, o da daima bankanın adresiydi. Mahar Alayının resmi nişanını öyle iyi öğrenmiştim ki, ezbere çizebilirdim: Devasa dişleri ve sırtında, içinden bir palmiye ağacının fışkırdığı *hovda*'sıyla,* bir fil. O zamanlar, ben de, Mr. Smith de, ona hovda dendiğini ya da Mahar sözcüğünün nasıl telaffuz edildiğini bilmiyorduk. Ama bu bilinmezlik cazibeyi artırıyordu. Hemen hepsi ölümler hakkında olan tüm o tozlu, kasvetli dosyalar, kutular ve işler arasında, yaşamımdaki tek gizem ve romantizm unsuru, Hindistan'da görev yapan bu bilinmez, genç subaydı Mr. Turner.

"Hukuk davalarına bakan bölümdeki kızların yaşamı çok daha eğlenceliydi, ama o bölümün başı genç Mr. Coyne idi ve ben, Mabel Temple'ın hasta olduğu bazı günlerde onun dikte ettiği

* hovda: mahfe; filin sırtına konulan üstü örtülü ve süslü oturma yeri. -ç.n.

mektupları yazmak durumunda kaldığımda bundan nefret ederdim. Bir keresinde benim için 'papaz evinin bakire kızı' demişti. Yüzüme karşı değil, ama onun bunu söylediğini ve Mabel Temple'in da buna güldüğünü kulaklarımla duydum. O kız, saçını Clara Bow gibi yapar ve ucuz dediği sigaralardan içerdi. Valentino öldüğünde, haftalarca siyahlar giydi ve birkaç defa, Mr. Coyne'nin söylediklerini daktilo ederken sinirleri boşalıp ağladı, Mr. Coyne'nin onu yatıştırması gerekti. Kıza karşı nasıl da hoşgörülüydü! Mr. Coyne'nin boyu bir seksenin üzerindeydi, ama çok çelimsizdi ve kalıbımı basarım, tırnaklarına cila sürüyordu. Bir keresinde, Martha Price'a, adamın o sırik boyuyla kendini bir şey sandığını ve beni iğrendirdiğini söylemiştim. Kadın, o günden sonra beni dışarı davet etmeye başladı. O zamanlar hostelde kalıyordum Mr. Turner, çünkü, ikiz erkek kardeşlerim önceki yıl bir motor kazasında ölmüşlerdi ve evdeki korkunç atmosfer, annemin histerisi, bizim tabirimizle psikosomatik hastalıkları, benimle ilgili bitmek bilmeyen talepleri, Coyne, Coyne, Smith & Coyne'deki çalışmamı olumsuz etkiliyor ve bununla kalmayıp, işimi de tehlikeye atıyordu, çünkü sürekli ona bakmak için evde kalmak ve Mr. Smith'e bahaneler uydurmak zorundaydım. Derken, bir gün babam beni ağlarken buldu; Mr. Smith, evime yakın bir yerde iş bulmamın daha doğru olabileceğini söylemişti. Yolculuk, cumartesi sabahları da dahil her gün, evden oraya ve oradan eve, Southern Electric* ve otobüs ile kırkar dakika sürüyordu. Coyne, Coyne, Smith & Coyne, bağımsız bir kişi olarak, sahip olduğum biricik özgürlüğü simgeliyordu, anlıyor musunuz? Babam, beni ağlarken bulduğunda, durumu anladı. Çocukken, saçlarım yeniden uzamaya başladığında verdiği ismi kullanarak, Süpürge, dedi bana. Artık yirmi beş yaşındaydım ve yirmi yaşından beri Coyne, Coyne'de çalışıyordum. Benim ilk ve tek işimdi ve diğer kızlarla o kadar da iyi geçinememesem de, orada gerçekten mutluydum. Elbette, oraya ilk gittiğimde –yıl 1925 olsa gerek– onlarda tam bir kaz kafalı izlenimi uyandırmış olduğumun farkındayım.

* İngiltere'de bir elektrikli tren hattı. –ç.n.

"Bir papaz kızı olduğumdan, doğal olarak, buna uygun giyindirdim; eteklerim daima dizaltı olurdu... ya saçlarıma ne demeli! Aman Tanrım, düşünebiliyor musunuz, Mr. Turner, onları hep iki yana ayırıp kulaklarımin üzerinde toplardım! Tanrım, ne görüntü! Saçımı asla kısa kestirmezdim, sanırım bunun en büyük nedeni de, saçlarımin birazını bile tekrar kaybetme düşüncesinden nefret etmemdi. Doğrusu, hostelde kaldığım yıla kadar, onlara makas değdirtmedim. Babam Coyne, Coyne'den ayrılma mam gerektiğini söyledi; bu yüzden, Hristiyan Genç Kızlar Birliğinin yurdunda bana yer ayarladı. Hafta sonları eve gidiyordum, o da her hafta sonu değil. Yalnız yaşadığımdan, feci şekilde ürkek ve utangaçtım, ama annemin ikizler için durmaksızın ağıt yaktığı o korkunç atmosferden de uzaktım. Bir süre sonra Mr. Smith, çalışma ritmimin yeniden önceki yüksek standarda eriştiğini, hatta onu bile aştığını söyleyerek, haftalığıma 7 pound 6 pens zam yaptı. Sabahları erken kalkıyor ve dönüşte yakalamam gereken bir tren olmadığından, geç saate kadar işyerinde kalmaya itiraz etmiyordum, gitgide kabuğumdan çıkıp diğerleriyle daha iyi geçinmeye başlamıştım. Gerçekten iyi insanlardı.

"Yurtta fazla uzun kalmadım, zira Mr. Coyne'nin babasının sekreteri Martha Price, annesiyle birlikte oturduğu evin az ilerisinde, katı kuralları olan bir evde, bana bir oda buldu. Bloomsbury'de. Martha benden daha büyüktü tabii ve bir anlamda bana kol kanat gerdi. Diğer kızlar onun rüküş, tuhaf biri olduğunu düşünüyorlardı ve ben, ondan oldum olası korkmuştum, bu yüzden kadının dans etmekten hoşlandığını ve sinema delisi olduğunu öğrendiğimde çok şaşırmıştım. Birlikte dansa gitmedik hiç; ama, bana kendi evinde, küçük bir el radyosu eşliğinde o erkek pozisyonunda olmak kaydıyla dans etmeyi öğretmişti. Sinema konusuna gelince, ben de film delisiydim, daha doğrusu, fırsat bulduğumda sinemaya gitmeyi severdim, ama sonradan müptelası oldum. Başlangıçta haftada bir veya iki kere gidiyor, bazen de aynı filmi üst üste iki defa izliyorduk. Cumartesiileri işyerinden çıkıp West End sinemalarındaki indirimli gündüz seanslarına yetişmek biraz mücadele gerektiriyordu; ama biz Lyons'a dalar, bir

fincan çay ile börek ya da patates kızartması türünden bir şeyler atıştırdıktan sonra, yola koyulurduk. Yine de sinemaya en çok akşamları gitmeyi severdim; her eklemeniz ağırlar içinde, ışıklar ve reklam panolarıyla sersemleyip büyülenmiş halde, ama mutlu, son derece mutlu, tacizlerden korunmak için birbirimize kenetlenerek, dışarı çıkardık. West End'den geçerek eve yürümek, bize müthiş bir gözûpeklik duygusu verirdi, inanın bana.

"O zamandan beridir, Martha'yı merak ederim. Belki bana olan duyguları pek de normal değildi, ama o zamanlar böyle şeylerden tamamen habersizdim. Ama Tusker aniden yaşamıma girdiği zaman, kadın çok incinmişti.

"Tusker, uzun süreli bir izinle memlekete dönmüştü ve bir gün, randevusuz çıkageldi. Mr. Smith bir müşteriyle görüşüyordu. Tusker bekleyebileceğini söyledi; ona bir fincan çay yapıp, küçük odamda oturttum. Benim subay, Hindistan'dan gelmiş! Tanrım, ne kadar heyecanlıydım! İşin garibi, pek gergin değildim. Tusker hayal ettiğimden çok farklı olsa da, hayal kırıklığına uğramamıştım, bana karşı son derece kibar ve bir bakıma cana yakın davranıyordu; ama çekingendi de. Merhum F. J. Smalley hakkında bir iki şey sorarak Mr. Smith'le ne konuşmak istediğini bana açıklamaya çalıştı, böylelikle gerekli evrakları hazır edebildim, zira Mr. Smith'in vaktini almak istemiyordu. Mirasla ve mütevellilerin Tusker'ın yaşam boyu hisse sahibi olduğu toplu paranın plasmanında yaptıkları değişikliklerle ilgili bilgimden etkilenmiş görünüyordu. 'Eh, Mrs. Little' dedi 'Mr. Smith'in vaktini alınama pek gerek kalmadı sanırım.' Şaka yapıyordu elbette.

"Korkarım ki, o ölünce toplu paradaki hissesi de onunla birlikte ölecek – *ikimiz için de endişe verici*. Gerçi ona hiçbir zaman fazla getirisi olmadı, ama yükünü hafifletmekte de, her zaman yararlı oldu. O para dedesinindi. Kendi babası ve annesi, genç yaşta ölmüşler ve ona hiçbir şey bırakmamışlar. Amcalarından biri tarafından büyütülmüş ve dedesi, F. J. Smalley denen adamcağız, ona bu yaşam boyu hisseyi miras bırakmış. Bu sayede eğitim gördü ve orduda da ondan yarar sağladı. Bu para, bilhassa emekliliğimizde bize yararlı oldu, sırf, ben tek kalırsam biraz ge-

lirim olsun diye, HODYEF'e (Hindistan Ordusu Dul ve Yetim Fonuna) ödemesi gereken primleri karşılamakla kalsa bile. Ordunun verdiği emekli maaşı, onun ölümüyle birlikte kesilecek, biliyorsunuz ve Tanrı biliyor ya, zaten son derece az. İngiltere'de olsak, yoksulluk sınırında yaşıyor olurduk. HODYEF'den alacağım miktarın her halü kârda, Kraliyet Yardımı ile desteklenmesi gerekecek. Tusker'ın hayat sigortasının hiçbir zaman fazla olmadığı biliyorum ve hiçbir birikim yapmadığını da. Üstelik, Mr. Turner, elimize geçen tek doğru dürüst sermaye kırıntısının, yani 1949'da, henüz kırk sekiz yaşındayken nihayet ordudan emekli olmak durumunda kaldığında Hindistan hükümetinin verdiği tazminatın da tamamen uçup gittiğini biliyorum.

"Evet, hepsi uçup gitti. Benim fiyasko dediğim şey yüzünden. Ama size bunu anlatmamam gerekir. Onu yıllar önce affettim. Hem o en azından, emekli olur olmaz, artık katkı yapma zorunluluğu kalmadığı için HODYEF'e prim ödemeyi bırakan şu adam gibi davranmadı. Üstelik, adam birikmiş mevduatının tümünü çekmişti ve karısı bunu öğrendiğinde fenalık geçirdi, çünkü kocası yarın ölüp gitse, kadının Kraliyet Yardımı dışında tek kuruş geliri olmayacaktı. Kadın, biriktirdiği azıcık paranın her kuruşunu, anaparayı ödemek için fona geri yatırmak zorunda kalıp, sonra da, dilenerek, borç alarak ve güçbela para toparlayarak, yıllık katkıları da kendisi ödemek durumunda kalacaktı.

"Eh, bir kadının, yıllarca Hint bandosunun peşinde dolanıp durduktan sonra gelebileceği yeri görebiliyor musunuz şimdi? Eğer bir albay karısıysanız, insanlar size bakıp şöyle düşünürler: Ah, evet, yoksul olduklarını iddia ediyorlar, ama şimdiye dek hep iyi bir hayat sürdüler, üstelik iyi bir emekli maaşları ve onun dışında, bir kenara koydukları ya da miras edindikleri bir birikimleri olsa gerek.

"İnsanlar daima subayların ve eşlerinin lüks içinde yaşadığını sanırlar; en azından benim zamanımda böyleydi. Oysa askerlik, dünyanın en düşük gelir getiren mesleklerindendir. Tusker'ın memlekette doğru düzgün bir alayda ya da buradaki gösterişli alaylardan birinde yer almakla geçinmesi olanaksızdı. O azıcık

gelir, onun hayatını kurtarmıştı. Oysa şunu anımsıyorum, Martha Price'a Tusker'ın bana evlenme teklif ettiğini, benim de kabul ettiğimi, bir iki hafta içinde Hindistan'a gideceğimizi söyleyip, nedimem olup olmayacağını sorduğumda, 'Eh, tebrikler, doğrusu senin adına sevinmeliyiz, değil mi?' demişti bana.

"Hayır, düğüne gelmedi. Diğer kızlar geldiler ve korkarım ki, evet bunu hatırlamak bile bana korku, hatta utanç veriyor, onları resepsiyonda gördüğümde, 'ah tanrım, hata mı ettim yoksa?' diye düşünmüştüm. Öyle bayağı görünüyorlardı ki. Tusker'ın akrabaları ne düşünecekti şimdi? Gerçi pek de kimsesi gelmedi. Bayswater'da oturan bir hala, Dorset'ten gelen, Tusker'ın eski hamisi George Amca ve F. J. Smalley mirasından aslan payını kapmış olan ve şu anda Tusker'a gelir getiren toplu paranın tümüne o öldükten sonra el koyacak olan Clarence'in babası, kuzen Cyril.

"Benim ise ofisteki kızlardan başka genç tanıdığım yoktu ve hepsi de oradaydılar işte: Şampanyayla kafayı bulurken, kendini koruma güdüsüyle olacak, grup halinde dikiliyorlardı ve düğün vesilesiyle rüküş kıyafetlerini giyip abartılı biçimde boyanmışlardı. Biraz da, eski ve kocaman bir papaz evinde, bir beyefendinin konutunda olmanın verdiği bir çekingenlik içindeydiler, ama duvarlarında resim bulunmayan, hiçbir yerde gümüş kaplamalar göremediğiniz, feci şekilde demode görünen bu mekânın dö-küntülüğünün de farkında oldukları belliydi. Bir de, hayal kırıklığına uğramışlardı Mr. Turner, çünkü Tusker'ın üniformalı olmasını umuyorlardı galiba; gerçi bana verdiği, benim de kızlara gösterdiğim bir fotoğrafını saymazsak, hiçbirimiz daha önce onu üniformalı görmemiştik. İkimizin kiliseden, onun subay arkadaşlarının kılıçlarını çatarak oluşturdukları minik bir çatının altından geçerek çıkacağımızı ummuşlardı herhalde. Boynunda incileri, tûrbanında Hint Yıldızı olan bir mihraceyle tanışmayı da ummuş olabilirler. Aslında, ben de az çok öyle bir şey hayal etmişim doğrusu.

"Hayaller ve fanteziler kurmayı, geleceğe yönelik planlar yapmayı oldum olası sevmişimdir. O zamanki pek çok genç kız gibi, ben de sahne tutkunuydum, öte yandan, bununla ilgili bir

şey yapamayacak kadar utangaç ve korkaktım; yalnızca, Kilise Yurduna gelir getirdiği için biraz da zorunlu olarak, yerel amatör tiyatro derneğinde çalışıyordum. Aralarda kahve ikramına yardım ederdim. Daha sonra, suflörlük ve sahne yönetmeni yardımcılığına terfi ettim. Suflörlük yapmama izin vermeleri için epey süre geçmesi gerekti, öyle alçak sesle konuşurdum ki, sesimin o kısa mesafeden bile duyulamayacağını düşünüyorlardı. Bir grup amatörden daha beter bir şey olamaz. Hepsi de son derece egoist ve kibirlidir ve daima gençleri kıskanan ve onlara şans tanımayan daha yaşlı üyelerin oluşturduğu bir klik mevcuttur. Hindistan'da da durum aynen böyleydi. Bir keresinde Ravalpindi'de *The Housemaster*'ı sahneye koymuştuk ve ben kız kardeşlerden daha sessiz olanını, Rosemary karakterini oynamayı çok istiyordum, ama tabii ki rol, kırkına merdiven dayamış bir kadına gitti.

"Bizim kilisenin amatör tiyatro grubuna, yalnızca klikte yer alanların kızları uğrardı, bu yüzden gençlerden fazla katılım olmazdı. Oysa ben, her oyunu satır satır bilirdim ve sufle etmeme izin verdiklerinde, sesimin bu iş için çok uygun olduğunu fark ettiler. Ve bir gün, kadınlardan biri provalara gelmeyince, onun rolünü ben oynamak durumunda kaldım, üstelik diğerleri repliklerini hâlâ kâğıtlardan okurken, ben rolümü ezbere biliyordum. Evet, övünmek gibi olmasın ama, bazılarını hayrete düşürdüm ve oyunun yapımcısı olan adam, gelecek sene için seçecekleri oyunda bana uygun bir rol olursa mutlaka seçmelere girmemi söyledi.

"Ama ertesi yıl, Tusker'la tanıştığım ve hostelde kaldığım yılı. Tiyatro grubundan bazıları düğünümüze geldiler. Örneğin, yapımcı. Adam, şöyle demişti: Lucy, evlendiğin için ve bizler tam da önümüzdeki kasımda ne yapıp edip *Mektup*'u sahneye koymaya karar vermişken ve ben, senden kusursuz bir Leslie Crosbie çıkacağını düşünürken Hindistan'a gittiğin için seni asla affetmeyeceğim.

"Bunu Tusker'ın önünde söyledi Mr. Turner. Üstelik, bunları *Tusker*'a söyledi. 'Başrol oyuncusu olarak büyük umut vadeden bir küçükhanımı uzaklara götürüyorsun, ama Hindistan'da da şansını deneyebilir değil mi? Hem zaten bugün de başrolü oynuyor.'

“O halde neden, neden şans ayağıma gelmişken, Tusker bunu benden esirgedi? *Rûzgâr ve Yağmur*’u kastediyorum. Sırf benim yüzümden olmuş olamaz. Bir adama tiyatroyu taparcasına sevdiğini, ama devam etmekten ölesiye korktuğunu söyleyen bile, o bunun yalnızca bir rol olduğunu ve korkmanın iyi bir performans çıkarmanın bir yolu olduğunu anlamaktan aciz midir? Hem, şu yapımcının fikrini duymadı mı, duyduysa dinlemedi mi, dinlediyse anlamadı mı?

“Hayır, hiçbir şey duymamış, dinlememiş, anlamamıştır, diye düşünebilirsiniz belki. Ama siz, yalnızca onun şimdiki halini, benim kişilik değişimi dediğim şeyin gerçekleşmesinden sonraki halini gördünüz. Bugünlerde, sanki hiçbir şey umurunda değilmiş gibi konuşuyor. Kendisinden başkasının söylediklerini duymak, kendi fikirlerinden başkasını değerlendirmek umurunda değilmiş gibi. Ama söylenenleri gayet iyi anlıyor. Ah, evet. Duyuyor. Dinliyor. Ama sezdirmiyor. Ve reddedip çarpıtıyor. İşine gelmeyen her şeyi duymazlıktan geliyor.

“Tabii siz onu yalnızca, benim misafir maskesi dediğim yüzüyle gördünüz, bir lafınıza beş karşılık verirken. Yalnızken durum farklı. Kimi zaman saatlerce tek kelime etmiyor. Böyleyken bile, eskisine kıyasla daha fazla konuştuğu söylenebilir. O zamanlar bir konuda fikir beyan ettiği pek görülmezdi. Ama davranışları kusursuzdu. Asla göze batmazdı. Güvenilirlik abidesi gibiydi. Onun anımsadığım ilk görüntüsü, bekleme odasının penceresi önünde, arkası bana dönük, ayakta durmuş, dışarı bakarkenki haliydi. ‘Teğmen Smalley?’ dediğimde bana doğru dönmüştü. Onu düşünürken hep incecik ve esmer, üniformalı bir asker hayal etmiştim, yoksa karşımda duran, pek uzun sayılmayacak, topluca, sivil giysili, gerçekten son derece sıradan adamı değil. Ama buna rağmen, hayır, hiç de hayal kırıklığına uğramadım. Öyle hoş, samimi bir görünümü vardı ki ve ben Mr. Smith’in şu an meşgul olduğunu, benim de onun sekreteri olduğumu söylediğimde, ‘Siz LL olmalısınız, yanılıyor muyum?’ diye sormuştu.

“Çok etkilenmiştim. Böylesine ufak bir ayrıntıya dikkat etmesi beni etkilemişti. Şirketin mektuplarının altındaki GJS/LL imza-

sı. Görüyorsunuz ya, daha en başından, onun dikkatli biri olduğunu düşünmekte haklıydım.

“1930 yazıydı. Onun memlekette geçirdiği ilk uzun süreli izni. Kasım başında Hindistan’a geri dönecekti. Randevularına erken geldiğinde vaktini avukatının sekreteri ile geçirmeye hazır olan bu adamın, bunu nezaketen yapmadığı gerçeği kafama dank ettiğinde, bürodaki kızlar olayın kokusunu çoktan almışlardı. Erken gelmeler bir alışkanlık halini aldı.

“Derken bir gün, Mr. Turner, adam ilk defa geç kaldı. Günün son randevusuydu. Mr. Smith’le görüşmesi bitip odadan çıktığında, beni başımda şapkam ve üstümde mantomla, daktilomun kılıfını örtmüş beklerken gördü. Benim geç çıkmama yol açtığını fark etti ve Bayswater’a kadar gittiğini, yol üzerinde beni bırakıp bırakamayacağını sordu.

“Chancery Lane’den bir taksi tuttu ve Bloomsbury’e doğru giderken, birden, zavallı Tegmen Smalley, diye düşündüm. O da benim gibi biraz utangaç ve ihtişamlı Doğu’da geçirdiği onca yıldan sonra, o da Londra’yı sıkıcı buluyor. Büyük ihtimalle, oraya, tüm dostlarının olduğu yere geri dönmek için yanıp tutuşuyordur. İşte o zaman, işleri görece basit ve kendisi millerce uzakta iken bile kolayca yürütülebilir olduğu halde, büroya çok fazla telefon ettiği ve uğradığı kafama dank etti. Diğer kızların dikkatini çeken şey buydu işte.

“O zaman, o gün taksiyle eve bırakılmamdan sonra, Londra’ya geliş nedeninin bir iki tanıdığı ziyaret etmek olabileceğini ve yalnızca yalnız olduğu için değil, ben ben olduğum için benimle konuşmaktan hoşlanmış olabileceğini düşünmeye başladım...

“Ben olarak ben; her ne kadar sekreter olarak çalışsa da ve çalışmak zorunda olsa da, yine de, babası kilise mensubu, annesi, uzaktan da olsa, Piers Cooney Malikânesinden Sir Perceval Large’in akrabası olan soylu bir kadın (Tanrım, Mr. Turner, kulağa ne kadar demode geliyor) olarak ben. Babamın papaz yardımcısı olarak ilk görev yeri; Somerset, Piers Cooney’deki Piers Cooney Malikânesi. Tusker, Piers Cooney’yi biliyordu, çünkü Dorset’i bilip bilmediğimi sormuştu ve ben de, hayır, ama Somerset’i biraz bili-

rim, demiştim ve savaştan sonra, ikizlerle birlikte, üç harika yaz boyunca on beşer günümüzü orada geçirdiğimizi, bunun nede-nini ve bağlantılarımızın kimler olduğunu anlatmıştım. Ona yalnızca bu kadarını söyledim, çünkü gerçekte sahip olduğumdan daha iyi bir çevredenmişim gibi bir izlenim vermek istemedim.

“O taksi yolculuğundan bir iki gün sonra, beni yeniden telefonla aradı. Söyledikleri, onun yalnız bir adam olduğu düşünce-mi destekliyordu. O geceki bir gösteriye ön sıradan iki bileti olduğunu söyleyerek, onunla gider miyim diye sordu ve eğer gelir-sem, beni kaldığım yerden alıp, önce bir şeyler atıştırmaya gide-ceğimizi, ama bunun yalnızca atıştırma olacağını, çünkü daha sonra yemek yiyebileceğimizi söyledi.

“O gün öğle yemeğİ yemedim, çünkü telefonu kapadıktan sonra, önden iki bilet dediğini anımsadım; o zamanlar, ön kol-tuklarda ya da birinci balkonda oturacaksanız gece elbisesi giyer-diniz, ya da en azından, âdetlere uyma derdindeyseniz böyle ya-pardınız. Ve eğer Teğmen Smalley bana dair yanlış bir fikir edi-nip gündelik giysileriyle çıkagelirse, arka odada beş dakikada üs-tümü değıştirebileceğimi, ama en azından, resmi giyimli olma-mamın onu zor duruma sokacağı bir yere beni tekrar davet etme konusunda tereddüt etmesine gerek olmadığını da ona göstermiş olacağımı düşündüm.

“Bu yüzden, öğle yemeğİ arasında, vaktimin tamamını Oxford Street’te geçirdim. Neredeyse tüm maaşıımı harcadım. Elbise satın almadım. Siyah şifon bir tuvaletim vardı zaten. Bir de kürk atkım. Samur siyahına boyanmış bir tavşan kürkü. O yıl baharda, ken-dimi kabuğumdan sıyrılır gibi hissetmeye başladığımda ve şehre inerken yanımda bulundurmaya ihtiyaç duyacağımı sezdiğimde, onu evden getirmiştim. Ve o ihtiyaç şimdi doğmuştu işte. Asıl masrafı, bir çift kaliteli ayakkabı ile bir çift güzel eldivene yaptım. Siyah ayakkabılar ve siyah eldivenler. Ah, dünya kadar para ver-dim onlara. Ama böyle şeyler için paraya kıymanız gerekiyordu.

“Sonra bir de çanta aldım. O çantayı hiç unutmuyorum. Abi-ye bir çantaydı. Koyu yeşil, hareli ipekten ve onunla uyumlu bir de şifon mendil. Renk demişken, söyleyeyim, Mr. Turner: Renk-

ler konusunda daima dikkatli olmak zorunda kalmışımdır. Gözlerim, gri, mavi, yeşil ya da menekşe renkleri arasında kararsızca gidip gelir hep. O zamanlar, yeşil bir aksesuar, gözlerimdeki belirsiz yeşilliği öne çıkarabiliyordu. Sonraları, bunun için koyu kırmızı giymem gerekti. Derken, o yeşillik tamamen kayboldu. Ama bunlar kadınca sohbetler. Sizin ilginizi çekmiyordur.

“Siyah kürk atkı, siyah şifon elbise, ayakkabı, eldivenler ve bir de çanta. Güzel bir temmuz akşamı. Baloya gidiyordum Mr. Turner ve araba tam vaktinde geldi.

“O da şık giyinmişti. Odama iltifatta bulundu. Odamı daima temiz ve düzenli tutardım. Ben stüdyo daire diyorum, ama biri oturmak, biri de yatmak için iki küçük odası vardı ve bunlar bir kapıyla ayrılmıştı. Eve bir miktar sherry almıştım. İçkimizi içtikten sonra, kürk atkımı ve çantamı getirmeye gittim. Odaya geri geldiğimde, Tusker tıpkı onu büroda ilk gördüğüm zamanki gibi, dalgın dalgın pencereden dışarı bakıyordu. Bana doğru döndü.

“Hiçbir şey söylemiyordu ve yüzünü net olarak göremiyordum. Güneş ışığı odaya dolmuştu. O ışığın parıltısı içindeydim. Ama sıcaklık ve aydınlığın, biraz da Tusker'dan geldiğini hissediyordum. Yazın geri kalanını böyle anımsıyorum: Güneş, güneş, sonsuz güneş. Kadınlar güneşe muhtaçtır. Hindistan'da bolca var, ama benim kastettiğim o değil. Yokluğu, yüreğinizde bir açlık hissi gibi beliren ve en sonunda yavaş yavaş öldüğünüzü düşündüren o ışığı kastediyorum. İlgi.

“Ve, gariptir ama, Hindistan'a varmamızdan hemen sonra, benim güneş bir bulutun ardına girmeye başladı. Yoksa güneş oldu. Günlerce, haftalarca güneş. Berrak gökyüzü. Yalnız tek bir bulut vardı ki, başlangıçta küçücüktü. Tusker'ın karısı olarak insanların fazla hoşuna gitmediğim duygusu. Tusker'ın da onların hoşuna gitmediği. Benim artık Tusker'ı memnun edemediğim. Böylece bulut gitgide büyüdü.

“Mudpore'a gittiğimizde, orada haftalarca sürekli yağmur yağıp durduğu halde, bulut ortadan kayboldu. Çoğu insan, başlangıçta yağmurdan çok hoşnuttu ve muson yağmurlarının başlamasından sonraki bir iki hafta boyunca mutluydular. Sonra sinirleri

bozulmaya başladı. Bense hep mutluydum. Tusker benim, prens, saray ve fillerden dolayı mutlu olduğumu, Mudpore'un benim hayalimde canlandığı Hindistan olması nedeniyle orada mutlu olduğumu düşünüyordu. Bir bakıma doğrudu. Mutluluğumun nedeni, bir bakıma da, sözde görgü kuralları gereği bana acımasızca davranan Mahar'daki kadınların kuşatmasından, evet kelimenin tam anlamıyla o kuşatmadan, kurtulmuş olmamdı. Ama hepsinden önemlisi, Mudpore'u sevmemin sebebi, Tusker'in da orada mutlu olmasıydı; onun da benim gibi bir çeşit münzevi olduğunu, ama ikimizin bu inzivayı paylaşabileceğini anladım. O küçük eyalette bizden başka İngiliz yoktu. Eyalet valisi nadiren ziyaretimize gelirdi. Tusker yalnız çalışmaktan hoşlanıyor ve Hintlilerle çalışmayı seviyordu. Ve mutlu olduğu için, bana da iyi davranıyordu.

"Mudpore'dan ayrılmayı hiç mi hiç istemiyordum. Ama Mudpore'dan ayrıldık ve bir daha asla Mudpore gibi bir yere gitmedik, onun yerine, kart yazmak zorunda olduğunuz, 'lütfe'lerle, 'rica ederim'lerle konuştuğunuz ve kimin kim olduğunu, kimin kimden üst rütbede olduğunu bilmek için ordu listelerini incelediğiniz Mahar gibi yerler birbirini izledi. Prensipite hiçbir şeye itiraz etmiyordum. Asla isyan etmedim. Tusker da öyle. Ama garip, çok garip bir şey oldu Mr. Turner; sanırım biz, birbirimize isyan ettik. Mudpore'dan ayrıldığımızda yağmurlar dinmişti ve gökyüzü berraktı, yalnızca, adeta o ana dek benim gerçekliğe dönmemi beklemiş gibi yine ufukta yükselen o küçük bulut vardı; ilk ürpertisini Mahar'da hissettiğim ve gitgide büyüyerek, yıllardır göğümü kaplayan, Tusker'in nedeni hiç açıklanmamış içe kapanışının bulutu. Sanırım, onun göğü de benim bulutumla kaplı.

"Size bunu anlatmamalıydım. Ama Sarah burada kalmış olan insanlarla konuşmak istediğinizi söylemişti ve buradan, sizin bunun nasıl bir şey olduğunu bilmek istediğiniz anlaşılıyor, ama tabii ki bunu hiçbir şeyle kıyaslayamazsınız, çünkü yaşananlar herkes için farklıdır; benim için farklı, Tusker için farklı olduğu gibi. Yalnız, gerçekte ne bakımdan farklı olduğunu bilemem, çünkü birbirimizle hiçbir muhabbetimiz yok. Birimiz diğerinin için-

den neler geçtiğini, ne hissettiğini bilmiyor; siz belki, kırk yıllık evliliğin sonunda bunun doğal olduğunu düşünüyorsunuzdur. Bence bunun çocuğumuz olmamasıyla da ilgisi yok, ki birbirimizi suçlamadığımız yegâne konu budur; bunun özellikle Hindistan'la ilgili olduğunu da düşünüyorum, gerçi kesinlikle bir katkısı olmuştur, zira geriye bakıp geçmişe değerlendirdiğimde, oturup düşündüğümde, Hindistan'ın benim en berbat yönlerimi su yüzüne çıkardığı hissine kapılıyorum. Kastettiğim şey *bu* Hindistan değil; gerçi, Tanrı biliyor ya, kimi zaman onlarınkiyle, benim Hanımsahip olduğum Hindistan arasında öyle çok büyük bir fark göremiyorum; benim kastettiğim, bizim Hindistan, Britanya Hindistan'ı, beni bulduğum yerde tutan, duygularımı bastırıp içime atmaya zorlayan ve beynimi yıkayarak beni hayatta en önemli şeyin, Tusker'ı ve onun konumunu kusursuzca tamamlayan bir imge olmak için, bulduğum yerin gerektirdiği şekilde davranmak olduğuna inandıran yer.

"Ve siz, benim bunun için ideal bir malzeme sayılacağımı, her şekle yatkın bir hamur gibi olduğumu düşünebilirsiniz belki. Öyleydim. Yerimi bilecek şekilde yetiştirilmiştim. Ama Tusker'la evlenip buraya geldiğimde, tüm bunların sona ereceğini düşünmüştüm. Tusker'ın beni bunlardan kurtardığını sanıyordum. Oysa o, beni papaz evine geri götürmekten başka bir şey yapmamıştı. Babamın çalışma odasına ya da kiliseye gitmesi, görev bölgesinde dolaşmaya çıkması gibi, Tusker da *daftar*'e gidiyordu. Zavallı Mrs. Smalley de, tamamen kadınlar yönetimindeki bir tür Coyne, Coyne, Smith & Coyne'ye giderdi. 'Gerçekten steno yazabiliyor musunuz Mrs. Smalley?' Ve kaşlar yukarı kalkardı. 'Ondan en iyi şekilde yararlanmalıyız' diye düşündüklerini yüzlerinden okuyabilirdiniz. Bu da beni kullanmaları demekti, öyle ki, sürekli bir o komiteye bir bu komiteye katılıp dursam da, asla o komitenin bir parçası olmuyordum.

"Üstüne üslûk, bir de katı hiyerarşi basamakları vardı. Şöyle düşünün Mr. Turner, eğer bir teğmen eşiyerseniz, eşleri daha yüksek rütbede olan başka teğmen eşleri daima olurdu. Bir iki günlük terfi bile önemsenirdi. Sizden bunu bilmeniz, öğrenmeniz

beklenirdi ve eğer bilmiyorsanız, gaf yaptığınızı açıkça yüzünüze vururlardı. Ve onların da üstünde, binbaşı eşleri olurdu. Tusker binbaşı olduğu zaman da Mrs. Kıdemli Binbaşılar, ve dahası, hepsi de başı bulutlarda gezen Mrs. Albaylar ve Mrs. Tugay Komutanları, Mrs. Generaller olurdu. Evet gerekli, gerekli ama çoğu zaman katlanması öyle zordu ki! Tusker epey acemi bir binbaşı iken, kıdemli bir albayın eşi beni Lucy diye çağırdığı zaman duyduğum ürpertiye anımsıyorum da; ne alçakça bir his. İnsanın yaşadığı aşağılanmaların acısını başkasından çıkarması ne rezilce! Ama, Tusker epey kıdemli bir binbaşiyken, benim de zaman zaman, acemi Mrs. Binbaşılara nasıl davrandığımı anımsıyorum.

“Kuralları öğrenmiştim artık, Mr. Turner. Kulübün kuralları. Onları Tusker uğruna öğrenmiştim ve 1945'te onu yarbay yaptıkları zaman şöyle düşünmüştüm: Belki de güneş yeniden bulutun ardından çıkar. Ama çıkmadı. Smith's Otelinden taşınmaya bile kalkışmadık. Savaşın başlarında Pankot'a geldiğimiz ilk gün buraya yerleştirilmiştik: Şimdi Bhoolabhoy'ların yatak odası olarak kullandıkları, iki odalı suite. Birini oturma odası, küçük olanını da yatak odası olarak kullanıyorduk. Taşınmadık, çünkü Tusker istemedi. Kendimize ait bir bungalova taşınma fırsatı defalarca doğduysa da, Tusker kabul etmedi. Otelin yerinin *daftar*'e ulaşım açısından uygun olduğunu söylüyordu ki, öyleydi gerçekten. Orada oturmanın, müstakil bir evi idare etmekten daha ucuza geldiğini de söylüyordu: O zamanlar çok eli sıkıydı. Bir bakıma, buna saygı duyuyordum. Ben de paranın değerini bilecek şekilde yetişmiştim. Şimdi yine eli sıkı, ama bu defa başka seçeneği olmadığından öyle. Su gibi para harcadı, para kaybetti, parayı kumara yatırdı, ticaret yapacağım diye, ordudan ayrılır ayrılmaz kendini maskara etti ve tüm bunlar Bombay'da oturduğumuz sırada oldu. Ama bu apayrı bir hikâye. Size anlatmamam gerekir.

“Britanya Hindistan'ı deneyen şey tamamen son bulana kadar, Smiths'i terk etmedik ve ondan sonra, Tusker bir iki yıl daha kalmayı kabul etti. Rose Köşkü boşalıyordu, çünkü Mildred memlekete dönmüştü, Albay Layton, Sarah ve Susan da Komutanlık Lojmanına taşıyorlardı. Bize orası teklif edildi. Bu sefer ısrarcı

davrandım. Diğer Britanyalı aileler birer birer gittikten sonra orada kalmaya devam edecektiysek eğer, o zaman, hayatımda bir kere olsun doğru dürüst bir yerde kalmak istedim, Mr. Turner. Ve ilk defa, Tusker, bana karşı çıkmadı. Yalnızca biraz homurdandı. Bunun iyiye işaret olduğunu sandım. Belki de, her şeye rağmen, ilişkimiz için yeniden bir ışık belireceğini düşündüm. Ama öyle olmadı. Oldu denemez. Yalnız bir defalığına; o da, çelişkili bir biçimde, günbatımından sonraydı.

“Burada, Pankot’ta, Bağımsızlık arifesinde yaptığımız töreni dün gibi hatırlıyorum. 14 Ağustos 1947 akşamı, şu ilerideki Pankot Piyade Alayının tören alanında. Karanlık çökerken, düşmanın geri çekilmesi canlandırıldı. Daha sonra orduevinde akşam yemeği yedik. Sonra da yeniden tören alanına döndük. Hava oldukça serindi. Kutlama töreni için kurulan tribünlerde oturduk. Bütün alan spotlarla aydınlatılmıştı. Halen karargâhta görevli bulunan, karışık rütbelerden müteşekkil küçük bir Britanya birliği vardı. Bu birlik, en son, tüm Hintli birlikler uygun adım yürüyüşü tamamladıktan sonra yürüdü. Bir de bando vardı. O da gelişigüzel oluşturulmuş bir şeydi, ama etkinliğe canla başla katıldıkları anlaşılıyordu. Bütün geleneksel Britanya marşlarını çaldılar. Sonra birkaç Hintli gaydacı ile Iskoç bir başgaydacı vardı. *Orman Çiçekleri* şarkısını çaldılar. Bu sırada, tüm spot ışıkları birer birer söndürüldü ve yalnızca Birleşik Krallık bayrağının dalgalandığı bayrak direği ışıklı kaldı. Albay Layton ile yeni Hintli albay yan yana hazırolda durdular. Sonra da bando *Benimle Kal* ilahisini çaldı. Delhi’de, Cumhuriyet Bayramı arifesinde düşmanın kaçışını canlandırırken, hâlâ bunu çalarlar Mr. Turner.

“Her şey öyle dokunaklıydı ki, ağlamaya başladım. O zaman Tusker elini elimin üstüne koyup öylece tuttu: İlahi çalınırken, ulusal marşımız söylendiğinde ayakta dikilirken ve bayrağımızın tam bir sessizlik içinde milim milim aşağı indirildiği o dehşetli, güzel anlar boyunca. Yalnızca tepelerde avlanan çakalların ulumaları ve bir rüzgâr esintisiyle ortalığa saçılan kâğıtların hafif hışırtıları duyuluyordu. Başka en ufak bir ses yoktu, ta ki saat gece yarısını vurduğunda Hint bayrağı, yine ağır ağır göndere çe-

kilmeye, bando yeni Hint ulusal marşını çalmaya ve karanlıkta, kalabalık hep bir ağızdan marşı söylemeye başladığı o ana dek. Marş bittikten sonra, bayrak en tepede dalgalanırken, daha önce duyulmadık bir tezahürat ve alkış koptu. Ben alkışlayamadım, çünkü Tusker hâlâ elimi tutuyordu ve tüm ışıklar yeniden yakılıp, birlikler bando eşliğinde uygun adım yürüyerek alanı terk edene kadar da, elimi bırakmadı."

Paskalyadan önce, Hinduların ilkbahar bereket bayramı olan Holi kutlanırdı; alt kastlara mensup Hindular, o gün pazaryerinde dolaşarak, birbirlerinin üzerine renkli tozlar serperlerdi. Zaman zaman da, birbirlerine boyalı su püskürtürlerdi; gerçi giysileri mahvettiğinden ve bunlar yoksul insanlar olduklarından, sözde yasaktı bu.

Holi bayramında, hali vakti yerinde olanlar, kutlama yapan çetelerin boyalarına hedef olmamak için genelde evlerinde oturdurlardı. Bazıları, dostlarını eve davet eder ve bahçede sembolik Holi kutlaması yaparlardı; her yıl Rose Köşkünün bahçesinde Holi kutlaması düzenleyen Menektara'lar gibi. Tusker'a bakılırsa, oraya varır varmaz, Coocoo Menektara'nın erkeklerin alınlarına, kadınların kol bileklerine morumsu kırmızı renkli bir tozu hafifçe sürmesi dışında, bu partilerin diğer Menektara partilerinden bir farkı yoktu. Bu işleminden sonra, Menektara'ların çocukları, ayah'larının gözetimi altında, bahçenin, naylon kumaştan sarileri ve şık takımları içindeki yetişkinlerden uzak bir köşesinde, büyük bir coşkuyla Holi'yi kutlarken –yine Tusker'a göre– size her zamanki gibi tek seçenek kalırdı: Önce bara abanıp dikilmek, sonra da, mutlaka iki çeşit hazırlanmış (vejetaryen ve etli)

açık bûfelerin etrafında kümelenmek.

Lucy, Menektara'ların Holi partisini dört gözle beklerdi; çünkü, parti dışarda yapılır ve böylelikle o da, eskiden kısa süreliğine kendisinin olan, Mildred Layton'ın tenis kortunun kaldırılmasının ardından (bir seksenlik) Albay "Bıdık" Menektara'nın uzmanı olduğu İngiliz melez çay gülleriyle kaplı tarhlarıyla yeniden ihtiyar Mabel Layton zamanındaki haline benzeyen bahçede, gün ışığında gezinme imkânı bulurdu.

Bıdık Menektara, Lucy'ye karşı daima nazik ve ilgiliydi, kadınla Coocoo arasında ise, (halen görevli ya da emekli) tüm albay eşleri az çok eşit de olsalar, bazılarının diğerlerinden daha eşit olduğu gerçeğini kabullenmeleri biçiminde özetlenebilecek karşılıklı bir uzlaşma vardı. Eşitlik, nereden baktığınıza göre değişirdi. Coocoo'yla Tusker arasındaki cilveleşmeler, Lucy'de en ufak bir huzursuzluk yaratmazdı. Kadın, bunun ardındaki dürtüyü, Tusker'ın Mrs. Desai'ye karşı flörtçü tavırlarının ardındaki dürtüden çok daha iyi çözebiliyordu. Coocoo'nun, Tusker'a sarıldığında, "Evet, hoş bir adamsın, eğlenceli olabiliyorsun, bizi güldürüyorsun, sana daima kapımız açık, ama bir İngiliz olarak eninde sonunda, benim gözümde, mağlup düşmandan başka bir şey değilsin," diye düşündüğünden emindi.

Lucy'ye göre, tanışıp birbirleriyle arkadaş olan yeni nesil Hintliler ile İngilizler için durum farklıydı; oysa kendi kuşağından, tüm o öfkeyi ve önyargıları yaşamış kuşaktan bir Hintliyle ne kadar iyi dost olursanız olun, o ilişkide, artık uzak ve zayıf da olsa, tehlike çanlarının sesini her an duyabilirdiniz.

Coocoo Menektara'nın Holi partisi davetiyeleri, tarih kısmının boş bırakıldığı, matbu bir kart olur ve üzerinde şöyle yazardı: "Coocoo ve Bıdık, ... tarihinde, Yukarı Kulüp Yolu 12 numarada Holi partisi düzenliyor. Lütfen buyrun. LCV." Bu yıl Lucy, üzerine kurşunkalemle bir "?" ekleyerek, kartı Tusker'ın masasına bırakmıştı. Kart, kadının çalışma masasına şu notla geri geldi: "Pekâlâ!"

Adam son günlerde ekseriyetle uysaldı, kadının Kulûbe gidip bir sürü cinfiz içtikten sonra, saat altıda, rezalet çıkacağı beklen-

tisiyle eve vardığı günden beridir böyleydi. O gün rezalet falan çıkmamıştı. Adam yalnızca, daha çok sızlanır gibi bir sesle, günün güzel geçip geçmediğini sormuştu. Kadın banyo yapıp oturma odasına girdiğinde, onu birasını yudumlayarak *The Times of India* gazetesini okurken buldu.

"Tepsi getirmelerini söyledim," dedi adam. "Billy-Boy bir not yolladı. Hastalanacağını hissediyormuş. Yemek salonuna gidip kendimizi riske atmasak iyi olur diye düşündüm."

"Çok akıllıca."

Kadın, elinde bir bardak limonlu cinle, çalışma masasına oturup, günün dehşetli harcamasını ev ekonomisi defterine girdi ve gerçek gidere birkaç rupi daha ekledi; *mali'nin* gelecek ayki maaş kaleminin karşısına. Sahtekârlık. Kahrolası sahtekârlık.

"Sinemaya gidecek misin?" diye sordu adam; bu sırada İbrahim tepsileri getirip, yiyecekleri masaya dizdi.

"Evet."

"İzlemeye değer bir şeyler var mı?"

Kadın dik dik onun yüzüne baktı. "Benimle sinemaya gelmeyi mi teklif edecek yoksa," diye meraklandı. Bugünkü davranışı, adamı şok etmişti. Pişmanlığa kapılmaya başlamadan, kendinden emin bir sesle, "Hayır," dedi, "film kadınlara yönelik. İsmi, *Karnızı Nasıl Öldürsünüz*."

Adam başkalarının esprilerini anlama becerisinden oldum olası yoksundu. Kişilik değişimi geçirmeden önceki günlerde, espri yapma yeteneği de pek azdı; ya da en azından, bu yönünü insanlara göstermezdi. Daha sonra bu yönünü geliştirmiş, ancak kaba ve abartılı bir üslup benimsemişti. Başkalarının yaptığı ince şakalara gülmüyordu hâlâ. Başkalarının espirilerini anlamaya gelince körelen mizah duygusu, iş espri yapmaya gelince keskin ve kıyıcıydı, insanların onu anlaması epey zaman alıyordu, o başka. En çok kaba, edepsiz sözlere ve başka insanların başına gelen talihsizliklere gülen bir adam olup çıkmıştı; hayattaki en gülünç şeyin muz kabuğuna basıp tökezleyen biri olduğunu düşünebilecek bir adam. Eşek şakası yapacak seviyeye düşmediği için, Tanrı'ya şükreliyordu kadın. Yine de, Tusker'ın komiklik yapma

çabası, onun için daima bir utanç vesilesiydi: Hele de adam bu uğurda kendini feda edip maskara durumuna düştüğünde.

Menektara'ların Holi partisinde de böyle yaparak, yetişkinlerin yanından ayrılıp çocukların arasına karışmış, önce onların minik avuçlarına doldurdukları toz boyayı çekingenlikle ona fırlatmalarına izin vermiş, sonra da karşılık vererek onları iyice kıskırtmış ve sonunda, çocuklar tarafından, mavi, mor ve kırmızı boya yağmuruna tutulmuştu. Yetişkinlerin yanına geldiğinde, tepeden tırnağa toza bulanmış, giysileri kalıplaşmıştı ve uğursuz bir gökkuşağı madeninden çıkan bir madenci misali, gözleri ve dişleri, renkli tozların oluşturduğu maskenin ardında parlıyordu. Üstelik bu haliyle, önce Coocoo'ya, sonra da Mrs. Mitra'ya sarılmaya yeltenmişti.

"Eh, sonunda iyileşmiş," dedi Dr. Mitra, Lucy'yi etli büfeye doğru götürürken. Oraya varınca da, geride dikilip, kadınların ardından tabaklarını doldurma sırasının erkeklere gelmesini bekledi.

Bu gibi partilerde erkeklerle kadınların yemek yediği bölgele-
rin ayrılmasına uzun yıllardır alışkın olsa da, Lucy bundan hâlâ sıkılıyordu; özellikle de, herkes büyük bir çember –daha doğrusu biri erkekler, diğeri kadınlar için, iki büyük çember– oluşturacak şekilde dizilmiş sandalyelere oturduğunda, yalnızca iki yanında oturan iki kadınla konuşmaya mahkûm kaldığı zaman. Coocoo Menektara, çember hapsi eziyetinden misafirlerini esirgemişti; ancak, çimenlerin üzerinde, oturmak isteyenler için oraya buraya serpiştirilmiş iskemleler vardı ve bunlar, rastgele konmuş olsalar bile, kadınları kendilerine çeken birer cazibe odağıydılar – Lucy, bunun ayakta durma zahmetinden kurtulmakla olduğu kadar, haremlik selamlık geleneğiyle de ilgili olduğunu düşünüyordu ve genç kadınlardan, bu cazibeye direnerek, ayakta duran erkeklerin oluşturduğu saflara sızmayı başaranlar çok azdı. Doğrusu, sırf erkeklerin yemeklerini kendi aralarında yeme konusundaki gözle görülür kararlılığı bile, son derece caydırıcı bir unsurdur.

Bugün, kendini olduğu yaşta hisseden Lucy, iskemleye oturmuş, sonra da bundan pişmanlık duymuştu; zira seçtiği iskemle,

Mrs. Mitra ile Mrs. Srinivasan o yerleşir yerleşmez yanına geldiğinden, terk edemeyeceği yer, kesintisiz Tusker manzaralıydı.

Şahsen bu manzaradan mahrum kalmayı yeğlerdi. Oradaydı işte: Pankot'un en eski ve en güzel bungalovunun bahçesinde, tepeden tırnağa boyaya bulanmış; bağıra çağıra palavralar attığı ya da kim bilir hangi yakışksız hikâyeyi anlatmakta olduğu tertemiz giyimli, terbiyeli Hintlilerin dikkatini çekmekten çok zorlama kahkahalarına hedef olan performansıyla, abartılı jestlere sahip bir soytan. Kalabalığın en dış tarafındakiler, onunla ilgilenmekten çok, son kadının da büfeden ayrılacağı anı kollamakla meşguldüler. O an geldiğinde, masalara yollandılar ve şimdi yalnızca Bıdık Menektara, bir eli dimdik, zarif sırtına dayalı, diğeriyle, ara sıra bir yudum aldığı içki bardağını kavramış, başını, kâh onaylar gibi sallayıp kâh sessiz kahkahalarla arkaya devirerek, orada dikilmeye devam ediyordu; Tusker ise anlattıkça anlatıyordu; Lucy ne anlattığı konusunda tahmin yürütemese de, son savaşla ilgili olmaması için dua etti; savaşla dalga geçmiyordu inşallah; o bahçede, hemen herkesin, Bangladeş meselesi yüzünden Pakistan ile yapılan savaşta oğlunu ya da kocasını yitirmiş bir akrabası, tanıdığı vardı.

Bıdık şimdi Tusker'a yemek almasını işaret ediyordu, Tusker onunla gitti, ancak yolda durup boş içki bardağını garsonun tepsisine koyarak, dolu bir tane aldı.

Mrs. Srinivasan ve Mrs. Mitra, Pakistan'ın yeni başbakanı Mr. Bhutto'dan konuşuyorlardı. "Adam bakkal çocuğu," diyordu Mrs. Srinivasan, "e, ne bekleyebilirsin ki? Ya Mucib'e ne demeli? Neyse, bıktım bu Bengal'den. Bize beladan başka bir şey getirmedii! Tıpkı İrlanda'nın İngiltere'ye yaptığı gibi, değil mi Lucy?"

Ama Lucy yanıt vermeye fırsat bulamadı, zira verandada önce bir gürültü koptu, sonra da bir koşuşturma oldu. Birileri ayağa kalktı. Lucy oturmaya devam etti. Ne olup bittiğini anlamak için ayağa kalkıp görmeye çalışması gereksizdi. Tusker bir şeyleri berbat etmişti. Beklenen rezalet. Derin bir sessizlik oldu. O sırada, kadınlarla erkeklerin toplanıp yerdeki bir şeye ya da birine baktıklarını fark etti, baktıkları şey Tusker'dan başkası olamazdı,

demek ki Tusker ayakta değildi ve dolayısıyla, bu onun belki bu kez ölümcül olabilecek bir kalp krizi daha geçirdiği anlamına geliyordu. Bu ani korkuya dayanabilmek için, birazdan yumuşayıp kedere ve dehşete bürünmesi gerekecek olan yüreğini yeniden yatıştırdı. İşte, gözalıcı felaket tellalı Coocoo da, güzelim sarisi içinde zarafetle süzülerek, çimenleri aşmış geliyordu.

"Tusker feci düşmüş galiba."

"Hay Allah. Şaşkın Tusker. En iyisi gelip bir bakayım." Yavaş hareketlerle, tabağını otların üzerine koyup, eşyalarını topladı. İnsanın hayatının sonunda, elinde kalan tek şey vakardı ve onu gösterme fırsatı bulan, kendini şanslı saymalıydı. Çantasını iskemlede bıraktı. Bir zamanlar güzel bir çantaydı. Şimdi ise, hain güneş, tüm yıpranmışlığını gözler önüne seriyordu. Kadın, Coocoo'yla birlikte verandaya yürüdü. Erkekler merdivenlerin çevresinde toplanmıştı; onları görünce geçmeleri için yol verdiler. İçlerinden biri, Tusker'ın üzerine düştüğü ya da düşerken sarıldığı anlaşılan masayı yerden kaldırdı. Masanın üzeri dolu olmalıydı. Verandanın her yerine kırık cam parçaları saçılmıştı. Adam, soytarı kıyafetiyle, kol ve bacakları yanlara açılmış, yerde yatıyordu. Gözleri kapalıydı. Gözkapakları, yüzüne ve başına sıvanmış renkli tozların arasında ürkütücü derecede beyaz görünüyordu. Soytarının ağzı açıktı. O ağızla, bilinçli ya da bilinçsiz, çam kokulu havayı içine çekip duruyordu. Dr. Mitra, yanı başında diz çökmüş, parmakları adamın sol bileğinde, nabız ölçüyordu. Tusker'ın, hâlâ bir kadeh sapını sıkı sıkı tutan sağ eli kanlıydı.

Mitra, "Galiba ayağı boşluğa gelmiş, düşmüş," dedi.

"İyileşecek mi?"

"Evet, sanırım."

Tusker bir şeyler geveledi.

"Seni duyamıyorum, ihtiyar."

"Eve," dedi adam, daha anlaşılır şekilde, "hastaneye gitmem. Kahrolası hastane."

"Hastaneye gideceğini söyleyen oldu mu? Turp gibisin maşallah."

Tusker, madenci gözünü araladı. "Luce? Orada mısın Luce?"

“Evet, Tusker.”

“Eve. Hastaneye gitmem.” Yerinden doğrulup oturur pozisyona gelmeye yeltendi. Dr. Mitra onu engellemeye çalıştı, ama sonunda ısrar ettiği pozisyonu alması için ona yardım etmek zorunda kaldı. “Olanlar için kusura bakmayın,” dedi adam. “İçkiyi biraz fazla kaçırmışız işte. Lanet bir şeyin üzerine basıp kaydım. Can sıkıcı işler. Formda olduğum söylenemez ha? Hanımların huzurunda. Rezil olduk. Ha!”

Verandanın çevresindeki kalabalık dağılmaya başladı. Şimdi yalnızca Tusker ve Lucy, Mitra, Bıdık ve Coocoo ile Menek-tara’ların hizmetçilerinden bazıları kalmıştı. Tusker gözlerini yumup başını eğerek, güç toplamaya çabaladı. Önce, bir gözünü, sonra ötekini açıp, giysilerinin halini ilk defa fark ediyormuş gibi baktı. Pantolonunun paçasını silkeleyip, dikkatle avuç içini inceledi.

“Kartta söylenen buydu ya! Bıdık ve Coocoo, Holi kutlaması yapıyor.” Onlara bir göz attı. “Neden kutlamadınız o halde? Bunu icat eden biz değiliz ya. Beni gören de, öyle sanar. Yaklaşma babalık,” dedi Mitra’ya, omuzlarını silkip, omzundaki eli uzaklaştırırken. “O güzel takımına yazık edeceksin.”

“Holi gibi şeylere inandığın falan yok, değil mi babalık?” diyordu, bir saat sonra Dr. Mitra ikisini arabasıyla Misafirhaneye götürürken. “Bir yığın laf salatası. Bizim Noel gibi, kafa çekmek için bir bahane. Aslında daha çok paskalya gibi. Ha, Luce? Bereket ritüelleri. Mitra babalık, buraya ilk geldiğimde, bundan altı yüz milyon yıl falan önce, albayın hanımına Holi’nin neye yaradığını soracak kadar ahmaktım. Bana anlattı. Her şeyi. Kadın anasının gözüydü, Mitra, koçum. Ama Luce, buraya gelip de bana sorduğu zaman, öyle boktan bir centilmendim ki, kem kûm ederek, ona bahar bayramı, anlarsın ya, dedim; garibimin de bir gece, bir yemek masasında, çenesi açılmasın mı! Masanın başında oturan Hanımsahip bir şeye sinirlendiğinde ve böyle bir durumda senin söylediğin ya da söylemediğin şey hakkında en ufak bir şey bilenler doğal olarak çenelerini kapamayı tercih ettikleri için katlanmak zorunda kaldığımız, ananı ağlatan o dayanılmaz sessizliklerden biri sırasında... Başını unuttum Luce. Ne diyordum ben?”

"Dr. Mitra'ya benim yaptığım bir gafı anlatıyordun Tusker, ama belki de ilgisini çekmiyordur."

"Elbette ilgisini çekiyor. Haftalarca, gittiği yerlerde sırf bunu anlatacak, değil mi Mitra efendi, babalık, efendi?"

"Olabilir. Kim bilir Smalley efendi?"

Bir anlık sessizlik.

"Dalga falan geçmiyorsun ya?" diye sordu Tusker. "Eğer öyleyse, Allah belanı versin. Değilse de Allah belanı versin. Allah hepimizin belasını versin." Arkasına yaslandı.

Bu kadarı da fazlaydı artık. Arabanın dikiz aynasında, kadın, bakışlarını Dr. Mitra'dan kaçırdı. Adamın bu sakinliği en az Tusker'ın iğrenç davranışları ve çirkin sözleri kadar büyük bir hakaret gibi geliyordu ona. Yaptığı gafın anımsatılması da onurunu kırmıştı; yıllar önce, ta Mahar denen o tatsız yerde, o bir şekilde gelip geçici olan sessizlikte "çenesi açılıp" –en son konuşulan konu Holi olduğundan– "O renkleri neden kullanırlar ki? Bahar deyince insanın aklına yeşil gelir," diyerek sessizliği bozduğu o an... Tusker bunu yapmasını önleyebilirdi istese. Evet, önleyebilirdi. Kadın ne olduğunu öğrenmek için sorduğunda, ona doğruyu söyleyerek bunu önleyebilirdi. O gün masada yaşanan sessizlik, Dr. Mitra'nın arabasındaki sessizlikte yankılandı: Kadının, hem âdet kanamasını hem de damadın bakire gelinden akıttığı kanı simgeleyen renklerin, burada (Dr. Mitra'nın arabasının koltuk kılıflarını mahveden) kırmızı ve morlara bulanmış Tusker'ın üzerinde görünen renklerin anlamına nihayet aydıdığı an.

Eve dönüş de tatsızdı: Beklenmedik bir zamanda gelip, İbrahim'i, Minnie ve Bloxsaw'la verandada keyif çatarken hazırlıksız yakaladılar. Minnie oradan sıvıştı. Tusker'ın soytarı kılığında arabadan indiğini görünce boynundaki tüyleri dikilen hayvan da, dişlerini göstererek hırladı. Tusker yanına yaklaşırsa, o da kaçıp gidecekti.

"Bana gerçeği söylemelisiniz, Dr. Mitra," dedi kadın, yarım saat sonra onu arabasına geçirirken. "Sarhoş olduğu için mi düştü, yoksa bir kriz daha mı geçirdi?"

“Onun için kaygılsam, onu burada bırakır mıydım? Hiç endişe etmeyin. İçkiden uzak kalmasını sağlayın, yeter. Beni istediğiniz zaman arayabilirsiniz. Yarın uğrayıp bir bakarım.”

“Soruma yanıt vermediniz, Dr. Mitra.”

“Verdiğimi sanıyorum. Hastane bir adım uzakta olduğu halde, onu sizinle bıraktım. Sizce yeterli bir yanıt değil mi bu? En iyisi böylesi. O kendi evinde olmayı seviyor.”

“Evet, anlıyorum.”

“Ona yeni bir reçete yazmayı düşünüyorum. Yarın olsun da, bakalım.”

Daha ne kadar? Bir yıl mı? Daha mı az? Daha mı çok? Her an mı? diye sormak istedi kadın. Ama insanın yanıtı olmayan ya da yanıtlanmasını istemediği soruları sormayacağını bilecek kadar uzun yaşamıştı. Yatak odasına döndüğünde, Tusker uykuya dalmıştı. Yıkandığı halde, yüzünde, ellerinde ve kollarında Holi tozlarının kalıntıları vardı hâlâ. Berbat olmuş giysileri, çamaşır sepetindeydi. Kadın, kederini bastıran bir ölkeyle, aklından şöyle geçirdi, “Tusker son derece haklıydı. Bu bizim değil, onların bayramı. Soyтары gibi görünmesi gereken de *onlardı*.”

Holi'den paskalyaya kadar geçen sürede, Tusker toparlandı. Palmiye Pazarı'nı* (27 Mart) takip eden pazartesi günü, o akşam Billy-Boy ile içeceklerini bildirdi. Kadın, İbrahim'le sinemaya gitti. Bunu yaptı, çünkü her zamanki rutinden en ufak bir sapma, Tusker'ın, kadının endişesini fark etmesine yol açabilirdi. Gerçi o endişe günden güne hafifliyordu. Adam biradan daha ağır bir içki içmiyor, onu da çok az içiyordu. Tehlikeyi sezmişti. Ancak kadın, sonradan, seyrettiği filmi anımsayamadı, çünkü zihninde, eve dönüp de bir cenaze evine vardığını, bir yolculuğun sonundaki boş mekâna ya da babasının evinde, merdivenlerin dönmecindeki karanlığa ulaştığını gösteren imgelerle uğraşmaktan filme dikkatini verememişti.

Öyle ki, eve varıp da kapıyı kilitli bulduğunda, paniğe kapıldı. Anahtarını İbrahim'e verip, içeriye önce onu soktu. Oturma odasının ışığı açıktı. Çalışma masasının üzerinde bir not vardı. Mitra'dan mı acaba?

* Palmiye Pazarı: Hristiyanlıkta paskalyadan önceki pazar günü. —ç.n.

Not Tusker'dandı. "Billy-Boy ile Şiraz'daki kabareye gidiyoruz. Gece yarısı döneceğiz."

"Tamam İbrahim. Ben yatmaya gidiyorum. Belki sen o dönene kadar bekleyebilirsin."

Biraz sonra, kadın, şarkılar söylendiğini duyar duymaz, ışığını söndürdü. Tusker ve Billy-Boy'un sesiydi. Garajdaki sepetinde duran köpek havlamaya başladı. Şarkı anında kesildi. Billy-Boy eve koşturmuş olmalıydı. Kadın, Tusker'ın kapıyı sürgülediğini duydu. Onun yatağının başucundaki lambayı açık bırakmıştı ve adam odaya girdiğinde göz ucuyla onu izledi. "Luce?" dedi adam. Sarhoş değildi. "Luce, uyanık mısınız?" Kadın ağır ağır arkasını döndü ve yorganı başına çekti.

"O kabarede, birayı dayıyorlar insana," dedi Tusker ertesi sabah. "Bira Luce, yalnızca bira içtim. Kafayı bulan Billy-Boy oldu. Bahse girerim bu sabah hanımdan paparayı yemiştir."

"Hangi akla hizmet Şiraz'a gitmeye kalktın?"

"Adam çok sıkmaya başlamıştı, o yüzden. Tam bir ıstıraplı. Ama oraya vardığımızda canlanıverdi."

"Ne hoş."

"Film güzel miydi?"

"Filmi anımsamıyorum bile. Eve gelip de seni ortalıkta göremeyince kendimi kaybettim, Tusker."

Adam portakal suyunu bir dikişte içip yumurtasının tepesine pat pat vurdu.

"Önümüzdeki hafta paskalya," dedi.

"Senin paskalya gibi şeyleri artık umursamadığını sanıyordum."

Adam, tereyağlı ekmeğini, yumurta sarısına banmak için ince parçalara böldü.

"Yeni bir adam var. Billy-Boy'un söylediğine göre, kuzgun gibi siyah. Kendisine peder denmesini istiyor. Paskalyada gelecekmiş."

"Yumurta gömleğine damlıyor."

"Pazar günü gidebiliriz diye düşünmüştüm. Ne dersin ihtiyar?"

Kadın kendi yumurtasını bitirdi. Yumurta da sembolikti.

“Paskalyada birlikte kiliseye gitmemizi mi öneriyorsun?”

“Gayet uygun bir zaman. Gidip bir göz atalım.”

“Kilise avlusunu tanıyamayacaksın.”

“Ben onu kastetmemiştim. Kilisenin yeni rahibine bir göz atalım anlamında söyledim. Kim bilir Luce, belki de bizi yakıp kül-lerimizi savurma işi ona düşer. Tabii söylediğin halta da bakabili-
liz.”

“Pes doğrusu, Tusker.”

“Anormal bir şey mi söyledim?”

“Ben kullandığın kelime için diyordum. Ama bu fikir için de aynı şeyi söyleyeceğim. *Pes doğrusu.*”

“Ha!”

2 Nisan Pazar günü, sabah ayinine gittiler. Kilise, kadının yıl-lardır görmediği kadar kalabalıktı. Umutsuzluk ve hayranlıkla, gözlerini Peder Sebastian’a dikti. İyi ki, Tusker saat sekizdeki ko-münyon ayinine gelmekte diretmemişti. Ancak, yeni peder, sa-bah duası için uygun görülen İncil ayetlerini makamına uygun bir sesle okumaya başladığında, kadın, önce onların güzelliği, sonra da onları mırıldanan babasının hatırası ile, Peder Sebasti-an’ın sesinin titreşimi ve canlı Hint makamının, sözlerin canlı melodisi ve ritmiyle olan görülmedik uyumu karşısında mihla-nıp kaldı. Gözlerini açtığında, adamın da gözlerinin kapalı oldu-
ğunu, sözleri ezbere söylediğini gördü.

“Göge yükselip Babama ulaşacağım ve ona şöyle diyeceğim, Baba, Tanrı’ya karşı gelerek ve senin huzurunda günahımızı işle-dim ve artık senin oğlun olarak anılmaya layık değilim.”

“Çok sevgili, aziz kardeşlerim. İncil, çok sayıdaki günahımızı ve kötülüğümüzü anlayıp itiraf etmemiz için, bizi başka başka dünyalara götürdü.” Peder Sebastian ara vermeden devam edi-yordu ve ayin, kiliseden, Lucy’nin zihninden, yüreğinden ve ru-hundan süzülerek uzaklaşıyordu. İlk ilahi için ayakta dikilirken, göz ucuyla, varlığı ona teselli veren Tusker’a baktı. Adamın al-nında, konsantrasyonun etkisiyle, çıkıntılar oluşmuştu. Asla, bir

notayı doğru bir biçimde seslendirdiği görülmemiştir. Ancak kadın bu sabah, onun homurdanmak yerine ses verdiğini duymasının şaşkınlığı ve zevkini, bu biraz acı verici izlenimden daha çok önemsiyordu.

Peder Sebastian, bir mezmur yerine, paskalya günü okunması ya da söylenmesi tavsiye edilen ilahilerden birini vaaz ederken ("İsa, bizim için kendini kurban etti: O halde perhize uyalım; eskimiş hamurun, kötülük ve kinin hamuruyla değil, dürüstlük ve doğruluğun mayasız ekmeğiyle") kadın, gözü bir yerden ısırmış gibi, adamın sık sık dikkatle kendisine baktığını fark etti, Mr. Bhoolabhoy'un ona günlerce önce yollamış olması gereken fotoğrafları incelediyse, elbette ki kadını görmüş olacaktı. Mr. Bhoolabhoy sözünü tutup kadına fotoğrafların kopyalarını yollamış, kadın da, biri kendisi ve *mali*'yi Mabel Layton'ın mezarında gösteren resim olmak üzere, bunların iki üç tanesini Sarah'ya yollamıştı. Fotoğrafları Tusker'a göstermediği gibi, ona Sarah ya da tam şu anda, –inşallah– kadının yeni mavi boya paketleriyle, Delhi'ye ulaşmış olması gereken Mr. Turner hakkında herhangi bir şey de söylememişti. Çocuk onunla bağlantı kurup Pankot'a gelmeyi planladığı günü söyler söylemez, Susy ile bir randevu ayarlayacak ve cömertlik edip onun geriye kalan tek boya paketinin tamamını kullanmasına izin verecekti. Tusker'a bundan hiç söz etmemişti, çünkü adamın bir yabancıyı ağırlayacaklar diye sızlanıp durmasını istemiyordu. Sızlanmak sağlığına zararlıydı. Sızlanmayalı birkaç gün olmuştu ve şimdiden nasıl da belliydi: Adam çok daha iyi görünüyordu, resmen onunla beraber kilisedeydi ve olan bitenle ilgiliydi.

"Ha!" diye bağırdı adam ve bu ses, kadını irkilterek, kendi düşüncelerinden sıyrılıp, vaaza dönmesini sağladı. Kilisede de olmazdı artık! Ama o anda, kadın, o gün kahkahanın münasip olduğunu fark etti. Papazın kendisi de gülümsüyordu ve Tusker'ın "Ha!"sı utanılacak bir şey değildi. Komik olan vaazdı. Kadın şimdi ona konsantre olmuş ve kendini gülümserken bulmuştu. Ancak, sonuna doğru Peder Sebastian'ın küçük esprileri kesip ciddileşmesi, hatta mağrurlaşması kadını memnun etti. Kilisede

kahkaha atılması bir şekilde içine sinmemişti. Keza dua sırasında, kendisi Bakire Meryem'in adı geçtiğinde küçük bir reverans yapmayı âdet edindiği halde, Peder Sebastian'ın, adeta yere kapanarak, "Üçüncü gün, yeniden dirildi" dizesine gelinceye kadar yerden kalkmaması ve belli belirsiz bir mırıldanma halindeki sesini yükseltmemesi de. Tüm cemaat de, onunla birlikte mırıldanıp eğilmişti. Daha sonra, *Göz Alıcı ve Güzel Her Şey* başlıklı son ilahiye gelindiğinde, kadın geriye dönüp ilahileri değerlendirdi ve fark etti ki, neşeli, kıskırtıcı ve nostaljik de olsalar hepsi onda bir tür naiflik hissi bırakmıştı. Yetişkin ilahilerinden çok, çocuk ilahileri söylenmişti. Bütüne bakıldığında garip bir karışım söz konusuydu: Karmaşık bir vaaz, naif ilahiler ve Katolik tarzı ayin. Ayin sona erip de cemaat dağıldığında, kadın, herkesin az önce eğlenceli bir film izlemiş gibi gülümsemekte olduğunu gördü. Tusker da gülümsüyordu.

Dışarı çıktıklarında, adam "Bekle," dedi. Diğer insanlar da bekliyordu. "Neden?" diye sordu kadın. "Adamla tanışmak için tabii ki."

İnanılmaz! Önce kiliseye geliyor, şimdi de pederle tanışmak için bekliyor. Adamın yanından ayrılıp, görev yerine yeni tayin olduklarından pek tanımadığı Yüzbaşı ve Mrs. Singh ile konuşmaya gitti. Bir kere lokaldeki Hanımlar Gecesinde, bir kere de Coocoo ve Bıdık'ın Holi partisinde olmak üzere iki kez karşılaşmışlardı. Lucy Hristiyan olduklarını bilmiyordu; dönme mi yoksa doğuştan mı Hristiyan olduklarını, bir de Singh soyadının Sih oldukları anlamına mı geldiğini, yoksa Hindu kökenli mi olduklarını merak etti.

Peder Sebastian, Susy ile konuşarak dışarı çıktı. Mr. Bhoolabhoy ortalıkta görünmüyordu. Aslına bakılırsa kadın onu bugün kilisede hiç görmemişti. İlane kesesini Mr. Thomas dolaştırmıştı. Fotoğraflardan söz açar diye, Peder Sebastian ile karşılaşmayı istemiyordu. Susy'nin onu Tusker ile tanıştırdığını görünce, Yüzbaşı ve Mrs. Singh ile konuşmasını sürdürmek üzere arkasını döndü, ancak o sırada, Tusker'ın ona seslendiğini duydu: "Luce."

Çare yoktu.

"Bu da karım," dedi Tusker. "Ben de şimdi pedere ayinde ne kadar eğlendiğimizi anlatıyordum. Biraz hareket geldi. Ben genelde gelmiyorum. Bundan böyle gelebilirim. Ama bir dahaki sefere konuşmak için zaman bulamayabiliriz."

"Konuşmak için daima zaman vardır," dedi Peder Sebastian gülerek.

"Düşündüğüm koşullarda, hayır," dedi Tusker. "Menektara'lar ile kalıyorsunuz değil mi?"

"Hayır, yarına kadar Mrs. Williams'ın misafiriyim."

"Ah, öğlende Ranpur'a dönüş var o halde. Gelecek hafta gelme olasılığınız var mı? Anladığım kadarıyla bizim Ambedkar'dan daha sık göreceğiz sizi."

"Maalesef haftaya Nansera'da olacağım."

"Hay Allah. Haftaya, doğum günüm var. 10 Mart. Genellikle akşamları bir tür parti yaparız. Siz de gelebilirdiniz. Bir dahaki gelişiniz ne zaman?"

Susy lafa girdi. "Peder Sebastian, ayın 23'üne rastlayan pazar ayinine kadar bize gelemeyecek, demek ki programınız çok sıkışık, değil mi peder?"

"Yine de yemek yemeniz şart," diye Tusker söze karıştı. "Gelip bir şeyler atıştırın. Pazar günü yapamıyorsanız, dönüşü pazartesiye uzatın."

"Programım bu kadar yoğun olduğundan zaten öyle yapıyorum, ama çok nazıksınız." Lucy'ye bir göz attı. "Size memnuniyetle bir gün ayırırım."

"Hayır, şimdi ayarlayın. Pazartesi öğle yemeği yiyelim, ayın 24'üne geliyor."

"Ne yazık ki öğle yemeğine başkasına sözüm var."

"O zaman, akşam yemeği. Biz Smiths'te kalıyoruz. Billy-Boy yeri biliyor. Yani Bhoolabhoy. Onu hep Billy-Boy diye çağırırım da."

Peder Sebastian tereddüt etti, tekrar Lucy'ye baktı. Kadının başka seçeneği yoktu. "Sizin için ne zaman uygunsa Mr. Sebastian."

"Teşekkürler, Mrs. Smalley. Albay Smalley. Akşam yemeği fikri harika."

"Güzel, güzel. Anlaştık o halde. Hadi gel Luce, sırada başka insanlar var."

"Kalıbımı basarım, bizim Billy-Boy çok kızmıştır bu işe," dedi Tusker; yan yana eve doğru yürüyorlardı. "Yeni Muhterem geldiğinde Susy'nin başlarına Katolik kesildiğini söylüyordu, ama şimdi Billy'yi umursayan yok. Susy, adamı bir an bile gözünün önünden ayırmıyor. Bu sabah Billy-Boy neredeydi? Vestiyerde, öfkeden kudurmuş halde somurtup oturuyordu galiba: Bizim Sebastian, Smiths'te kalmak yerine, geceyi Susy'yle geçirdiği için."

"Tusker!"

"Ne var? Yanlış bir şey mi söyledim? Geceyi geçirmek dedim diye mi? Lafın gelişi. İnsan düşünmeden edemiyor. Ha! Gerçi rahipler, aletlerin nelere kadir olduğunu hiç bilemezler ya!"

Lucy aniden durdu. Tusker, bastonunu tık tık yere vurarak birkaç adım daha ilerledi, sonra yalnız olduğunu fark edince, arkasına döndü: "Hadi ama, ne bekliyorsun. Tüm o *temaşadan* sonra karnım zil çalıyor."

Kadın, derin bir nefes alıp, yavaş yavaş dışarı verdi.

"Eğer ona *temaşa* diyebiliyorsan, yirmi dördünde yemeğe gel-sin diye adamcağıza niye musallat oldun o zaman? Hiç susmadın Tusker. Israr, ısrar, ısrar, adama hiç bahane bırakmadın. Şimdi de onun hakkında böyle konuşuyorsun. Ama *ben* ona yemek hazırlamaya mecburum artık. Üstelik, gelmek istemiyordu, en azından o gün. Ama öyle başının etini yedin ki, adam senin ondan bir konuda yardım isteyeceğini düşündü. Ben fark ettim bunu: Yüz ifadesindeki değişimi, aniden, senin yalnızca nezaket gösterdiğini düşünmeyi bırakıp, sıkıcı, baş belası bir ihtiyar olduğunu düşünmeye başladığını ve, bu adamın bana ihtiyacı var, fikrine kapıldığını."

"E var tabii, yok mu?"

Arkasını dönüp, yol boyunca bastonunu vurarak yürümeye devam etti ve kadın arkada kalıp onu takip etti. Adamın arkadan görünüşü, tipik bir yaşlı adamınki gibiydi: Zayıf, kırılgan, birlikte yaşaması katlanılmaz, bir gün orada olmayacağı düşüncesi dayanılmaz, çünkü o zaman, kadının yaşamak için hiçbir nedeni kalmayacaktı. Kilise yolunun Kulüp yoluyla kesiştiği ve arabaların geçtiği yol ağzında, adam durup kadının ona yetişmesini bekledi ki, birlikte güvenli bir biçimde karşıdan karşıya geçebilsinler.

Paskalya ertesi, Tusker'in doğum günüydü. Pazartesi gününe geliyordu. 71 yaşındaydı: Ülkesinin ölçütlerine göre çok yaşlı sayılmazdı. Kimseye davetiye yollamamıştı, ama Menektara'lar, Srinivasan'lar, Mitra'lar ve Billy-Boy'dan tebrik kartı gelmişti. Bunlar elden ulaştırılmıştı ona. O sabah İbrahim çaylarını getirdiğinde, taze ve baygın kokulu çiçeklerden bir çelengi Tusker'in boynuna, daha küçüğünü de kadınıninkine asmıştı.

Lucy de ona, bir tebrik kartı ve Parker dolmakalemi ile takım olacak bir Parker tükenmezkalem verdi. Bunu haftalar öncesinden, ilaç ve kozmetiğin yanı sıra, duvar ve kol saatleri ile mücevher de satan Gulab Singh'in dükkânından ısmarlamıştı.

Birbirlerini öptüler. Adam kahvaltı etmek için verandaya çıktığında, Minnie oradaydı ve o da adama bir çelenk verdi. Adam yeniden içeri girdi. Yumurtası soğudu. Tuvalet kapanıp ağlıyor mu yine acaba, diye düşündü kadın ve bu yüzden, ona hiç yaklaşmamayı tercih etti; onun yerine, İbrahim ve Minnie'ye bahşiş vererek onları memnun etti, bahşiş Smiths'teki diğer hizmetkârlar ile İbrahim ve Minnie arasında paylaşılacaktı – mali de dahil di tabii.. Kahvaltı masasındaki çuhaçiçeği demetinin Tusker için konduğundan şüpheleniyordu kadın.

Kendi yumurtasını yerken, oradan ayrılımlarından az önceki bir tarihe rastlayan, adamın Mudpore'daki ilk doğum gününü düşündü. Mihrace, içine Tusker için altın bir kol saati, kendisi için de altın bir bilezik gizlenmiş bir meyve tabağı yollamıştı: Her iki hediyeyi de özür dileyerek *divan'a* geri göndermek durumunda kalmışlardı.

Dak geldiğinde, Tusker hâlâ tuvaletteydi. Tusker için bir iki yeni tebrik kartı, bir tomar fatura ve bir de mektup gelmişti. Mektup kadındaydı. Mektubu okumak için mutfığa gitti. Delhi'den geliyordu ve dört gün öncesinin tarihi atılmıştı.

"Sayın Mrs. Smalley, Mrs. Perron bana adresinizle telefonunuzu verme nezaketini göstererek sizin ve Albay Smalley'nin, Pankot'a gelirim bana vakit ayırmayı teklif etme inceliğini gösterdiğinizizi söyledi. Birkaç gün önce Delhi'ye geldim ve ayın 24'ünde Ranpur'a uçtum. 25'inde orada yapmam gereken bir iş

var, ondan sonra Kalkûta'ya gitmem gereken tarih olan 30'una kadar kısa bir süre boş zamanım olacak; bu yüzden, bu iki tarih arasına bir ziyaret sıkıştırabilirim. Ranpur'dan size telefon edip hangi gün gelebileceğimi bildiririm. Orada bir iki gün kalıp, ikinizle de görüşme zevkine nail olmayı umuyorum. Sarah, orada iki otel olduğunu ve eğer Ranpur'dan yer ayırtmak konusunda bir sorun yaşarsam, bana yardım etme inceliğini göstereceğinizi söyledi; zira sizler de Smiths'te oturuyormuşsunuz ve şunu söylemeliyim ki, bu isim kulağa Şiraz'dan çok daha cazip geliyor. Her ikinizle de tanışmayı sabırsızlıkla bekliyorum. Yanımda Sarah'nın size getirmemi istediği bazı paketler var. Saygılarımla. David Turner."

"Dak'ta bu kartlardan başka bir şey var mı?" diye sordu Tusker. Kadın duraladı. "Yalnızca faturalar, Tusker."

"Faturaların cehenneme kadar yolu var."

"Doğru, faturaların cehenneme kadar yolu var. Hele de senin doğum gününde."

"Luce?"

"Efendim, Tusker'cığım?"

"Dağ Manzaralı Salon? Öğle yemeği? Yalnızca sen ve ben?"

Adam ona böyle şeyler söylediğinde, o sersem yaşlı yüreğini titretebiliyordu hâlâ.

"Ah, Tusker, ne güzel bir teklif bu. Ama, doğum günü parti-sine neden çağrılmadıklarını merak eden insanlarla karşılaşsak ne olacak?"

"Susup oturmak zorunda kalacaklar. Bu gece ne var?"

"Ne mi var?"

"Sinemada. Bugün pazartesi. Sen hep pazartesi-gidersin ya. Ben de gelebilirim diye düşündüm."

"Billy-Boy ne olacak?"

"Çenesini kapayıp oturması gerekecek."

"Ama sen filmlerden sıkılmaz mıydın? Senin sıkılmanı istemem. Burada sakın bir öğle yemeği yiyip, bu gece Dağ Manzaralı Salona gidebiliriz."

"Sakin bir öğle yemeği falan istemiyorum. Sinemaya gitmek istiyorum."

"O halde öyle yaparız. Ne de olsa bugün senin günün."

Kadın, bu gece her ne varsa, iki kişilik yer ayırması için İbrahim'i bisikletle sinemaya yolladı. Bloxsaw'u yürüyüşe çıkardı. Dağ Manzaralı Salonda bir köşe masa ayırttı. Geri döndüğünde, Tusker çömelmiş, küçük bir yabayla kana çiçekleri tarhını eşeliyordu. Mali, bahçenin bir başka köşesinde, bitkileri budamakla meşguldü. Ne tuhaf. Adam, başını kaldırıp karısına baktı. "Merhaba Luce. Günün iyi geçti mi?"

"Daha öğlen bile olmadı," dedi kadın, sevecenlikle.

"Biliyorum canım, şu saate kadar geçen zamanı kastettim."

"Şimdiye kadar harikaydı. Seninki?"

"Bu yaba bir boka yaramıyor."

"Nereden buldun onu?"

"Mutfaktan."

"Mutfakta yaba olduğundan haberim yoktu."

"Saksıları düzenlerken kullanıyorum bunu. Eskiden işliyordu. Şimdi ise bir boka yaramıyor."

"Kendini fazla zorlama. Bu güneş çok yakıcı. İçeri gel de, sana güzel bir bira vereyim."

Kadın oturma odasına girdiğinde, bir an durup, iki eliyle boynunu tuttu.

O gece adam sinemada uyukladı, ama, seyirci Ha! Ha! Ha! diye kahkahalar attığından, adeta kadını keyfinin yerinde olduğuna ikna etmeye çalışır gibi, arada bir o da uyanıp, Ha! diyordu. Kadın komik bir film izliyor olmaktan hoşnuttu. Filmi daha önce izlemişti. Doris Day ve James Garner. Doris Day kocasının isteğine karşı gelerek reklamcılık alanında kariyer yapıyor ve sponsorlar takdirlerinin göstergesi olarak, sürpriz bir hediye olsun diye, sekiz saatte bahçeyi kazıp bir yüzme havuzu inşa ediyorlardı: Ama asıl sürprizi James Garner yaşıyor ve gece vakti arabasını park etmek niyetiyle dosdoğru havuza dalarak, yüzünde, görülmemiş bir şaşkınlık ifadesiyle, ağır ağır havuza batıyordu. Tusker

filmin burasını çok sevmiştii. Eve dönerken, yol boyunca kıkırdayıp durdu. Bhoolabhoy ananın briç oynamaya gittiği bir gün, Billy-Boy'u, otel avlusuna bir havuz inşa etmeye ikna etmeliyim diyordu; böylelikle, kadın gece vakti tongayla eve döndüğünde, arabayla birlikte şapır şupur sulara gömülecekti.

Ertesi gün eski somurtkan Tusker geri dönmüştü yine.

Tusker'ın doğum gününden sonraki pazartesi, 17 Nisan, sıradan bir pazartesiydi. Mr. Bhoolabhoy ve Tusker buluşup içki içmiş, Lucy de sinemaya gidip belki yüzüncü kez *Hello Dolly* filmi izlemiş ve haftanın geri kalan günlerinde filmin müziğini aklından çıkaramayıp, şarkıyı mırıldanarak ortalıkta dolaşmıştı.

"Oh be, *elveda Dolly*," diye gürledi Tusker, çünkü kadın 23 Nisan Pazar günü kiliseye gitmek üzere hazırlanırken, yine bu şarkıyı mırıldanıyordu. "Peder Sebastian'a yarın geceki yemeği hatırlatmayı unutma."

"Peki, Tusker. Saat kaç diyeyim?"

"Her zamanki gibi, 7:30."

"7:30'da burada içki içmeye gelecek. Peki sonra ne olacak? Hem belki içki içmiyordur."

"Küp gibi içmeyen bir rahip tanımıyorum. 'Sonra ne olacak' da ne demek?"

"Yemeği burada mı yeriz, yoksa pederi Smiths'e mi götürürüz?"

"Bir düşüneyim bunu."

"Düşün; ama sonra bana söylemeyi unutmazsın değil mi? Bugün söylersen daha iyi olur. Yarın sabah beni bulman zor olabilir."

"Neden?"

"Dün söylemiştim ya. Saçımı yaptıracağım."

"Niçin? Peder Sebastian için mi?"

Kadın gülümsedi. "Yalnızca Peder Sebastian için değil, Tusker. İyi sabahlar sana."

23 Nisan Pazar günü, Mr. Bhoolabhoy için feci bir gündü ve cumartesi de tam bir felaketti. O cumartesi, Lila ona el kaldırmıştı. Onu Prabhu, Aşçı ve Minnie'nin gözleri önünde itip, ona bağırıyordu.

Ranpur'daki avukattan bir telefon gelmişti. Telefonu Mr. Bhoolabhoy cevapladı, çünkü Smiths'te yalnızca bir telefon vardı, o da müdürün odacığında. Lila'nın odasına bile paralel çekilmemişti. Kadın telefondan nefret ederdi. Kullanması gerektiğinde de, adeta arayan kişi kuzey kutbundaymış gibi, var gücüyle ahizeye bağırırdı. O gün de, kendisini odadaki bir boşluğa sığdırdıktan sonra, ahizeden avukata bağırırken, Mr. Bhoolabhoy dışarıda bekliyordu. Avukat, adama yalnızca, Mr. Pandey'nin bu hafta sonu incelenmesi gereken acil evraklarla birlikte öğleden sonraki uçakla oraya geleceğini söylemiş, sonra da Lila ile özel konuşmak istemişti.

Avukat her ne söylediyse, kadın öfkeden kudurmuştu. Çifte gerdanı tir tir titriyordu; bıyıkları diken dikendi. Kâh "Düzenbazlar!" diye haykırıp duruyor kâh bağırarak Pencapça bir şeyler söylüyordu. Derken, telefonu çat diye kapadı; koca bedenini küçücük odadan güçlükle çıkardı ve haykırdı, "Enayi! Enayi!"

Ve adamı itti.

İtti.

Hizmetkârların gözü önünde.

Fiziksel şok çok büyüktü. Aşağılanma, katlanılmazdı. "Ne itiyorsun?" diye bağırdı adam, kadın paytak paytak odasına seğirtirken.

"Enayisin çünkü!" diye bağırarak karşılık verdi kadın. Odasının kapısını dan diye çarptı. İçeriden Minnie'ye seslendi; kız, her zamanki gülünç, bayağı tavrıyla elini ağzına örtterek içeri koşturdu. Mr. Bhoolabhoy ofisine girdi ve o da kendi kapısını çarptı. Ofisin camları zangırdadı. Minnie odadan çıktı. Ofisin önüne dikildi. Adam pencere kanadını kaldırıp açtı.

"Evet?"

"Otel Sahibi sizi istemek."

Adam, pencereyi hızla aşağı indirdi ve bir şeylerle meşgulmuş gibi yaptı. Oyalanıyordu. Ama utancını ve öfkesini dindirmeye saatler yetmezdi. Kadın onu daha önce hiç itmemişti. Hiç. Sonunda kadının odasına girdiğinde, onu yatağın kenarında oturur buldu; göbeğini yerleştirebilmek için dizlerini iki yana iyice açmıştı. Başı öne eğikti. Dizlerine dayadığı dirsekleri, ağırlığını destekliyordu. Yavaş yavaş başını kaldırıp adama baktı.

"İyi niyet," dedi. "İyi niyet! İyi niyet diyordun!"

"Ne iyi niyeti?"

"Soruyorsun demek! Sahi ne iyi niyeti? Bu iyi niyet fikri kimden çıktı? Ben de bunu soruyorum. Kimin fikriydi? Bu iyi niyet dediğimiz şeyi ileri süren kimdi? Ya sonuç? Daha iyi şartlar yerine, daha da beterleri. Senin iş burnunu sokmanın sonucu bu oldu işte. Enayi! Enayi!"

"Kocana enayi mi diyorsun?"

"Evet öyle diyorum. Enayi."

"Eğer ben enayiysem, sen de öylesin. Ben yalnızca şartlar belirlenirken iyi niyetin hesaba katılıp katılmadığını sormuştum. Son derece net. Sen bunu hiç hesaba katmadın. Onlar, seninle alay ediyorlardı. Sonra açgözlülüğünden, onlarla yeniden pazarlık etmeye yeltendin. Sana daha da çok güldüler. Kontratı

imzalamayıp, yeniden gözden geçirmeleri için geri yolladın. Bu yüzden, şimdi yeni bir kontratla karşı karşıyasın, değil mi? İyi bir kontrat da değil üstelik. Beni neden suçluyorsun? Ağgözlü bir kadınsın sen. Suçlamaları kabul etmiyorum. Bana ne zaman danıştın ki? Bunun tek suçlusu senin ağgözlülüğün. Konsorsiyumda kendini yalnız hissetmeyeceksin. Çünkü hepiniz ağgözlüsünüz. Birbirinize çelme takmaya çalışmak hoşunuza gidiyor. Ama bana ne bundan? Benim bununla hiçbir ilgim olmayacak. Ben yalnızca İdare'yim. Benim talihsizliğim, Mal Sahibi olan ve kocasını hizmetkârların önünde iterek onu küçük düşüren ağgözlü kadınla evli olmam. Bir daha buna izin vermeyeceğim."

"Seni kovuyorum şimdi. Tamam mı? Sana uyarı veriyorum. Kontrata göre bir ay süren var."

"Kocana uyarı veremezsin Lila."

"Doğru, kocaları yalnızca boşarsın. Müdürlere tebliğ etmek ise, çocuk oyuncadır."

"Görelim bakalım," diyor bağırıyor adam. "Hem, umurumda mı sanıyorsun? Bir iki ay sonra idare edecek bir şey kalmayacak zaten. İdare ettiğim şeyi elden çıkarıyorsun. Bu durumda, birkaç hafta önce pazarda, orada burada uyuklayan şu İngiliz hipi işi ne kadar umursuyorsa, ben de o kadar umursuyorum. O da enayinin biriydi. Hindistan'ın ruhani bir yer olduğunu sanıyordu. Onun gibiler, dünyanın dört bir yanından gelip, zillerini şingirdatarak esrar içiyorlar ve Hinduizme bağlanıyorlar. Ama onlar, her şeyi yıkip yerine tıpkı Batı'daki gibi beton dikecek olan şişman, ağgözlü karısı tarafından tartaklanan bir adam görmemişlerdir tabii."

Neredeyse bayılmak üzereydi. Gitmek için arkasını döndü.

"Buraya gel."

"Yapacak işlerim var."

"Ben ciddiym. Uyarı almış bir müdür de olsan, hâlâ müdürsün. Bu yüzden, yapman gereken işler var. Smalley efendiye mektup yazıp, taşınmaları için ihtarda bulunmak mesela. Mektupta, halihazırdaki yazılı anlaşmanın süresi dolmuşken, Misafirhanenin kirasını bir yıl daha uzatmanın imkânsız olduğunu söyleyeceksin. Ona, kalacak başka bir yer aramalarını tavsiye edeceksin. 1 Tem-

muz'dan itibaren kira sözleşmesinin ancak haftalık olarak uzatılabileceğini ve ayrılmaları için bir hafta önceden uyarı verileceğini, çünkü otel sahibinin o mevkide tadilat yapacağını söyleyeceksin."

"Yıkım."

"Tadilat diyorsam, tadilattır. Bu süreçte, istedikleri an, Şiraz'a taşınmaları mümkün."

"Şaka yapıyorsun galiba. Şiraz'a nasıl paraları yetecek?"

"Paralarının neye yetip yetmeyeceği beni alakadar etmez. Umurumda değil. *Onların* borusu öttüğü zamanlarda, *bizim* sorunlarımızı umursamıyorlardı ya! Dişe diş." Sözüünü vurgulamak için, eliyle göğsüne vurdu.

"Eski dostuma böyle bir mektup yollamayacağım."

"İdare'ye, yollamasını emrediyorum. İdare'ye, yazmasını emrediyorum. Ben imzalanm. Yollanması işiyle ben ilgileneceğim."

"Öyle bir mektup, ona yine kriz geçirir."

"Onun sağlık durumunun sorumlusu ben miyim?" diye bağırdı kadın. "O da başka bir enayi. Geçen yılki mektubun ne anlama geldiğini kavrayamamak için enayi olmak gerekir. Şimdiye kadar, başka bir yer ayarlamaya bolca vakti oldu. Ona daha fazla zaman veremem. Bu mektup Smalley efendiye yollanmadıkça yeni kontratı imzalayamam. Yeni kontrat, kiracılara hiçbir ipotek garantisi vermiyor. Bu senin hatan, benim değil. Nasılsa gitmek zorunda kalacaklardı ama şimdi böyle bir mektubu yollamak durumunda kalmamız, senin hatan."

"Ne olacak, Lila?" diye yavaşça sordu Mr. Bhoolabhoy. Çaresiz olduğunu anlamıştı. "Misafirhaneye ilgili planların nedir?"

"Seni ilgilendirmez. Hem, benim planlarım da değil. Konsorsiyumun planları. Bu planlar içinde sana iş yaratacak bir gelişmenin yer aldığını sanmıyorum. O yüzden, kısa süre sonra zengin olacak, senin deyimimle açgözlü bir kadınla evli olduğun için, kendini şanslı saymalısın belki. Gerçi bir enayiyle evlenmemiş olsa daha da zengin olurdu ya, neyse. Mektubu bugün yazacaksın ki, geldiğinde Mr. Pandey'ye bir kopyasını göstereyim."

"Mektubu yazdın mı?" diye sordu daha sonra. Adam yazmadığını, bugün, öyle bir mektubu yazmaya vakti olmadığını söyledi.

“O halde, yarın sabah yazarsın.”

“Yarın da yazamam. Yarın İdare’nin tatil günü. Yarın pazar.”

“Pazar akşamı yazarsın.”

“Pazar akşamı kilise işleriyle uğraşıyor olacağım. İdare pazar-tesi sabahına kadar tatil.”

“Bir daha bu mektuptan söz etmeyeceğim. En geç pazartesi sabahı, Mr. Pandey’nin getireceği kontratı imzalamadan önce yazılmış olmazsa ve adam, pazartesi öğlen Ranpur’a dönerken yanında götürmek üzere bu mektubun bir kopyasını alamazsa, o zaman Ranpur’a götüreceği şey, boşanma işlemlerinin başlamasına yönelik talimatların olacak.”

“Eşe itaatsizlik etmek boşanma nedeni sayılmaz. Yazılması şartsa kendin yaz.”

“Böyle mektupları yazman için sana maaş ödeniyor.”

“Böyle mektupları yazmak için yeterli maaş almıyorum. Mal Sahibi ile evlendiğimden beri maaş zammı görmedim.”

“Şimdi açgözlülük eden kim, ha? Geçimin sağlanıyor. Harçlığını alıyorsun. Üstüne bir de ara sıra seks yapıyoruz. Mektup yazılana kadar bir daha seks falan yok; belki o zaman bile yok. Boşanma nedenlerinden söz açılmışken, benim kafamda, eşe itaatsizlik değil, daha ciddi meseleler var.”

Adam titremeye başladı. Kadın güldü. “Ranpur mesela. Ranpur’da neler olup bittiğini bilmediğimi mi sanıyorsun ha? Ama ben akli başında bir kadını. İnsan seksten başka şey düşünmeyen bir adamla evliyse, ondan ne bekleyebilir, diye soruyorum kendime. Mektubu yazarsan, Ranpur’u unutabilirim. Bombay ya da Kalküta’da seks yapabiliriz. Konsorsiyum Goa’yı da düşünüyor. Goa ilginç çeker. Çok seksi bir yer; beyaz hipiler ortalıkta uzanıp açıkça sevişiyorlar. Bir de, kiliselerle dolu orası. Goa’da evden çok, kilise var. Ve gerçek Hindistan’ı arayan bir sürü Batılı turist var; onu bulmuş olan ve sevişip duran hipiler de cabası.”

Kadının kahkahalarıyla yatak da titremeye başladı. Memeleri hopluyor, göbeği kabarıp iniyordu. Adam, açlıktan kemikleri çıkmış bir halde elindeki çanağı öne uzatmış, sırtarak, binbir mas-karalıkla üç beş kuruş kazanmaya mecbur olan bir dilenci gibi

hissetti kendini. Odadan çıkarken, “Benim işim bitik,” diye düşündü. “Goa’ya gitmek istemiyorum. Burada kalmak istiyorum. Burada öyle uzun süre kalmak istiyorum ki, bundan yüz yıl sonra, insanlar St. John’s Kilisesinin altına çıkan merdivenlerin altındaki çinilerde, aşınmış yerleri gösterip, şöyle desinler: “Buradan bir Francis Bhoolabhoy geçti. Şunlar onun diz izleri.”

Ama kilise bile onu dışlıyordu. O pazar sabahı, 23 Nisan’da, saat tam yedide bisikletiyle oraya vardı ve diz çöküp dua etti; sonra da Susy’nin çiçeklerle gelmesini bekledi. Peder Sebastian’ın Ranpur’dan gece treniyle varmış olması gerektiğini biliyordu. Peder Sebastian’ın bir kez daha Susy’nin bungalovunda kalmaya niyetli olduğunu da biliyordu. Onun, ihtiyar Tom Narayan gibi Smiths’te kalacağını ummuştı oysa: Peder Sebastian, St. Johns’un ihtiyaç duyduğu türden bir adam gibi görünmüştü, en konforlu ve havalı bulduğu yere sığınacak türden biri değil. Ama anlaşılan, Susy’nin sunduğu ağırlamayı ve Susy’nin dostluğunu, onunkine tercih ediyordu.

Saat sekiz olduğu halde, Susy çiçeklerle birlikte belirmeyince, adam huzursuzlandı. Saat dokuzu vurduğunda, Mr. Bhoolabhoy, cenaze kapısı ile veranda arasındaki patikada volta atıyordu. Ayın on birden önce başlamazdı. Ama Susy geç kalmıştı. Ve adam, Susy ile Peder Sebastian’ın saat 10’da nihayet kiliseye varmalarından çok daha önce, bu gecikmenin nedenini tahmin etti. Geçit aracına benzeyen tonga, çiçeklerle öyle tıka basa doluydu ki, kadın ve peder arabanın içinde kaybolmuşlardı. Peder Sebastian’ın abanoz siyahı yüzünün yanında, kadının koyu kahverengi teni epey solgun görünüyordu.

Kadın pederi istasyonda karşılamış ve birlikte kahvaltı etmişlerdi. Şimdi ise, Mr. Bhoolabhoy arka planda dikilirken, ikisi birlikte kiliseyi süslüyorlardı. Bu iş bittikten sonra, Mr. Bhoolabhoy, Peder Sebastian’a, vestiyere gidip bazı hesapları gözden geçirebileceklerini söyledi, ancak Peder Sebastian, gayet rahat bir tavırla şöyle dedi: “Saliya kadar buradayım; hem, bugün çok güzel bir gün, dışarıda duralım. Size sormak istediğim bir şey var.”

Susy onlarla birlikte gitmedi. Mr. Bhoolabhoy, kıskançlık duymadığını göstermek için, "Hadi Susy, sen de gel, güneşin tadını çıkar," dedi.

"Yok, burada yapacak bir iki işim daha var."

"Söyler misiniz," dedi peder dışarı çıktıklarında (Susy'nin yapacak başka ne işleri vardı acaba?) "Paskalyada kocasıyla birlikte burada olan hanım, Albay..."

"Smalley."

"Albay ve Mrs. Smalley. Evet. O hanım kilise avlusunda çekilen fotoğrafların bazılarında görünen hanım değil mi?"

"Evet, ta kendisi."

"Size sözünü ettiğim makalede o fotoğraflardan birini ve içerde çekilmiş iki fotoğraftan iyi çıkmış olanını kullanacağım. Düzenli olarak kiliseye gelir mi?"

"Son zamanlarda hayır. Ama kocası ocak ayından beri epey rahatsız."

"Ah, evet. Anlıyorum. Yarın onlarla akşam yemeği yiyeceğim."

Mr. Bhoolabhoy bunu şimdi duyuyordu. Geçen pazartesi Tusker, bu konuda herhangi bir şey söylememişti. "Senin yeni adamı gördüm," demişti yalnızca. Mr. Bhoolabhoy, her nedense dışlanıyorum, diye düşündü.

İkisi birlikte yavaş yavaş kiliseye yürüdüler. Mr. Bhoolabhoy tüm ilahi ve dua kitapçıklarının yerlerinde olup olmadığını kontrol etti. Vestiyerden Susy ile Peder Sebastian'ın gülüşmeleri geliyordu. Gözlerini altara dikti. "Burada bile, yalnızca İdare'yim," dedi. Ve çanları çalma vakti gelene kadar ortalarda görünmedi.

Çanlar çalmaya başladığında, Lucy'nin tongası kilise yoluna sapmıştı. "Çanlar kimin için çalıyor diye sorma," diye mırıldandı, "senin için." Bu kasvetli ve güzel sözler ona keder değil, tatlı bir hüznün verirdi. Onları ne zaman aklından geçirse, filmin sonunda Gregory Peck'in Ingrid Bergman'la ata atlayıp gidişini anımsıyordu. O filmi çok da sevmezdi. Aklında kalan tek sahne, at üzerinde giden Ingrid Bergman'dı. Arabadan inerken tonga sürücüsünün parasını verdi. Daha gelenler vardı. Haftaya, belki perşembe günü, burada Mr. Turner ile olacaktı. Onun fazla en-

telektüel biri olmamasını umuyordu. Daima ilgisini çekmiş olan gündelik konulardan bahsetmek ya da harcıâlem şeyler hakkında onunla konuşmak hoş olurdu: Filmler, tiyatro oyunları ve pop müzik gibi. "Sanırım ben salon aktivitelerinden hoşlanan biriyim, Mr. Turner," diyecekti. "Benim zamanımda, Hindistan'da bu tür konulara ilgi duymak imkânsızdı, çünkü, sırf kapalı yerlere uygun olmalarından ötürü, ilgiye değer konular arasında sayılmazlardı. Bu da beni tipik bir orta sınıf yapıyor, ne dersiniz? Üst sınıflar ve kendilerini üst sınıfta görmek isteyen insanlar, açık hava faaliyetlerinden birinde rekabete girmedikçe, kendi tabirleriyle, dolu dolu bir hayat sürmedikçe, asla mutlu olmazlar. Oysa bu kapalı yer aktiviteleri sayesinde kendi hayatımı tanıma ve yine onlar aracılığıyla yalnızca kendiminkini değil, başka pek çok yaşamı tahayyül edip yaşama imkânı buluyorum."

Singh'lere gülümseyerek başıyla selam verdi, kiliseye girdi ve bu defa arka sıralarda bir yer seçip diz çökerek dua etti.

Kimi ya da neyi dilerse, o olabilirdi. Kapalı gözlerinden ve birbirine kavuşturduğu ellerinden ibaret karanlığının içinde, aniden –ne tuhaftır ki– izlediği az sayıdaki eski sessiz filminden biri olan *Büyük Resmigeçit*'te, Jack Gilbert'ı cepheye götürün kamyonetin ardından koşan Renée Adorée oluverdi. Böyle bir başka film de, Clara Bow'a benzeyen kızla gittikleri *Yedinci Cennet* idi. *Büyük Resmigeçit*'e onu ikizler götürmüşlerdi, çünkü erkeklere yönelik bir film gibi görünüyordu ve kadın, ikizlerin kendi tabirleriyle *Büyük Savaş*'ı kılpayı kaçırmış olmanın yarattığı hayal kırıklığını asla atlatamadıklarını ve kendilerini ne kadar hayranlık verici adamlar olduklarını sergileme konusundaki bu kaçınılmaz fırsatı böyle telafi ettiklerini düşünüyordu. Kamyonet Jack Gilbert ile silah arkadaşlarını götürürken Renée Adorée'nin, adamın ellerine ve postallarına sarılıp, sonra kamyonun hızına yetişemediği için bırakmak zorunda kaldığı ve kamyonun arkasından çekilen, kadını çamurlu yolda yalnız ve terk edilmiş olarak, gitgide küçülen bir figür halinde gösteren o güzelim sahnede ağladığı için, filminden sonra kadınla alay etmişlerdi. Onunla alay ettikleri için ikizlerden nefret ediyordu ve cephede Jack Gilbert'ın yaralı

Alman askerini vurmayıp ona iyi davrandığı, sonra da savaşın dehşeti ve acımasızlığı hakkında söylev vermeye başladığı sahne boyunca kıs kıs güldükleri için de, onlardan nefret etmişti. "Zavallı mankafa, cepheye geleli daha beş saniye olmadı," demişti David, insanların duyup "şişt" diye ikaz edecekleri kadar yüksek sesle. Jack Gilbert'la alay ettikleri için onlardan nefret etmesinin nedeni, Jack Gilbert değil, Toole idi; Jack Gilbert'ın I. Dünya Savaşı piyade üniformasını görünce Toole'un hatırası canlanmış, içi kıpır kıpır olmuştu.

Gözlerini açtı ve yerine geçip ayının başlamasını bekledi.

Cinselliğinin uyanışı Toole ile olmuştu. Onun farkına varması ve onunla cinselliğe uyanması, 1919, 1920 ve 1921'deki o muhteşem yaz tatillerinde, kadın 14, 15 ve 16 yaşlarındaiken, ondan üç yaş büyük erkek kardeşleriyle birlikte, onları her pazar, malikânenen Piers Cooney'deki kiliseye taşıyan Rolls Royce'un arka koltuğunda otururken olmuştu. Toole'un ensesini fark etmesi, hayatında daha önce hiçbir şeyin hissettirmedığı bir huzursuzluk yaratmıştı. Ve ikizlerin Toole'un ismini niye makaraya aldıklarını anlamakta güçlük çekiyordu: Pek gizli, mahrem bir şaka; ama Toole adını her andıklarında kadın yine aralarında aynı şakayı yaptıklarını bilirdi.

Eski günlerde, Pankot'taki St John's Kilisesinde, Tusker ile beraber, diğer subaylar ve eşleriyle, katı bir öncelik sırası gözeterek kiliseden ayrılırlarken ve bu sırada, düşük rütbeli Britanyalı askerler, kilisedeki bu geçit törenine tahammül edip, kibar takımının çıkmasını beklemek üzere yerlerinde kalırken, kadın ara sıra, erler arasında bir Toole görür ve hayalinde onu baştan çıkarırdı, tıpkı yıllar önce nedenini pek anlayamadan, Toole'u baştan çıkardığının ya da onun tarafından baştan çıkarıldığının hayalini kurması gibi.

Toole, savaşta Sir Perceval Large'ın emir eri ve şoförüydü. İkizler, onun için, sırtını sağlama almış, diyorlardı çünkü Percy Amca (ona böyle derlerdi) hiç cepheye gitmemişti. Lucy, içten içe, sırtını sağlama alma mevzuunda farklı düşünüyordu. O, Percy Amca'nın hizmetine girmeden önce Toole'un savaştığına,

acı çektiğine ve siperlere geri gönderilmek yerine, ateşkes her ikisini de Pierce Cooney'e geri getirene dek, Percy Amca'nın makam arabasını sürmek ve çizmelerini parlatmak zorunda kaldığı için üzünlü duyduğuna emindi.

Toole, Percy Amca'nın çiftliklerinden birinde çalışan ora yerlilerinden bir ırgatın oğluydu. Kadın, Toole'un ensesine bakarak, savaşın onun kölelik koşullarını fazla değiştirmemiş olmasına içerlediğini, ancak, araba kullanmanın saban sürmekten ya da ağır işlerden daha iyi olduğunu ve iş imkânlarının zaten kısıtlı olduğu bir zamanda, askerlikte edindiği bir beceriyi uygulama şansı veren bir işte çalışmaktan hoşnut olduğunu anlamıştı.

Arabayı inanılmaz bir dikkat ve güvenle kullanırdı. Kadına öyle gelirdi. Araba kullanmadığı zamanlarda, onu gömleğiyle, ahırdan bozma garajda, arabanın altına girmiş veya açık motor kapağı üzerine eğilmiş, durmadan bir şeyler temizleyip parlatırken görebilirdiniz. Ağustos güneşinde, motorun ışık saçan karesi Lucy'nin gözlerini kamaştırırdı. Arabanın içinde, devetüyü rengi fitilli kadifeyle kaplı döşemelerde, tek bir toz, kir ya da leke görünmezdi. Camlar o denli temiz olurdu ki, cam yok sanırdınız. Tüm bunlar Lucy'nin dikkatini çekerti, ama en çok dikkatini çeken, önden düğmeli, sırtında belden omuzlara doğru açılıp genişleyen dikişleri olan, dik, sıkı yakalı kahverengi bir üniforma içinde ön koltukta oturan Toole idi; üniforma üzerine öyle sıkı otururdu ki, Lucy, onun bu giysiyi dayanılmaz derecede terletici ve bunaltıcı bulduğu fikrine kapılırdı, zira çocuğun ensesi ve esmer olduğunu bildiği eldivenli elleri, güneşle ve havayla temasta olmayı tercih edeceği izlenimini verirdi.

Çocuk, nadiren konuşurdu. İkizler, araba hakkında, Lucy'nin anlayamadığı teknik sorular sorarlardı; o da bu soruları aynı derecede anlaşılmaz sözcüklerle, ama belli ki ikizleri hoşnut edecek şekilde kısaca cevaplardı; gerçi onlar çocuğun aksaniyle da alay eder ve sürekli ona "silindir" dedirtmeye uğraşırlardı. Onunla konuşurken, umursamaz, hoşgörölü ve kendini beğenmiş tavırların bir bileşkesi olan, kibirli genç centilmen tavrını takınırlardı.

Lucy, ağdalı Somerset aksaniyle telaffuz edilen "silindir" söz-

cüğünün, tıpkı dillerinden düşürmedikleri Toole ismi gibi, ikizler arasında bir alay konusu olduğunu, çocuğun sezdiğini düşünürdü. Zaman zaman, Toole, bir yolunu bulup sözcüğü söylememeyi başarırdı. Hiç de ahmak değildi. Daima nazik ve centilmence davrandığı Lucy'ye karşı değilse de, (oğlanların kendi kendilerine inmesine karışmayıp ona kapıyı açardı) ikizlere karşı, çocukta da ölçülü bir küçümsemenin varlığını hisseder ve aynı ölçüde olmasa da, Toole'un üçünü de bir miktar aşağıladığını sezerdi kız. Onların, malikânede işe alınan yoksul bir akrabanın çocukları olduklarını bal gibi biliyor olmalıydı: Anneleri, evin marazlı oğluna biraz olsun şifa vermek, onu Eton Kolejini acımasız ortamına dayanabilecek şekilde yetiştirmek üzere işe alınmış, çocuk, hastalıkları yüzünden okul okul dolaşıp sonunda hep eve dönmek durumunda kaldığından tatiller dışında, sömestr boyunca evde, annelerin gözetiminde olmuştu. Toole, ufaklıkların geçmişini bilecek yaşıydı ve bu üçünün yaz tatilinin, eskiden beyefendinin evinde yaşamış, görevini tamamladıktan sonra rahiple saygın bir evlilik yapmış ve sonradan feleğin sillesini yemiştir de, en azından iki dinç oğlan sahibi olmuş ve sonradan aklına gelen bir fikre uyarak, narin küçük bir kız doğurmuş uzaktan kuzeni olan bir kadına yönelik bir hayır işi olduğunun gayet farkında ve bilincindeydi. Çocukların üçü de, babalarının gücünün yetmeyeceği ve muhtemelen Percy Amca tarafından, Eton'a katlanmayı başarıp, Oxford'u iyi dereceyle bitiren ve cephede ölen, annelerinin vesayetindeki marazlı oğlu hatırasına onlara bağışlanmış olan yaz tatilinden yararlanıyorlardı.

Percy Amca'ya Noel ve doğum günlerinde mektup yazmak, Lucy'nin öğrendiği ilk kurallardan biriydi. Anlaşılan, annecik bu bağlantıdan devamlı bir kazanç elde etmeyi umuyordu, ancak böyle bir şey olmadı ve 1921 yazı Somerset'teki son tatil oldu. Uzun süredir dul olan Percy Amca, bir sonraki baharda öldü ve malikâne, ailenin Little* tarafıyla hiç ilgilenmeyen yeğenlerden birine kaldı. Lucy buna üzülmemiştir. Hatta hoşnut kaldığı bile söylenebilirdi. 1921'deki tatil güzel başlamış, ama feci bitmişti.

* İngilizce metinden ailenin "önemsiz (little) tarafı" anlamı da çıkıyor. -ç.n.

Yaz ortasında Toole aniden ortadan kaybolmuştu. Yerine daha yaşlı bir adam gelmişti: Dalkavuk, yaltakçı, ama aynı zamanda da küstah, iğrenç, değersiz, basit bir adam. Toole'un neden gittiği bir sırdı, çünkü açıkça konuşulmuyordu; ancak Lucy, ikizlerin konuşmalarına kulak misafiri olmuştu.

Bir kız meselesiydi; oralı bir kız. Toole ile kız, ikizlerin, aşk sözcüğünden kaçındıkları için kullandıkları tabirle "birbirlerine abayı yakmışlardı." Ancak kız, ondan "bir gömlek üstündü" ve çiftçi babası tarafından başka bir çiftçi çocuğuyla sözlenmişti. Kız Toole'la, Toole da kızla evlenmek istemişti. Her ikisi de ortadan kaybolmuştu, ama birlikte değil. Yıllar sonra bir gün, Lucy'nin, meyve bahçesinde, uğruna David ile rekabet ettikleri, ancak hiçbir kızın oğullarına layık olmadığını düşünen annecik tarafından postalanan son kızı düşünüp iç çekerken bulduğu, ikizlerin iyi huylu olanı Mark, "Toole'u anımsıyor musun?" diye sormuş ve onun kızın başını nasıl belaya soktuğunu ("Kusura bakma Luce, ama ne demek istediğimi anlayabilecek yaştasın artık") ve onunla evlenmeye söz verdiğini anlatmıştı. Toole'un ahırdan bozma garajın üstünde küçük bir dairesi, iyi bir geliri, iyi bir işi, iyi bir patronu vardı. Birlikte mutlu olabilirler, belki daha da iyi duruma gelebilirlerdi, zira otomobil sektörü hızla geliyordu ve Toole'un otomobil konusunda bilmediği yok gibiydi.

Bir akşam, kızın ailesiyle bu konuyu konuşmaya gitmişti, ancak kız evde yoktu. Cornwall'daki bir akrabanın yanına yollanmıştı. Kızın babası, kızın sözlendiği adamın babası ve kızın sözlendiği adam, Toole'un üzerine çullanıp onu dövmüş ve baygın bir halde köyden bir mil uzakta bir çukura atmıştı. Orada saatlerce kalmış olmalıydı. Malikâneye geri dönünce eşyalarını toplamış ve sabahleyin Percy Amca ile konuşmuştu. Ayın ortası olduğu halde, hak ettiği paradan bir peni dahi alamadı, çünkü önceden haber vermeksizin aniden işten ayrılarak, patronunu zor durumda bırakmış oluyordu. Sevgilisini aramak için Cornwall'a gidecekti. Gerçekten de gitti ve bir daha onu gören ya da haberini alan olmadı.

"Umarım gerçekten kızı bulmuştur," dedi Mark. "Umarım birlikte uzaklara gitmişlerdir. Hep onun kadar cesur olmayı iste-

mişimdir." Lucy, "Tüm bunları nereden öğrendin Mark?" diye sormuştu. "Onun yerine gelen şu it herif anlatmıştı bize. O da ne soysuzdu ha. Sırtarak elini dizine atıp sana kızlarla ilgilenmemeni söyledirdi. Hey Yarabbim. Kusura bakma, kardeşim."

Ve kalkıp gitti, gitti, gitti; tıpkı Toole gibi. Lucy'nin Mark ile olan bir iki samimi sohbetinin sonuncusuydu bu; sigortacılık işinde olan Mark, hafta sonlarını (mali müşavir olan) David ile, zengin arkadaşlarından ucuza aldıkları, külüstür dedikleri arabaların kâh açık motor kapakları üzerine eğilerek kâh altına yatarak geçirirdi. Otuzuna merdiven dayamış sırım gibi iki genç erkek, külüstürleri tamir eder ve her pazar günü, anneciğin daima uygunsuz bulduğu ve evden kıskışladığı kızlarla buluşabilmek için, papaz evinden kükreyerek yola çıkarlardı. Her zamanki gibi kükreyerek yola koyuldukları bir pazar günü, külüstürlerinin bir başka külüstürle çarpışması sonucunda, çok istedikleri gibi meydan muharebesinde değilse de, trafikte şehit düştüler.

"Hazreti İsa Efendimizin lütfu ve Tanrı'nın sevgisi ve Kutsal Ruh'un yoldaşlığı bundan böyle hep bizimle olsun. Amin."

"Amin," dedi Lucy. Ayın bitmişti. O farkına bile varmadan. Kadın, adeta kurulu bir makine gibi, ayağa kalkarak, diz çökerek, ilahi söyleyerek ya da sessizce oturup Piers Cooney anılarını düşünerek, ibadetini tamamlamıştı.

Peder Sebastian, hayırduasından sonra pozisyonunu bozmadı. Kollarını göğsünde kavuşturmuştu. O kımıldayana kadar, kimse kımıldamaya cesaret edemedi. Yoğun bir sessizlik hüküm sürüyordu. Aniden tuhaf bir ses duyuldu. Peder Sebastian gülümsedi, bir elini havaya kaldırdı ve kaldırır kaldırmaz, bir nota ortalığı inletti, esaslı ve tek bir nota. Bu benzersiz nota kadının nefesini kesti: Öyle uzun zaman önce aklından çıkmıştı ki. Cemaat bir esintiyle kıpırdandı adeta.

Org çalınıyordu. Kadının anımsadığı ama ismini söyleyemediği bir müzik çalıyordu. Bir ilahi, bir org solosu, çın çın çınılıyordu. Arada duraklamalar oluyordu. Org uzun süredir çalınmamıştı. Ama şimdi çalıyordu. Kadın dikkatle baktı. Piyanonun

önü boştu. O halde, yukarıda, orgun bulunduğu bölmedeki kişi Susy olmalıydı.

Müzik doruk noktasına eriştiğinde Peder Sebastian büyük haçı eline aldı ve yukarıda tutarak, kürsüden aşağı inip, orgun sesi ve o yanlarından geçerken eğilen, başını sallayan ya da çömelip kalkan büyülenmiş cemaatin ınırlıtılan eşliğinde, batı kapısına giden koridor boyunca ağır ağır yürüdü.

Sundurmada durdu ve haçı sol elinde tutarak, sağ eliyle, yanından geçenlerin tek tek elini sıkmaya başladı. Org hâlâ çalıyordu. Kadının kiliseden çıkması epey vakit aldı.

"Mrs. Smalley?" dedi peder, sıra kadına gelince.

"Evet, Peder Sebastian. Ne hoş bir ayindi. Orga yeniden kavuşmamızı neye borçluyuz?"

"Biraz teknoloji, bolca iman ve aleti çalacak bir Miss Williams." Adam kahvaltıda sarmısaklı bir şey yemişti. "Fotoğraflardaki hanım sizsiniz galiba?"

"Birkaç fotoğrafım çekilmişti, doğru. Yarın görüşüyor muyuz? Kocam size hatırlatmamı özellikle istedi benden. Yedi buçuk uygun mu?"

Hiç düşünmeden ekledi, "Susy'yi de getirin. Çocukluğundan beri tanırım onu."

Lucy, eve yürürken, az önceki patavatsız davetinden pişmanlık duymaya başlamıştı bile. Yarın sabah Harem'deki randevusuna gittiğinde, Susy'nin daha önce başka birine söz verdiğini bahane ederek gelmeyeceğini söylemesini diledi. Onca yıldır tanış oldukları halde, iş dışı nedenlerle birbirlerini ziyaret ettikleri olmamıştı hiç ve Susy daima ona Mrs. Smalley, Tusker'a ise Albay Smalley diye hitap etmiş, her ikisinin de onu Susy diye çağırmasından, artık Pankot'taki en eski tanıdıkları olmasından ya da geçen seneye kadar iş için Misafirhaneye düzenli gidip gelen biri olarak evi en az kendi küçük bungalovu kadar iyi bilmesinden, hiçbir şekilde istifade etmeye kalkmamıştı.

Lucy, bir yandan davetinden ötürü pişmanlık duyarken, bir yandan da bu pişmanlıktan utanıyordu. Ancak, Hindistan'da öğrendiği ilk derslerden biri, melez insanlarla dostluk kurmaktan kaçınmak gerektiği idi ve kendilerini doğuştan saygıdeğer sınıfa mensup gibi göstermeye heveslenecek kadar beyaz olanlardaki lekeyi, o katran izini nasıl tespit edeceği ona çabucak öğretilmişti. Avrasyalıların (o zamanki tabirle Anglo-Hintliler) Britanyalılara son derece sadık oldukları, onlar olmasa, memur ve astsubaylardan oluşan güvenilir bir orta sınıfın da var olamayacağı söyle-

niyordu. Bilhassa demiryollarının idaresi onların elindeydi. Pek çoğu, hayatlarında hiç görmedikleri ve muhtemelen hiç göremeyecekleri bir “memlekete” duydukları derin bağlılık sayesinde, buraya özgü tuhaf rüşvet ve yolsuzluk eğilimine karşı etkili ve köklü bir direniş gücü oluşturmuyorlardı. Bu direniş olmasa, yine buraya özgü tembellik eğilimiyle birlikte, Hint imparatorluğunun yönetimi halihazırda olduğundan da güç hale gelebilirdi. Ancak her şeye rağmen, ne kadar faydalı ve güvenilir de olsalar, elini veren kolunu alamazdı onlardan. Ve her halü kârda –dünyaya gelmeyi kendileri *talep etmemiş* olduklarına göre, bu onların suçu olmasa bile– ırklar arası fiziksel teması temsil ediyorlardı, ki bu temasın önündeki engeller korunmalıydı.

Bu insanların çoğunluğu, onları oyalamadığınız sürece, ki bu hiç de kolay değildir, kendi kendilerini oyalamak gibi can sıkıcı bir huy edinmiş olan Britanyalı erlerin, yerli ya da melez kadınlarla olan hazin ve yüz kızartıcı ilişkilerinin meyvesiydi. Ne ki, bir erkek, kralına ve ülkesine hizmet etmek için yıllardır Hindistan’da tıkılıp kalmışsa, ondan başka bir şey bekleyemezsiniz. Dünya hali. Ne yazık ki, bu ilişkilerin pek çoğu gayri meşru idi, bazıları da çifte nikâh vakasıydı. Ancak, kökeni ne olursa olsun, Avrasyalı nüfus, karşılıklı evliliklerle artmıştı ve Lucy’nin düşüncesine göre kasvetli, dışa kapalı ve genelde gösterişçi, sahte hayatlar yaşıyorlardı. Bir askerin sevdiği Avrasyalı kızla evlenip onu İngiltere’ye götürdüğünü ya da hem kız arkadaşına hem de ülkeye âşık olup, buradaki görevini uzatmak için yeni bir sözleşme imzaladığını ve yahut zamanı geldiğinde tezkeresini Hindistan’da alarak kızla buraya yerleştiğini duyduğunda, Lucy’nin içi sızlardı hep.

Susy’nin babası da muhtemelen bu adamlardan biriydi. Lucy, dul Mrs. Williams’ın yıllar önce, “Len burayı sevdi,” dediğini anımsıyordu. Avrasyalı bir baba ve Avrasyalı bir annenin kızı olan Mrs. Williams, beyaz tenli olsa da, hiçbir zaman aslını gizlemeye çalışmazdı. Büyük kızı Lucille, Kalkûta’da şarkıcılık yaparak hayatını kazanırken, çabaları sonucunda Amerikalı er sevgiliyle evlenmeyi başarmış ve onunla Amerika’ya yerleşmişti. Ondan sonra başlarına ne geldiğini Allah bilir. Susy bundan hiç

söz etmezdi, çünkü bir ihtimal kendisi de bilmiyordu, düzensiz aralıklarla gelen mektuplara bakarak, olsa olsa bir tahmin yürütebilirdi ancak. Belki de evliliklerinden olan çocuk, büyük yalanı günyüzüne çıkarmıştı. Genler, acımasız oyunlar oynayabiliyordu. Bazı Avrasyalı kızların sahip olduğu büyüleyici güzellikten yoksun olmanın yanı sıra, Mr. Bhoolabhoy kadar koyu tenli olan Susy de, bu acımasız oyundan payını almış biriydi.

Susy, kuaförlük mesleğini kelimenin tam anlamıyla ana kucağında öğrenmişti. Lucy onunla ilk karşılaştığında, Susy, ekose etekli, beyaz bluzlu, dize kadar beyaz çoraplı ve sıska bacaklı küçük bir kızdı; siyah saç örgüleri beyaz bir kurdele ile bağlanmıştı (beyazlar, annesinin gizleme çabasına girmediği kahverengi tenini daha da vurguluyordu.) Susy, savaşın ilk yıllarında annesi ile Smiths'e geldiğinde, Lucy ve Tusker oraya yeni yerleştirilmişlerdi. Kız, annesine yardımcı olmak ve onu izleyerek kuaförlük öğrenmek için, yanı sıra gelmişti.

O günlerde farklı seçeneklere sahiptiniz. İster odalarından biri birkaç hanımsahibi idare edecek şekilde donatılmış olan Mrs. Williams'ın bungalovuna gider, ister onu eve çağırırdınız. İkinci si daha çok tercih edilirdi. Önemli bir etkinlik öncesinde, örneğin Yazlık Köşkte ya da Orduevinde bir davet olacağı zaman, Mrs. Williams'ın hizmetlerine yoğun talep gösterildiğinde ise, birinci seçenek kaçınılmaz olurdu. Kadıncağыз nasıl da çalışırdı! Yanına aldığı iki Avrasyalı kızı ne kadar iyi eğitmişti! Sıksa küçük Susy'ye ne çok şey öğretmişti!

Savaşın sonuna doğru, Mrs. Williams'ın ufak çaplı bir servet yapmış olması gerektiğinden bahsediliyordu; ancak Lucy, 1947 ve 1948 yılları arasındaki duraklama ve çöküşe bizzat tanık olmuştu: Bu dönemde İngiliz kadınların çoğu ülkesine dönmüş, Pankot, kendi saçlarını kendileri yıkayıp şekillendiren, asla saç kestirmeyen, utangaç ve silik hallerine bakılırsa pek çoğu hâlâ kaç göç hayatı yaşayan Hintli kadınlarla dolmuştu.

Lucy ve Tusker, ordu ile bağlarını koparıp Pankot'u terk ettikten sonra, Bombay'da tüccar olarak yeni bir hayata başlarken, Mrs. Williams hâlâ hayattaydı. 1961'de tekrar Pankot'a döndük-

lerinde, Mrs. Williams öleli birkaç yıl olmuştu; ancak Susy, işi devam ettiriyor ve modern Hintli kadınlar ve kızların temsil ettiği yeni dalgadan kâr sağlıyordu. Çarşıda Susy'nin Yeri adıyla bir salon açmıştı. Genç Hintli kadınların şimdilerde talep ettikleri topuz ve kabarık modelleri, kısa kesimleri becerebiliyordu. Daha yaşlı olanlar, isterlerse, yine Susy'nin bungalovunda randevu ayarlayabiliyorlardı. Salon, Lucy'ye biraz ürkütücü gelmişti. Kendini oraya aykırı hissediyordu. Mekân, açık bir salon şeklinde tasarlanmıştı. Sohbet serbestti ve herkese açıktı, ama Lucy konuşmalara katılmakta zorlanıyordu. Düsseldorf, Basel, Roma, Kahire, Moskova ya da Paris hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Herhangi bir havaalanında, tercih ettiğin bir gümrüksüz satış mağazası adı ver deseler, veremezdi. Hatta, Tusker'a Stilton marka bir şeyler almak için bir kereliğine gitmiş olduğu Fortnums hakkında bile, bu on yıllık hatıra dışında, söyleyebileceği bir şey yoktu. Washington'a hiç gitmemişti. Beşinci Cadde'deki Saks, onun için bir isimden ibaretti.

"Siz bungalovuma gelebilirsiniz, Mrs. Smalley," demişti Susy, salona ikinci gidişinde. "Veya arzu ederseniz ben Misafirhaneye gelebilirim. Böyle herkesin bir arada olması benim de tercihim değil, ama insanlar bugünlerde, yurtdışına gidip geldikten sonra, bunu bekliyorlar. Dedikodu, kahve, resimli mecmualar. Londra'daki gibi."

O zaman Susy, ayda bir defa, taşınabilir modern malzemelelerini de yanına alarak Misafirhaneye gelmek durumunda kalmıştı. Lucy bu buluşmalardan keyif alıyordu. Susy de onun gibi bir sinema tutkunuydu. Eski filmleri seviyordu. 1950'lerin Londra'sı hakkında anlatılanları dinlemekten zevk alıyor, Amerika'daki kardeşi Lucille'den gelen haber varsa, Lucy'ye aktarıyordu. Blackshaw'lar Pankot'a geldiğinde, Misafirhanedeki randevulara Phoebe de katılır olmuştu. Onlar memlekete döndükten sonra, Lucy buluşmalardan yeniden zevk almaya başladı, zira Susy ile baş başa konuşabiliyordu ve Susy ile sohbet etmek, onca yılını çay plantasyonlarında geçirmiş olduğundan başka hiçbir konuda konuşamayacağınız Phoebe Blackshaw'la sohbet etmekten çok

daha zevkliydi. Ayrıca, Phoebe Susy'ye pek nazik davranmazdı. Ona karşı soğuk ve mesafeliydi. Susy ise, buna alındığına dair hiçbir belirti göstermezdi. Hiçbir şey yokmuş gibi işine devam eder, onunla Lucy arasında mekik dokurdu.

Phoebe Blackshaw ülkesine döndükten bir ay sonra olmalıydı. Bir gün Susy geriye çekilip Lucy'nin aynasından ona bakarak şöyle dedi: "Mrs. Smalley, bunları olduğu gibi bırakmayı düşündünüz mü hiç?"

Lucy aynadaki yansımasına uzun uzun bakıp, koyu kestane renkli boyanın onu, olduğundan genç görünmeye çabalarken, daha da yaşlı görünen ihtiyar bir kadına çevirdiğini fark etti.

"Sen ne önerirsin Susy?"

"Saçlarınız çok güzel Mrs. Smalley. Çok sağlıklı ve yumuşak. Şimdiye kadar şekil vermekte hiç zorlanmadım. Ama boya, saçı sertleştirmeye başladı. Üstelik böyle hoş, beyaz bir tene sahipsiniz. Porselen gibi. Bu renk artık iyi gitmiyor."

"Ama gri de çok kasvetli."

"Gri olmayacak Mrs. Smalley. Beyaz olacak. Geçiş dönemini düşünüp endişelenmeyin. Saçın rengini açarak boyadan kurtarabiliriz. Beyaz saç, biraz daha kısa kesimli, hafif bukleli ve mavi gölgeli haliyle mükemmel olacak."

"Mavi mi?"

"Evet, mavi. Bu renk, gözünüzün menekşe rengini öne çıkaracaktır. Bende biraz mavi boya var. Amerikalı bir hanım Londra'dan getirmişti ve iki dolu kutuyu bana bırakmıştı. Şu Amerikalılar amma zengin oluyor."

Mavi gölge hikâyesi işte böyle başladı. İlk operasyonu yaparken Susy aynayı yerinden çıkarmış ve işi tam olarak bitince, yenisine yerine takmıştı. Kadın, bu kız bir deha, diye düşünmüştü. Tusker bile, önce "Ulu Tanrım! Susy sana ne yaptı böyle?" dediği halde, sonuçtan hoşnut görünmüştü. "Yalnızca İngiliz kadınları bu saç taşıyabilir, Albay Smalley," demişti Susy, "yalnızca narin hatları, açık teni olan ve aşırı uzun boylu olmayıp, kilo almamış olan İngiliz kadınları."

Bundan sonra, Lucy'nin mavi-beyaz saç ile ilgilenmekten, za-

vallı Susy'nin elleri daha da geri dönülmez biçimde *oralılar* gibi oldu; ve Lucy'deki dönüşümle aynı günlerde, Susy'nin işindeki sorunlar da başladı.

Lucy, Susy'nin ana babasının yaşadığı bungalovun, Susy'ye ait olduğunu sanıyordu; oysa kız, orada kiracıydı. Eski ev sahibi ölmüştü. Ranpur'daki yeni ev sahibi ise, kızın kontratını yenilerken, burayı işyeri olarak kullanmaması şartını eklemişti. Yeni ev sahibi, Susy'nin salonunun bulunduğu binanın da sahibiydi. İki yıl sonra, adam yeni Şiraz Otelindeki Harem'i işletme izni aldı ve Susy'ye, turistik eşyalar (Caipur'dan yarı-değerli taşlar, kürkler, ipekler, Pankot tepelerindeki uzak köylerden yerel folklorik el sanatları ürünleri) satan lüks bir mağazaya dönüştürmeye niyetli olduğu salonu boşaltması için uyarı verdi ve gönül almak için de (belki biraz da Susy'nin yeteneği ve şöhretinin acil nakit akışı bakımından çabucak kısa vadeli kazanca dönüştürülebileceğini görerek) kadınla bir anlaşma yapıp, ona bir iki hatırlı müşterisini bungalovda kabul etme (ki kız, Hint turizm bakanlığı ile anlaşmalı olarak bunu zaten yapıyordu) ve Harem'de kuaför olarak çalışmaya devam etme izni verdi; ama baş kuaför olarak değil. Yeni baş kuaför, Sashi adında, Londra'daki Mayfair'de eğitim gördüğünü iddia eden, simli siyah pantolonlar ve topuklu çizmelemler ile, siyah kıllar fışkıran göğsünü ve boynuna bir zincirle asılı kaba metal madalyonu sergileyen neredeyse göbeğine kadar açık fırfırlı gömlekler giyen, (Lucy'ye göre, yalnızca bu tarz yakışıklılıktan hoşlananlar için) yakışıklılığıyla gözalıcı bir gençti.

Sashi'nin Harem'deki manevi saltanatı altında Susy belli ki mutlu değildi. Lucy bu mutsuzluğun derecesini bilmiyor, bilmek de istemiyordu. Susy ile indirimli bir tarifede anlaşmış olmak onu memnun etmeye yetmişti: Buna göre, belirlenen tarifeyle Harem'in hizmetlerinden faydalanabilmek için, Lucy en geç 8:30'da orada olmak zorundaydı. O zaman Susy onu içeri alabilir, saçını düzeltir, yıkayıp durular, şekil verir ve saat 9:30 olmadan, kurutucuya sokardı. 9:30, resmi açılış saatiydi ve bir iki dakika sonra, şık genç çıraqlar, Sashi saat 10'dan az önce salona ulaşmadan, gerekli hazırlıkları yapmak için teker teker gelmeye

başarlardı ve günün ilk randevuları da o saatte, genelde geceyi Şiraz'da geçirmiş olan ve o akşam Ranpur'a oradan da Kalküta ve Delhi'ye yapacakları uçuşlardan önce kendilerine çekidüzen vermeleri gereken Air India ve Hindistan Havayolları hosteslerinin zarif suretlerinde kendini gösterirdi.

Evet, Susy iyi bir dosttu. Onu Peder Sebastian ile birlikte Misafirhaneye davet etmiş olmaktan ötürü pişmanlık duymamalıydı.

Eve vardığında, Tusker verandadaydı. Bugün ya da en geç yarın, ona fotoğraflardan, Sarah'dan, zavallı Albay Layton'dan ve her an gelebilecek Mr. Turner'dan söz etmesi gerekecekti. Adam uyukluyor gibiydi. Az ötede Bloxsaw, bir gözünü aralayıp, yeniden kapadı. İbrahim ortalıkta görünmüyordu. Saat bire çeyrek vardı. Smith's Otelinde pazar günleri daima tavuklu pilav çıkarıldı ve kadın çok acıkmıştı. İbrahim'in tepsi almaya yollanmamış olmasını diledi, çünkü o zaman ikinci porsiyonu almak zordu ve tabldot porsiyonları zaten hayli küçük oluyordu. Kendisine azıcık cin-tonik koydu ve Tusker'ın yanına oturup uyanmasını beklemek üzere, parmak uçlarına basarak dışarı çıktı.

Ancak tam oturmak üzereyken, adamın çoktan uyanmış olduğunu fark etti. Başı hâlâ öne eğikti ama gözleri açıktı ve kadına dikilmişti.

"Merhaba, Tusker'cığım. Güzel bir uyku çektin mi bari?"

Adam yanıt vermedi. Lucy, içkisinden bir yudum aldı. "Biraz içki ister misin? Azıcık cin? Bugün pazar."

"Ne olmuş pazarsa?"

"Pazarları, tavuk pilav günü. Bir damla cinden sonra, pilav iyi sindirilir. Ve tabii böyle uslu durduğun için."

"Tavuk pilav yemiyorum ben. Ekmek ve suya kınılmış yumurta yiyeceğim."

"Hadi canım. Ne kadar tekdüze. Kahvaltıda yumurta yedikten sonra, öğle yemeğinde de yumurta, iyi bir fikir gibi gelmiyor. Peklik yapar. Bir sorunun mu var yoksa Tusker?"

"Sorunumla bir ilgisi yok. Ekmek ve suya kınılmış yumurta yiyeceğim. Daha doğrusu, ikimiz de ondan yiyeceğiz. Burada pişireceğiz."

Kadın şimdi, adamın o lanet ifadesini takındığını görüyordu. Temkinli davranması gerekiyordu. "Anlıyorum," dedi. "Yeterli sayıda yumurtamız var mı?"

"İbrahim biraz daha almaya gitti."

Kadın cinini yudumladı. Adamın sorun çıkaracağı her halinden belliydi. Aksi gibi, karnı da açlıktan gurul gurul ötüyordu.

"Peki o halde Tusker, sen suda yumurta ye. Ama ben gerçekten çok acıktım, bu yüzden tavuk pilav yiyeceğim."

"Hayır, bugün yiyemeyeceksin çünkü yemek salonuna gitmiyorsun, İbrahim yemek salonundan tabldot da getirmeyecek. Bundan böyle yemek salonuyla ve tabldotla işimiz olmaz."

Sessizlik.

"Buna karşılık, pek çok şey söyleyebilirim Tusker, ama sanırım öncelikle şunu sormalıyım galiba, neden?"

"Çünkü, ben öyle diyorum."

Sessizlik.

"Peki senin söylediğin şeyle benim yapacağım şey arasında tam olarak ne gibi bir bağlantı var?"

"Şöyle bir bağlantı var: Bu kahrolası evin reisi hâlâ benim." Durup bekledi. "Ee? Öyle mi değil mi?"

"Bunu inkâr edemem. Evet. Evin reisi sensin kuşkusuz. Ancak, ben de evin hanımıyım. Ve evde ne yeneceğine, yemeğin kim tarafından ve ne zaman yapılacağına evin hanımının karar vermesi âdettendir ve eğer ki bu, evin reisinin hoşuna gitmezse, yapabileceği pek bir şey yoktur genellikle; tabii kendisi, alışveriş yapma ve yemek pişirme gibi sende maalesef olmayan yeteneklere sahipse, o başka. Daha önce bir köri hazırlama girişimine tanık olmuştum. Haftanın üç dört günü boyunca biriktirdiğimiz parayı, yarım saat içinde pazarda nasıl çarçur ettiğini bilirim. Suda yumurta pişirliğini de görmüştüm. Eğer öğle yemeğinde suda yumurta yemekte ısrarlıysan, bir sürü yumurtanın ziyan oluşunu görmemek için ve evin hanımı olarak evin reisinin karnını doyurmak görevim olduğundan, senin için yumurta pişirmeye hazırım. Ama ondan sonra, Tusker, ben gidip tavuk pilav yiyeceğim. Saat üçten beşe kadar uyumayı düşünüyorum ve İbrahim'in

dönüşte yeterli miktarda yumurta getirmesi koşuluyla, akşam yemeği için sana bir yumurta daha yapabilirim. O zaman, kendime de bir tane pişireyim mi, yoksa akşam yemeğini Smiths'te, Kulüpte veya Şiraz'da mı yiyeyim diye, karar vermem gerekecek."

"Buna paran yeter mi?"

"Hayır. Paramız, Smiths'teki mutfakla ve idareyle yaptığımız özel düzenlemeye yetiyor ancak ve sen şu elektrikli fırının yerine doğru düzgün bir yenisini almadıkça ve bir aşçı tutmadıkça da, benim bu düzenlemeden vazgeçmeye hiç niyetim yok. Şu yaşında, aşçı ya da bulaşıkçı olmak için kalmadım ben Hindistan'da. Memlekete geri dönüp, paraları yettiğinde bile hizmetkârsız idare etmek zorunda kalanlara kıyasla, bizim gibi insanların avantajlarından dem vurursun hep. Eğer biz de memlekete dönmüş olsaydık, gereken her işi seve seve yapmaya hazırdım. Ama dönmedik ve bu durumda, elimi hiçbir işe sürmek istemiyorum. İşte İbrahim de geldi."

Kadın ona seslendi; bunun üzerine İbrahim, arka tarafa dolanmak yerine, ön verandaya geldi. Kadın ellerinde hafif bir titreme hissediyordu. Tusker'a deminki gibi bir karşılık vermek niyetinde değildi aslında. Ama son zamanlarda onunla konuşmaları hep böyle sonlanıyordu.

"Teşekkür ederim İbrahim," dedi yumurtaları alırken. "Bunları ben hallederim. Sen gidip yemeğini ye. Burra Sahip yumurtaların parasını vermiş miydi?"

İbrahim, vermediğini söyledi. Kadın ne kadar tuttuğunu sordu, cüzdanını açtı ve ona istenen parayı verdi. İbrahim, ayrılmadan önce bir ona bir Tusker'a baktı, sonra da selam vererek çekildi. Kadın yumurtaların olduğu kesekâğıdını mutfaka götürdü; ocağın bir kap suyu ısıtması öngörülen bölmesini açtı. Isıtma işi bir iki saniye de sürebilirdi, yarım saat de. Hiç belli olmazdı. Buzdolabında tereyağını arayıp buldu. Küçük bir parça kalmıştı, ama tavayı yağlamaya ve yumurtaların yapışmasını engellemeye yeterdi. Haşlama tavasını aradı, buldu ve tetkik etti. Kirliydi. Dışarı çıktı.

"Yumurtaları yağda yapsam olur mu? Bunu temizleyemem."

"Ben de."

"Ya, tabii. Görüyorsun işte. Zorlukları görüyorsun."

"Düşündüğünden de fazlasını görüyorum," dedi adam. "Yemek salonuna gitmeyeceksin. İkimiz de gitmiyoruz. Bir daha asla."

Kadın, kirli tavayı üstüne değmeyecek bir uzaklıkta tutarak, oturdu. "O zaman, tekrar soruyorum Tusker. *Neden?* Bari bu defa, çünkü ben öyle diyorum, deme. Bir kez olsun konuşmadan evvel düşün. Yarın Peder Sebastian'ı akşam yemeğinde ağırlayacağımızı düşün mesela. Ona suya kırılmış yumurta verilemeyeceğine göre önce burada içki ikram ettikten sonra onu Şiraz'a ya da Kulübe götürmeye niyetin yoksa –ki bu iki yer de onun için pek uygun mekânlar gibi gelmiyor bana– akşam yemeğini Smiths'te yedirmek ya da bize burada özel bir öğün verilmesi için Smiths'i ayarlamak dışında bir seçeneğimiz olmayacak. Ve sen tüm bunları aklının bir köşesinde tutarken, sana şunu da söyleyeyim ki, bu sabah pedere, eğer müsaitse Susy Williams'ı da yanında getirmesini söyledim. Etti mi sana dört kişi!"

"Susy Williams mı? Tanrı aşkına, Susy Williams'ı otuz küsur yıldır tanırırsın, bir kere bile yemeğe çağırmadın."

"Şimdi çağırmamın bir nedeni de bu. Sabah saçımı yaptırırken, daveti bizzat tekrarlayacağım. Bu hususta söylenecek bir şey kalmadı. Konuşulacak tek bir şey var, o da misafirleri nerede doyuracağımız. Ve eğer buna da 'Ha!' der ya da yeniden konuyu dağıtmaya ve suya kırılmış yumurtalardan söz etmeye kalkarsan, şu kirli tavayı üstüne fırlatırım."

"Fırlat o zaman."

"Ha! dersen fırlatırım."

"Ha! Ha!"

Kadın tavayı fırlattı. Adam et ve kemikten değilmiş gibi, tava ona çarpıp sekerek, yere düştü. Bloxsaw kesik kesik havladı, sendeleyerek ayağa kalktı ve garajda sığınacak bir yer aramak üzere ağır adımlarla uzaklaştı. Ürken kargalar, bulutsuz, ılık havada geniş halkalar çizerek çığlık çığlığa uçuştular. Kadın kalktı ve bir içki daha almak için içeri girdi.

Daha önce Tusker'a yalnızca bir defa vurmuştu; o da, Bom-

bay'daki fiyasko yaşandığında, *Times of India* gazetesini rulo yapıp ona patlattığı zaman. Kadına hakaret gibi gelen, Tusker'ın Mrs. Poppadoun ile ilişkisi olduğunun ima edilmiş olmasından çok, adamın o an söyledikleri olmuştı: Tusker, Hint devletinden gelen emekli maaşına ek olarak şirketten de bir miktar emekli maaşı almasını sağlayacak olan ve Smith, Brown & McKintosh ile kontratının son yılını Britanya'da doldurmak üzere onları ülkelerine yollamayı öngören Mr. Feibergerstein'in teklifini reddetmişti. Diğer seçenek, kovulmaktan hallice bir ultimatomdu. Ve Tusker, onu tercih etmişti. "Seneye altmış yaşında olacağım," diye bağırmıştı kadına, *Times of India*'yı uyuşmuş elinden çekip alırken. "60. yaşgünümü Stevenage denen boktan yerde geçirmeyeceğim. Ve böyle şantajlara da karnım tok."

Stevenage denen boktan yer, Boston, Londra ve Amsterdam'da faaliyet gösteren Feibergerstein Sanayinin Smith, Brown & McKintosh'tan hisselerini satın aldığı ilaç firmasının bulunduğu yerd. Feibergerstein'lar, kimyasal gübre alanında da söz sahibiydi. Yakın zamanda, 80 yıldan uzun bir süredir Hindistan'da deniz nakliyeciliği ve genel ticaretle uğraşan Smith, Brown & McKintosh'un denetimini de ele geçirmişlerdi. Söz konusu şirket, Tusker'ı, ordudan emekli olmasından sonra, on müdüründen biri olarak işe almıştı; ordudan aldığı paraya kıyasla Lucy'ye epey cazip gelen bir maaş, 1950'de masrafları şirketçe karşılanan bir iş gezisi için memlekete gitmek ve geleceğin vadettiği pek çok fırsat da hesaba katıldığında, Lucy bir kez daha Hindistan'da kalma fikrine ısınmıştı. Ta ki, kadın, ordudan ayrıldıktan sonra kişiliğinin değişmesiyle birlikte Tusker'ın su gibi para harcamaya, kumara, alkolizme sürüklendiğini, ve Bombay'da geçerli alkollü içki yasaları yüzünden vergi otoriteleri, gümrük dairesi ve polisle içli dışlı olduğunu anlayana dek: Demek sonunda Mrs. Poppadoun da Tusker'ın samimiyetinden nasibini almıştı.

Lucy, aslında Tusker'ın Mrs. Poppadoun ile bir yaramazlık yaptığına bir türlü inanmamıştı. Bu dünyada, Mrs. Poppadoun gibiler, ihtiyar Tusker'ı aşardı. İsveç asıllı Sigrid Poppadoun uzun boylu, gencecik sarışın bir afetti ve (Lucy'ye göre) sırf ufak

tefek, huysuz Hintli kocasını sinir etmek için (adamin üçüncü eşiydi) gördüğü her pantolonluya cilve yapardı. Kocas, devlet ihalelerini Feibergerstein ve Smith, Brown & McKintosh'a yönlendirebiliyordu ve Amerika'da ticaret öğrenimi görmüş olan yeğeni, Solly Feibergerstein'in arka çıkması sayesinde, genç yaşta üst düzey yönetici olarak, Bombay'daki Smith, Brown & McKintosh'ta işe yerleştirilmişti. Mr. Feibergerstein'in karısı Mary-Lou, Bombay'da onları ziyarete geldiklerinde, Lucy'ye "Solly, Hintlileştirmaya gonulden inanır; siz Britanyalılar anlaşıldı ki azla inanmadınız buna," demişti.

Lucy yıllar sonra geriye dönüp baktığında anlamıştı ki, Solly Feibergerstein Tusker'ı ilk gördüğü ve onun bir fosil olduğuna, ortalıkta iş arayan ehil gençler dolaşırken Smith, Brown & McKintosh'un asla işe almaması gereken yaşlı bir "sahip" olduğuna kanaat getirdiği anda zavallı ihtiyar Tusker'ın makus kaderi çizilmişti. Oysa o zamanlar Lucy, Tusker'ın kendi kuyusunu kazdığını düşünürdü; adam "şu ahmak Poppadoum'un genç yeğeninin" onun işine göz diktiğinden ve Solly Feibergerstein'a bir Poppadoum kadar olsun güvenmediğinden yakınıyor, gelgelelim Mr. Feibergerstein'in, onun yeterliğine dair değerlendirmelerini haksız çıkarmak için hiçbir şey yapmıyordu. Tam aksi söz konusuydu.

Ve bugün, tavayı adama fırlatmış olmanın verdiği yorgunlukla hâlâ titreyerek limonlu cininden bir yudum daha alırken, o fiyasko yüzünden onu hâlâ affetmiş değildi. Tac'daki şu olay: Adam –yine sarhoş bir halde– Mrs. Poppadoum'un kulağını ısır-mış, şarabını dökmüş ve "s***** et" demiş, bu laf üzerine Sigrid Poppadoum kakhahalarla güldüyse de kocası çok gücenmiş, Solly ile Mary-Lou (ve Smith, Brown & McKintosh'un genel müdürü Mr. Sylvester), pek de soylu olmayan bir davranışta bulunduğunuzda, eski kuşak Britanyalı sahipler ve hanımsahiplerin yaptığı gibi, soğuk soğuk gülümsemişlerdi. Bu gülümsemenin etkili ve zarif olabilmesi için, dudakların aniden yukarı doğru gerilmesi, ama bu arada köşelerinin aşağı bükülmüş olması, gözlerin en fazla bir iki saniye yere dikilip, sonra yukarı kalkması ve hemen yeni bir sohbet konusuna giriş yapılması gerekirdi. Onları

izlerken Lucy, kendi açısından değişen hiçbir şey olmadığının farkına varmıştı; zira, generallerle Mrs. generallerin yerini, uluslararası statü ve bağlantılan olan bu yeni sahipler ile hanımsahipler kuşağı almış ve Tusker ile o, bu insanların gözünde, sosyal skala- da neredeyse Avrasyalıların *raj* döneminde oldukları kadar düşük bir seviyeye inmişlerdi.

“Hepsini toplasan bir Tusker etmez,” diye düşünmüş, ama bu düşünce yalnızca birkaç saniye sürmüştü ve şimdi ona musallat olmak üzere hortlayan bu fikir, kadını huzursuz ediyordu. Adam tam bir ahmak gibi davranmıştı. Anbean, aklınızdan her geçeni söyleyip, canınızın istediği şekilde davranarak bu dünyada hayatta kalamazdınız. Bu büsbütün yanlış bir şeydi. Bunu yapabileceğiniz zamanlar ve koşullar belliydi. Tusker, bu zamanlama konusundaki sağduyusunu yıllar önce yitirmişti. Yel değirmenlerine kafa tutuyordu. Onun o muhakemesiz öfkesi, iş sonuçlarla yüzleşmeye geldiğinde, çocuk mızımızlanmasından farksızdı.

Yine de Tusker bir noktada haklıydı. Kendisine yapılan şey bir tür şantajdı: Ya sözleşmenin son yılını doldurmak üzere memlekete gidecek ve emekli maaşı alacak, ya da Hindistan’da kalıp hemen işten ayrılacak ve karşılığında önemsiz bir miktar tazminat alacaktı. O, tazminat almayı seçmişti.

Lucy’nin fikrini soran olmamıştı. Karşı çıktı. Ağladı. Adamın kafasına gazeteyle vurdu. Onunki, öfke, kuruntu, inat ve budalalıktan ibaret bir şeye sağduyu zerk etmeye çalışmak gibiydi. Şu tazminat nereye gitmişti peki? Tamamı suyunu çekmişti; çoğu da, Pankot’ta sona erecek olan, şu saçma sapan, masraflı Hindistan seyahatine harcanmıştı. “Son bir kez görelim,” demişti adam. Hâlâ da görüyorlardı. Öte yandan, paranın geri kalanı da gitmişti. Tıpkı ordudan aldığı tazminat gibi. Para nasıl bu kadar çabuk uçup giderdi?

Ya son tartışmalar sırasında istediği yazılı beyan? Adam aniden ölüverirse kadının konumunun ne olacağını açıkça beyan eden şu kâğıt? Neredeydi? Kadın bardağındaki içkiyi bir dikişte içti ve yazılı beyanı yeniden hatırlatmaya hazır halde mutfaktan ayrıldı; ancak, oturma odasına giderken, son anda gözüne bir şey ilişti: Te-

lefonun altına sıkıştırılmış bir kâğıt parçası. Üstündeki yazı büyük harflerle yazılmış olduğundan, gözlüksüz okuyabildi. Tusker'in yazısıydı bu. Not şöyleydi: David Turner, Ranpur 34105.

Tam o anda, Tusker, elinde yumurta tavaıyla içeri girdi. Mutfaka gidip gürültüyle bir şeyler yapmaya koyuldu. Musluk açıldı. Bir tava yere düştü. Adam bir küfür savurdu. Kadın yanına gitti.

"Tanrı aşkına, Tusker, dışarı çıkıp otur ve şu saçma sapan kızgınlık gösterilerine bir son ver. Yumurtanı ben pişiririm."

"Kendi yumurtamı kendim hazırlayabilirim. Salak değilim ben. Ve salak durumuna düşürülmekten de hoşlanmam."

"Allahaşkına kim seni salak durumuna düşürdü?"

"Mesela sen. Örneğin o elindeki şeyle." Parmağıyla notu işaret etti, sonra da başka bir tava aldı eline. "Beni tam bir şaban durumuna soktun, yalan mı? Mrs. Smalley ile görüşebilir miyim, diyor adam. Evde değil, diyorum. Albay Smalley ile mi görüşüyorum, ben David Turner, diyor. Kim? diyorum. Turner, diyor. Ee, diyorum, ne var? Adam yine, Turner, diyor, David Turner. Guy ve Sarah Perron'un arkadaşı. Doğru numarayı aldığınıza emin misiniz? diyorum; Guy ve Sarah Perron adlarında kimseyi tanımiyorum, burası Pankot 542. Evet, bende ki numara da bu, diyor. Ben de onun numarasını yazdım işte."

Adam, orada lavabonun önünde ayakta durmuş, elindeki tavayı akan suyun altında tutarken, gülünç görünüyordu ve yaptığı işe değil, suçlayan gözlerle kadına bakıyordu; öyle ki, su aniden tavadan taşıp lavabonun dışına fışkırarak adamın safari gömleğini sırlıslam etti. Adam tavayı hızla lavabonun içine bıraktıysa da, tava devrildi ve o, musluğu kapamaya fırsat bulamadan bir kez daha ıslandı.

Kadın, bir tabureye ilişip, telefon numarasının bulunduğu kâğıdı tutan elleriyle ağzını kapayarak, kahkahasını bastırmaya çalıştı.

Adam bir havlu kapıp, gömleğini kuruladı, sonra bir bardak alıp içine cin ve limon koyarak azametli adımlarla mutfaktan çıktı ve kadını yarıda kalmış yumurta pişirme girişiminin harabeleri ortasında bıraktı. Kadın dökülenleri temizledi, tavalardan biri-

ni kuruladı ve elini yaklaştıarak elektrikli ocağı yokladı. Daha ılınmamıştı bile. Tavaya biraz tereyağı koydu, sonra da bir kâseye iki yumurta kırdı. Kâseyi, tavayı, tuzla biberi ve sütü, damlalığın üzerinde hazır durumda bıraktı; kendisine bir cin daha alıp dışarı, adamın yanına gitti.

Oturdu. "Mr. Turner meselesini bugün veya yarın açıklayacaktım, ancak bizimle umduğumdan daha çabuk temasa geçti. O yüzden, şimdi izin ver de, söyleyeyim."

"Gerek yok. Kendisi söyledi zaten."

"Evet, anlıyorum." Kadın iç çekti: Muntazam bir biçimde bacak bacak üstüne atmış, iki eliyle kavradığı içki bardağı kucagında, oturuyordu. "Sabrımı hiç yitirmemem gereken sabahlardan birindeyiz. *Kendime karşı*, demek istiyorum. Bana söylenenleri anlamakta gitgide daha fazla zorlandığımı gördükçe moralimi bozmamalıyım." Kıkırdadı. "Ne kadar tuhaf, farkında mısın Tusker? Her nasılsa, sanki senin tanımadığın genç bir adam telefon etmiş de, onunla aranızda, kısa süren ve senin onun telefonunu almanla biten bir konuşma geçmiş, bunun üzerine sen, adam telefonu kapadıktan sonra, aklından zoru olan biriyle konuştuğunu düşünmeye başlamışsın ve bunun sırf, karının seni o kişiden haberdar etmemiş olmasından ve böylelikle seni salak durumuna düşürmesinden kaynaklandığı düşüncesiyle, sinirlendikçe sinirleniyormuşsun gibi geldi bana. Bu olağandışı fikre nereden kapıldıysam?"

"İroniyi beceremiyorsun."

"Hiçbir şeyi beceremiyorum. Gitgide bu sonuca varmaya başladım. Hiçbir şeyi beceremiyorum. Öte yandan, görünüşe bakılırsa, sana Mr. Turner hakkında bilmediğin bir şey söyleyemeyeceğimden ve sen de bildiğin şeyleri bana söyleyemeye niyetli olmadığından, şimdi gidip onu arasam iyi olacak."

"Bunun mümkün olmadığını biliyorsun, değil mi?"

Bu söz üzerine, kadın bir iki saniye düşündü. "Yani, gündüz evde olmayacak mıymış? Bunu mu söylemek istiyorsun?"

"Hayır. Onu arayamazsın, çünkü numarası sende yok."

Kadın usulca gözlerini yumdu.

“Özür dilerim Tusker. Maalesef yine gözlüklerimi takmamışım. Okuyabildiğim kadarıyla kâğıtta, sana doğum gününde aldığım minik Biro ile, büyük harflerle, Ranpur’daki bir telefon numarası yazılıydı. Daha küçük harfle yazılmış bir şeyleri gözden kaçırdım galiba. Mesela, ona Ranpur numarasından ancak belli bir tarihten sonra ulaşılabilceğı, çünkü ondan önce yolda olacağı anlamında bir şey, doğru mu?”

“Şu anda yolda değil. Delhi’de.”

“Delhi’den mi aradı?”

“Delhi’de olduğunu söyledi. Demek ki oradan arıyordu.”

“Delhi’de olacağını biliyorum, çünkü mektubunda bunu belirtmişti. Salı günü Ranpur’a gelmeyi planladığını ve o zaman beni arayacağını söylemişti, bağlantı kurmakta iki üç gün erken davrandığını söylemem de bu yüzden.”

“O halde ne diye yaygara ediyorsun?”

“Galiba bu da, naçizane benim kötü huyum. Tıpkı senin olayları saptırma huyun gibi. O halde, daha fazla uzatmayıp, adamın neden Ranpur’daki telefon numarasını bıraktığı konusunda karşılıklı bir mutabakata varmayı denesek diyorum; mesela, onu aramaya mı çalışacağız, yoksa o mu bizi arar, onun adına otel rezervasyonu yaptırmamızı ister mi?”

“İlk olarak hangisinde mutabakata varmamızı isterdin?”

“Belli bir tercihim yok, Tusker. Bana yeterince basit bir liste gibi görünüyor. Ancak, senin kafanı karıştırıyorsa eğer, Pankot’a tahmini varış tarihiyle başlayalım.”

“Çarşamba sabahı.”

“Güzel. Bu demektir ki, gece treniyle gelecek ve gece treni Ranpur’dan kalktığına göre, en geç salı akşamı Ranpur’da olacağını kabul edebiliriz.”

“Salı sabahı.”

“O halde, salı günü herhangi bir saatte, Ranpur’daki bu numarayı arayabilirim istersem. Ya da, o bizi arayabilir. Şimdi, Tusker, kesinleştirilmesi gereken belki de tek bir nokta kalıyor geriye, o da, neden bizi aramayı ya da bizim onu aramamızı istemiş olabileceğı. Biraz beyin jimnastiğı yapayım. Otel odasının ayırıl-

miş olup olmadığını öğrenmek için olabilir mi? Onunla epey uzun ve dostça bir sohbet ettiğiniz anlaşıldığına göre, belki de sen bunu yapmaya gönüllü olmuşsundur ve geriye kalan tek mesele, salı günü telefon ettiğimizde, taksiye Şiraz'ın mı yoksa Smiths'in mi adresini vereceğini ona bildirmektir."

"Smiths'i tercih ettiğini söyledi, çünkü Sarah'dan otel hakkın-da çok şey duymuş."

"Evet, bu da bulmacanın parçalarını tamamlıyor, Tusker. Trenle gelmeyi tercih etmesi de bu yüzden. Her şeyin eski usulde olmasını istiyor. Kaç gün kalacakmış?"

"İki gece."

"Ben de aşağı yukarı öyle tahmin etmiştim. Umanım, benimle hemfikirsindir Tusker: Her ne kadar onu burada ağırlayamasa da, ona kendi misafirimiz gibi davranmalı ve masraflarını üstlenmeliyiz. İçimizden biri, kimi zaman da ikimiz birlikte, ona zaman ayırmalı, ona çevreyi gezdirmeli ve onu tok tutmalıyız. Eski bir dosta layık olduğu gibi davranmalıyız ona, çünkü öyle."

"Ha!" dedi adam. "Sarah'yı kastediyorsun galiba. Onu eleştirip dururdun. Sürekli, onun kaçık olduğunu iddia ederdin."

"Onun bu şüpheyi uyandırdığı bir dönem olmuştu. Sonradan, tüm o ufak sorunları atlatma sürecinde ailesine destek olarak, bunu fazlasıyla telafi etti. Bunu seninle tartışacak değilim Tusker. Konuyu İbrahim'e açmadın umarım?"

"İbrahim'e hiçbir şey söylemedim."

"Hemen Minnie'ye yetiştirirdi; oysa ben, kızı sürpriz olmasını istiyorum. Mr. Turner ona, Sarah ve kardeşi Susan'dan bir hediye getirecek."

"Senin mavi boyanı da getirecekmiş."

Kadın hafifçe kızardı. "Ne hoş. Harika. Susy, şimdiye kadar olduğu gibi yarıyla idare etmek yerine, son paketimin tamamını kullanabilir."

"Belki artık asıl meseleye gelirsin."

"Bir mesele olduğunun farkına varmana sevindim, Tusker. Benim gördüğüm kadarıyla mesele şu ki, hem Mr. Turner'ın Smiths'teki faturasını üstlenip hem de her ikisi de Smiths'teki ye-

mek anlaşmamızdan çok daha pahalıya gelen Kulüpte ya da şiraz'da onu doyurmaya nasıl para yetiştireceğimizi çözemedim. Bir daha asla yemek salonunda yemeyeceğini, mutfaktan yollanan tabldotları da kabul etmeyeceğini söyledi. şimdilik, Peder Sebastian ve Susy'ye, yarınki akşam yemeği için kendi mutfağımızda bir şeyler uydurup kaydırarak, seni memnun etmeye hazırım. Zor olacaktır, ama imkânsız değil. Aynı şeyi, bizzat epeyce ihtimam göstermek zorunda kalacağım Mr. Turner için yapmak ise, düpedüz imkânsız. Misafirimiz olduğu süre boyunca, ya buraya tabldot getirtmemiz ya da yemek salonunda ona eşlik etmemiz gerekecek. Senin bize katılmaman çok tuhaf kaar. Senin tabldot almamak ve yemek salonuna gitmemek konusundaki açıklaması olmayan anlaşılmaz beyanını benim de uysalca kabullenmem ise, daha da tuhaf karşılanacak ve senle ben burada, Misafirhanede suya kınılmış yumurtaya talim edereken, misafirimiz kendini yalnız başına yemek yerken bulacak.”

Adam cevap vermedi ama kadına dik dik bakmaya devam etti. Kadın, kalan cini de bir dikişte içip, ayağa kalktı.

“Nereye gidiyorsun?”

“Yumurtanı hazırlayacağım.”

“Yumurta istemiyorum artık. İştahım kaçtı.”

“Bu durumda, Tusker, benim iştahım hâlâ yerinde olduğundan, geç de olsa, gidip tavuk pilavımı yiyeceğim. Bugün içerisinde, Mr. Turner'ın Smiths'teki faturasını üstlenip, bir de başka bir yerde onu doyurmaya gücünün yetip yetmeyeceğini bana bildirirsin belki. İşlasa ne kadar yakınız bilmiyorum doğrusu, dahası –kadın durakladı ve cesaret toplamak için, gömleğinin klapasındaki broşu yokladı– bir süre önce senden istemiş olduğum, yalnız kalırsam konumumun ne olacağına ilişkin açık beyanı, henüz alabilmiş değilim. Bu durumda, yaşadığım zorluğu anlıyorsundur. Seninle geçinebilmek ve seni elimden geldiğince rahat ettirebilmek için çok çaba gösterdim Tusker ve sahip olduğum tek düzgün kıyafetin üzerimdeki şu giysilerden ibaret oluşunu dert etmeyecek yaşa geldim artık. Sen de benim kadar kılıksızsın. Gemişimden şikâyet etmiyorum, ama gelecekte ürküyorum;

çünkü belirsiz bir zaman dilimi olarak duruyor önümde; bu belirsizliğin başlıca nedeni, senin umutlarını ve korkularını benimle asla paylaşmayıp, nedenini bilmediğim öfkeni benden çıkarmam, bu durumda kaçınılmaz olarak, öfkeye yol açanın ben olduğum hissine kapılıyorum ve kırk küsur yıl süren bir evlilikten sonra, feci bir haksızlık gibi geliyor bu bana.”

“Neden ağlıyorsun?”

“Ağlamıyorum. Üstelik, ağlamaya sonuna kadar hakkım var. Son defa soruyorum Tusker, yumurta istiyor musun?”

“Hayır. İstemediğimi söyledim, değil mi? İştahım kaçtı.”

“O halde benim de pişirme isteğim kalmadı.”

Kadın merdivenlere yürüdü.

“Nereye gidiyorsun?”

“Tavuk pilavımı alıp, Mr. Turner’a oda ayırtacağım. En azından oda ve kahvaltısını garantilemiş oluruz; her ne kadar yatağını güve yemiş, kahvaltısı berbat, tuvaleti iğrenç de olsa.”

Yine bir eliyle broşunu tutarak, basamakları indi. Diğer elini, ışığa karşı gözlerine siper etti ve bu şekilde, otelin avlusuna kadar yürüdü. Eski *mali*’nin çırağı olan topal, tek gözlü *mali*, perişan bitkilerin bulunduğu saksılardan birinin üzerine eğilmişti. Patikanın kenarındaki otların budanma vakti gelmişti. Kadın otele girdi. İçerisi, durgun su ve rutubet kokuyordu: Bu yaygın koku her şeye sinmişti: Hasır koltuklara, yırtık kanepelerin soluk kreton döşemelerine, saksılardaki palmyelere, yemek salonundaki masa örtülerine. Masalardan yalnızca biri doluydu: İki adam oturuyordu. Şiraz’dan kaçıp, bir meseleyi gizlice konuşmak için oraya gelmiş gibi baktılar kadına. Onu şöyle bir süzdükten sonra, mırıldanmalarına ve tavuk tandurilerine döndüler. Kadın her zamanki yerine oturdu ve pirinç zili şingırdattı. Bir süre sonra, ihtiyar Prabhu, yumuşak adımlarla içeri girdi.

“Günaydın Prabhu. Bir cin-limon alacağım, sonra da tavuklu pilav.”

“Sahip gelmeyecek mi?”

“Bu sabah gelmiyor.”

Prabhu gitti. Kadın, kendi kendine sordu: Bu masada oturup,

otelin için için kendi temeline biraz daha gömülüşünü izleyerek kaç yılını geçti? Çok ağır bir yük. Aşırı yük. Temel, şimdiye dek en az otuz santim dibe batmış olsa gerek.

Biri kapıyı açtı. Biri yanından geçti. Kadın başını kaldırıp baktı ve bir reverans yapıp odasına giren, Mrs. Bhoolabhoy'un vekil avukatı Mr. Pandey'yi tanıdı. Cin-limonu geldi. Bir tane daha içmek iyi gelmeyebilirdi. Kadın umursamadı. Hafif çakırkeyif olmak eğlenceli olabilirdi.

Tavuk pilavı geldi. Hindistan'da bu öğün, açlık çeken birkaç aileyi doyurmaya yeterdi. Bir sūrahi su geldi. Kadın suyu geri yolladı. Sūrahi kirliydi. Tıkınmaya koyuldu. İkinci ya da üçüncü iri lokmasını almıştı ki, bir gürültü koptu: Derinden bir haykırış ve kapının açılmasına eşlik eden bir cereyanla, Mrs. Bhoolabhoy, açık somon pembeleri ve şıpidik terlikleriyle yürüyen bir et dağı gibi belirip, kabarak kadının yanından geçti ve elinde salladığı bir tomar kâğıtla, hızla Mr. Pandey'nin odasına girdi. Kapı dan diye kapandı. Bir iki bağırtı daha. Sonra sessizlik. Bir iki dakika sonra, Mrs. Bhoolabhoy tekrar dışarı çıktı ve Lucy ile göz göze geldi.

"Ah, Mrs. Bhoolabhoy," diye söze başladı Lucy, "çarşamba gününe bir konuğumuz olacak. Rica etsem bir oda..."

"Albay Smalley'ye, bu konuda yardımcı olamayacağımı söylemiştim. Yarn, İdare ile konuşmanız gerekiyor. Benim işim başımdan aşkın. Yalnız, şu makas işini konuşmak isterim. Makas meselesini hallettiniz mi acaba?"

Mrs. Bhoolabhoy, Hindu mitolojisindeki tanrılar ve tanrıçaların mekânı Himalayalar'daki yeni bir arbededen doğmuş bir tanrıça azametiyle, tepesinde dikilmişti.

"Makas mı?"

"Makas. Makas. Makas!" Mrs. Bhoolabhoy, kollarını kaldırıp birtakım hareketler yaptı. *Çık-çık*. "Makas!" diye bağırdı. "Kibarlığımdan, *mali'nizin* çim biçme makinesini, bahçe makasını ve sulama kabını kullanmasına izin verdim. Ancak, bu sabah *mali'me* kenardaki otları budamasını söylediğimde, makasının olmadığını, sizin *mali'nizin* onu alıp götürdüğünü söyledi. Benim malımın arazimden çıkarılıp götürülmesine göz yumamam."

"Makasınızdan hiç haberim yok, Mrs. Bhoolabhoy," dedi Lucy, nerede olduğunu tahmin ettiği halde: Joseph'le kilisedeydi elbette!

"Makastan hiç haberiniz yok. Albay Smalley'nin de makastan haberi yok. Hatta Albay Smalley, bana *mali*'den dahi haberi olmadığını söylüyor, çünkü efendim, sizin *mali*'niz yokmuş, yalnızca benim *mali*'lerim varmış. Yüce Rabbim! Ben mi aklımı kaçırdım, başkaları mı? Haftalardır benim çim biçme makinemi, makasımı ve sulama kabımı kullanan, sizin *mali*'niz değilse, kim?"

"Bunu başka bir yerde ve başka bir zaman tartışsak daha iyi olur sanırım, Mrs. Bhoolabhoy. Şu an öğle yemeğindeyim."

"Ben tartışmıyorum. Eften püften konuları tartışmakla harca-yacak vaktim yok. Ben yalnızca, makasın geri getirilmesi gerektiğini söylüyorum. Makas konusunu tartışmaktan daha önemli işlerim var benim."

Böyle dedi ve ardında, Lucy'ye, için için yanan yıkılmış gurunun keskin kokusu gibi gelen sandalağacı parfümünden yoğun bir iz bırakarak, paytak paytak uzaklaştı. Mrs. Bhoolabhoy kapıyı çarpıp çıktıktan sonra, Lucy bardağına su doldurup, usul usul yemeğine devam etti. İki işadamına bakmamaya gayret etti. Orada bir İngiliz olsaydı, kuşkusuz bu olaya müdahale ederdi. Mrs. Bhoolabhoy, tiradının ortasındaiken, sakın sakın kalkıp yanlarına gelir ve şöyle derdi: "Mrs. Smalley? Adım Smith. Geçen sene HE'nin bahçe partisinde tanışmıştık. Size yardımım duka-nabilir mi?" Ve kadın, tek bir bakışıyla, araya girerek Mrs. Bhoolabhoy'a haddini bildirecek, ona yerini anımsatacak ve pişmanlık içinde, sessizce oradan uzaklaşmasını sağlayacak bir beyefendiden gelen bu yardım ve koruma teklifine ne kadar minnettar kaldığını anlatırdı.

Ancak bunlar, başka bir zamanda ve uzak bir ülkede kalmıştı. Kadın, bir bardak suyu ağzına götürürken, iki Hintli işadamlarının, adeta zamanın onların lehine değiştiğine ve eskiden maruz kaldıkları aşağılanmaların bedelinin, yeni aşağılanmalarla layıkıyla telafi edildiğine dair yeni kanıtlar görmek ister gibi bakıp durduklarını hissettiği titrek ellerini gizleyemiyordu.

Adamlardan birinin garsonu çağırması, kadını da hareketlendirdi. Prabhu salona girdi ve onlara çıkardığı hesap, her kalemi tek tek kontrol edildikten sonra, büyük banknotların oluşturduğu kalın desteden çıkarılan daha küçük banknotlarla ödendi. Adamlar gittikten sonra, Lucy de kendi hesabını istedi ve kahvesini lobide içeceğini söyledi. Hasır koltuklardan birinde uzun süre oturup kahvesini içerken, bir yandan da, besbelli ki Mrs. Bholabhoy'la benzer bir ağız dalaşına girdikten sonra konuyu öğrenmiş olan Tusker'a *mali operasyonunu en iyi nasıl açıklayabileceğini planlamaya çalıştı*. Zavallı Tusker. Zavallı sersem Tusker. Demek ki Mr. Turner meselesine kızmamış. Dosdoğru buraya, ona oda ayırtmaya gelmiş. Ve az önce kadının başına gelen şey, onun başına da gelmiş, hatta daha da beteri, çünkü hangi *mali*'nin kime ait olduğu konusundaki o gülünç tartışma yaşanmış. Zavallı Tusker. Evet, zavallı sersem Tusker. Sinirden deliye dönen, sabrı taşan Tusker. Sağı solu belli olmayan Tusker. Kadın, kollarını koltuğun kenarlarına yaslayıp başını eğdi ve ellerini gözlerine siper ederek gülümsedi, zira elinde olmadan, durumu çok komik buluyordu.

Misafirhaneye döndüğünde, saat tam dörttü. İbrahim, verandanın altında çömelmiş, bekliyordu.

“Albay Sahip, Bloxsaw’u alıp dışarı çıktı,” dedi.

Çay tepsisi hazırды. Mutfaktaki izlerden, Tusker’in öğle yemeği için kendine yumurta haşladığı anlaşıyordu. Cin şişesindeki cin, hâlâ kadının bıraktığı seviyedeydi. Buzdolabında hâlâ bolca yumurta vardı. Mutfak dolabında bir miktar karışık baharat bulundu. Ayrıca, iki kutu domates çorbası, ekmek ve süt. Tereyağı, ikinci koklamada çok da fena gelmedi.

“Bu akşam sana ihtiyacım olmayacak, İbrahim. Burra Sahip eve dönünce çayı ben yaparın; akşam da omlet yeriz herhalde. Ondan önce biraz çorba. Evet, iyi olur. Bira durumumuz ne?” Kontrol ettiler. “Güzel. Bu geceyi idare edebilirim. Tüm enerjimizi yanına saklamamız gerekecek. Öyle ya da böyle, dört kişilik bir akşam yemeği uydurmamız gerekiyor. Ama eğlenceli de olabilir diye düşünüyorum, ne dersin? Erken kalkmam gerekecek. Epey erken, çünkü saçımı yaptıracağım ve ben bununla meşgulken, senin pazara gidip salata malzemesi alman ve bir biçimde haşlayıp soğutmamız için bir tavuk bulman gerekecek. Ah, bir de Cellaeddin’in dükkânından biraz mayonez al. Ançuez de vardı on-

larda, değil mi? Bir ordövr tabağı hazırlayabiliriz. Haşlanmış yumurta dilimleri, ançüez. Bir de domates. Belki bir miktar da, haşlanmış, soslu soğuk bamya. Hardal. Hardalımız var mı? Yoksa, Celaleddin'den alınır. Ah, bir de konserve mısır. Sahip, konserve mısırın sever. Küçük ordövr tabaklarımız nerede İbrahim?"

Adam dolaplardan birini açıp, yerini gösterdi.

"Yıkanmaları gerekecek. Aman Tanrım, ne çok iş var."

"Hanımsahip?"

"Ne var İbrahim? Tuz, tuz stoğumuz ne durumda?"

"Tavuk zor."

"Ne saçmalıyorsun. Tavuk her zaman boldur."

"Ama önce öldürmek gerek. Sonra da yolmak."

"Evet, elbette. Satın aldığın yerde yaptırılmaz mısın bu?"

"Olabilir belki, Hanımsahip. Ama sonra da pişirmek. Bu fırın pişirmek için iyi olmamak. Bu fırınla ancak yanık ikram edilmek."

"Hiç mi şansımız yok?" Kadın dalgın dalgın uzanıp bir bardak kaptı ve kendine azıcık daha cin koydu. İbrahim, limon şişesini uzattı. Kadın, onun kavruk dudaklarına baktı. Bir bardak daha alıp, içine az bir miktar doldurdu ve adama verdi. İbrahim bardağı aldı.

"Hanımsahip, yasak."

Elindeki bardak kımıldısızdı. Kadının limon suyu doldurduğu kendi bardağı ise, titriyordu.

"Tanrı bizi affedecektir İbrahim. Şeref." "

"Selam."

Adam munis munis bakıyordu.

"Sana minnettarım İbrahim, bize yaptıkların için."

Bakışlar iyice yumuşadı.

"Görüyorsun," diye devam etti kadın; bir yandan da mutfakta telaşla koşuşturarak eğilip kalkıyor, dolapların içine bakıp, çekmeceleri açıp kapıyordu, "Burra Sahip şimdilik, son derece anlaşılmasız sebeplerle, otel mutfağı ve restoranıyla bütün ilişkileri kesme kararı aldı. Bu durumda, bir süre için kendi başımızın çaresine bakmamız gerekecek, çünkü ben de onlara karşı tavır almayı tercih ederim. Atıştırmalık bir şeyler de hazırlayabiliriz. Peynirli kanape."

"En iyisi ançüezli kanape, Hanımsahip. Ançüez, ordövr değil, atıştırmalık olsun. Yumurta ve ançüez iyi karışım değil. Sonunda çok yellenme yapmak."

"Evet, iyi bir öneri. Peki tavuk ne olacak?"

Kadın çömeldiği yerden kalkınca, başı döndü ve elini uzatıp bir yere tutundu.

İbrahim yanındaydı. Kadının iskemleye oturmasına yardım etti. "Hanımsahip tavuğu dert etmemek. İbrahim gereken düzenlemeleri yapmak."

"Teşekkürler İbrahim. Sana iş yüklediğim için kusura bakma. Ancak, Burra Sahip ve ben, bu ani sorumluluğu yüklenmiş bulunduk. Ve ben, zevzeklik edip, daha işe başlamadan kendimi fazla yordum galiba. Az sonra bir şeyim kalmaz."

İbrahim'in verdiği bir bardak suyu itiraz etmeden aldı ve adamın onu yatak odasına kadar götürmesine izin verdi. "Azıcık uyuyayım, turp gibi olurum. Zaten, buna mecburum da. Yarın akşam, senin de yardım etmen gereken bir akşam yemeğimiz var, bir iki gün sonra da, bir misafirimiz olacak, İngiliz bir misafir. Yarın sabah, sana bir alışveriş listesi vereceğim. O zamana kadar, şu bahçe makası meselesini halleder misin? Mali makası kilise avlusuna götürmüş galiba; Mrs. Bhoolabhoy bana çok kızgın."

En son, İbrahim'in, yatağın kenarına oturmasına ve ayakkabıllarını çıkarmasına yardım ettiğini anımsıyordu; sonra da, o uzandığında, perdelerin çekildiğini duymuştu.

Uyandığında hava kararmıştı. Bir an için, gece yarısı olduğunu düşündü; ancak, oturma odasından yatak odasına ışık sızıyordu ve Tusker'in yatağı boştu. Birisi üzerine ince bir battaniye örtmüştü. Tamamen giyinikti. Yatağının yanındaki masa saatine uzandı. Saat daha sekiz olmamıştı. Neredeyse dört saattir uyuyordu. Ayakkabılarını giyip, sendeleyerek banyoya girdi, yüzüne su çarptı, dağınık saçlarını taradı ve şakaklarına biraz kolonya sürdü.

Oturma odasına girerken, "Tusker?" diye alçak sesle seslendi. İbrahim, verandadan içeri girdi. "Sahip, evde değil."

"Evde değil mi? Başına bir şey gelmiş olabilir mi?"

"Hayır, hayır Hanımsahip, hiçbir şey olduğu yok. Sahip çay içmek için döndü, şimdi yine gitti. Bir not bıraktı." Çalışma masasına gidip, üzerinde *Luce* yazan bir zarf getirdi. "Ben çay yapmak?"

Kadın içeriden gözlüklerini getirip çalışma masasına oturdu, masa lambasını yaktı, açmak üzere zarfın arkasını çevirdi ve arkada şu yazıyı gördü:

"Bu gece Kulüpte yemek yiyeceğimi düşündüğümünden, yürüyüşe çıktığım zaman bir masa ayırtmıştım. Seni uyandıramadım. Bu yüzden kendim gittim. Saat sekize yer ayırtmıştım, ama bana katılmayı düşünürsün belki diye, sekiz buçuk civarına kadar oyalanacağım. Aksi takdirde, on bir gibi evde olurum. İlişikte, istediğin açık beyanı bulacaksın." "T" diye imzalanmıştı ve yedi buçukta yazıldığı belirtiliyordu. Belki de, üzerindeki battaniyeyi İbrahim değil, Tusker örtmüştü.

Kadın, fildişi saplı mektup açacağını aldı ve zarfı açtı. İçinde, epey bitişik satırlarla yazılmış iki sayfa vardı. Okuyup bitirdikten sonra, başa dönüp yeniden okumaya koyuldu.

"Çay, Hanımsahip." İbrahim, Keşmir işi, oyma ahşap masanın üzerine tepsiyi bıraktı. "Daha sonra tonga çağırayım mı?"

"Tonga mı?"

"Hanımsahip'i Kulübe götürmek için."

"Hayır İbrahim. Dışarıda yemek yiyecek havada değilim."

"Yemek hazırlayayım mı?"

"Hayır, öğle yemeğinde öyle tıka basa yedim ki! Hem, yarın erkenden işler başlayacak. Bugün bir şey yemeyeceğim. Sabah, çayımı 7:30 yerine 7:00'de alabilir miyim? Yalnızca benimkini. Sahip'inki her zamanki saatte. En geç 8:15'te evden çıkmış olmam lazım."

"Evet, Hanımsahip. Hanımsahip?"

"Ne var İbrahim?"

"Bahçe makası Bhoolabhoy'ların mali'ye geri verildi."

"Ah, evet, onu unutmuştum. Teşekkürler."

"Burra Sahip artık mali'den haberdar mı?"

"Bilmiyorum. Galiba. Neden sordun?"

"Prabhu diyor ki, bugün Bhoolabhoy Hanımsahip'le aletlerin

kullanılması konusunda çok sorun olmuş. Kadın önce Burra Sahip'e, sonra size bağırması ve Burra Sahip'e, Joseph'in kendisinin değil, Sahip'in ve Hanımsahip'in *mali'si* olduğunu söylemiş."

"Eh. Söylemiş olabilir. Ama yanılıyor, değil mi İbrahim? Joseph asıl senin *mali'n*."

"Onu sepetledim."

"Sepetledin mi? Neden?"

Ellerini arkada kavuşturdu. "Hanımsahip ona ödeme yapmam için bana ödeme yapmadıkça, Joseph'e ödeme yapmaya gücüm yetmez, hele de yakında maaşıma zam görünmezken. Eğer Burra Sahip artık gerçeği biliyorsa ve bundan sonra bahçeye para harcanmaması ve Hanımsahip'in Mrs. Bhoolabhoy tarafından ödenmesi gereken bu masrafı karşılamak için tek kuruş vermemesi *hükümünü* verirse, o zaman, benim Joseph'e bugüne kadarki alacağını verip onu sepetlemem ve bahçeyi balta girmemiş ormana dönmeye terk etmem, Joseph için daha yararlı olacaktır."

"Bence İbrahim, Sahip ne derse desin, bahçenin yeniden balta girmemiş ormana benzemesini kendi de istemeyecektir. Hem, bir kere, herkesten önce, ben öyle olmasını istemem. Buna göz yummaya da niyetim yok. Orası Albay Sahip'in ya da Mrs. Bhoolabhoy'un olduğu kadar, benim de bahçem. Ve bu akşam, bu bahçe meselesini daha fazla konuşmak istemiyorum. Sen, Sahip sıcak çikolata yapmak isterse diye, gerekli malzemeleri hazırlayıp gidebilirsin. Ben bu gece sıcak çikolata içmeyeceğim."

İbrahim gece boyunca gelmemek üzere gittikten sonra, kadın soğumuş çayını içti. Oyalanmak için, İbrahim'in alışveriş listesini yazmaya koyuldu. Bu işi de bitirdikten sonra, eski radyogram bir deste plak koyup, plaklar bitinceye kadar, odanın içinde, hayali partneriyle, vals, fokstrot ve daha hareketli başka danslar yaptı. Sonra da kendine bir fincan kahve hazırladı, mantosunu giydi ve verandaya çıkıp, üşümüş ellerini kahve fincanıyla ısıtarak, karanlıkta oturdu.

"Bloxsaw, Bloxsaw," diye seslendi yavaşça. Cevap gelmedi. İbrahim, geceyi geçirmesi için hayvanı garaja kapatmıştı. Geri gel küçük Sheba, diye mırıldandı kadın.

Şiraz'dan vuran ışığın eriştiği ve erişmediği bölümler arasındaki kontrast yüzünden, Misafirhane bahçesinin orta kısmı iyice karanlık görünüyordu. Solda bulunan Smiths'in ışıklandırması daha zayıftı. Pankot ise, geceleri, artık eskisinden daha iyi aydınlatılıyordu ve bu da, yıldızların daha sönük görünmesine yol açmıştı. Tepelerin silueti, gökyüzüyle eskisi kadar belirgin bir kontrast oluşturmuyordu artık. Belki de, kadının gözlerinin eskiye oranla ne kadar zayıfladığının bir göstergesinden başka şey değildi bu. Dağdan epey soğuk bir esinti geldi ve kadın ürpereyerek, bir kahve daha hazırlamak için içeri girdi ve telefonun çalmasını arzu etti.

Çaydanlıktaki su ısınırken, Tusker'ın notunu bir kez daha okudu:

"Dul kalman durumunda, konumunun ne olacağına dair açık bir beyanat istemiştin. Görebildiğim kadarıyla, HODYEF'den yıllık yaklaşık 900 £, artı, belki 600 £ kadar bir emeklilik ilavesi alırsın. Smalley mirasından aldığımız gelir, benim ölümümle kesiliyor, ama bunu zaten biliyordun *Luce* ve son on yıldır, sermaye yatırımının değerindeki düşüş bir yana, getirdiği faiz de azalmıştı, çünkü Coyne Coyne'deki ahmağın biri (eminim genç Coyne'dir), mütevelliyi, bunun bir miktarını Blue Chip denen firmanın ipotek ve borç artanlarına yatırmaya ikna etmişti. 1964'ten beri, oradan elime yılda 200 pounddan daha az bir para geçiyor. Bu paranın bir kısmını Londra'da tutmak için daima çaba harcadımsa da, zamanla, gelen paranın tümünü Bombay'daki hesaba transfer etmek zorunda kaldım. Şu anda buradaki hesapta yaklaşık 500 £, Londra'da ise galiba 200 £ var. Hayat sigortası yalnızca 2000 £ ediyor, ancak poliçe, faizleri de kapsıyor ve bu miktarı ikiye katlayacak olan vadeyi dolduracak kadar uzun süredir ödeme yapmışızdır herhalde. Uzun lafın kısası, *Luce*, eğer istediğin buysa, memlekete dönmeye yetecek kadar paran olacak, oysa ben senin yerinde olsam, elde edeceğin geliri göz önüne alarak, burada kalmayı tercih ederdim. Memlekete dönersen, ek yardımlar ve Muhtaç Soylulara Yardım Derneği gibi dernekler sayesinde, aç kalmayacağın kesin (Ha!) Üstelik, Ulusal Sağlık Si-

gortası ve Huzurevleri de mevcut. Belki de bir beyaz için, İngiltere'de yoksul olmak, Hindistan'da yoksul olmaktan iyidir; gerçi biz, çevremizdeki Hintlilerin ölçütlerine göre değilse de, ortalama Hintli standartlarına göre zengin sayılırız. Her şeyi mahvetmiş görüntüsü verdiysem Luce, senden özür dilerim. Arada bir her nasılsa elimize geçen paranın bir bölümünün nereye gittiğini merak ediyorsan, gerçekten bilmiyorum. Ama zaten fazla paramız olmadı hiç. Ordudaki kariyerim Bağımsızlık'la* birlikte suya düşünce, Britanya ordusuna geçmek için de fazla yaşlı olduğumdan, ordudan ayrıldığım zaman yaklaşık 3000 poundluk bir tazminat almıştım. O paranın büyük bölümünü, Smith, Brown & McKintosh için memlekete gittiğimizde harcadık (çünkü şirket yalnızca benim masraflarını karşılamıştı), ama bunu bir bahane olarak öne sürmüyorum. Ahmakça davrandığımı biliyorum Luce. Britanya'dan dönüşte geri getirdiğim ve o tür zimbirtıların hâlâ yasal olduğu dönemde benim tabirimle bizim Grabbitwallah'ya sattığım arabadan elde ettiğim kâr, gerçek kâr sayılmazdı çünkü karşılığında kara para almıştım; bankaya yatıramayacağım, yüz rupi değerinde banknotlar, bu yüz rupilikler nasıl da çabucak suyunu çeker, bilemezsin. Bir kısmı, bildiğin gibi, doğruca Bombay'daki araba yanşlarına gitti. O zamanlar hemen herkes, memleketten, ihraç malı oldukları için Birleşik Krallık vergilerinden muaf tutulan arabalar getirir, sonra da bunları, araba sahibi olmak için yıllarca beklemek zorunda olan Hintlilere satardı. Ama ben o tür işlere girmiyordum; çünkü kolay servet edinmeyi bilenlerin sermaye olarak gördüğü o tür para, benim gözümde, peri masallarındaki küpler dolusu altın misali harca harca bitmez bir şeydi. Smith, Brown & McKintosh'tan ayrılırken aldığım tazminatın bir kısmı, HODYEF'e olan prim borçlanımın ödemesine gittikten sonra, geriye biraz daha kaldı, ama onu asla çarçur etmedim Luce, çünkü ileride senin geçim paran olacağını biliyordum. Kalan paranın büyük bir kısmı, buraya yerleşmeden önce yaptığımız şu Hindistan seyahatine harcandı. Biliyorum, yıllardır, burada kaldı-

* Hindistan'ın 1947'de Britanya Krallığından bağımsızlığını kazanması kastediliyor. -ç.n.

ğımız için, benim gerçek bir ahmak olduğumu düşünüyorsun, ama Bağımsızlık gerçekleştiğinde henüz kırk sekiz yaşındaydım; bu bir erkeğin emekliye ayrılması için çok erken, bilmediği bir ülkede her şeye yeniden başlaması için ise çok geç bir yaş. O yaşında, memlekete dönersem durumumun ne olacağını tahayyül edemiyordum ve Hindistan'da kalırsam, emekli maaşımın İngiltere'dekinden daha fazla olacağını biliyordum. Hâlâ da, burada kalmakla doğru olanı yaptığımıza inanıyorum. Gerçi ben artık bunu burada kalmak değil, burada tutunmak diye adlandırıyorum; bizim yaşımızda, bizim koşullarımızda yetişmiş ve bizim gibi yetenekleri sınırlı insanların, hiçbir zaman gerçekten yoksulluk çekmemiş, ama hiçbir zaman gerçekten zengin de olmamış, asla büyük bir servet miras almamış ya da kazanmamış insanların, artık çalışamaz hale geldiklerinde, her neredeseler, orada yapmak zorunda oldukları şey: Orada tutunmak. Hindistan'da tutunduğum için daha mutluyum; Hindistan'ın Hindistan olmasından değil, burayı, yalnızca çalışma yaşamımın ilk yirmi beş yılında ekmeğimi kazandığım bir yerden ibaret göremez hale geldiğimden. Bu çok uzun bir süre, kanunlara göre daha da uzun sürebilirdi gerçi. Ama işte. Ansızın, otoriteler şöyle diyor; pekâlâ Smalley, artık burada istenmiyoruz, hepimiz defolup gitmek zorundayız, on yaş daha genç ya da daha yaşlı olmaman çok yazık! O zamanlar, bu konuyu sık sık düşündüm ve Hindistan'a bir yatırım yapmış olduğum kanısına vardım. Ne hiçbir zaman sahip olamadığım şey olan para, ne de sınırlı yeteneklerimdi bu yatırım (Ha!); Hindistan'ın geçmişte ya da şimdi ihtiyaç duyduğu ya da ona bir nebze olsun yarar sağlamış bir şey de değildi, ama herhangi bir yatırım yapmak için sahip olduğum tek şeydi. *Kendim*. Yanıldığım nokta, bu şekilde düşünerek yatırımın sonunda bana bir getirisi olacağını ummam ve kazanç beklentisine girmemdi. Böyle bir kazanç ortaya çıkmayınca, yıllar boyu bir geri zekâlı gibi davrandığımı anladım Luce. Dünyanın bilinen en uzun andropozu. Uzun bir Holi. Bu tür şeyleri yüz yüze konuşamam bilirsin. Yazması da zor. Böyle yetiştirilmişiz. Cevap vermek gerekmiyor. Vermeni istemem de. Tercih etmem. Bana hep iyi bir eş ol-

dun Luce. Kusura bakma, şimdiye kadar böyle düşündüğümü sana açıkça söylemedim hiç. Tüm bu hikâyeyi yazıp bitirdikten sonra, başa dönüp okumayacağım – öyle yapsam, yırtıp atardım. Bu yüzden, zarfa koyup tamamen kafamdan sileceğim. Üzerinde konuşmak istemem. Eğer buna kalkışırsan, söyleyeceklerim seni incitecektir. Gerçi, her koşulda inciteceğim kesin. Huyum bu. Sevgiler. Tusker."

Kadın mutfağa girdi. Çaydanlıktaki su, kaynaya kaynaya bitmek üzereydi. Yarım fincan kahveye zar zor yetti. Yine manto-suna sarınarak, kahveyi alıp verandaya çıktı. Şiraz'dan, Dağ Manzaralı Salondaki müzik grubunun aralıklarla gelen tımbırtılarına ve tamtamlarına kulak verdi. Yıldızlar ıslı ıslıldı. Müzik durduğu anlarda, dağlardaki çakal sürülerinin ulumalarını duyabiliyordu. Kahvesini bir dikişte içip içeri girdi, tel sinekliği yerleştirdi, kapıyı kapadı ve Tusker'ın anahtarını unutmuş olabileceğini düşünerek, kilitlemeyi bıraktı. Kahve fincanını çalkaladı, Tusker'ın sıcak çikolata tepsisinin hazır olup olmadığını kontrol etti, sonra da yatak odasına gidip soyundu ve yatağa girdi. Tusker'ın mektubunu yastığının altına koyup, başucu lambasını kapadı.

Bir dahaki yaş gününde altmış yedi yaşını dolduracaktı. Tusker ölürse, en iyi ihtimalle yılda 1500 £ alacaktı. Toplu para olarak, yalnızca sigortadan alacağı 2000 £ artı faizler vardı. Ülkesine dönmesi için yeterli bir paraydı bu, ama ya sonra? Çabucak uykuya daldı, uyandı, kıpırdandı, yatağında döndü. Az sonra, saatin kaç olduğunu görmek için ışığı yaktı. On bir olmuştu. Yine karanlıkta, rakamları ve olasılıkları kafasında evirip çevirmeyi sürdürerek, bir süre daha tetikte bekledi. Sonra dalmış olmalı ki, seslerle uyandı. Tusker'ın, Dr. Mitra'nın ve Mrs. Mitra'nın seslerini ayırt etti. Orada kalmaya kalkışmasalardı bari. Anlaşılan Tusker'ı eve getirmişler, adam da onları içeri davet etmişti. Bir iki saniye sonra, Mitra'ların iyi geceler dediğini, Tusker'ın arkalarından kapıyı kitlediğini ve sıcak çikolatasını hazırlamak üzere mutfağa gittiğini duyup rahatladı.

İçi huzur doldu. Oturma odasından sızan ışığa arkasını döndü ve uykulu parmakları, el yordamıyla zarfa ulaştı. O zarfın içinde, yaşadığı onca yıl boyunca aldığı biricik aşk mektubu vardı.

24 Nisan Pazartesi sabahı, saat 7:15'te, Lucy, yatakta çayının son yudumunu da içti. Otelde, Mr. Bhoolabhoy, 1 numaralı odadaki Mrs. Bhoolabhoy'un inlemesini duydu. On beş dakika sonra, Lucy parmak uçlarına basarak banyodan çıktı; uykusuz bir gece geçirmiş olan ve şimdi uyuyan Tusker'ı rahatsız etmemek için, banyoda giyinmişti. İbrahim'e, Burra Sahip'in çay saatini, onun Şiraz'a gitmek üzere evden çıkacağı saat olan 8:15'e ertelemesini söylemeye gitti. O İbrahim'e bunları söyleyerek, alışveriş listesini verdiği sırada, Minnie'nin çağırdığı Mr. Bhoolabhoy, parmak uçlarına basarak Mrs. Bhoolabhoy'un odasına girmekteydi. Peder Sebastian, Mr. Thomas ve Susy ile son derece kafa karıştırıcı ve yorucu bir günün ardından, o da geceyi uykusuz geçirmişti. İçeri girdiğinde Lila'yı, beklediği gibi, sırtüstü uzanmış, hafif hafif inlerken buldu. Cumartesi günkü kavgalarından beri konuşmamışlardı.

"Doktor Rajendra'yı çağırıyım mı Lila?"

Ağzını, "yok" der gibi büzdü kadın.

"Doktor Taporewala da olabilir?" Dudaklarını ıslattı. "Doktor Battacharya'ya ne dersin?"

Tekrar inildedikten sonra mırıldandı:

"Mektubu yazdın mı?"

"Birazdan yazacağım."

"Mektubu yaz. Sonra da bana getir, imzalayacağım."

"Lila, sevgilim, senin bu can sıkıcı ayrıntılarla uğraşmana hiç gerek yok. Ben ne güne duruyorum burada?"

"Bazen ben de kendime bu soruyu soruyorum."

"Lila, mektubun daktiloda yazılması gerekir."

"Pek tabii."

"Daktilo gürültü çıkarır."

"Gülü seven dikenine katlanır."

Biraz sonra, bölmesinde oturan Mr. Bhoolabhoy, emektar Remington'a, otelin mektup kâğıtlarından biriyle, karbon kâğıdı ve pelür takıp yazmaya başladı: 24 Nisan 1972. Sevgili Albay Smalley...

Dr. Pandey'nin odasından Hindistan Radyosu'nun sesi geliyordu. Dışarı koşup, Mr. Pandey'nin odasının kapısını açtı, işaretlerle Mrs. Bhoolabhoy'un başının durumunu anlatarak, radyoyu kapattı. Sonra da tekrar ofisine döndü.

Mektubu yazmak, Lila'ya sınırsız ve alçakça teslimiyetini geri dönülmez biçimde pekiştirecekti. Ona çoktan teslim olduğunu biliyordu. Yine de, bu mektubu yazmak kolay değildi. Eski bir dostun idam fermanını imzalamak gibi bir şeydi. Çekimser cümleleri kâğıda dökebilmek için, bunun aynı zamanda kendi müebbet mahkûmiyetini onaylamak olduğu tesellisine sığındı. Tusker'la ikisi, sistemin kurbanıydılar. Kendisi, geriye kalan yıllarını, Lila'nın peşi sıra dolaşan, Hindistan'ın her köşesini ve belki girilmeyecek yerleri onun ardı sıra, dili dışarda, kuyruğunu sallayarak arşınlayan bir köpekçik gibi geçirecekti, ta ki kadın onu serbest bırakma zamanının geldiğine karar verene dek. Aflla gelen bir tahliye? Bu sabah, bu, neredeyse öpüp başına koyabileceği bir şeydi.

Orgdan ona söz etmiş olmaları gerekirdi. Evet, yıllardır org konusuna kafa patlatıp durmuştu. Bir keresinde, orgun tamiri için para biriktirmeye bile çabalamıştı. Mr. Thomas, bunu biliyordu. Susy de. Orgun dünkü çınlamaları, bir sevinç vesilesi olması gerekirken, tam tersine, izzetinefsini paramparça eden bir

darbe olmuştu. "Sana sürpriz yapmak istedik, Francis," demişti Peder Sebastian. "Geçmişteki tüm çabalarına küçük bir karşılık olarak." Geçmişteki çabalar? "Ne kadar nazıksınız," diye yanıt vermişti. Ve bir ona bir ötekine bakıp gülümsediklerini fark etmişti. Acıma hissiyle mi? Orgun mucizevi dirilişi, yavaş yavaş açıklığa kavuştu. Peder Sebastian, alete şöyle bir göz atmış. Orglardan biraz anılmış. Durumun, öyle kabullenildiği (kabullenildiği?) kadar kötü olmadığından şüphelenmişmiş. Ayrıca, Kalküta'da, bu konuda uzman bir teknisyen biliyormuş. Adam, kiliseye kadar gelmiş. Susy'nin evinde kalmış. Mr. Thomas, kiliseye girebilmesi için ona yedek anahtar vermiş. On gün içinde, adam mucizeyi gerçekleştirmiş ve ondan sonra, Susy günlerce prova yapmış.

"Size sürpriz yapmak istedik," demişti Susy de, Peder Sebastian'ın sözünü tekrarlayarak. "Ama, ne işe kalkışmışız Tanrım! Bizi her an onun başında yakalayabileceğinizi düşünüyorduk. Olur da aniden gelerseniz, biri sizi uzaklaştırırken diğeri de org odasındaki John kardeşimizi uyarsın diye, Mr. Thomas'ın çocukları gün boyu nöbet tuttular. Geceleri ise, ben prova yaparken, aklınıza eser de, kiliseyi çalıp götürmesinler diye bakmaya gelerseniz, koşup bana haber vermek için, Joseph nöbet tuttu." Güldüler. Joseph de biliyordu demek. Yalnızca Mr. Bhoolabhoy olanlardan habersizdi.

"Çok masraf etmiş olmalısınız," diyebilmişti yalnızca; bir yandan da kendinden beklendiği kadar sevinçli görünmeye çalışarak.

Susy, "Peder Sebastian, böyle işler için yapılan yardımları onaylayan bir komitenin üyesi," demişti.

"Hem, bugünlerde herkesin tek derdi para değil," demişti peder. "Daha ziyade sevgiyle başarılı bu iş. John kardeşimiz, teknik açıdan güç bir iş olmadığını söyledi. O ve asistanı çabucak hallettiler. Paskalya ayininde tekrar gelip bir resital vermelerini umuyoruz."

"Adam öyle güzel çaldı ki," demişti Susy, "ah, onunla karşılaşınca kendimi öyle zavallı hissettim ki. Bach yorumu adeta başka bir âleme götürdü bizi. Küçücük bir kızken ve boyum bile yetişmezken bana org öğreten Mr. Maybrick'ten kat kat üstündü."

Ben de başka bir âlemdenim, diye düşünmüştü Mr. Bhoolabhoy. Ve daktiloda “En içten dileklerimle,” diye yazarken, yine öyle düşünüyordu. Artık burada bana ihtiyaç yok. Orglardan anlamıyorum. Org çalamıyorum. İnsanlar orgun tamir edilemez olduğunu söylediklerinde, onların sözüne güveniyorum. Yıllar boyunca, nazik bir biçimde, org tamirini soruşturdum ve insanlara, şu alet için bir şey yapalım lütfen, deyip durdum. Oysa bildiğim tek “alet” bana bir sürü güçlük çıkarmaktan başka işe yaramadı ve tamire değil, yalnızca üzerine bir örtü örtmeye ihtiyaç duyuyor.

Saat sekizdi: Bir zamanlar, Mr. Bhoolabhoy’un Smiths’i yönetmekten gurur duyduğu günlerinde otelin en kritik saati.

“Bir iki dakika sonra çıkacağım,” dedi Lucy, İbrahim’e. “Küçük bir liste daha yaptım, çünkü yemek sırasında, Celaleddin’in Yeri’nden bir iki ekstra konserve daha almak gerekebilir. Şu parayı da al İbrahim. Bir de lütfen dönüşte araba tutmaktan çekinme, çünkü hepsini taşıyamayabilirsin. Eğer listedekiler hesapladığımdan fazla tutarsa, Celaleddin’e söyle, önümüzdeki hafta hesabı ben kapatırım.”

“Hanımsahip, içki ne olacak?”

“Şey, evet, biraz daha içki gerekecek, ama bu iş Burra Sahip’e düşer sanırım. Eve döndüğümde, 10:15 ya da 10:30 gibi, bunu onunla konuşurum. Senin, ben gider gitmez, ona çayını vermeni, kahvaltısını hazırlamanı, sonra da doğruca çarşıya inmeni istiyorum. Saat 10:30 gibi, hepimiz bir araya gelip küçük bir toplantı yapabiliriz, sonra da, Sahip, Bloxsaw’u yürüyüşe çıkarıp, içkileri alabilir.”

Çantasını yokladı. Susy’ye ödeyecek parası vardı. Harem’den çıktığında hava rüzgârlı olursa, yeni yaptırdığı saçlarına örteceği eşarbi da çantadaydı. Eşyalarını topladı, merdivenlerden patikaya indi... ve durdu.

Kana çiçekleri açmış yine (dedi içinden) ne tuhaf bir çiçek. Sahne Kapısı oyunundandı bu replik: Katie Hepburn’ün, Andrea Leeds’in onun oynayacağı rolü umarsızca istediği için intihar ettiği haberini aldığı o güzelim sahne. Kadın, sahneye girmeden az ön-

ce haberi alıyor ve rolüne devam edip, umulmadık bir zafer kazanıyordu.

“İbrahim?” diye seslendi Lucy.

İbrahim kadının yanına geldi.

“Hanımsahip?”

“Bunların bu sabah sultanmış olması gerekmiyor muydu? Zavallılar, nasıl da kuru ve solgun görünüyorlar.”

“Mali’ye söylerim Hanımsahip.”

Arkasından, kadının gidişini seyretti. Kadın, Şiraz’ın heyula gibi dikildiği yan girişe uzanan patikaya saptı. Tekrar durdu, eğildi ve saksıdaki petunyanın yapraklarına dokundu. İbrahim içeri girip çaydanlığı ateşe koydu, Smalley Sahip’in kahvaltı tepsisini hazırladı. Sekiz buçukta, adamın çayını yatağına götürdü ve perdeleri açtı. Bloxsaw’u çıkarmak için garaja gitti. Hayvan, ağır adımlarla verandaya sokulup, tekrar yere uzandı. Daha sonra İbrahim, kızartacağı ekmeği kesti, Sahip’e yumurta haşlamak için cezveye doldurduğu suyu ateşe koyup yavaş yavaş kaynamaya bıraktı. Yavaş yavaş kaynamaya ya da köpürüp taşmaya. Kim bilir?

On dakika sonra, Mr. Bhoolabhoy, ağzının payını almış ve yeniden yazması gereken mektupla odacığına geri dönmüştü. Bana ne, dedi kendi kendine. Benim de sonum geldi nasılsa. Ne diye Albay ve Mrs. Smalley için canımı sıkayım?

Sayın Albay Smalley,

Bu otel ve müstemilatının, yeni bir şirketin mülkiyetinde bulunduğunu ve şu sırada planlama amaçlı tadilata tabi olduğunu bilgilerinize sunar ve 1 Temmuz’dan itibaren Misafirhanenin kira kontratlarının ancak haftalık olarak uzatılabileceğini ve ihtarnamenin bir hafta önceden verileceğini bildiririm. Dolayısıyla, şimdiden, çok yakın bir gelecek için alternatif barınma olanakları araştırmanızı tavsiye ederim. Bu süre boyunca, bu mektubu, önümüzdeki 30 Haziran tarihinde tahliye hazır olmanız yönünde bir ihtar olarak kabul ediniz.

Saygılarımla,

L. Bhoolabhoy. Otel Sahibi.

Bu kısa versiyonu bile, uzun bir sürede, birkaç denemenin sonunda ortaya çıkarabilmişti. Her şeyi gereğince yazıp, Mrs. Bhoolabhoy'un imzalaması için temiz bir kopya hazırlamak ve Mr. Pandey'nin öğle treniyle Ranpur'a geri götürmesi için bir kopyasını çıkarmak dışındaki tüm işleri hallettiğinde, saat dokuz olmuştu bile.

"Sahip," diye seslendi İbrahim, Tusker Sahip'in tepsisini verandadaki masanın üzerine koyarken. "Kahvaltı."

Tusker Sahip, giyinmiş ama henüz tıraşsız halde, bahçede, verandanın hemen altındaki kana çiçeklerine bakıyordu. Blox-saw, Tusker'ın etrafında dönerek ayaklarına dolanıp duruyordu. "Ah, Tanrı aşkına, defol be hayvan!" Tusker Sahip böyle diyerek ayağıyla hayvanı itekledi. "İbrahim!"

"Sahip?"

"Kana çiçekleri sulanmamış. Neden sulanmamış be?"

"Hanımsahip de aynı soruyu sormak, Sahip. *Mali*'nin cevabı, düzgün sulama ibriğinin bu sabah bulunmaması. Eski ibriği bulmuş, ama çok su sızdırıyor. Şimdi tamir oluyor. Birazdan kana çiçeklerini sulayacak."

Tusker Sahip, heybetli adımlarla verandaya çıktı. Yolunu açmak için yine köpeği tekmelemesi gerekti. "Çiçek tarhını sulamak için sulama ibriği şart değil. Kova denen bir şey var, yoksa o da mı delik? Hem, düzgün olan ibrik niye bulunmuyor?"

İbrahim, aletlerin bulunabilirliği ya da bulunmazlığı veya hangi *mali*'nin kime ait olduğu konusunda bir tartışmaya girmek istemediğinden, şöyle yanıtladı: "Belki eski ibrikten daha fazla su sızdırdığından. Sahip, kahvaltı."

"Görüyorum. Kôr değilim. Hanımsahip nerede?"

"Kuaföre gitti. 10:30'da dönecek. Sahip, eksik bir şey var mı? Çay, kızarmış ekmek, marmelat, dört dakika haşlanmış yumurta. *Times of India*?"

"*Dak*?"

"Bu sabah henüz *dak* yok, Sahip."

"Neden? Bir fatura bile mi yok? *Dak* olmadan kahvaltıdan asla

zevk almam. Git bana bir mektup yaz, seni tembel herif. Daha da iyisi, şu kahrolası köpeği benden uzaklaştır, yürüyüşe falan çıkar.”

“Evet Sahip. Birazdan yaparım. Şimdilik, Bloxsaw’u garaja kapatayım.”

“Sana, onu şimdi yürüyüşe çıkarmanı söylüyorum. Onu gezdirirken, pazardan bana yeni bir tıraş sabunu da alabilirsin. Sonra da oyalanmadan geri dön.”

“Evet, Sahip. Bunu yaparım. Bloxsaw’u yürüyüşe götürürüm. Ama pazarda olmaz, Sahip. Eğitimli bir köpek değil o. Tasması takılı olmadığında, öbür köpeklerin peşinden oraya buraya koşup herkesi rahatsız ediyor, çünkü tek düşündüğü çiftleşmek.”

“O zaman tasma tak sen de.”

“Sahip, sorun şu ki, tasmalı ya da tasmasız, Bloxsaw’u şimdi yürüyüşe götüremem. Her şeyden önce, canlı tavuğu hazır etmem lazım ve yanımda onu bir lokmada mideye indirecek şeytan gibi bir köpek varken yapamam bunu.”

“Senden lanet olası bir tıraş sabunu istedim, canlı tavuk değil!”

“Onu anladım Sahip. Tavuğu ısmarlayan, Hanımsahip.” Listeleri cebinden çıkardı. “Ve tüm bu şeyleri. Bütün kollar dolu, bir sürü torba. Hanımsahip, onları bir arabaya koyup getirmem gerektiğini söyledi. Tüm bu şeyleri alıp, köpek ön koltukta otururken ya da arkadan koşarken, onları arabayla nasıl getiririm bilemiyorum.”

Gülümsedi; Tusker Sahip’in de durumun komikliğini fark edip gülümseyeceğini varsayıyordu. Ama Sahip gülümsemedi. “Listeyi göster bana,” dedi.

“Bu geceki yemek için,” diye hatırlattı Ibrahim. “Bir de, Yukey’den gelecek misafir için hazırlık.”

Tusker, listeyi inceledi. “Hanımsahip sana parayı verdi mi?”

“Evet, Sahip.”

“Ver onu bana.”

Ibrahim söyleneceğini yaptı.

“Bunların hepsini boş verebilirsin. Bloxsaw’u yürüyüşe götür ve benim tıraş sabunumu al yeter.” Fincanına çay doldurdu. “Bus.”

Bus. Bu kadar, anlamında. Defol. Kaybol. Çek arabanı.

“Sahip?”

“Bus dedim. Şu geri zekâlı köpeği de al ayağımın altından.”

Şeytan, diye düşündü İbrahim. Şoven is domuz. Kendi eniştesi gibi. Finsbury Park'ta, ziyaretini fazla uzatıp işin tadını kaçırdığı ve vize süresini aştığı için kanunlara yakalandığında, kız kardeşi ağlamış ve onu da Hindistan'a geri götürsün diye İbrahim'e yalvarmıştı. Eniştesi pisliğin tekiydi. On iki kiracının her birinden sekiz pound alıyordu ve evde yalnızca bir tuvalet vardı; hiçbirisi şikâyetle cesaret edemiyordu, çünkü zaman zaman evdeki kafa sayısı olması gerekeni aşıyor ve bazıları dolapların içinde yaşıyordu. Eniştesi, karısına köle muamelesi yapan, şantajcı, düzenbaz piçin biriydi. Sahip gibi İngilizler de, bir o kadar kötüydü. En az, Müslüman alçaklar, Brahman alçaklar, Batı Pencaplılar, Banyalar, Bengalliler ve Racput prensleri kadar kötü. Bütün alçak herifler kadar kötü.

“Bus dedim sana!” diye tekrarladı, Smalley Sahip.

“İbrahim henüz sağır değil, Albay Sahip.”

“İyi, defol o zaman ve şu lanet köpeği de götür. Tıraş sabunumu da unutma.”

“Sahip, mesele önce alışverişi yapıp, köpeği daha sonra yürüyüşe götürmek. Hem, Hanımsahip, Bloxsaw'u yürüyüşe, içki almaya gideceği zaman Albay Sahip'in götürceğini söylüyor.”

Köpek, adeta kötü niyetli görünmez bir provokatör tarafından yönlendirilmiş gibi, inlemeye ve aşağı yukarı volta atmaya başlamıştı. Tusker Sahip, sandalyesinden fırlayıp, köpeği tasma-sından yakaladı ve merdivenlerden aşağı sürükleyerek garaja sokup, kapıyı üstüne kitledi. Geri döndüğünde, “Kovuldun,” dedi.

İbrahim iç çekerek, ellerini arkasında kavuşturdu. “Evet, Sahip. Ama önce Hanımsahip için alışveriş, sonra kovulma, sonra üç haftalık ücret.”

Ve bundan sonra olanları hayretle izledi. Tusker Sahip, pantolon cebinden cüzdanını çıkardı, paraları saydı, eline birkaç banknot tutuşturdu ve şöyle dedi: “Şimdi defol. Hadi, defol. Eşyalarını topla ve git.”

İbrahim, parayı hemen almadı. "Bana bunu neden yapıyorsunuz Albay Sahip?" diye sordu. "Hanımı başka şey, beyi başka şey emreden adam, ne yapsın? Bir saniye önce, emir, pazara gidip tavuk almak, tavuğun boynunu kestirip, tüylerini yoldurup, baharatlamak ve Allahın izniyle pişirip, salata, ordövr ve ançüzeli ekmekle servis etmek iken, bir saniye sonra, tıraş sabunu ve köpeği yürüyüşe çıkarmak oluveriyor. İbrahim tüm bunları yapabilirdi, ama hepsini aynı anda değil. Hanginizin emirlerine uyacak?"

"Askerlik yapmış olsaydın, bu soruyu sormazdın," diye bağırdı Tusker. "Son emre. Daima son emre uyarsın. Ve onun ne olduğunu biliyorsun. Defol!"

İbrahim, Sahip'in masaya fırlattığı paraları aldı. En iyisi bu sahneyi daha fazla uzatmamaktı. "İbrahim gitmeden önce, Hanımsahip'in bu akşam dört kişi için yemek hazırlamayı nasıl başaracağını sorabilir mi?"

"Hayır, soramaz. Bu İbrahim'in burnunu sokacağı bir konu değil. Ne sanıyorsun sen kendini? Paranı ödedim. Defol. Git buradan. Düş yakamdan be!"

İbrahim gitti. Saatine baktı. 9:15. Sahip yardım ister diye, bir iki dakika bungalovun içinde bekledi, çünkü yumurtayı vermemişti; ama dışarıdan yalnızca, tekrar inlemeye başlayan Blox-saw'un sesi geliyordu. Joseph'i bulup, ona da eşyalarını toplamasını söylemek için dışarı çıktı. *Bahçenin balta girmemiş ormana dönmesini istemiyorum. Buna göz yummaya niyetim yok*, demişti Hanımsahip. Bu defa parası olay yerinde gecikmeden ödenmiş olmasına rağmen, yeniden işe alınması uzun sürmese gerekti. "Ne de olsa o benim *malî'm*," diye mırıldandı İbrahim. "Biri kovulursa, öbürü de kovulmuştur."

Bungalovun arkasında, Minnie ile karşı karşıya geldi. Kadın ona, Smalley Sahip'e yazılmış bir zarf verdi.

"Büyük bela," dedi Minnie.

"İyi, iyi. Benim için de öyle güvercinim, çok bela. Yine sepetlendim." Kadının kulağından hafif bir ısınk alıp, memelerini çimdikledi ve mırıl mırıl hikâyeyi anlattı; bunun üzerine kadın güldü,

bedenini onun sertleşen organına bastırdı, sonra da koşarak gitti. İbrahim, gururunu yenip, tekrar Burra Sahip'in yanına yollandı.

"Bir mektup, Sahip. Daha şimdi gelmek."

"Sana defol dedim! Paranı aldın. Hadi git artık, hemen. *Eh dam.*"

"İdare'den," dedi İbrahim, mektubu kahvaltı masasına bıraktı. "Eve daha fazla bela olmayacak ben. Yalnız son görevi yerine getirmek. Kıyamet her an kopabilir. Kitapta böyle yazar. Selamın Aleyküm."

Bloxaw şimdi de garaj kapısını gümürdetiyordu. İbrahim bir iki dakika Misafirhanenin içinde bekledi. Derken, Burra Sahip'in "Seni kaltak! Kahrolası kaltak!" diye haykırdığını ve kuşkusuz, gidip kadına haddini bildirmek üzere sandalyesini gıcırdatarak yerinden kalktığını duydu. İbrahim, gülümseyerek arka kapıdan çıkıp, garajın arkasında hâlâ sulama ibrği ile uğraşmakta olan *mali*'yi buldu ve "Bırak onu," dedi. "Kovulduk. Birimiz kovulmuşsa, diğeri de kovulmuştur."

On beş dakika sonra, ikisi birlikte denkleri ve göstermelik valizleriyle, Şiraz'ın girişinde bağdaş kurmuş, müzakereleri yeniden başlatabilmek için Hanımsahip'in dışarı çıkmasını bekliyorlardı.

Mr. Bhoolabhoy, Tusker'in yattığı kana çiçekleri tarhından bir iki adım geri çekildi; adam, ölü gözleri açık, yüzü mosmor, mektubu tutan tek eli ileri uzanmış, yerde yatıyordu. Eli, çiçekler arasındaki tuhaf bir bitki, mektup ise, o tuhaf bitkinin beklenmedik bir biçimde açmış beyaz çiçeği gibi duruyordu. Mr. Bhoolabhoy deliye döndü. Kendinden geçmiş bir halde, koşarak Misafirhaneye girip her yere baktı, orada kimse olmadığını anlayınca, tekrar dışarı koştu ve hakkında şikâyetle bulunmaya geldiği hayvanın ulumayı bırakıp aniden kapıya tos vurmaya başladı. Dehşet içindeydi. Geri geri yürüyüp arkasını döndüğünde, bir kez daha, kana çiçekleri tarhındaki cesetle karşı karşıya geldi. Bahçeyi koşarak geçip, yeniden otele girdi, paldır küldür Lila'nın odasına dalıp, Minnie'yi dışarı attı, kapıyı dan diye kapadı ve karısının devasa pembe bir tırtıl misali kıvrılarak

yattığı yatağa koştı. Kadını kollarına aldı.

"Aşkım," dedi fısıltıyla, "Aşkım, Lila'm. Ölmüş, ölmüş." Kadının itiraz etmesine fırsat vermeden ağzını onun ağzına dayadı ve ellerini kadının boynuna kenetleyip, onu boğmaya ya da ona tapınmaya hazır, bekledi. Kadının hareket etmesini engellemek için, bedenini tüm gücüyle onunkine bastırıyordu. Ama kadın, ondan kuvvetliydi. Adam, silkelenip havaya fırlatıldığını hissetti. Güm diye yere düştü. Kadın doğruldu.

"Kim ölmüş?"

Adam söyledi. Olayı anlattı.

"Mektup nerede?" diye sordu kadın, adamın üzerine eğilmiş, nefesini yüzüne üflüyordu.

"Avcunda."

Kadın elini uzatıp, adamı gömleğinden yakaladı. "Git getir onu!"

"Getireyim mi?"

"Mektubu diyorum, salak. Adam ölmüşse, mektuba gerek yok."

Kadının bıyıkları boncuk boncuk terlemişti. Bir damla ter, çenesinden aşağı yuvarlanarak göğüslerini kaplayan, ama göğüs uçlarının şeklini ve rengini gizlemeyen transparan kumaşın üzerine düştü. "Bu defa gerçekten işim bitik," diye düşündü adam. "Bana bunu yaptıracak. Ben Hristiyan falan değilim. Hinduyum, bu da benim tanrıçam. Her orgazm, ona bir adak, her ereksiyon, Şiva-lingam'ın bende vücut buluşu." Sahte tanrıçasını görmemek için, gözlerini kapadı. Gözünün önüne başka şeyler getirmeye çalıştı. Başaramadı.

"Lila, ölü soygunculuğu yapamam."

Bir arbede oldu. Kadın, yataktan kalkıyordu. Kocaman baldırıyla, adamı kenara itti. "Ahmak!" diye bağırdı. Kapıya seğırtti.

"Lila! Geri dön. Yapma."

Ama kadın gitmişti bile. Adam sendeleyerek ayağa kalkıp arkasından yürüdü, sonra, vahiy gelmiş gibi, yerine mihlandı. Kadın korkmuştu. Ve bu, onun da ahmak olduğunu gösteriyordu. Panik halindeydi. Gerçeklik duygusunu kaybetmişti. Onların dı-

şında, mektubun yollandığından haberi olan en az üç kişi daha vardı: Onu götüren Minnie, mektubu alan İbrahim, bir kopyasını bekleyen Mr. Pandey. Ve mektup, yalnızca bir tahliye ihtiyarıydı. Tusker bu mektup yüzünden ölmüştü, ama bunun için kim suçlanabilirdi ki?

Kadının arkasından koşarken, içi içine sığmıyordu. "Artık benim de sana karşı bir kozum var!" dedi. "Çok mu korktun? Tabii. Paniğe kapıldın değil mi? Eh, ahmak kimmiş görelim şimdi, aşkım, Lila'm, hayatım!"

Dr. Mitra, az önce bir günaydın demek için uğradığı hastasının cesedi üzerindeki ikinci muayeneden sonra ayağa kalkarken, Mrs. Bhoolabhoy'un bingil bingil ona doğru yaklaştığını, ufak tefek kocasının da, hızlı adımlarla ardı sıra seğirttiğini gördü.

"Doktor Mitra, Tanrıya şükür!" diye uzaktan bağırdı kadın. Yorgunluktan nefes nefese yanına vardığında, durdu. "Kocam onu az önce bulmuş ve paniklemiş. Bana galiba ölmüş dedi, ama belki de yalnızca bayılmıştır ve yardıma ihtiyacı vardır."

"Ne yazık ki ölmüş."

"Vah, vaaah!" Kadın, dövünmeye hazırlanır gibi yumruklarını sıkıp hafif hafif bağına vurdu. Kocasını, arkasında dikilmiş, ellerini ovuşturarak, dalgın dalgın Tusker'ın artık boş olan eline bakıyordu.

"Korkarım ki kaçınılmazdı bu," dedi Mitra. "Ama bunu kendisi de biliyordu herhalde." Ayağa kalktı. Mektup, cebindeydi.

Mrs. Bhoolabhoy, bu defa sahiden dövünmeye koyularak, kocasına sataştı. "Mektubun şoku yüzünden!" diye sızlandı. "Mektubu kendin getirmeliydin! Ona günler öncesinden haber vermeliydin. Bir de arkadaşı olacaksın! Daha nazik bir şekilde bunu halledebilirdin. Ah! Kendimi suçluyorum. İşleri sana bırakmakla hata ettim."

Kadın, başını öne eğip bir eli şakağında, paytak paytak uzaklaştı.

"Pekâlâ, Mr. Bhoolabhoy. Onu eve sokmama yardım eder misiniz? Evde kimse yok anlaşılan. Onu içeri aldıktan sonra, ben

hastaneyi ararım. Mrs. Smalley'nin nerede olduğunu biliyor musunuz? Mümkünse, ona haber vermemiz gerekiyor.”

“Doğru değil!” diye aniden haykırdı Mr. Bhoolabhoy.

Dr. Mitra, yanlış anlamış gibi yaptı ve merhum Albay Smalley'ye bir göz atarak şöyle dedi: “Ne yazık ki doğru. Haydi Mr. Bhoolabhoy. Bana yardım edin. Onu burada bırakamayız.”

“Buyrun Mrs. Smalley, kahveniz ve bir iki dergi. Fön çok sıcak değil ya?”

“Gayet iyi, Susy. Bu akşam gelebileceğine çok sevindim. Kismetinize ne düşerse artık...”

“Ah, annem hep, kismet neyse nimet odur, derdi. Yemeği dört gözle bekliyorum. Peder Sebastian da öyle.”

Lucy, kurutucu başlığın ılık okşayışının keyfini daha iyi çıkarabilmek için gözlerini kapadı. Bu yakışıksız fikirleri kafamdan atmalıyım (dedi kendi kendine) ama, tabii ki, eninde sonunda bu davet, Hintli Hristiyan ve Avrasyalı konu komşuya yönelik bir şov olacaktı. Belki bir şeyleri değiştirecekti.

Kahvesinden bir yudum alırken aynadan, sık genç asistanlardan birinin geldiğini gördü; demek ki saat dokuz buçuğu geçmişti. Başını eğip, kucağındaki dergilere baktı. Toole, Steve McQueen kılığında, gözünü dikmiş bakıyordu. *Paris-Match*: Tahminen, turistlerden birinin unuttuğu bir dergi. Başlıkları okumaya çalışarak sayfaları çevirdi. Dil konusunda en ufak yeteneği yoktu. İlk Fransızca ders kitabının adı *Le Livre Bleu* idi. İlk cümleyi anımsıyordu: “On m'appelle Jet.” Benim adım Jet. Ya da Blackie. Kara kedi. Şanslı herif. Kız Lisesindeki Fransızca hocası, Miss Hoad diye bir kadındı. Miss Toad ya da Froggie* derlerdi ona. Kimse ondan hazzetmezdi; ta ki hastalanıncaya kadar. Tuhaf bir hastalığı vardı. Rahmi alınmıştı galiba. O zaman, bütün kızlar yurt hastanesine çiçek yollamıştı. Onun yolladığı demet, papaz evinin bahçesinden derlenmişti. Leylaklar. Koyu kırmızı ve beyaz, hoş kokulu okka gülleri. Bir salkım hezaren. Acı bakla. Şakayık. Yaz çiçekleri. Rita Chalmers'ın ebeveynleri ise, çiçek-

* Toad: (İng.) Karakurbağası. Froggie: kurbağacık. -ç.n.

çiden bir demet sipariş etmişlerdi. Rita Chalmers, her konuda birinci sınıftı. Ailesinin Rolls-Royce'u olan bir adamla evlenmişti. "Mutlu mudur acaba?" diye düşündü Lucy. Yıllardır, ne Rita Chalmers'ı ne Miss Hoad'u ne de çiçekleri düşündüğü olmamıştı hiç. Annesinin çiçeklerle ilgili rüyalar konusunda batıl inançları olduğunu anımsadı. "Rüyamda çiçek görürsem," derdi annecik, "Ertesi gün muhakkak ölüm haberi alırım."

Yeniden derginin kapağına dönüp, Mr. McQueen'in boş boş bakan gözleriyle karşılaştı. Toole. Toole. Hâlâ hayatta mısın, Toole? Değilsen, yaşadığın sürece mutlu oldun mu? İyi bir hayatın oldu mu? Birbirinize kavuştuyusanız eğer, ikinizden biri pişmanlık duydu mu hiç? Seninle ilgili doğru dürüst hatırladığım tek şey, ensen. Bana öyle geliyor ki hayatım, aşk bana hiç yüzünü göstermedi; hep ben onun peşinden gittim. Bir kez bana yüzünü gösterdiyse de, onca ışıktan kamaşan gözlerim, göremedi onu. O yeşil çantayı görmüş müydün Tusker? Benim gözlerimi kamaştıran güneşte ışıltıyor muydu? Beni nasıl anımsayacaksın? Senin gözünde nasıl biriyim? Senin gözündeki Lucy'nin bir değeri var mı? Sana iyi bir eş olduğumu söylüyorsun. Ne demek bu? Luce ne demek? Sevecen bir hitap şekli mi? Yoksa öylesine bir kısaltma mı? Özür dilerim. Artık böyle aptalca sorular sormamalıyım. Soru sorma yılları geçip gitti. Bana bir aşk mektubu yazdın ve ben onu bütün gece yastığımın altında sakladım.

Bütün gece.

"Mrs. Smalley?"

Kendine geldi. "Ah, bitti mi?" Kurutucu başlık kafasında değildi. İlk bigudisi çözülüyordu. Mahmur mahmur, açılan saç buklesini parmak uçlarıyla yokladı. "Emin misin Susy? Hâlâ nemli görünüyor. Üşütmek istemem."

"Üşütmezsiniz Mrs. Smalley. Saçınız her zamankinden daha sert bir boyayla boyandı. Fazla kurutulması iyi olmaz. Harika bir renk!"

Bu, Susy'nin sesi değildi. Kadın, aynadaki suretlere baktı. Bigudileri Susy çözüyordu, ama konuşan, kuaför delikanlı Sas-hi'ydi. Koltuğun arkasına dikilmişti. Susy, bigudileri kenara koy-

mak için çekildiğinde, Lucy, salonun bir ucunda, havah asistan kızlardan iki üç tanesini gördü. Onu seyrediyorlardı. Ne tuhaf!

"Susy, tatlım, Mrs. Smalley'nin saçını ben bitireyim," dedi Sashi. "Sevgili misafirimize, bir kahve daha getir sen." Susy gitti. Lucy, aynadan, kızın diğer kızların olduğu grubun yanına vardığında durduğunu, kızlardan birinin ona bir şeyler söylediğini, sonra da onun dışarı çıkmasına yardım eder gibi bir şeyler yaptığını gördü. Delikanlı, saç hünere tanyordu. Büyük hünere. Daha doğrusu, çok güzel tanyordu. Tararken parmaklarıyla ustalıkla numaralar yapıyor ve sürekli kadınla konuşuyordu. Daha önce, kadına en ufak bir ilgi göstermemişti oysa.

"Susy'nin bir sorunu mu var?"

"Susy mi? Yok, yok, Susy gayet iyi. Ne güzel saçlarınız var Mrs. Smalley. Bir gün muhakkak değişik bir model denemeliyiz."

"Teşekkür ederim. Ama değişiklik yapacak yaşı geçtim herhalde."

Hem, model değiştirmeye param da yetmez. Yalnızca Susy'ye param yeter. İndirimli tarifeyle. Harem'in çalışma saatleri başlamadan önce. Susy'nin elleri dert görmesin ama, doğrusu bu üstün delikanlının tartışılmaz yeteneği ve hünereyle boy ölçüşemez. Yine de bu çocuk, tuhaf bir huzursuzluk veriyor.

"İşte bitti, Mrs. Smalley. Ne dersiniz, olmuş mu?"

Kadının daha yakından bakabilmesi için, önüne bir ayna tuttu.

"Bir süre dayanırsa, gayet iyi. Evet, çok iyi. Sizde kesinlikle yetenek var."

Delikanlı, kadının eline hoş kokulu bir havlu verdi. "Rica etsem... Saçınızı spreyleyene kadar yalnızca."

"Ah, tabii." Kadın, gözlerini korumak için, havluyu yüzüne siper etti. Aerosolün kesik fıs fıslarını duyuyordu; burnuna ağır spre kokusu çalınırken, başında soğuk, hafif bir esinti hissetti. Sonra yine, delikanlının son rötuşları yapan parmaklarını. Kadın, havluyu ona geri verip, aynadaki görüntüsüne baktı.

Yaşlı bir kadın. Çok açık menekşe rengine, kusursuz bir biçimde taralı saçları ve her bir çizgi ve kıvrımın salonun ışıkları al-

tında çok net bir biçimde görüldüğü solgun yüzüyle, yaşlı bir kadın. İhtiyar Mrs. Smalley. Küçük Lucy Little değil. İhtiyar Mrs. Smalley'nin gözlerinin feri kaçmıştı bir kere. Saçlarını daha çarpıcı bir renge boyaması, nafileydi. Boynu sıskaydı. Yakışıklı Hintli genç, ondan başka bir şey görmüyorcasına, gözünü dikmiş, eserine bakıyordu. İyi iş çıkarmıştı. İyiden de öte. Aynada göz göze geldiler.

"Teşekkür ederim," dedi kadın. "Benimle ilgilenmeniz büyük nezaket. Şimdi gitmem gerekiyor, çünkü çok meşgul olduğumuza biliyorum; bu yüzden erken gelmiştim. Belki hesabı Susy'yle halledebiliriz."

Çantasını kucağına aldı ve damarlı, biçimsiz parmaklarıyla açtı. Kurutucudayken bir kez daha okumak niyetiyle yanına aldığı Tusker'ın mektubu, çantanın içindeydi.

"Ah, istediğiniz zaman ödeyebilirsiniz Mrs. Smalley," dedi genç adam, bir yandan da yeni müşteriye hazırlık için, bir şeyleri yıkayıp, durulayıp, yerleştirmekle meşguldü. Susy, elinde kahveyle geldi. O, kahveyi tezgâha bırakırken, genç adam yanlarından ayrıldı. Lucy, aynadan, adamın kızları salonun dışına kışkışladığını gördü; böylece az sonra, o ve Susy baş başa kaldılar.

G ün ışığının çekilmeye başlamasıyla birlikte, Lucy'nin insanlara, onların şefkatli davranışlarına tahammülü de azalmaya başlamıştı. Misafirhane bir tür kuşatma altındaydı. Kadın, her nasılsa, bununla uğraşacak enerjiyi buldu. Her saat başı, birileri çıkıp geliyordu. Telefon çaldı. Biri telefona cevap verdi. Tekrar çaldı. Yine biri cevapladı. Oturma odasındaki masanın üstü, İbrahim'in içeri aldığı hizmetkârların elden ilettikleri pusulalarla dolmuştu.

Ne kadar da çok dostu vardı.

Menektara'lar geldi. Srinivasan'lar da. Dr. Mitra, en başından beri oradaydı, ama az önce, evine dönüp Mrs. Mitra ile birlikte yeniden gelmişti. Susy ve Peder Sebastian mutfakta çay ve kahve hazırlıyorlar, Mr. Thomas, çay ve kahveleri gelenlere dağıtıyor. İnsanlar, hemen gideceklerini söylüyorlar, Lucy ise, "Ah, lütfen kalın," diyordu. Birkaç çiçek buketi geldi. Lucy üzerlerindeki kartlara baktıysa da, isimleri tam olarak aklında tutamadı, zaten çiçeklerin yanına hazır olmak üzere başka bir yere gideceklerini de biliyordu. Kulüp sekreteri, yanında kütüphane yöneticisi olan ihtiyar Parsi dul hanımla birlikte geldi.

"Ah," dedi Lucy kadına. "Korkarım ki Mr. Maybrick'in kitabı

hâlâ bizde. İade tarihini epey geçti. Onu size muhakkak ulaştırmam.”

“Bizimle gel Lucy,” dedi Coocoo Menektara; hava kararmaya ve insanlar yavaş yavaş ayrılmaya başlamıştı. “Geceyi bizde geçir. İstedğin kadar kalabilirsin.”

“Teşekkür ederim Coocoo, ama gerçekten iyiyim ve evimde kalmayı tercih ederim, anlıyorsunuzdur beni.”

Coocoo onu öptü. “Fikrini değiştirirsen telefon et. Gelip seni alınız.”

Srinivasan’lar “Bizimle gel,” dediler.

Singh’ler (ne kadar naziktiler) “Bir süre misafirimiz ol,” dediler.

Evden en son ayrılanlar Mitra’lardı. Hayır, en son denemez. Peder Sebastian, Susy ve İbrahim hâlâ mutfakta uğraşıyorlardı.

Dr. Mitra, “Dayanabilecek misiniz? Kapımız size daima açık,” dedi.

“Burada kalmayı tercih ederim. Gerçekten, iyiyim ben.”

“Yatağınızın başucundaki sehpa bir hap bıraktım. Onu için. Biraz uyuyun. Susy, isterseniz yanınızda kalabileceğini söylüyor.”

“Beni dert etmeyin. İbrahim benimle ilgilenir. Tusker hastayken, oturma odasında uyumuştı. Zavallı İbrahim. Ne kadar da yorgun görünüyor. Bütün gün ayaktaydı.”

“Bir mesele daha var, Peder Sebastian.” Lucy, oturma odasında adamlarla baş başa kalmıştı. Üşüdüğünü hissettiğinden, küçük bir ateş yakmıştı. İbrahim, doğru dürüst bir ateş yakmak için odun getirmeye gitmişti. Susy hâlâ mutfakta bulaşık yıkıyordu. Peder Sebastian, Lucy’ye bir kâse sıcak çorba ile bir kadeh Golconda brendi getirmişti. “Tusker’ın *mekâna* tuhaf bir tutkusu vardı. Demek istediğim, burada mutluydu. Yarından sonra, küller bir süreliğine saklansa, burada değil de kilisenin krematoryum bölümünde, sonra da düzenlemeler yapılır yapılmaz, kilise mezarlığına gömülse, olur mu? Güneybatı köşesinden söz etmişti bir keresinde.”

Adam başını salladı, ama bir şey söylemedi.

Sonra da küçük bir mezar taşı, diye aklından geçirdi kadın. Üzerinde tek bir sözcük. Gülümsedi. Tusker. Ne komik bir isim.

“Brendinizi için lütfen, Mrs. Smalley.”

“Yarın burada olacak mısınız?”

“Evet, çarşambaya kadar kalıyorum.”

“Yarın günlerden ne?”

“Salı.”

Salı. Salı günü yapması gereken bir şey vardı. Brendisini bitirdi. “Şimdi yatmaya gidiyorum, Peder Sebastian. Bana bu kadar vakit ayırmakla ne büyük iyilik ettiğinizi bilemezsiniz. Sen de Susy.” Susy yanına gelmişti. Yatak odasına giderken, Susy de onun peşinden gidip kadının odadaki ve banyodaki ışıkları açmasına yardım etti.

Lucy, Tusker’ın yatağının kenarına oturdu çünkü kendi yatağının cibinliği örtülüydü.

“Tabii ki mektup yüzünden,” dedi Lucy, odanın içinde dola-
narak bir şeylerle uğraşan Susy’ye. “Mektup yüzünden öldü. Büy-
yük şok geçirmiş olsa gerek. Dr. Mitra onu görmeme müsaade et-
medi. Mektubu görmeme de izin vermeyecekti, ama ben görmem
gerektiğini biliyordum.”

“Mektubu unuttun artık,” dedi Susy. “Başımı sokacağım bir
yer olduğu müddetçe, Mrs. Smalley, kapım daima size açık.” Du-
rup, dikildiği yerden Lucy’ye baktı. “Bizim gibi insanlar daima
birbirine destek olmalı,” dedi.

Lucy bir an durup elini uzattı, ama Susy çoktan yanından
uzaklaşıp, tekrar işe koyulmuştu.

“Kalmamı ister misiniz?” diye sordu.

“Teşekkürler, ama hiç gerek yok. Belki İbrahim’e, Tusker
hastalandığında yaptığı gibi yine burada uyuyabilir mi diye sora-
bilirsin. Kendimi daha güvende hissederim. Artık yatacağım ga-
liba, çok üşüyorum ve yorgunum.”

“Hapinizi almayı unutmayın. Ben de yatağınıza bir fincan sı-
cak çikolata getireyim.”

Lucy banyoya girip soyundu. Çıkarken ışığı açık bıraktı. Ya-
tağa girdi. Susy kakaoyu getirdi.

“Minnie de burada Mrs. Smalley. Ateşi yakmışlar; ikisinden birine ihtiyacınız olursa, yan odada olacaklar. Işıkları söndüreyim mi?”

“Yalnızca avizeyi söndür. Uykum gelince başucumdakini ben söndürürüm. Tusker’ın lambasını da açık bırak lütfen.”

Uyku hapının etkisini göstermeye başladığını fark edince, lambasını söndürdü ve Tusker’ın lambasından gelen ışığa arkasını dönüp yan yattı, gözlerini kapadı. Bundan böyle tek başımayım hayatım, diye geçirdi içinden. Bundan böyle tek başımayım. Bundan böyle.

Uykuya daldı.

Titreyerek uyandı. Saati 3:30’u gösteriyordu. Bu kadar erken yatmamalıydı. Hap işe yaramış, ama şimdi etkisi geçmişti. Yataktan çıktı, sabahlığını, terliklerini giydi ve birden, olanları anımsayınca başından aşağı kaynar sular döküldü. Tusker’ın boş yatağı. Oturma odasına gitmek için yatağın yanından geçerken, Tusker’ın ışığını söndürdü. Yatak odasından vuran ışığı saymazsak, oturma odası karanlıktı. Kadın yavaşça ilerledi. Battaniyelere sarınmış iki karaltı sönmeye yüz tutmuş ateşin yanı başına kıvrılmıştı. Yavaşça yanlarından geçerken nefesini tuttu, çünkü, sırtını duvara vermiş bir halde oraya yığılmış üçüncü birini daha fark etmişti.

Joseph.

Demiek, üçü de oradaydı.

Hayır, dedi kendi kendine. Çok dokunaklı, ama ağlamamam gerekiyor. Ağlarsam bir daha susmayı başaramayabilirim ve bu hiç yakışık almaz. Düşünmem ve yapmam gereken öyle çok şey var ki! Gözü karanlığa alışana kadar mutfakta dikildikten sonra, orada duran brendi şişesiyle bardağı fark etti; bardak kirli olsa gerekti, ama önemsemedi. Bardağı ve şişeyi alıp, uyuyan nöbetçileri uyandırmama endişesiyle çok yavaş hareket ederek, tekrar oturma odasından geçti.

Yatak odasına döndüğünde, bardağına sek brendi koydu. İçmek için Tusker’ın soğuk yatağına çöktü ve kendi yatağının ci-binliğinden sızan, diğer taraftaki lambanın ışığına gözünü dikti;

o anda, yarın Tusker'ın cenazesine gitmek dışında yapması gereken işin ne olduğunu anımsadı. Brendiden büyük bir yudum aldı. Ranpur'daki numarasından Mr. Turner'ı arayıp, gelişini ertletmesi gerekiyordu. Ya da en iyisi, Dr. Mitra gibi güvenilir birinden, Mr. Turner'ı aramasını ve ona olanları anlatmasını rica etmeliydi. Hayal kırıklığına uğrar, ama anlayışla karşıladı. Belki Kalküta'dan yine Lucy'ye mektup yazardı. O mektuba cevabında, Lucy, bağlantıyı koparmamalarını önerirdi, zira Mr. Turner bir süre daha Hindistan'da olacağından, daha sonra, kadın geçirdiği şoku atlatınca, pekâlâ görüşme fırsatı bulabilirlerdi.

Şok. Brendiden bir yudum daha aldı. Çok sertti. Üstüne musluktan biraz soğuk su eklemek için, banyoya gitti. Suyu fazla kaçırdı. Şimdi de çok hafif olmuştu. Yeniden içki şişesinin yanına gidip, bardağı ağzına kadar doldurduktan sonra, tekrar banyoya gitti; aniden kusacak gibi olmuştu, midesi bulanıyordu. Lavabonun başında durup, kusmayı bekledi. Kusamıyordu ama mide bulantısı geçmemişti; bunun üzerine, klozetlere gidip, kendisinininkine oturdu, brendi bardağını da, uzanabileceği bir mesafede, yere bıraktı. Hafif hafif inlediğini fark etti ve sesi bastırmak için eliyle ağzını kapadı. Hizmetkârları uyandırmak istemiyordu. Kapının üzerine havlu atmayı unutmuştu. Gerçi fark etmezdi. İbrahim sesi duysa da kadının boş yatağını görünce, paldır küldür içeri dalmazdı. Ona seslenmesi ve nasıl olduğunu sorması için odaya Minnie'yi gönderirdi.

Artık yalnız olduğuna göre, kapının sürgüsünü yeniden taktırması gerekecekti. Tusker, iki klozette ısrar etmesiyle aynı nedenden dolayı, sürgüyü söktürmüştü. Hindistan'da, ne zaman sıkışacağını asla bilemezsin, derdi. İkisinin aynı anda sıkışmayacağını kim garanti edebilirdi peki? Eğer yalnızca tek bir tuvaletleri olabiliyorsa, en azından içeri iki klozet koyabilir ve kapının sürgüsünü sökebilirlerdi. Aslında bu durum yalnızca bir defa, ikisi de kendilerine dokunan bir şey yediklerinde gerçekleşmişti. Kadın, Tusker'la aynı anda yan yana klozetlere oturmak gibi küçük düşürücü bir duruma asla düşmeyeceğine yemin etmişti. Ancak, o olay olduğunda kadın buna mecbur kalmış ve ikisi işlerini görürlerken

Tusker'ı bir gülme tutmuştu. Bir süre sonra kadın da bir kahkaha atmış ve ikisi, oturdukları yerde, katıla katıla gülmüşlerdi.

Kadın şimdi de sessizce gülümsüyordu. Beraber gülsünler diye Tusker'ın elini tutmak için, elini uzattı.

"Hanımsahip?"

Bir kadın sesi. Minnie. Kapıdan epey uzakta duruyor olmalıydı. Ne ayakları ne de kafası görünüyordu.

"Her şey yolunda Minnie. Gayet iyiyim, sağol. Git yat hadi, azıcık dinlen. Birazdan ben de yatağıma döneceğim."

Kendine hâkim olduğunu göstermek için öksürdü. Biraz sonra, bir miktar daha brendi içti. İçkiyi yutarken, bir şeyi fark etti: Mr. Turner'ın gelişini erteleyemezdi, çünkü adam, Sarah ve Susan'dan ve bir bakıma da bir zamanların bebek Teddy'si olan gençten, Minnie'ye bir armağan getirecekti. Yalnızca kendini düşünmek, doğru değildi. Mavi boyanın önemi yoktu, çünkü kadın artık saçını boyatmayacaktı. Ama Minnie için alınan armağan önemliydi. Küçük bir ayah olarak hatırlandığını görmek, Minnie gibi biri için önemli olsa gerekti. Sabahleyin, Minnie aracılığıyla Mr. Bhoolabhoy'a bir pusula yollayıp, ondan Mr. Turner'a bir oda ayırmasını ve Ranpur numarasından Mr. Turner'ı şahsen arayıp gelişini teyit etmesini, ancak olaydan hiç söz etmemesini rica edecekti. Çarşamba günü Mr. Turner geldiğinde her şey bitmiş olacaktı, kadın olayın şokunu, belki ancak o zaman hissedecekti. Mr. Turner'ın varlığı, ona ilaç gibi gelebilirdi.

Brendiden bir yudum daha aldı.

Kuşkusuz, işi çok zor olacaktı. Adamı Pankot'ta gezdirip, ona etrafı gösterirken, güç de olsa, kendine iyice hâkim olması gerekecekti. Tusker'ın hatırasından ayrı düşünemeyeceği tüm o yerler! Kilisedeki mezarlığa giderken, adama eşlik etmeyi başaramayabilirdi. Çarşamba günü oraya vardığında, daha dün konuştuğu Tusker'ın artık göçüp gitmiş olduğunu öğrenmek, adam için de zor olacaktı elbette.

"Gelişinizi ertelemenizi istemedim Mr. Turner," diyecekti Lucy, "çünkü, doğruyu söylemek gerekirse, durum ne olursa olsun konuşmak insana iyi geliyor, bilhassa da yabancılarla. Gelin

size Misafirhaneyi gezdireyim. Önce bahçeye bakalım. Gerçi bahçede de, bungalovda da görülecek fazla bir şey yok. Bahçeyi çok severdi rahmetli. Ne kadar güzel, görüyorsunuz değil mi Mr. Turner. İyi bir *mali*'miz var, tabii. Şiraz'ı inşa etmelerinden önce, buradan, tam şu noktadan, Kulüp yolunu neredeyse tepeye kadar görebilirdiniz. Bugün öğleden sonra o yolu yürüyeceğiz. Belki Coocoo Menektara bize Rose Köşkünde çay ikram eder, sonra da Kulüpte bir içki içebiliriz. Tongayla gideriz, zira vadinin manzarasını seyretmenin en iyi yolu bu.

"Eskiden Tusker ve ben her yere tonga ile giderdik. Ama ne yazık ki kendisi biraz münasebetsizdi, çünkü gideceğimiz yere vardığımızda, dönüşte askeriyeden biri nasılsa bizi arabasıyla bırakır umuduyla, tongacıya parasını verip yollardı; tongacı da ya bu yüzden ya da her nasılsa yanlış anlayıp, vaktinde geri gelmezdi. Yine böyle çok zor durumda kaldığımız bir parti dönüşünü anımsıyorum da, belki bu her şeyi özetliyordur Mr. Turner. Yani, düşünün; herkes çekip gitmiş, yalnızca ben ve Tusker, karanlığın ortasında, bizi oradan alıp götürecek bir şeyin beklentisiyle bakınıp durmuşuz ve o şey hiç gelmemiş."

Brendisinden biraz daha içti. Dik oturup, klozet kapağına yaslandı, başını duvara dayadı, yanındaki boş klozete göz attı, sonra da gözlerini yumdu.

Ama partilere gittiğimiz zaman, Tusker, tam içeri gireceğimiz anda, muhakkak koluma girerdin. Tongadan inip binmeme yardım ederdin. Başka insanların verandalarında tonga beklerken de, yine koluma girerdin ve öyle beklerdik. Kol kola. Kol kola. Yan yana klozetlerde. Peki ya şimdi Tusker? Küllerimiz mi duracak yan yana?

Korkma Tusker. Gerçekten ağlamayacağım. Ağlama lüksüm yok. Yann sahnelemem gereken bir oyun var. Çarşamba, bir başka oyun. Perşembe de.

Yalnızca şunu soracağım Tusker, sana iyi bir eş olduğumu söylerken, samimi miydin? Öyleyse, beni neden terk ettin? Beni burada niçin bıraktın? Yalnızlıktan çok korkuyorum Tusker, biliyorum korkmak yanlış ve de zayıflık ama...

...ama artık, ölünceye dek yalnız olacağım, her işimde yalnız, korktuğum gibi, burada, yabancı bir memlekette; uyanırken, uyurken, daima ve sonsuza dek yalnız olacağım ve buna dayanamıyorum, ama ağlamamam gerekiyor ve mutlaka, mutlaka bunu atlatmam gerekiyor ama şimdilik nasıl yapacağımı bilemiyorum, bu yüzden Tusker, gözlerimi kapatıp elimi sana uzatıyorum ve yalvanyorum, ne olur Tusker, ne olur tut elimi ve beni de götür. Bunu nasıl yapabildin Tusker? Ah, Tusker, Tusker, Tusker, kendin eve dönerken, beni burada bir başıma nasıl bırakabildin?

KANAT KİTAP

Kader

TIM PARKS

roman

Kitab-ı Duvduvani

Y. HAKAN ERDEM

roman

Unomastica alla Turca

Y. HAKAN ERDEM

roman

Topaç

GÜLAYŞE KOÇAK

roman

Europa

TIM PARKS

roman

Karafatmanın Sarayı

DANIEL KOPLOWITZ

roman

Madonna'nın Son Hayali

DOĞAN AKHANLI

roman

Mısır Topraklarında Savaş

YUSUF EL-KAİD

roman

Başkası Olduğun Yer

LEYLÂ İPEKÇİ

roman

Adama

TÜRKİ EL-HAMAD

roman

Zaman Çöktü

Y. HAKAN ERDEM

roman

Râna

OSMAN NECMİ GÜRMEN

roman

XX. yüzyılın en iyi edebiyat eserleri arasında sayılan “Raj Dörtlemesi”nin yazarı Paul Scott’tan, Hindistan’ın “geride kalan” son İngiliz çiftine, sömürge döneminin tamamen sona erişine dair mütevazı bir başyapıt.

Hindistan ordusunda görev yapmış İngiliz Albay Tusker Smalley ile eşi Lucy Smalley, Bağımsızlık’tan sonra ülkelerine dönmeyip Pankot’ta kalmayı tercih etmişlerdir. Yeni düzende tutunmaya çalışırlar... Paul Scott ironiyi asla elden bırakmadan, tarafsız ve bir o kadar da dikkatli gözleriyle Smalley’lerle etrafındakilerin hayatını son derece eğlenceli ve renkli bir biçimde resmediyor.

Geride Kalanlar aynı zamanda kırk yıllık bir aşkın hikâyesi. Gerçek ve sıradan olduğu için de eşsiz, unutulmaz bir hikâye...

“Arkasını dönüp, yol boyunca bastonunu vurarak yürümeye devam etti ve kadın arkada kalıp onu takip etti. Adamın arkadan görünüşü, tipik bir yaşlı adaminki gibiydi: Zayıf, kırılgan, birlikte yaşaması katlanılmaz, bir gün orada olmayacağı düşüncesi dayanılmaz, çünkü o zaman, kadının yaşamak için hiçbir nedeni kalmayacaktı.”

“Scott bir ressaminkini andıran kusursuz bir görüşe sahip. Bütünlük hayaliyle çapraz tarama yapan bir gravürcü misali, karakterlerine derinlik kazandıracak en ince ayrıntıları seçiyor.”

Jean G. Zorn,
New York Times Book Review

ISBN 975-8859-51-X

